

**İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı**

SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (İnceleme-Tenkitli Metin)

**Hazırlayan
İdris SÖYLEMEZ**

**Danışman
Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Malatya, 2013

SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNÎ
(İnceleme-Tenkitli Metin)

İdris SÖYLEMEZ

İnönü Üniversitesi
Sosyal Bilimler Enstitüsü
Türk Dili Ve Edebiyatı Ana Bilim Dalı
Eski Türk Edebiyatı Bilim Dalı

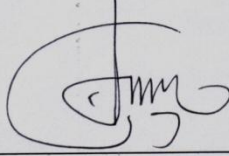
Danışman
Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU

YÜKSEK LİSANS TEZİ

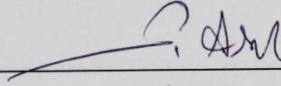
Malatya, 2013

KABUL VE ONAY

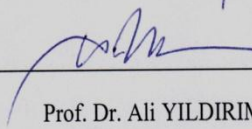
İdris SÖYLEMEZ tarafından hazırlanan “Seyfullâh Nizâmıoğlu Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin)” başlıklı bu çalışma 07.11.2013... tarihinde yapılan savunma sınavı sonucunda başarılı bulunarak jürimiz tarafından Yüksek lisans Tezi olarak kabul edilmiştir.

Prof. Dr. Hasan KAVRUK (Başkan)

Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU (Danışman)

Prof. Dr. Ali YILDIRIM

Yukarıdaki imzaların adı geçen öğretim üyelerine ait olduğunu onaylarım.

Prof. Dr. Mehmet KARAGÖZ
Enstitü Müdürü

ONUR SÖZÜ

Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU'nun danışmanlığında yüksek lisans tezi olarak hazırladığım **SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (İnceleme-Tenkitli Metin)** başlıklı bu çalışmanın, bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığını ve yararlandığım bütün yapıtların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

İdris SÖYLEMEZ

ÖN SÖZ

Dîvân edebiyatı açısından bakıldığında 16.yüzyılın velut bir tarihsel evreyi oluşturduğunu söylemek mümkündür. Özellikle Halvetî tarikatının neşvünema bulduğu bölgeler için bu daha da doğrudur. Bu dönemde yaşayanlardan biri de tez konusu olarak seçtiğimiz Seyfullâh Nizâmoğlu'dur. Nizâmoğlu, dîvân şiiri mecmualarının en güzel örneklerinden birinin sahibi olup Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvân 'ı olarak şöhret kazanan bu nadide eser, önemine rağmen Cumhuriyet Dönemi dîvân şiiri okurları tarafından yeterince tanınmamaktadır. Bu vesileyle, biz bu değerli şairin eserinin tam transkripsiyonlu ve tenkitli metni ile onun hayatı, edebi şahsiyeti, mensubu olduğu tasavvufi akımın özellikleri ve bu özelliklerin eserine nasıl yansıtıldığını tez konusu olarak seçtik.

Bilindiği gibi her çalışma yazıldığı dönemin bir ürünü olup, ait olduğu dönem veya inşad edildiği tarihsel evrenin bilim anlayışı, bilgi birikimi, dini düşüncesi, hatta sosyal yaşantısını üzerinde taşır. Bir başka ifadeyle “kendi tarihselliğine tutukludur”. Kuşkusuz dîvânlar da bundan farklı değildir. Nitekim bu çalışmalar şairin yaşadığı tarihsel dönemin sosyal yaşantısına ait maddi ve manevi öğelerle beraber edebiyat anlayışını da içinde barındırırlar. Hiç şüphesiz şairlerin, kendilerinin de içinde yaşadıkları toplumlarda meydana gelen sosyal hadiselerle bigâne kalmaları düşünölemeyeceği gibi bu hadiselerin onların iç dünyalarında önemli etkilere sahip olmadıkları da söylenemez. Aksine şiir dediğimiz o olağanüstü güzellik bu etkinin bir tezahürü olarak kendisini dışa vurur. Dolayısıyla genel de bütün yazılı veya sözlü yapıtlar, özelde ise şiir ve dîvânların oluşumunda yer alan bütün unsurlar -beyit, vezin, kaside, gazel veya dörtlükler- şairin bütün bir ömür boyu bu etkileşim içerisinde elde ettiği birikimin ürünü olarak kendisini gösterir. Deşifre edilebilenler -bir tarihsel vesika kadar- ait olduğu dönemin sosyal yaşantısını aktarır.

Burada dikkat çekilmesi gereken konulardan bir başkası ise Seyfullâh Nizâmoğlu'nun mürettep bir dîvâna sahip olduğu gerçeğidir. Tasavvuf erbabı olup Halvetî tarikatına mensup bir şair olan Seyfullâh Nizâmoğlu, kendisinden önce yaşamış olan Ahmet Yesevi, Yunus Emre gibi şiiri, düşüncesini anlatmak için bir

araç olarak kullanmıştır. Bir başka ifadeyle o, oturup bir divân yazmış değildir; bir misyon sahibi olduğunu düşünmüş; inandığı değerlerin topluma yansımaları arzu etmiş ve bunun aracı olarak da şiirini kullanmıştır. Savunduğu değerlerin inşa ettiği beyitler aracılığıyla muhatabına ulaşmasını arzulamış ve bunu büyük ölçüde de başarmıştır. Evrenin yaratılışından Hz. Muhammed, Hz. Ali, on iki imam, ehl-i beyt ve ehl-i beyt aşkı gibi değişik konuları şiirlerine serpiştirmiştir. O da aynen diğer mutasavvıflar gibi “levlâke; levlâke vemâ halektu’l eflak” fehvasını benimsemiş, Hz. Peygamberi, uğruna bütün evrenin yaratıldığı zat olarak kabul etmiş ve ona duyduğu aşkı şiirlerine yansıtmıştır.

2010’da “Seyfullâh Nizâmoğlu’nun hayatı sanatı ve şiirlerinden seçmeler” adlı bir kitap çalışması dışında herhangi bir çalışma yapılmadığının tespit edilmesi üzerine, yüksek lisans tezimizin konusu olarak seçilmiş ve tez önerimiz doğrultusunda çalışmamız 2011’de tamamlanmıştır. Aynı zaman dilimi içerisinde okuması için tez danışmanım Yrd. Doç.Dr. Sadık Armutlu’ya teslim edilmiştir. Ancak daha sonra, aynı konuda Gazi Üniversitesinde Canan Özdemir tarafından *Nizâmoğlu Hayatı, Edebi kişiliği ve divânı* isimli bir çalışma yapıldığı anlaşılmıştır. Söz konusu tez tarafımızdan incelenmiştir. Üç nüsha esas alınarak hazırlanan tezden daha farklı olarak yirmi üç nüshasını tespit ettiğimiz divanın ulaşabildiğimiz yirmi nüshasından on iki nüshasını karşılaştırarak çalıştık, bunun yanı sıra sekiz nüshayı da muhteva olarak taradık. Aynı zamanda tezimize bir inceleme bölümü de ekleyerek söz konusu tezden gerek yapılan okumalar, gerek şekil ve gerekse içerik olarak farklı bir tez ortaya koymaya çalıştık. Söz konusu yüksek lisans tezi 235 gazel, 20 musammat, 8 mesnevi, 6 kaside, 3 rubai, 20 müfred ile 30 hece vezni ile yazılmış şiirden meydana gelirken, bizim çalışmamız ise; 248 gazel, 27 musammat, 30 mesnevi, 7 kaside, 8 rubai, 1 muamma, 1 kıta, 23 müfred ile 51 hece vezniyle yazılmış şiirden meydana gelmektedir.

Bu vesileyle yapabileceğimizin en iyisini ortaya koyduğumuzu söylemekle birlikte, Seyfullah Nizâmoğlu ile Dîvân’ını en iyi şekilde tanıttığımız iddiasında değiliz. İnşallah bizim farkında olmadan bıraktığımız boşluklar bizden sonra yapılacak çalışmalarla giderilir ve bu değerli şairimiz en iyi şekilde tanıtılmış olur.

Çalışmamız üç ana bölümden meydana gelmektedir: I. Bölüm’de Seyfullâh Nizâmoğlu’nun hayatı ve eserleri hakkında bilgi verilmiştir. II. Bölüm’de Seyfullâh

Nizâmoğlu Dîvân'ı nazım tekniği, üslûp ve muhteva bakımından incelenmiştir. “Nazım Tekniği”nin ele alındığı bu bölümde eserdeki nazım şekilleri ve türleri ile vezin, kafiye ve redif hakkında dîvândaki örneklerden hareketle bilgi verilmeye çalışılmıştır. Çalışmamızın esas kısmı olan Dîvân'ın içeriğinin ele alındığı “Muhteva” bölümü ise “Din ve Tasavvuf” konulu iki ana bölüm ve onlara ait alt başlıklardan oluşmaktadır.

“Din Bölümü”, inanç esasları, kutsal kitaplar, peygamberler, dinî şahsiyetler, ahiret, Kur'an sureleri, ayetler, hadisler, İslam dini ile diğer dinlere ilişkin mevhumlar olmak üzere dokuz ana başlık ve bunlara ait alt başlıklardan oluşmaktadır. “Tasavvuf Bölümü” ise: vahdet-i vücûd ve Tevhîd, elest meclisi, yaratılış, âlem-i ma'na, tasavvufi mertebeler ve kavramlar, tarikatla ilgili mevhumlar ve bazı mutasavvıflar olmak üzere yedi ana başlık ve bunlara ait alt başlıklardan meydana gelmektedir. Bu bölümde yukarıda saydığımız başlıklardan hareketle şairin, dinî ve tasavvufi konuları nasıl ele aldığını ortaya koymaya çalıştık. Üslûp bölümünde ise şiir anlayışından hareketle şairi, dönemin diğer şairlerden ayıran özellikleri ile birlikte ortaya koymaya çalıştık.

III. Bölüm'de Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın on iki nüshası esas alınarak karşılaştırılması sonucu, meydana getirilen tenkitli metin yer almaktadır. Aynı bölümün başında Dîvân nüshaları hakkında ve tenkitli metin oluşturulurken takip edilen yöntem ve transkripsiyon sistemi hakkında bilgi verilmiştir.

Bu çalışmayı yaparken birçok kişiden yardım aldığımı ifade etmeliyim. Bunların başında değerli hocam ve danışmanım Sayın Yrd. Doç. Dr. Sadık ARMUTLU gelmektedir. Her sıkıştığımda rehberliğini yanımda hissettiğim hocama; beni yetiştiren ve tezim esnasında sürekli bilgi birikimlerini benimle paylaşan yüksek lisanstaki diğer hocalarıma, tezimi başından sonuna kadar okuyarak eleştirileri ile yol gösteren değerli hocalarım Prof. Dr. Hasan KAVRUK ve Prof. Dr. Ali YILDIRIM'a, sürekli destek ve yardımını gördüğüm kıymetli arkadaşım M. Yunus GÜMÜŞ'e ve bu çalışmam esnasında kendilerini ihmal etmeme rağmen beni her zaman anlayışla karşılayan aileme teşekkür ederim.

ÖZET

SÖYLEMEZ, İdris, SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (İnceleme-Tenkitli Metin), Yüksek Lisans Tezi, Malatya, 2012.

Seyfullâh Nizâmoğlu, XVI. yüzyılda yaşamış bir şairdir. Şairin mürettep bir dîvânı bulunmaktadır. Bu çalışma, Seyfullâh Nizâmoğlu dîvânı üzerine yapılan detaylı bilimsel inceleme çalışmasıdır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın 17 yazma nüshası ve 3 külliyatı vardır. Biz bu nüshalardan 12 tanesini göz önünde tutarak yaptığımız karşılaştırma sonucu kurduğumuz "Tenkitli Metin"de sırasıyla 7 kaside, 248 gazel, 27 musammat, 1 kıt'a, 8 rubâî, 1 muamma ve 30 mesnevi 23 müfred ve 51 hece vezniyle yazılan şiir tespit etmiş bulunmaktayız.

Dîvân üzerine yapılan incelemede, Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nında dini ve tasavvufi konuların işlendiği görülmüştür.

Anahtar Sözcükler

Seyfullâh Nizâmoğlu, Dîvân şiiri, Tasavvuf, XVI. yüzyıl, tenkitli metin.

ABSTRACT

SÖYLEMEZ, İdris, SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (Studying - Critical Reviewed Text), Master's Degree Thesis, Malatya, 2012.

Seyfullâh Nizâmoğlu is a poet who lived in XVI. century. He hasn't got a compiled dîvân. This work is the first academic one carried out on Seyfullâh Nizâmoğlu's dîvân.

There are twelve manuscripts and one printed copy of Seyfullâh Nizâmoğlu's dîvân. In this "Critical Work" that we prepared in accordance with the result of the comparison we made regarding the manuscripts existing in the Milet Library, there are, in order, 7 kaside, 248 ghazal, 27 musammat, 1 kıt'a, 8 rubâî, 1 muamma ve 30 mesnevi. 23 müfred, 51 ilâhî.

In the study made on the dîvân, it was seen that religious and sufistic topics were handled in the Dîvân of Seyfullâh Nizâmoğlu.

Key words

Seyfullâh Nizâmoğlu, Dîvân Poems, Sufism, XVI. Century, Critical Reviewed Text.

“ SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ”

İDRİS SÖYLEMEZ

İÇİNDEKİLER

ONUR SÖZÜ	ii
ÖN SÖZ.....	3
ABSTRACT	7
İÇİNDEKİLER	8
1. BÖLÜM: SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN HAYATI VE ESERLERİ	2
1.1. HAYATI.....	2
1.2. ESERLERİ.....	7
1.2.1. MANZUM ESERLER.....	7
1.2.1.1. MÎ’RACÜ’L-MÜ’MİNİN:	7
1.2.1.2. CÂMÎ’U’L-ME’ÂRİF:	8
1.2.1.3. ŞEREF-İ SİYÂDET:.....	8
1.2.1.4. MA’DENÜ’L-MA’ÂRİF:	8
1.2.1.5. ESRÂRU’L-ÂRİFİN:	9
1.2.1.6. SEYRÜ’S- SÜLUK:	9
1.2.1.7. DÎVÂN:	9
1.2.2. MENSUR ESERLER	10
1.2.2.1. CAMÎ’U’L-ME’ÂRİF:	10
1.2.2.2. RİSÂLE-İ TÂC-İ NİZÂMÎ:	10
1.2.2.3. MİFTÂH-İ VAHDET-İ VÜCÛD:.....	10
1.2.2.4. ADÂB-İ MENÂZİL:	10
1.3. SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN EDEBÎ ŞAHSİYETİ.....	11
2. BÖLÜM: İNCELEME	21
2.1 NAZİM TEKNİĞİ.....	21
2.1.1 NAZİM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ.....	21
2.1.1.1 NAZİM ŞEKİLLERİ	21

2.1.1.1.1. Kasideler.....	21
2.1.1.1.2. Gazeller.....	21
2.1.1.1.3. Musammatlar.....	22
2.1.1.1.4. Rubâîler	22
2.1.1.1.5. Kıt'alar	22
2.1.1.1.6. Müfredler	22
2.1.1.1.7. Mesnevî.....	22
2.1.1.2 NİZÂMOĞLU'NUN DÎVÂN'INDAKİ DİNÎ-TASAVVUFİ NAZİM TÜRLERİ.....	23
2.1.1.2.1. TEVHÎD	23
2.1.1.2.2. MEDHÎYE:	24
2.1.1.2.3. MÜNÂCÂTLAR.....	25
2.1.1.2.4. NA'TLAR.....	26
2.1.1.2.5. ŞATHÎYYE	27
2.1.1.2.6. İLAHÎ:	28
2.1.1.2.7. İHLÂS-NÂME:.....	29
2.1.2. MÜZİKAL UNSURLAR.....	29
2.1.2.1. VEZİN	30
2.1.2.2. KAFİYE VE REDİF	32
2.2. MUHTEVA	39
2.2.1. DİNİ UNSURLAR	39
2.2.1.1. İTİKAT	39
2.2.1.1.1. Allah.....	39
2.2.1.1.2. Melekler	41
2.2.1.1.3. Kitaplar	43
2.2.1.1.4. Peygamberler	44
2.2.1.1.5. Dini Şahsiyetler.....	54
2.2.1.2. AHİRET VE İLGİLİ MEFHURLAR	68
2.2.1.2.1. Ukbâ.....	68
2.2.1.2.2. Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm	69
2.2.1.2.3. Sırât.....	69
2.2.1.2.4. Cennetle İlgili Mefhumlar	70

2.2.1.2.5. Cehennem.....	73
2.2.1.3. İBADET	73
2.2.1.3.1. Kelime-i Tevhîd	73
2.2.1.3.2. Namaz	74
2.2.1.3.3. Oruç	76
2.2.1.3.4. Hac	76
2.2.1.3.5. Zekât	78
2.2.1.4. SURELER, AYETLER VE HADİSLER.....	78
2.2.1.4.1. SURELER	78
2.2.1.4.2. AYETLER:	79
2.2.1.4.3. HADİSLER	82
2.2.1.5. DİĞER DİNİ MEFHUMLAR:	83
2.2.1.5.1. Cin:	83
2.2.1.5.2. Div:.....	83
2.2.1.5.3. Şeytân:	83
2.2.1.5.4. Şirk, Şerik:	84
2.2.1.5.5. Günah, Cürm:.....	84
2.2.1.5.6. Nûr:.....	84
2.2.1.5.7. Ölüm:	85
2.2.1.5.8. Kaza ve Kader:	86
2.2.1.6. DİNLERLE İLGİLİ MEVHUMLAR:.....	86
2.2.1.6.1. Din, Diyanet:	86
2.2.1.6.2. İman-Küfür	86
2.2.1.6.3. Mü'min, İslam:	87
2.2.1.6.4. Kâfir, Münâfık, Fasık, Mürted:	88
2.2.2. TASAVVUF.....	90
2.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHİD.....	91
2.2.2.1.1. Tevhîd	91
2.2.2.1.2. Vahdet-i Vücûd.....	92
2.2.2.1.3. Ma-sivâ:	93
2.2.2.1.4. Güzellik(Cemal/Hüsn).....	94

2.2.2.1.5. Bi-Nişân-Lâ-Mekân.....	95
2.2.2.1.6. Sır	95
2.2.2.1.7. Gönül	96
2.2.2.1.8. Aşk	97
2.2.2.1.9. Âşık	99
2.2.2.1.10. Anâsır-ı Erba'a	99
2.2.2.1.11. Kendini bilmek:	100
2.2.2.1.12. Cân	100
2.2.2.1.13. Varlık /Vücûd	101
2.2.2.1.14. Akıl.....	102
2.2.2.1.15. Nefs	102
2.2.2.1.16. Rûh:	104
2.2.2.2. ELEST MECLİSİ	105
2.2.2.3. YARATILIŞ:	106
2.2.2.4. ÂLEM-İ MA'NÂ	107
2.2.2.5. TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR.....	107
2.2.2.5.1. Senlik, Benlik	107
2.2.2.5.2. İkilik.....	108
2.2.2.5.3. Kesret-Vahdet.....	109
2.2.2.5.4. Hicâb.....	110
2.2.2.5.5. İsm-i A'zam.....	111
2.2.2.5.6. Evvel, Âhir, Zâhir, Batın	112
2.2.2.5.7. Zât-Sıfât.....	113
2.2.2.5.8. Hû.....	113
2.2.2.5.9. Kûn	114
2.2.2.5.10. Tevbe.....	115
2.2.2.5.11. Basîret.....	115
2.2.2.5.12. Keşf	116
2.2.2.5.13. Yakîn.....	116
2.2.2.5.14. Zühd.....	117
2.2.2.5.15. Sabır.....	117

2.2.2.5.16. Nefsin Öldürülmesi.....	118
2.2.2.5.17. Sohbet	119
2.2.2.6. TARİKÂTLA İLGİLİ MEFHURLAR	136
2.2.2.6.1. Halvetîlik:.....	136
2.2.2.6.2. Pîr.....	137
2.2.2.6.3. Şeyh:	138
2.2.2.6.4. Mürşid	138
2.2.2.6.5. Abdâl, kalender	139
2.2.2.6.6. Tâlib	140
2.2.2.6.7. Mürîd:.....	140
2.2.2.6.8. Sâlik:	141
2.2.2.6.9. Zâhid:	141
2.2.2.6.10. Vâsıl:	142
2.2.2.6.11. İmâm.....	142
2.2.2.6.12. Semâ ve Deverân.....	143
2.2.2.6.13. Tâc:.....	144
2.2.2.6.14. Hırka:.....	145
2.2.2.6.15. Destâr:.....	145
2.2.2.6.16. Kabâ:	146
2.2.2.6.17. Zünnâr:.....	146
2.2.2.7. BAZI MUTASAVVIFLAR:	147
2.2.2.7.1. Hallâc-ı Mansûr:.....	147
2.2.2.7.2. İbrâhîm Edhem:	147
2.2.2.7.3. Ümmî Sinan:	147
2.2.2.7.4. Nesîmî:	148
2.2.2.7.5. Hacı Bektâş-ı Velî:	148
2.3. ÜSLÛP	150
3. BÖLÜM: NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (Tenkitli Metin).....	160
3.1. Nûshaların Tanıtılması:	160
3.2. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Metot:.....	166
3.3. Transkripsiyon Sistemi ve Metnin Tespitiyle İlgili Açıklamalar:.....	167

SONUÇ	534
KAYNAKÇA	536

KISALTMALAR

bk.	: bakınız
bl.	: bölüm
c.	: cilt
çev.	: çeviren
d.	: dergi
Dib.	: Diyanet İşleri Başkanlığı
DİA	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
g.	: gazel
haz.	: hazırlayan
hz.	: hazret
kom.	: komisyon
ks.	: kaside
ktb.	: kütüphane
M.	: mesnevi
Meb.	: Milli Eğitim Bakanlığı
mus.	: musammat
mu.	: muamma
öl.	: ölümü
r.	: rubâî
s.	: sayfa
ss.	: sayı
st	: satır
t.	: Türkçe
t.bent	: terci-bent
tr.	: tarih
vr.	: varak
v. s.	: vesaire
yk	: yaprak
yay.	: yayınları

I. BÖLÜM
SEYFULLÂH
NİZÂMOĞLU'NUN HAYATI
VE ESERLERİ

1. BÖLÜM: SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU'NUN HAYATI VE ESERLERİ

1.1. HAYATI

Doğum tarihi hakkında net bilgiye sahip olmadığımız Seyyid Seyfullâh Nizâmoğlu 16. yy'ın başlarında İstanbul'da dünyaya gelmiştir. Asıl adı, Seyfullâh Kasım'dır. Babası Yavuz Sultan Selim döneminde Bağdat'tan İstanbul'a gelip yerleşen Nizâmüddîn Ahmed Efendi olup, Seyyid Nizâm olarak tanınmaktadır. Babası da aynen kendisi gibi tasavvuf ehli bir zattır. Soyu İmam Zeynel Abidin Ali vasıtasıyla Hz. Hüseyin'e ulaşmaktadır. (Atalay,1976: 12) Bu soy zincirini bizatihi kendisi, dîvânının sonunda yer alan mesnevi'de şu şekilde dile getirmektedir:

Hağa hamd ü Resûline taḥiyyât
Siyâdet silsilesin itdüm işbât

Babam Seyyid Nizâm âl-i Muḥammed
Babasıdur Şihâbü'd-dîn-i Aḥmed

Naḳīb Mîr-i Cüneyd aña peder hem
Baba aña Celâlü'd-dîn-i a'lem

Anuñ babası Nûru'd-dîn Alîdür
Naḳīb Aḥmed aña beñzer velîddür

Anuñ babası 'İzzü'd-dîn Bû İṣḥaḳ
Ki İbrâhimdür ol nakīb-i âfâḳ

Şerefü'd-dîn Muḥammed aña vâlid
Nâḳīb-i cümle-i evlâd-ı Seyyîd

Aña zeyd oldı vâlid zü'l-kerâmet
Ziyâ'ü'd-dîn lâḳab manşib niḳâbet

Muḥammed faḫrû'd-dîndir aña eslâf
'İraḳ içre nakīb-ül-eşrâf

Daḫi Zeyd Ebû'l-Ḳâsımdur a'lem
Ziyâü'd-dîn nakīb-i mîr-i 'âlem

Ebū'l-Manşūr Muḥammed vālidī bil
Nākīb ü hem vezīri Şāh-ı Muşul

Aña Zeyd-i Żiyāü'd-dīn pederdür
Niķābetle cihānda müştehirdür

Anuñ babası bü-Ṭāhir Muḥammed
Naķīb-i zū'l-mefāḥir faḥr-i meşhed

Muḥammed bü'l-berekāt aña vālid
Ki derlerdi aña naķīb-i zāhid

Aña Zeyd Żiyāü'd-dīn-i a' zam
Ki Bū'l-Ḥüseyn ile olmışdu a' lem

K'anuñ evlādına āl-i Ebī Zeyd
Edibdür cümle-i nisābeler kayd

Naķīb Aḥmed olup re'īs-i a' zam
Anuñ babasıdur ol mīr-i Ekrem

Muḥammed Bū Alīdür aña vālid
Naķīb-i a' zam ü faḥrū'l-emācid

Aña baba ebū'l-Ḥüseyn-i eşter
Muḥammed nām ü hem naķīb-i ekber

Aña vāliddürür Kūfiye vāriş
Ebū ' Ālī ' Abdu'llāh-ı şālīş

Alī ebu'l-Ḥasan aña pederdür
Naķīb ü hem muḥaddiş mū' teberdür

Aña baba ' Abdullāh-ı şānī
Ebū ' Ālī vü ' Aşğar dirler anı

Ebū'l-Ḥasan' Alīdür aña vālid
Olup şālīḥ lāķab o mīr-i zāhid

' Abdu'llāh-ı a' recdür babası
Ki nesli gibi çok idi ğınāsı

Ebū Aliye hem Hüseyn-i Aşğar
Olupdur virdi vâlidî muḳarrer

‘Ālî Zeyne’l-A‘bâdur Nūḥ-ı şānî
Aña vâlid dūrūr ol‘ ilmi kânî

Anuñ babası ol maḳtûl ü maḳlûm
İmāmü’l-Ḥaḳ Hüseyn ol sıbt-ı ma‘şûm

Anası Fāṭıma biñt-i Resûldür
‘Ālîdür vâlidî zevc-i Betûldür

Ca’feriyye yani İsnâaşeriye mezhebine mensup olan Seyfullah Nizâmoğlu’nun iyi bir eğitim aldığı ifade edilse de (Kocatürk, 1968: 233) hangi medreselerde okuduğu veya kimlerden ders aldığı bilinmemektedir. Ancak eserlerinde kullandığı referanslar onun ciddi bir eğitim aldığını doğrular niteliktedir. Nitekim “*Âdâb-ı Menâzil*” adlı mensur eserinde Kadı İyâz, Ebu’l-Leys gibi müelliflerin eserlerinin yanı sıra Neseî’nin “*Medârik*”, Kurtubî’nin “*Hadîs*”, İmam Gazalî’nin ünlü eseri “*İhyâ’dan*” da faydalandığı görülmektedir. Keza kullandığı eserler arasında *Letâif-i Avârif*, *Minhâc* gibi değişik kaynaklar da bulunmaktadır. (Tosun, 1997:157) Bu çalışmalar onun sadece Şîî kaynaklardan değil, Sünnî kaynaklardan da beslendiğini göstermesinin yanı sıra; İslami ilimlerde-özellikle de çağında revaçta olan şeriat ve manevi ilimlerde gerekli donanıma sahip olduğunu göstermektedir. Zaten dîvân’ında kullandığı kelime hazinesi de bunu destekler mahiyettedir.

1568 tarihinde babası Nizâmüddîn tarafından manevi eğitimi için Halvetiyye’ye bağlı Sinaniye şubesinin kurucusu İbrâhîm Ümmî Sinan’a teslim edilen Seyyid Seyfullâh, burada uzun yıllar kalmış; hatta daha sonra aynı şahsın halifeliğini de yapmıştır. (Bursalı, 1333: c. 1, 81). Seyyid Seyfullâh bu zatla olan gönül bağı ve yine bu zatın bağlı olduğu Halvetiyye Tarikatı’nın silsilesini Dîvân’ında yer alan aşağıdaki mesnevide şu şekilde aktarmaktadır:

Be-ğāyet izzet-i devlet sa‘ ādet
Tariḳ-i Muṣṭafādan oldı bī‘ at

İrince silsilem rāh-ı Resūle
Şefā‘ at mā‘ deni ‘ aṣlū’ l-uṣūle

Ḳulaḳ ur edeyüm ism ile takrīr
Çıkınca Muṣṭafāya cümle bir bir

Ḥaḳḳa ḥamd ü Resūlüne taḥiyyāt
Tariḳat silsilesin itdüm işbāt

Benüm pīrim ‘ azizüm Şeyḫ Sināndur
Anuñ şeyḫi de Ḥacı Ḳaramandur

Anuñ pīri yigitbaşıdur Aḥmed
Ḥudā raḥmet kıla bī-ḥadd ü bī‘ ad

‘ Alāe’ d-dīn ‘ uṣṣāḳīden alup el
Olupdur mürşid-i kāmil mükemmel

Anuñ şeyḫidür İbrāhim-i ṣānī
Anuñ pīri Muḥammed Erzingānī

Anuñ da pīri evlād-ı Muḥammed
Mübārek nāmı Yaḥya sırr-ı Aḥmed

Anuñ da pīri Şadrü’ d-dīn ḥayyavī
Anuñ şeyḫinüñ ‘ İzzü’ d-dīn nāmı

Aḫī mīrimdür anuñ pīri ol şāh
‘ İbādet ide anuñ işi her gāh

Anuñ pīri ‘ Ömer-i Ḥalvetīdür
Anuñ da şeyḫi Muḥammed ḥazretidür

Anuñ şeyḫi zāhid Geylānīdür bil
Fedā olsun oña biñ cān ile dil

Anuñ piri Cemāle’ d-dīn Efendi
Anuñ da şeyḫi Şihābü’ d-dīn Efendi

Anuñ da şeyhi Rükñü'd-dīn efādıl
 Anuñ da şeyhi Kuṭbü'd-dīn Kāmil

Ebū'n-necm oldı ol sulṭāna reh-ber
 Anuñ da şeyhi 'Ömerü'l-bekr server

Aña mürşid Vaḥiyü'd-dīn-i kādī
 Muḥammed Bekrūñ oldı ehl-i rādī

Muḥammed dīnidür denir onuñ delīli
 Anuñ da şeyhi Mīmşād dost Ḥalīli

Aña da şeyḥ Cüneyd Bağdādī oldı
 Serīr-i Suḳūṭiden aña geldi

Anuñ da pīri şeyḥ Mā' rūf-i Kerḥī
 Bulupdur Dāvūd-ı Ṭā'iden fahri

Ḥabīb-i 'acemīye bu yol erkān
 Ḥasanü'l-Başrīden ki geldi ey cān

'Āliyy'el-murtaẓādur pīri anuñ
 Velīsidür zemīn ü āsumānuñ

Aña irdi yol erkān Muṣṭafādan
 Nebīler serveri kân-ı şafādan

Bularuñ şeyḥ Nizāmoğlu kılıdur
 Kıl olan bunlara muṭlaḳ velīdür

İbrâhîm Ümmî Sinan'ın yanında manevi eğitimini tamamlayan Seyyid Seyfullah, babası Nizâmüddîn Efendi'nin hatırasına "Nizâmî Tâcî" giyip Hacı Bayram Dede'nin yaptırmış olduğu Silivri kapıdaki tekkeye postnişin olmuştur. Daha sonraları emirler tekkesi olarak da meşhur olacak olan bu tekkede 1010/1601 tarihinde vefat edinceye kadar irşat faaliyetleriyle meşgul olmuştur.(Tosun, 1997:158).

İstanbul'da H. 1010 (M. 1601) yılında vefat eden Seyyid Seyfullâh Nizâmoğlu'nun kabri Silivrikapı yöresinde Emirler Mahallesinde Nasûh Efendi

tarafından kendi adına yaptırılan Caminin haziresinde bulunmaktadır (Tosun, 1997: 159).

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun eserlerinde kullandığı mahlaslara gelince; onun genelde Seyfî, Seyyid Seyfî, Seyfullâh, Seyyid Nizâmoğlu, Nizâmioğlu mahlaslarını kullandığı görülmektedir.

Hayatı ile ilgili bu kısa bilgilerden sonra şimdi de eserleri hakkında bilgi verelim:

1.2. ESERLERİ

Kaynakların ifadesine göre, Seyyid Seyfullâh'ın, altısı manzum olmak üzere on eseri bulunmaktadır. Bunların tamamının dili Türkçedir. Söz konusu eserlerin manzum olanları Seyyid Mehmet Tahir tarafından bir araya getirilerek İstanbul'da 1288/1871'de neşredilmiştir. Eserleri: mürettep olan *Dîvân'ı*, *Mî'râcû'l-Mü'minîn*, *Silsile-i Tarîkat*, *Silsile-i Nesebiye* (Osmanlı Müelliflerine göre bunlar ayrı iki eserdir), *Şeref-i Siyâdet*, *Ma'denü'l-Ma'ârif*, *Esrârü'l-Ârifîn*, *Seyrû's-Sülûk*, *Cami'ü'l-Ma'ârif*, *Miftah-ı Vahdet-i Vucûd*, *Risâle-i Tâc-ı Nizâmî* ile *Âdâb-ı Menâzil* adında küçük risaleden oluşmaktadır. Çalışmamıza konu olan dîvânı başta olmak üzere eserlerinin telif tarihi bilinmemektedir.

Bu kısa bilgilerden sonra şimdi eserlerini teker teker tanıtalım:

1.2.1. MANZUM ESERLER

1.2.1.1. MÎ'RACÛ'L-MÜ'MİNÎN:

Eser, 164 beyitten müteşekkil olup nasihat-nâme tarzındadır. Namazın insanı kâmileştirdiğini söyleyerek başlayan bu çalışmaya göre namaz öncesi alınan abdest, insan psikolojisi üzerindeki olumlu etkiler oluşturmaktadır. Zira insan uzuvlarını yıkamakla maddi olana hazırlanırken, gönlünü temizlemekle de manevi olana hazırlık yapmaktadır. Abdest alan birey, bedenindeki maddi kirleri giderirken, aynı zamanda kalbinden de dünyaya ait maddi unsurları temizlemiş olur. Namazı ve abdesti bu eserinde batini bir yorumla anlatan şair, çalışmasında mesnevi, kaside, tarzında şiirlere de yer vermiştir.

1.2.1.2. CÂMÎ'U'L-ME'ÂRÎF:

373 beyitten oluşan bu eserde gazel tarzında yazılan on şiirin yanı sıra bir kıt'a ve 57 beyitlik bir münacât yer almaktadır. Eserin içerisinde bir de Allah'ın isimlerinin anlatılmış olduğu mesnevi nazım türüyle yazılmış bir risalenin yanı sıra bir kıta ve iki beyit de bulunmaktadır.

Bunların yanı sıra aynı zamanda eserde seyrüsüluk adabı hakkında şiirler de mündemiçtir. Bu şiirlerin bazısının başlığı şu şekildedir: “Der Beyân-ı Evsâfî Mürşid-i Kâmilîn, Der Beyân-ı Âdâb-ı Mürşidînü's-sâdikîn, Der Beyân-ı Sünnet-i Selâse-i Vasiyet-kerde” başlıklı şiirlerle bir kasidenin yanı sıra eserin son kısmında Etvâr-ı seb'a yer almaktadır. (Tosun, 1997; 161).

1.2.1.3. ŞEREF-İ SİYÂDET:

Hız. Peygamber ile onun ailesine duymuş olduğu sevgiyi ele aldığı bu eser yedi kıta, on bir gazel, altı beyit, dört mesnevi, iki rubai ve bir muhammesten meydana gelmiştir. Eserde var olan hemen hemen her şiirde Ehl-i Beytin tarihsel süreç içerisinde maruz kaldığı haksızlıklardan şikâyet ve Ehl-i Beyt'e mensup olmanın verdiği mutluluk işlenmektedir (Tosun, 1997; 161).

1.2.1.4. MA'DENÜ'L-MA'ÂRÎF:

Seyyid Seyfullah'ın Kur'an-ı Kerîm'den bazı ayetler ile Hız. Peygambere ait bazı hadisleri tasavvuf esasları çerçevesinde izah ettiği bu eseri 690 beyitten meydana gelmektedir. Eserde diğer manzumelerden farklı olarak sebep-i telif bölümü yer almaktadır. Yazar bu bölümde eseri şeyhi olan Ümmî Sinan'ın himmetini kazanmak maksadıyla kaleme aldığını belirtmektedir. (Bkz. *Ma'denü'l-Ma'ârif*, v. 47a) Eserde beş mesnevinin yanı sıra, kaside ve ilâhî gibi nazım türleri de yer almaktadır. Şair burada Vahdet-i vücüt, tasavvufi hakikatler ve mürşidin gerekliliği gibi değişik konular hakkında şiirler inşad etmiştir.

1.2.1.5. ESRÂRU'L-ÂRİFÎN:

Eserde yer alan şiirler mesnevi ve gazel türündedir. Diğer eserlerinde olduğu gibi burada da hadislerden hareketle ilâhî aşk, tevhit, marifetullah ve Peygamber ailesine duymuş olduğu derin muhabbetin yanı sıra insanın manevi gelişimi, vahdet-i vücûd ve ene'l-hak gibi değişik konuları, âşıkane bir tarzda ele almıştır.

1.2.1.6. SEYRÜ'S- SÜLÜK:

Bu eser her ne kadar onun adıyla anılıyorsa da aslında bir kitap olmaktan ziyade seyrü's-sülûk esnasında bizzat kendisinden zuhur eden hallerin ele alındığı nutuk ve şathiyelerden oluşmaktadır. Eser büyük bir ihtimalle müritleri tarafından aktarılan verilerden müteşekkildir.

1.2.1.7. DÎVÂN:

Şairin eserleri arasında en hacimlisi olan dîvân'ı, iki yüzden fazla gazel, altı kaside, sekiz murabba, üç müseddes, sekiz terci-i bent, otuz mesnevi, bir kıta ve birkaç müfredden meydana gelmiştir. Bu şiirlerin büyük bir kısmı on iki imama övgüden oluşmaktadır. Şiirlerin büyük bir kısmı aruz ölçüsüyle yazılmış olmakla beraber, hece vezni ile yazılmış elli civarında ilâhî tarzı manzume de bulunmaktadır. Eser şu dizelerle başlamaktadır:

Tecellî eyledi zâtına Mevlâ
Yaratdı bir muşavver rûh-ı zîbâ

Yedi biñ yıl aña terbiye itdi
Kemâl-i kudretinden ferd-i yektâ(K. 1)

Şu dizelerlede sona ermektedir:

Aña irdi yol erkân Muşafâdan
Nebîler serveri kân-ı şafâdan

Bularuñ şeyh Nizâmoğlu kûlıdur
Kul olan bunlara mutlak velîdür(M. 10/26)

1.2.2. MENSUR ESERLER

1.2.2.1. CAMÎ'U'L-ME'ÂRİF:

Eser on bölümden oluşmaktadır. Şair ilk bölümde şeyhi İbrâhîm Ümmî Sinan ve devrin bazı önemli Allah dostlarından bahsemektedir. Sonraki bölümlerde ise şair İslam inancına ait bir takım değerler ile Allah'ı zikretmenin faziletleri hakkında bilgi vermektedir. Bu eser özellikle şairin babası ve şeyhi hakkında verdiği bilgilerden dolayı önem arz etmektedir. Eserin bazı bölümlerinde manzum parçalarda yer almaktadır(Tosun, 1997; 161).

1.2.2.2. RİSÂLE-İ TÂC-I NİZÂMÎ:

Eser, şairin, bizzat Şeyhi İbrâhîm Ümmî Sinan'ın elinden babasına ait tacı giyerek hilafet makamına oturması hadisesini anlatmaktadır. Şairin bizzat kendi yaşam öyküsünün bir kısmını aktarıyor olması açısından önemli olan bu çalışmanın çeşitli dönemlerde istinsah edilerek aktarıldığı bilinmektedir. Elimizde bulunan mahtuta erken istinsah edilenlerden biri olarak kaydedilmektedir. (Tosun, 1997; 161).

1.2.2.3. MİFTÂH-I VAHDET-İ VÜCÛD:

Vahdet-i vücûd hakkında bilgiler ihtiva eden eser, 13 sayfalık küçük bir risale olarak neşredilmiştir. Ancak neşir tarihi bilinmemektedir. Eser şöyle başlamaktadır : “Evvela Cenabı Hakk’a hamd ü senâ ve habibine salat ü selam ve iktîdadan sonra malum olaki vahdet-i vücûda kail olan ehlullahın kelamından fehm olunan mana budur ki:....”(Erdoğan, 2002; s. 48)

1.2.2.4. ADÂB-I MENÂZİL:

208 varaktan oluşan eser, ev ve aile adabını konu edinmiştir. Şairin diğer çalışmaları ile bu eseri karşılaştıranlardan bazısı, bu çalışmada işlenen konuların farklılığından hareketle, eserin şaire ait olmayabileceği sonucuna varmışlardır. (Tosun, 1997; 161).

1.3. SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU’NUN EDEBÎ ŞAHSİYETİ

Seyfullah Nizâmoğlu, 16. yy’da Arap ve Fars edebiyatının dîvân edebiyatı üzerindeki etkilerinin azaldığı bir dönemde, Yunusvari şiirler kaleme alan mutasavvıf şairlerden biridir. Eserlerinin tamamında Allah aşkı ve derin bir peygamber sevgisine rastlanmaktadır. Bunun yanı sıra Ehl-i beyt sevgisi de çalışmalarında önemli bir yer tutmaktadır. Hz. Ali, Hz. Hasan, Hz. Hüseyin isimleri başta dîvânı olmak üzere çalışmalarında daha sık geçmekle beraber ehl-i beytin diğer imamlarının isimlerinin de fazlaca yer aldığı görülmektedir. Hatta dîvânda Hz. Ali’yi kendisine rehber edindiğini, kendisini onun kölesi Kamber’le aynileştirip onun izinden giden biri olarak zikrettiğini, Hz. Ali’yi sevmenin Hz. Muhammed’i sevmekle eş değer olduğunu; onu sevminde Allah’ı sevmek olarak anlaşılması gerektiğini söylemektedir. Şiirlerinin ana teması olarak zikredilebilecek olan işte bu ehl-i beyt sevdası onun şiirlerinin tamamına damgasını vurmuş mahiyettedir. Elbette bu durumun onun sahip olduğu ilim ve yetiştirme tarzının yanı sıra mensubu olduğu İsnâaşeriye mezhebinden de ileri geldiğini söylemek mümkündür. Aşağıya alınan şiir örnekleri onun bu tarz konuları nasıl ele aldığını göstermesi açısından önem arz etmektedir:

Yâ Rab muḥabbetinden göynümi itme ḥālî
Mihrinden özge dilde hiç koma kıyl ü kâlî
Her ruz u şeb dilümde tesbiḥüm ey mevâlî
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ ‘Âlî

‘Arş-ı mecîde çünküm başdı kadem Muḥammed
Vaşl oldi zâta zâtı maḥvoldı mîm-i Aḥmed
Budur iki cihânda miftâḥ-ı bâb-ı cennet
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ ‘Âlî(Mus.3/1-2)

Kuşkusuz şairin eserlerinde sadece yukarıda bahis mevzuu ettiğimiz düşünce manzumelerinin etkisinde kaldığını söylemek zor görünmektedir. Çünkü çalışmaları dikkatli bir gözle incelendiğinde çalışmalarında yaşadığı dönemin başat düşünce sistemlerinden Hurufiliğin de etkisi görülmektedir. Fakat Hurufiliğe ait unsurların Nesîmî’de yarattığı tesirden farklı bir şekilde şiirlerine yansıdığı görülmektedir. Dolayısıyla bu durum Seyfullâh Nizâmoğlu’nun hurûfî meşreb bir şair

olduğu anlamına gelmez. Aksine yaşadığı dönemde yaygın olarak bilinen Hurufilik düşüncesine yabancı olmadığını; Hatta zaman zaman şiirlerinde bir Hurufilik eğilimi olduğunu görmekteyiz. manzumelerinde bu eğilimden aşağıda kullanılan örneklerde görüldüğü üzere şu şekilde faydalanılmaktadır:

Elif Allāh bā beḳādur tā teā‘ lā sā sebīl
Cim cemāliyle celāli ḥa ḥayāta irdüm üş

Ḥı ḥabīrdür dāl delīldür zāl zātına anuñ
Rı raḥīmdür raḥmi çok zā zevālsüz bildüm üş

Sīn Semī‘ dūr şin Şekūrdür sād şameddür dād riḍā
Ṭı ṭahūrdur zı zuhūrdur ayn ‘ alīmdür virdüm üş

Ġayn ġanīdür fa fettāḥdur ḵaf ḵādirdur keḫ kerīm
Lām lāṭīfdür mīm mücībdür nūn nūr’uñdur gördüm üş

Vāv vāḥidden bugün(e) he hidāyet iste gel
Lām-elīfdür lā dimezem iḵrāruma durdum üş

Yā ya hayye ismini terk itme iḥyā idegör
Ben bu gönül şehrine esmā’ ile girdüm üş

Seyyid Seyfī bil bu cihān dārü’l-ḵarār degildür
Ezel ebed bāḵī mülkdür bi-ḥamdi’llāh yurdum üş (G.107)

Bist ü heşt ü sī vü dü ḥarfin ḵırā’at itmişüz
Şūret-i mürşidde gördük sūre-i Raḥmānumuz (G. 98/5)

Yine bir diğer şiirinde de Hurufiliğin kurucusu olan Fazlullah-ı Hurufi ile “*Cavidân*” adlı eserinden şöyle bahsetmektedir:

Eğer okudun ise cavidānı
Bilirsen ne demiş Fazl-ı cihānı

Hurûfi bildün n’olduğunu
Nedendür bildiğin fani cihānı

(*Ma’denü’l-Ma’ârif* v. 53a)

On altıncı yüzyılda dini ve tasavvufi şiir yazan bütün şairlerde görüldüğü üzere Seyfullâh Nizâmoğlu da Dîvânında dîvân ve saz şairlerinin etkisinde bir üslupla şiirler inşad etmiştir. Dîvânında yer alan şiirlerinin tamamı göz önüne alındığında Yunusvari bir dil kullanımı göze çarpmaktadır. “ Gölpinarlıya göre” Seyfullah Nizâmoğlu, Yunus’un yolu tutan biri olup, hatta gerçeği söylemek gerekirse Eşrefoğlu’ndan daha üstün ve kudretli bir şairdir”. Bunun yanı sıra şiirinde Aruz ve hece vezninde birlikte kullandığı görülmektedir.(Ünlü, 2011: 240)

Dîvân’ın tamamında yalın bir dil kullanıldığı görülmektedir. Bunun nedeninin de yukarıda ifade etmeye çalıştığımız gibi onun şiiri sahip olduğu düşüncüyü aktarmak için bir araç olarak kabul etmiş olmasından kaynaklanmaktadır. Amacı bu olunca halk tarafından anlaşılabilen, herkes tarafından rahatlıkla ezberlenip kullanılabilen bir dil tercihinde bulunmuşur. Zaten Yunus’u, Yunus yapan da bu anlayış veya felsefe değil miydi? İşte bu durum onun bir misyon şairi olarak bilinen Yunus ile karşılaştırılmasına neden olmuştur. Hatta Gölpinarlı örneğinde olduğu gibi onu Yunus’un en güçlü takipçisi olarak görenler de olmuştur. Zira o da aynen Yunus gibi bir hak aşığıdır:

Evliyānuñ tutdum elin
 Hâkdur bildüm toğru yolın
 Mürşidin hâkîkat balın
 Ölmeden tadmaya geldüm

Erisin bağrumdaki başlar
 Aksın gözümdeki yaşlar
 Eski derdliyüm kardaşlar
 Derde derd kaçmağa geldüm(İ.39/3-4)

Çün şakındın cânuñı var itme cânân arzusun
 Her kimin kim derdi yok n’iyler o dermân ‘arzûsın (G. 177/1)

Kıyamazsañ baş ü cânâna uzak dur girme meydâna
 Bu meydânda nice başlar kesilür hiç şorar olmaz

Hâk ile hâk olanlara kendi özün bulanlara
 Dost yolunda ölenlere kan bahâşî dînar olmaz

Bağ şu Manşûrun işine halkı üşürmiş albine
Ene'l-aku firāına dşenlere timar olmaz

Seyfullā sznde mestdr şeyinden aldğı destdr
Dvāne-rā alem nstdr ne sylese anar olmaz (G. 97/4-7)

Sadece Yunus'a benzetilmekle de kalınmamıştır. Hatta onun aynen selefi büyük şairler gibi şiirleri şerh edilen şairler katagorisinde sayanlar da olmuştur. Bunlardan bir tanesi nl tarihimiz Fuat Kprl'dr (Kprl, 1981:346). Kprl onun şiirlerinin kendisinden sonra gelen bazı zevat tarafından yorumlandğını ve şerhedildiğini sylemesine rağmen, bunların kimler olduğı hakkında bilgi vermemektedir.

Yukarıda srarla onun saf Trke kullanmayı tercih ettiğini sylemiştik. Ancak bu hibir şekilde Arapa ve Farsa kelime ve tamlama kullanmadğı anlamına gelmemektedir. Aksine Arapa ve Farsa'nın her ikisinden de dnc aldğı kelime ve kavamlara, eserlerinde zaman zaman yer verdiğı grlmektedir. Bu durumu onun - Yunus'un aksine- medrese geleneğinden gelmesinden kaynaklandğını; kendisini yetiştiren o geleneğin tamamından kopamadğının gstergesi olarak grmek mmkndr. Bizi bu sonuca gtren neden ise bu kelime ve kavramları zorlama bir biimde, iğreti bir şekilde kullanmayıp, aksine karılığı yaygın olarak bilinmeyen; teknik ifadelerde bu dilleri tercih etmiş olmasıdır:

Seni mest itdi dirğā bu mey-i dār-ı fenā
Sen seni alamadu aldu anun ayfā

Ks-i rlet alınr kim ki gelr gine gider
rmedi sem'ine bi'llāhi sen hi bu şadā(G. 3/1-2)

اینی اخص ومصلات کجا روح ذکات
rşmedin da memāt a ile var ol dā'imn

مائتتبعو عللها رواست برودیراه خدا
'mrnz eyleyp hebā olma grh-ı cāhiln (G. 169/1-3)

Görüldüğü gibi bu beyitler ve biraz sonra şahit olarak kullanacağımız diğer şiirler, Seyfullâh Nizâmoğlu'nun edebi şahsiyetinin teşekkülünde 13. yy'dan itibaren Anadolu'nun edebi yaşamını derinden etkileyen iki gönül dostunun, yani Ahmet Yesevi ile Yunus Emre'nin önemli yerinin olduğunu göstermektedir. Bu iki mutasavvıf şair o dönemim mutasavvıflarının çoğunda olduğu gibi onun da hem şiir selikasını, hem tasavvufi anlayışını, hem de dini yaşamını şekillendirmiştir. Bilindiği gibi halkı bilinçlendirmeyi temel esas olarak kabul eden bu anlayış, ağıdalı bir dilden ziyade herkesin rahatlıkla anlayabileceği ve içerdği mesajı kavrayıp pratize edebileceği bir dili tercih etmiştir.

Bu özelliğinden dolayı da hem Ahmet Yesevi ve Yunus, hem de Seyfullâh Nizâmoğlu'nun şiirlerinde lirizmden ziyade didaktik özellik daha ön plana çıkmaktadır. Zaten kendisi de bir tarikat mensubu yani Halvetî olan Seyfullâh'tan başka bir şey de beklenemezdi. İşte bütün bunları bir arada düşündüğümüzde onun şiirini derinden etkileyen etmenlerin din ve tasavvuf menşeli hadiseler olması doğal karşılanmalıdır. Nitekim o şöyle demektedir:

Cümle eşyâya nazar kııl gör ne sırru'llâhdur
Raṭb ü yâbis zâhir u bâṭın şıfâtı'llâhdur

Cüş idüp deryây-ı vaḥdet zâhir oldı kâ'inât
Zerrelerdür şems-i Hâk her kaṭre baḥru'llâhdur

Küntü kenzüñ sırrı zâhir oldı bir kez kün didi
On sekiz biñ 'âlem anuñçün Kelâmu'llâhdur (G. 50/1-3)

Seyfullah Nizâmoğlu'nun etkilendiğini gördüğümüz şairlerden kuşkusuz bir diğeri ise ünlü şair Nesimî'dir. Bizi bu sonuca götüren ise aşağıda şahit olarak kullandığımız beyitlerdir:

'Acâ'ib devrâna irdüm
Lâsı yok illâdur virdüm
Ben Mevlâm didâruñ gördüm
Özge seyrân olmaz baña

Çünkü ben yâr ile yârum
Manşûr oldum digeñ dârum
Nesimîyüm yüzün derüm
İşşı ziyân olmaz baña (İ. 43/5-6))

Yukarıda da ifade ettiğimiz gibi Seyfullah Nizâmoğlu sadece etkilenen bir şair değildir. O aynı zamanda kendisinden sonra gelen şairleri etkileyen güçlü bir dîvân şairidir. Nitekim en önemli eseri olan dîvân'ında yer alan gazel, kaside, na'at ve ilâhîler gerek kendi döneminde gerekse kendisinden sonraki dönemlerde yaşayan şairleri etkilemiştir. Öyle ki "Muhsin Kalkışım" aşağıda zikrettiğimiz Şeyh Galib'e ait şiirin Nizâmoğlu'nun şiirine nazire olarak yazıldığını ifade eder.(Kalkışım,1994: 32) Hatta Gölpınarlı'nın da aşağıda zikrettiğimiz şiir için aynı düşünceye sahip olduğunu görmekteyiz.(Gölpınarlı, 1968:410)

Nizâmoğlu'nun şiiri:

Kendin idrāk idegör nūr-i muşaffāsın sen
Mebde-i her dü cihân sırr-ı ev ednāsın sen

Senüñ içüñ yer gök çarḥ u felek buldı vücūd
Cümle bu defter-i dîvāndaḳi ma' nāsın sen

Saña bildürdi ḥudā evvel ü āḫir 'ilmüñ
Olma cāhil ḥāzer it 'ālim ü dānāsın sen

Sensüñ ol āyet-i Ḳur'ān ile tekrīm olunan
Saña Ḥaḳ dimedi mi 'Allemü 'l-Esmāsın sen

Aç gözün pertevi āyine-yi mevlāsın sen
Mazḥar-ı nūr-ı Ḥudā cām-ı mücellāsın sen

Şeyh Galip'in Nizâmoğlu'ndan ilham alarak yazdığı iddia edilen şiir:

Ey dil ey dil niye bu mertebe pür gamsın sen
Gerçi vîrâne isen genc-i mütalsamsın sen

Secde-fermâ-yı melek-zât-ı mükerrermsin sen
Bildiğin gibi değil cümleden akdemsin sen

Rûhsun nefha-i Cibrîl ile ile tev'emsin sen
Sırr-ı Haksın mesel-i İsi-i Meryem'sin sen

Hoşça bak zâtın kim zübde-i âlemsin sen
Merdüm-i dîde-i ekvân olan âdemsin sen

Bu aşk bir bahr-i ummandır buna hadd ü kenâr olmaz
Delîlim sırr-ı Kur'andır bunu bilende âr olmaz

beyitiyle başlayan Nizâmoğlu'nun bu ilâhîsi çokça beğenilmiş ve öyleki tekke mühitlerinde yaygın bir şekilde okuna gelmiştir. (Tosun, 2009: 73) Öyle ki aynı zamanda bu şiir bazı şairler tarafından da şerh edilmiştir (Özmen, 1998: 469)

Yukarıda da ısrarla ifade ettiğimiz gibi Seyfullâh Nizâmoğlu, eserlerinde dini ve özellikle tasavvufi unsurları yoğun olarak kullanmaktadır. Ancak bu durum onun, yaşadığı dönemin toplumsal hadiselerinin dışında durduğu; onlardan yalıtık bir yaşama sahip olduğu anlamına gelmemektedir. Aksine o, yaşadığı dönemde vuku bulan durumu bir kader olarak algılayıp boyun eğen bir şair olmayıp bu meseleleri eleştirel bir tarzda ele almakta, onlara şiirlerinde yer vermektedir:

Voyvodalar cürme yanınca kuzu büryân
On evli bir kıyeden kâdî biñ akçe alur
Mu'ânidi akbehi ya celb-i bâzâr hemân
Bir kâdîlîğa kazasker biñ altun ister
Virmezseñ olur aduñ câhil yahud nâdân
Sancağın almak için 'ilmüm irdi birine
Kırk biñ filori virdi bi'llâhi şanma yalan (Mus. 9/1)

Burada üzerinde durulması gereken konulardan bir başkası ise şudur: Tezimizin konusunu oluşturan şair, dîvân'ını oluştururken aruz veznine oldukça fazla başvurmaktadır. Daha çok da bahr-i remel'den "*fâ'ilâtün(3) fâ'ilün*" ile "*fâ'ilâtün(2) fâ'ilün*" kalıplarını, bahr-i recezden "*mefâ'ilün(4)*", "*mefâ'ilün(2) fâ'ilün*" ile "*müstef'ilün(4)*" kalıplarını, bahr-i müzari'den ise "*mefülû fâ'ilâtün mef'ülû fâ'ilâtün*" kalıbını kullanmaktadır. Bununla birlikte aruz vezni kadar olmasa da hece veznini kullandığını da ifade etmek gerekir. Hece vezninde ise daha çok sekizli ve onbirli hece kalıplarını tercih etmektedir.

Hiç şüphesiz Seyfullâh Nizâmoğlu kendi döneminde Yunus Emre Okulu'nun en önemli şairlerinden biridir. Öyle ki kaynaklara göre. Eşrefoğlu Rumi'den sonra Yunus'un şiir söyleyiş tarzını temsileden en önemli şair olarak zikredilmektedir. (Fuad Köprülü, 1981: 399). Hece vezniyle yazdığı şiirlerinde gerek üslup ve gerekse kelime hazinesi olarak Yunus'un tesirinin hissedildiğini söylediğimiz şairin diğer

şiiirlerinde bu etkinin bulunmadığı anlamına gelmemektedir. Aksine şairin aruz ile inşad ettiğı şiirlerinde de Yunus etkisi oldukça aşikâr bir şekilde kendini göstermektedir: Aşağıdaki şiirleri buna örnek olarak verebiliriz:

Cümle dünyâ sizin olsun
Bir dost bir post yiter baña
Atlas dîbâ sizin olşun
Bir dost bir post yiter baña

Begler tahtından inerler
Ayaksız aña biñerler
Toprağa gömüp dönerler
Bir dost bir post yiter baña

Şanır mısın kılsan gerek
Bilir misin n'olsan gerek
Biñ yıl paşa olsan gerek
Bir dost bir post yiter baña

Karûn malın virirlerse
Beni şulţân kınlurlarsa
‘ Âlem kulum olurlarsa
Bir dost bir post yiter baña

Şonı yok devletden n'olur
Ecel gelür seni bulur
Seyyid Seyfî işin bilür
Bir dost bir post yiter baña (İ. 1)

Başka bir örnek:

Hâb-ı ğafletten gözüñ aç kendüñ idrâk ideğör
İstivânı fehm idüp gel sineñü çâk ideğör

‘ Alem-i kalbüñde istersen tecellî ide Hâk
Sil süpür dil şehrini sulţân için pâk ideğör

Gel tekebbür olma şeytân gibi görüp kendüñi
Secde toprağa olundı kendini hâk ideğör

Derde düş derdin yoğ ise zîrâ dermân dertdedür
‘ Aşk-ı Hâkdan ğâfil olma dîde nem-nâk ideğör

Nefsinüñ ejderhâsı Seyyid Seyfî yuṭmasın seni
Zıkr-i Ḥaḳḳı dâ'ima dilinde tiryāk idegör (G. 76)

2. BÖLÜM

SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU

DÎVÂN'I İNCELEME

2. BÖLÜM: İNCELEME

2.1 NAZIM TEKNİĞİ

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nın incelemesinin bu bölümünde: “Nazım Şekilleri ve Türleri” başlığı altında nazım şekilleri ve nazım türlerine göre tasnifi yapılmış olan şiirler hakkında bilgi verilecektir. İkinci kısmı teşkil eden Müzikal Unsurlar bölümünde ise vezin, kafiye ve redif hakkında bilgi verilecektir.

2.1.1 NAZIM ŞEKİLLERİ VE TÜRLERİ

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda nazım şekline göre tasnif edilen şiirler; kaside, gazel, musammat, rubâî ve mesnevîdir. Türlerine göre tasnif edilen şiirler ise tevhîd, na't, münâcât ve ilâhîdir.

2.1.1.1 NAZIM ŞEKİLLERİ

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun kullandığı nazım şekilleri, kaside, gazel, rubâî, terci-i bent, nazm, kıt'a, mesnevîdir. Bu dîvânda nazım şekilleri arasında en fazla kullanılanı ise gazeldir.

2.1.1.1.1. Kasideler

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda sadece yedi kaside yer almaktadır. Bu kasidelerden üç tanesi 28 beyitten, iki tanesi 26 beyitten, biri 27, diğeri ise 42 beyitten meydana gelmektedir. Kasidelerde, nesip, fahriye ve dua gibi kaside bölümleri bulunmamaktadır. Bu kasidelerin her birinde dini ve tasavvufi unsurlar göze çarpmaktadır.

2.1.1.1.2. Gazeller:

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda ana gövdeyi gazeller oluşturmaktadır. yirmi nüshanın karşılaştırılması sonucu meydana gelen tenkitli metnimizde 243 gazel yer almaktadır.

Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı'nda Arap alfabesinin bazı harfleriyle gazel yazılmıştır. En fazla gazel yazılan harfler; 52 gazelle re, 36 gazelle ye, 31 gazelle nûn, 23 gazelle elif harfleridir. Bunun dışında, mîm 17 gazelle, he 12 gazelle kaf, 12

Gazelle kef, 16 gazelle ze, 11 gazel lâm, 7 gazelle dâl, 5 gazelle, te 3 gazelle, şin 2 gazelle, be, ‘ayn, ve sin harfleri ise birer gazelle eserde yer almışlardır.

Seyfullâh Nizâmoğlu’nun gazellerinin yaklaşık yarısı 5 beyitlidir. Nitekim 5 beyitli gazel sayısı 115’i bulmaktadır. 7 beyitli gazellerin sayısı 72; 9 beyitli gazellerin sayısı 10; 6 beyitli gazellerin sayısı 8; 13 beyitli gazellerin sayısı 5; 12 beyitli gazellerin sayısı 2; 14 ve 8 beyitli gazellerin sayısı ise birdir.

Gazellerin 1 tanesinde Türkçe-Arapça-Farsça mülemma (G. 169), gazeldir.

Seyfullâh Nizâmoğlu’nun gazellerinde din ve tasavvuf konuları ağır basmaktadır. Bu konu tezimizin muhteva bölümünde örneklerle işlenmiştir. (bkz.inceleme)

2.1.1.1.3. Musammatlar

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı’nda şarkı nazım şekliyle yazılmış 6 murabba bulunmaktadır. Bunlardan 2’si 6; diğer 2’si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 8 müseddes yer almaktadır. Musammatlar bölümünde ayrıca 9 terci-i bent; 4 tanede şarkı mevcuttur.

2.1.1.1.4. Rubâîler

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı’nda sadece 8 tane rubâî’nin olduğunu görmekteyiz. Rubâîlerde genellikle dini ve ahlaki konular ele alınmıştır.

2.1.1.1.5. Kıt’alar

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı’nda bir kıt’a bulunmaktadır. Söz konusu bu kıt’a dîvânda isim olarak belirtilmiş olup tek dörtlük olarak yer almaktadır.

2.1.1.1.6. Müfredler

Seyfullâh Nizâmoğlu dîvânı’nda 23 tane müfred yer almaktadır.

2.1.1.1.7. Mesnevî

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı’nda mesnevî nazım şekliyle yazılmış 30 mesneviden 27 beyitli 1, 26 beyitli 1, 24 beyitli 1, 17 beyitli 1, 13 beyitli bir diğerleri ise 10 ya da daha az beyitten meydana gelmektedir. Mesnevilerde Arapça beyitler de

bulunmaktadır. Mesnevilerde dînî ve tasavvufî konular ağırlıklı olarak işlenmiş, dîvânda yer alan son iki mesnevinin 27 beyitten oluşan birincisinde ailesiyle ilgili bilgi verirken, 24 beyitten meydana gelen ikincisinde tarikât silsilesiyle alakalı bilgiler vermiş, mensup olduğu tarikâtin mürşidlerinin isimlerini silsile sırasına göre vermiştir.

2.1.1.2 NİZÂMOĞLU’NUN DÎVÂN’INDAKİ DİNÎ-TASAVVUFÎ NAZIM TÜRLERİ

Anadolu’da yüzyıllarca eserler veren Dîvân ve Halk edebiyatı şairleri, bireysel ve toplumsal yaşamın ana esasını oluşturan dini argümanları temel ilham kaynağı olarak görmüş ve bu durumu edebiyatın temel esası haline getirmişlerdir. Kendi dönemlerinin yansıtıcısı olan şairler, üzüntü ve sevinçlerini edebi bir üslup ve dil ile ifade etme yolunu seçmişlerdir. Sosyal yaşantı ile alakalı olarak her türlü değeri şiire konu edinen şair, toplum yaşamının temelini oluşturan din ve dini düşünceden de uzak kalamamış, bazen dini, şiirinin amacı bazen de herhangi bir ögesi olarak kullanma yolunu seçmiş ve zengin bir edebi dünya oluşturma yoluna gitmiştir. Dinin tesiriyle oluşan bu edebiyat, esasında topluma doğruyu, hakikati anlatmak, toplumu irşat etme maksatlı yazılan eserlerden meydana gelmiştir. Bu düşünceden hareketle şiirinde ele almış olduğu değerlerden dolayı Dîvân edebiyatı veya Halk edebiyatının nazım şekillerini kullanarak bu nazım türleri çerçevesinde (Tevhîd, Na’t vb.) eserler meydana getirme yoluna gidilmiştir.

2.1.1.2.1. TEVHÎD

Tevhîdler, Allah’ın varlığını, birliğini, yüceliğini ve ululuğunu anlatan düz yazı ve şiir (Nazım, Manzum) şeklinde düzenlenen eserlerdir(Akkuş, 2007:258; Özalp, 1995:7; Timurtaş, 1981,20; Dilçin, 1992:251)

Klasik edebiyatta dîvân ve mesnevilere tevhîd nazım türü ile başlanmaktadır.

Seyfullah Nizâmoğlu’nun dîvânında yaygın olarak yer alan tevhîdler, Gazel nazım şekli kullanılarak şu konuları ele aldığı görülmektedir: Allah’ın varlığı, birliği

ve üstünlüğü, Allah'ın sıfatları, Allah'ın her şeyi yaratmaya ve yapmaya kudretinin yettiği, bazen de bir kul olarak mutlak yaratıcı karşısında kendi acziyetini ifade ettiği görülmektedir. Bu konuları ele aldığı şiirlerinden biri şöyledir:

Hidāyet bābünün miftāhı tevḥīd
Ḥaḳīkat ʿāleminün rāhı tevḥīd

Giderür mülk-i dilden māsivāyı
Ḳomaz hiç maʿşiyet va'llāhi tevḥīd

ʿAdālet yüridür dil ʿālemüne
Eger olursa göynün şāh-ı tevḥīd

Kelām-ı lāda ʿālem maḥv olur hep
Vaḳit işbāt ider Allāhı tevḥīd

Ḳarañu ḳalbüne virür ziyāyı
Göñül gögünde toḡa māh-ı tevḥīd

Ḳıyāmet günü tamu heybetinden
Ḥalāş eyler seni bi'llāhi tevḥīd

Dilünde zıkr sensin gece gündüz
Ulaşdur Ḥaḳḳa Seyfullāhı tevḥīd(G. 35)

2.1.1.2.2. MEDHİYE:

Dîvân edebiyatında peygamberi, dört halifeyi, devrin büyüklerini, ehl-i beyt imamlarını öven şiirlere medhiye denilmektedir(Üzgör, 1983: 226). Medhiye nazım türünde daha çok kaside kullanılmakla beraber, kasideden farkı içinde (girizgâh, tac, nesib, tegazül) bölümlerinin olmamış olmasıdır (Akkuş, 2007:143). İncelemekte olduğumuz dîvânda şairin On İki imam'ı, onların adlarını ve özelliklerini şiirine konu edindiğini şu örneklerde açıkça görmekteyiz:

Ḥaydar-ı Şāh-ı velāyet Murtezāsın yā ʿĀlī
Laḥmike lāhmī Muḥammed Muşţafāsın yā ʿĀlī

Zehrini sükker yerine nüş eylesin ʿāşıkların
Bir nümāyişde Ḥasan ḥulḳu'r-rızāsın yā ʿĀlī

Her dem içre kana ğark olşın vücūd-ı kâinât
Çün Hüseyin-i şâh-ı şehîd-i kerbelâsın yâ‘ Âlî

Halkı irşād eyledün ey şâh Zeyne’l-‘ Âbidîn
Ehl-i imāña hemân sen muġtedâsın yâ‘ Âlî

Ķalbi vâsi‘ oldıġıçüñ adı Bâķır serverüñ
Sen Muġammed ħaġķıyçün Âl-i ‘ Abâsın yâ‘ Âlî

Mezhebüñ Ħaġdur Senüñ Ca‘ fer de sen Ħaydarda sen
‘ Âleme âyîneyi künt-i nümâsın yâ‘ Âlî

Ol İmāmum reh-berüm Mûsa-i Kâzım pür-hüner
Ķıl keremlerüñ gedâya ħoş ġınâsın yâ‘ Al î

Kim bilürsin şâh-ı ey mîr-i ‘ Arab şâh-ı ‘ Acem
Bu ne ħikmetdür‘ Âlî Mûsâ’r- Rızâsın yâ‘ Âlî

Ehl-i imānuñ sözü gerçek Muġammed-i Taķî
Ehl-i ‘ aşķ dilinde sen nûr-i Ħudâsın yâ‘ Âlî

Meşreb-i pāk-i ‘ Âlî şāhum Naķîdir şübhesüz
Şâfi diller şāhısın ehl-i şafâsın yâ‘ Âlî

Askerüñ serdârıdur şāhum Ħasanü’l-‘ Askerî
Allāh Allāh kâināta pişvâsın yâ‘ Âlî

Rûz ü şeb gözler seni Seyyid Nizāmoġlı Şahâ
Sen Muġammed Mehdiye şāhib-livâsın yâ ‘ Âlî(G. 217)

2.1.1.2.3. MÜNÂCÂTLAR

Münâcâtlar, kulun yetersizliġini, acziyetini bilip dua ederek Allah’a yalvarmak amacıyla, beklentilerini dile getirmek gayesi güdölerek yazılan yazılardır (Akkuş, 2007:174; Dilçin, 1992: 251). Klasik Türk şiirinde, dîvânlarda tevhîd, nazım türünden sonra gelir. Münâcatlar manzûm olarak yazılmış olmalarına karşın, mensur münâcâtlar da vardır. ‘Tazarrû’-nâme’ denilen bu Münâcâtlara Sinan Paşa’nın Tazarrû’-nâme’si örnek olarak verilebilir (Akkuş, 2007:174). Münâcâtlar sadece Allah’a duyulan istek ve iştîyak amacıyla yazılmaz aynı zamanda Hz. Peygamber’e

duyulan istek ve sevgi için de yazılır (Güzel, 1999:531). Dîvânda fazla sayıda münâcât bulunmaktadır. Gazel, Kaside ve Musammat formatıyla oluşturulan Münâcâtlarda şairin genellikle şu konuları işlediği görülmektedir: Günahlarından pişmanlık duyduğu, Allah'tan af dilendiği, Allah'ın lütuf ve bereketinden faydalanmak için dua ettiği, dünya dertleri karşısında aciz kaldığını bu aciziyetini ifade ettiği, günahlardan arınma dileğini ele aldığı şu örneklerde açıkça görülmektedir:

Beni vaşl eyle bensüz saña yâ Râb
Ki gidem aradan sen kalasın hep

Ne diyem ben ki sen bilmezsın anı
Ne kudret var ki bende depredem leb

Beni ‘aşkuñla benden öyle maḥv it
Ne dîn ḳalsun ne küfr îmān mezheb

Çü sensün evvel ü ‘aḥir muḳarrer
Daḥı hem ḳāḥir ü bâṭın müretteb

Ara yirde ne ḳaldı Seyfiyâ pes
Olıcak Küllü şey’in hālîk hep (G.24)

2.1.1.2.4. NA'TLAR

Dîvân edebiyatında özellikle Hz. Peygamber'i övmek, ona duyulan saygıyı ifade etmek maksadıyla söylenmiş şiirlerdir. Bu şiirlerde Hz. Peygamber'in vasıflarıyla beraber göstermiş olduğu mucizeler de dile getirilir (Üzgör, 1983:226; Yeniterzi, 1993:1; Dilçin, 1992: 257). Dîvânda Gazel ve Musammat formatında yazılan nâ'atlarda genellikle şu konular ele alınmaktadır: Peygamberin yaratılması, günahkâr kullara şefaet etmesi, ona verilen ikramlar. Yine bazı kaynaklarda da sadece Hz. Peygamber için yazılan türler değil aynı zamanda dört halife için de yazıldığı da ifade edilmektedir (Güzel,1999: 535; Mevlevi,1994:113; Üzgör, 1893:226).

Cemî‘î dertlere dermân Muḥammed
Cihân ten gibi aña cân Muḥammed

Zemîn ü âsümân olmazdı peydâ
Senüñçün oldı bu ekvân Muḥammed

Günahkâr ümmetine kıl şefâ‘at
Su‘âl itdügi vaḳt ğufrân Muḥammed

Vücûduñ mazḥar-ı nūr-ı ilahî
Yüzindür sūre-i Raḥmân Muḥammed

Senüñ seyyid Nizāmoğlu kılundur
Hiç āzār eyleme sulṭan Mıḥammed (G. 36)

2.1.1.2.5. ŞATHİYYE

Tasavvuf edebiyatında ciddi anlatılması gereken bir durumu alay ederek anlatmak ve iğneleyici bir dille anlatmak anlamına gelmektedir. Bununla beraber içinde derin anlamlar barındıran, tasavvufi anlamdaki düşünce ve istekleri dile getirmek maksadıyla yazılan şiirlerdir. Tekke şiirinde çokça rağbet görmesinden dolayı aynı zamanda bu türe şathiye-i sūfiyâne de denmiştir. Bu tür eserlerde semboller yoğun olarak kullanılır ve şiirde anlatılanlar tahlil neticesinde anlaşılabilir (Pala, 1990:459; Tatçı, 1997, 20).

Yâ ilahî cümle sensin cümle sen
Sen dururken diyemezüm baña ben

Zât-ı Ḥaḳḳa vâsıl olmaz ol kişi
Geçmeyünce cümle kendi kendiden

Rü‘yeti didâr-ı dost olmaz naşîp
Nâr-ı ‘aşḳa yanmayunca bu beden

Ben baña baḳsam görünmez baña ben
Görinen didar-ı Ḥaḳdur cümleden

Cümle varlık varlığındur var yok
Varlığındur varı yoğı var iden

Ben de bildüm ki bilinmez yaradan
Kişi kendi çıḳmayunca aradan

Görinen Hâkdur gören Hâk gösteren
Yâ Nizâmoğlu iki görmeñ neden (G. 168)

2.1.1.2.6. İLAHÎ:

Allah'ın birliğini, azametini anlatan veya telkin eden aruz ya da hece vezni ile yazılan İlahiler Allah aşkını konu edinen manzumelerdir (Güzel, 1999: 525). Dîvânda kullanımına çokça başvurulmuş nazım türlerindendir. Dîvânda dörtlüklerden oluşan elli civarında ilâhî türünde şiirler yer almaktadır:

Hây yol erkânı kârdâşlar
Sizüñ olsuñ bu yol erkân
Ben bir 'acep derde düşdüm
Bulunmaya gibi dermân

Dostuñ tecellisi yitdi
Hep gönül mülkünü tutdı
Benden benliğüm mahvetdi
Ne eşkâli kaldı ne elvân

Herbir kılum bir göz oldu
İçüm tışum hep bozuldu
'Âlem cümle düpdüz oldu
Ne yadlı kaldı ne yaman

Bütün dünyâ tenüm oldu
Sekiz cennet cânım oldu
Sırrın sırrı benüm oldu
Gizli sırlar oldu 'ıyân

Dost baña şundı bir dolı
İçdüm anı oldum deli
Kimsenüñ degilüm kulu
Şimdi sulţân oldum sulţân

Beni bulmak isteyenler
Sırrı tuymak isteyenler
Kendi şehrinizde yokluk
Gönüllerdür baña mekân

Seyyid Nizâmoğlu dedem
 Kim gördü ise sandı âdem
 Yüzbiñ dürlü hırkası var
 Gâh bundan baķar gâh andan(İ.14)

2.1.1.2.7. İHLÂS-NÂME:

İhlâs süresini ele alıp şiirin içinde onun manasını vererek sureyi açıklayan nazım türüdür. Divanda gazel formatıyla oluşturulmuştur (Güzel, 2008: 377). Dîvânda ihlâs-nâme türünde iki şiir yer almaktadır:

Mülkine yokdur şerik ey kul hü vallâhü ehad
 Kimse hiç zâtuñ tasavvur itmez Allâhü's-samed

Kimse senden toğmadı kimse toğurmadı seni
 Anuñiçün nâzil oldu Lem yelid ve lem yüled

Vâhid-i hayy-i ebedsin saña hem-tâ gelmedi
 Hiç nazîrûñ yok ve lem yekün lehü küfüven ehad

‘ Alemüñ hallâķısun halk eyledüñ yokdan beni
 Senden Ėayrı yok efendüm isteyem ondan meded

Yâ kavvî kâdirsin eyle kuvvet-i ‘ aķlum öķüş
 Tâ ki Seyfiyâ itâ‘ at kıla nefis-i dîv-red (G. 31)

2.1.2. MÜZİKAL UNSURLAR

“Mûsikî, şiirin en önemli boyutlarından biridir. Nitekim İbn Sînâ, mûsikî ilmine dair yazdığı eserinde şiirin tanımını yaparken, ‘Şiir, uyumlu ve eşit îkâları olan, kendi vezinlerinde tekrar edilen, son harfleri benzer sözlerden oluşan hayâle dayalı sözdür’ demiş ve şiirin bazı yönlerini incelemenin de mûsikî-şinâsların işi olduğu gerçeğinin altını çizmiştir. Üslûp üzerine yaptığı çalışmalarıyla tanınan İranlı bilim adamı ve araştırmacı Sîrûs-ı Şemîssâ da şiirin mûsikî boyutu üzerinde durmakta ve şiirin mûsikîsini ‘dış mûsikî’ ve ‘iç mûsikî’ olarak iki gruba Ayırmaktadır. Aynı araştırmacı, ‘dış mûsikî’ unsurları olarak vezin, kafiye ve redifi; ‘iç mûsikî’ unsurları olarak da seci, cinas ve ses tekrarı çeşitlerini saymaktadır” (Mum, 2004: 28).

Bu bölümde Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı vezin, kafiye ve redif yönünden incelenecektir.

2.1.2.1. VEZİN

Şiirde ahengi sağlayan unsurların en önemlilerinden biri vezindir. Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda kullanılan vezinler kullanım oranlarıyla birlikte aşağıda verilmiştir.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	69
mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün	36
mef'ûlü fâ'ilâtü mefâ'ilü fâ'ilün	3
mef'ûlü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün	15
müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün	7
mef'ûlü mefâ'ilün mef'ûlü mefâ'ilün	9
fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilâtün fe'ilün	14
mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ûlün	55
müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün müfte'ilün	1
fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün	26
mef'ûlü fâ'ilâtün mef'ûlü fâ'ilâtün	3
fe'ûlün fe'ûlün fe'ûlün fe'ûl	1
fe'ilâtün fâ'ilâtünfe'ilün	4
mefâ'ilün mefâ'ilün	1

Şiirlerde işlenen konular ile bu şiirlerin oluşumunda önemli unsur olarak görülen vezinler arasında bazı araştırmacılar, “*mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün*” kalıbının hem uzun bir kalıp oluşundan dolayı hem de aynı kafiye unsurlarını barındıran yeknesaklığından dolayı dini ve hikemi konuların yazılmasında daha elverişli koşullar yarattığını düşünmüşlerdir. (Gümü, 2011: 9). Seyfullah Nizâmoğlu'nun, Dîvânı'nda bazı vezin kalıplarını fazla kullandığını görmekteyiz, bazı şiirlerinde hece veznini tercih etmesinin de yine işlemiş olduğu konu ve bu konuyu daha rahat ifade etme anlayışından kaynaklandığını düşünmekteyiz.

Seyfullah Nizâmoğlu, dönemindeki dini ve tasavvufi konuları ele alan diğer şairlerde olduğu gibi amacı şiir yazmak değil sahip olduğu değerleri halka anlatmak, böylece halkı irşâd etmek olduğu için vezin uygulama konusunda pek başarılı olduğu söylenemez. (G/6, 9, 40, 101, 29, 43). Görüldüğü üzere ya hece fazlalığı ya da

eksikliği söz konusudur, hatta bazı şiirlerinde vezin tespiti yapılamamıştır. Seyfullah Nizâmoğlu'nun birkaç beytinde de vezin bozuklukları tespit edilmiş aşağıdaki örnekte görüldüğü üzere söz konusu bozukluklar yapılan değişikliklerle düzeltilmiştir:

Merhabâ olşun Ebübekr [ü] 'Ömer nûrî ile
Berķ urur yüzinde şāhum nûr-ı 'Oşmān merhabā(G. 1/2)

Türkçe bir kelime olan 'var' sözcüğü'nün vezin gereği bir buçuk hece olarak okunduğu görülmektedir (Terci-bent 6/1):

Dil āyīnesin ğayrīden it var mücellā
Ol āyīneye eyleye dildārı tecellā(Tercibend. 6/1)

Riyādur rûz u şeb[de] kārūm ey dost
Anuñçün diñmez āh ü zārūm ey dost(G. 2/1)

Yukarıdaki 1. beyitte geçen "Şeb" sözcüğünden sonra vezin gereği bir düzenleme yapılarak "de" eki kullanılmıştır.

Seyfullah Nizâmoğlu şiirlerinde, vezin gereği olarak kimi zaman heceleri düşürerek ulamalar yapmıştır. Bu yapılan uygulamanın daha çok "ne" soru zamiri ile "olmak", "etmek", "eylemek" yardımcı fiili arasında olduğu görülmektedir:

N'itdũñ sen anı n'eyledũñ ey h'āce ḥaber vir
Ḥaķ üzre 'aceb sen aña itdũñ mi ri'āyet(Müseddes. 6/3)

Olup Mecnūn-veş her-dem fiğān ü āh ü zār eyler
N'idem Leylāya feryādum ḥaber-dār eylemez hergiz (G. 89/2)

N'olduñ ey bī-çāre dervīş zār ü sergerdānsün
N'olduñ ey āvāre miskīn derd-i bī-dermānsün
N'olduñ ey Ḥaķ derdlisi tıtdı inildũñ 'ālemi
N'olduñ ey dost bülbüli tā şubḥa dek nālānsün
N'olduñ ey her yerde Ḥaķķı görmek isteyen kişi (Terci-bend. 8/1)

Kendũñi görüpsen seni bir kimse mi şanduñ
N'olduñ sen 'aceb kendũñi ğāyet de begendũñ(Terci-bend. 6/2)

Kim ki bilmez kend'özün ma'būd bilmez n'eydügün
Bu cihāna gelmeden maķşūdı bilmez n'eydügün(G. 164/1)

Hoş yâr idüñ ‘ömrüm baña
 N’idem hasret kaldum saña
 Eyvâh baña eyvâh baña
 ‘Ömrüm kıdrini bilmedüm(İ. 18/4)

2.1.2.2. KAFİYE VE REDİF

Dîvân şiirinde ahengi sağlayan temel esaslardan biri de mısra sonunda meydana gelen ses benzerliği esasına dayanan kâfiye ve rediftir. Nizâmoğlu dîvân’ında kafiye bakımından kaside, gazel gibi kafiye esasına bağlı nazım şekilleri önemli bir yer tutmaktadır. Bundan dolayı şairimizi bir taraftan aynı cinsten Arapça ve farsça kelimelerle kafiye oluştururken, diğer yandan Türkçe bir kelimeyi Arapça ve Farsça bir kelimeyle, ya da iki Türkçe kelimeyi bir biriyle kafiyelendirme yoluna gitmektedir. Böylece Nizâmoğlu hem sadece yabancı kelimelerle yapılmış kafiyelerin meydana getirdiği tek düzelikten eserini kurtarır hem de klasik kafiye tarzının sıkı ve kurallı çemberini kırar

Dîvânda genellikle mürdefe, müessese, mücerredde gibi kafiyeler görülmektedir. Bunun yanında cinaslı kafiye örneğine de bir yerde rastlanmaktadır.

1. Kafiye-i mürdefe: Kendisinden önceki uzun ünlü(â/ û/ î) olan ridf harfleriyle tekrar edilmesinden meydana gelir.

Beni bu nefsum ‘aceb eyledi âzâre meded
 Cürm ü ‘işyân ile kaldum xanı bî-çâre meded(G. 33/1)

Mecnûn-ı Hudâ olanı zincîre çekerler
 Şol tâlib-i Hâk ‘âşıkı bir pîre çekerler(G. 63/1)

Resûlûñ âlini sevmek Reşulullâhı sevmekdür
 Resûlullâhı sevmek sıdık ile Allâhı sevmekdür(G. 70/1)

2. Kafiye-i mücerredde: Sadece revî harfinin tekrarından ibarettir.

‘Aşk-ı Hâkka mübtelâ bencileyün şeydâ mı var
 Tevhîdin kıdrün bilür bir bülbül-i gûyâ mı var(G. 67/1)

Benüm âl-i Resûlüm ol kişîdür
 Ki gönüm de benüm bir nûr işîdür(G. 70/1)

3. Kafiye-i müessese: Reviden önce dâhil denilen harekeli bir ünsüz bulunur. Bu ünsüzden önce gelen ve te'sis denen Osmanlı alfabesinde elif ile gösterilen uzun “ā” ünlüsünün revî ile birlikte tekrarlanmasından oluşan kafiyeye denir.

Sālik-i Mevlāya vāşıl eyleyen tevḥiddür
Cennet-i a'lāyı ḥāşıl eyleyen tevḥiddür(G. 57/1)

Bütün bunlarla beraber Seyfullāh Nizāmoğlu'nun dīvânında bazı gazel ve diğer nazım şekillerinde ahengin sağlanması amacıyla Türkçe sözcüklerden faydalandığı dikkat çekmektedir:

Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi **şandun**
N'olduñ sen 'aceb kendüñi gāyet de **begendüñ**
Pend itmek içüñ ḥalkı nice ḳanda **çalışdun**
Āḥir saña bend oldı Ḥaḳa gitmege **fendun**(Müseddes. 6/2)

Bu nefsi-rū-yi siyāhum yolından **azmak ister**
Ḳoyup ṭarīḳ-i Ḥaḳḳı yok yire **gezmek ister**

Bir şeyḫ ü bir 'azīzüñ tevbesin almış iken
Yā Rabbi 'ināyet ḳıl ol 'ahdi **bozmak ister**(G. 43/1-2)

Gele şofî gele sende yola reh-ber **bula gör**
Ḳılağuzsuz ḳuş uçar mı şu cihānda **hele gör**

Bu cihān mülkine her kim ki ḳonar göçse gerek
Sen de ölmezden ögürdince yarağun **ḳılagör**(G. 53/1-2)

Aşağıya aldığımız gazelde şair, kafiye sözcüklerini mısra başlarında bir defa daha tekrar ederek şiiri âhenk bakımından zenginleştirmiştir:

Merḥabā ey nesl-i pāk-i nūr-i Yezdān **merḥabā**
Merḥabā de cāmi'-i āyāt-ı Ḳur'ān **merḥabā**

Merḥabā olşun Ebūbekr [ü] 'Ömer nūrı ile
Berḳ urur yüzinde şāhum nūr-ı 'Oşmān **merḥabā**

Merḥabā ey zübde-i āl-i Muḥammed **merḥabā**
Merḥabā evlād-ı Ḥaydar Şāh-ı Merḍān **merḥabā**

Merhabā ‘ammüñ Ḥasanü’r-Rıżādur çün senüñ
Merhabā ceddüñ Hüseyn Şāh-ı şehīdān **merhabā**

Merhabā Zeynü’l-‘ibād-ü Bākır u Ca‘fer deki
 Sende zāhır olmuş ol ādāb-ı erķāna **merhabā**

Merhabā Mūsa-yı Kāzım hem‘ Ālī Mūsā’r-Rıżā
 Sırrına mazhar olan Sultān-ı ‘irfān **merhabā**

Merhabā olşun Takī vü bā-Nakī hem ‘Askerī
 Bunlaruñ kâ’im-maķām-ı pīr-i pīrān **merhabā**

Merhabā şāhum Muḥammed Mehdīden evvel gelüp
 Mürde diller kıldun ihya-yı cāna cānān **merhabā**

Merhabā redd itme **Seyyid Seyfī** bendendür senüñ
 Yüz sürer dergāhına her gün ğarībān **merhabā** (G. 1/)

Yine bunun yanı sıra mısra sonunda ses tekrarlarından faydalanarak ahengi sağlama yoluna gitmiştir.

Gözinden ehl-i inkārın **niḥān-ender-nihānsın sen**
 Muvahḥid kanda kim baksa ‘**ayān-ender-ayānsın sen**(G. 164/1)

Seyfullah Nizâmoğlu’nun dîvânında sekiz tane musammat gazel bulunmaktadır. Bu gazeller ortadan ikiye ayrılabilen ve kafiye bina göre tanzim edilen gazellerdir. Bunların mısra ortalarındaki ses benzerliğine de iç kâfiye denir. Ortalarından iki eşit parçaya ayrılabilen kalıplarla “4 mefâ’ilün” ve “4 müstef’ilün” gibi kalıplarla yazılır (Gümüş,2011:12). Dîvânda bu özellikleri taşıyan musammatlar, sekiz tane olup “mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün mefâ’ilün” ve “müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün” kalıbıyla yazılmışlardır:

Yandıklarım şam ü seher senden midür benden midür
 Başumdaki ‘aşkdan eser senden midür benden midür

Terk itdigüm cān u teni yoğ eyledigüm ben beni
 Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür

Bağrumdaki başum benüm gözümdeki yaşum benüm
Ah oldı yoldaşum benüm senden midür benden midür

Nālānum irdi göklere düşmeli oldum dağlara
İrüşdigüm bu çağlara senden midür benden midür

Seyyid Nizāmoğluñ saña al benliğin senden yaña
Sen ben sözü bilmem baña senden midür benden midür (G. 49)

Ḥabībūñ Muştafā hakkı bize imānı yoldaş it
Muḳarreb evliyā ḥaḳḳı bize imānı yoldaş it

Göge gözler dikildükde gözüñ nūru döküldükde
Bedenden can çekildükde bize imānı yoldaş it

Dilüm sözden ḳala bir gün elüm tutmaz ola bir gün
Ecel añsız gele bir gün bize imānı yoldaş it

Bulunmaz ol zamān çāre onulmaz artık ol yāre
Elüm boşdur yüzüm ḳare bize imānı yoldaş it

Ḳalıcak ḳarañusunda bulunmazsa ‘amel bende
Baña kim eş ola anda bize imānı yoldaş it

Yerüm cennet müdür āḥir cehennem mi olur zāhir
Cihānı ḥaḳḳ iden ḳādir bize imānı yoldaş it

Nizāmīoğluñ cürmi ‘aceb bir kimsede var mı
Yedi deryā anı yur mu bize imānı yoldaş it (G. 29)

Seyfullah Nizāmoğlu’nun dīvânında yer verdiği şiirlerinde ahengi oluşturmak maksadıyla en fazla dört ses benzerliğinden faydalandığını görmekteyiz:

Beni bu nefşüm ‘aceb eyledi **āzāre** meded
Cürm ü ‘işyān ile ḳaldum ḳanı bī-çāre meded(G. 33/1)

Sālik-i Mevlāya **vāşıl** eyleyen tevḥiddür
Cennet-i a’lāya **ḥāşıl** eyleyen tevḥiddür(G. 57/1)

Şair, şiirlerinde ahengi oluştururken dört ses benzerliğinden sonra üç ses ve iki ses benzerliği olan sözcükleri çokça kullanmıştır:

Benüm āl-i Resūlüm ol **kişidür**
Ki gönlüm de benüm bir nūr **işidür**(G. 71/1)

Kim saña esir oldu sultān arayup n'eyler
Küfrüni gören 'aşık imān arayup n'eyler(G. 65/1)

'Aşk-ı Hakkā mübtelā bencileyün şeydā mı var
Tevhīdin kadrün bilür bir bülbül-i güyā mı var(G. 67/1)

Şair, bazı yerlerde beş ses benzerliği bulunan sözcükleri de kafiye olarak kullanmıştır:

Dil levhini 'aşkınla yā Rābbi mü**cellā** kıl
Pāk eyle ḥaṭāyādan zātuñla **tecellā** kıl (G. 132/1)

Tā ezel den 'aşk oduna pür yañar pervā**neyüm**
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser dīvā**neyüm**(G. 151/1)

Seyfullāh Nizāmoğlu dīvânın bazı yerlerinde ise bir ses benzerliği olan sözcükleri ahnegi meydana getiren unsur olarak kullanmıştır:

Kerīmā 'ālī der-gāha hemān iḥsāna geldüm
Ne çāre biz günāh-kāra hemān iḥsāna geldüm(G.160/1)

Seyfullah Nizāmoğlu'nun, şiirlerinde ahenk unsuru olarak kullanmış olduğu kafiyei oluştururken tercihini daha fazla Arapça sözcüklerden yana kullandığı görülmektedir:

Seni mest itdi dirīgā bu mey-i dār-ı **fenā**
Sen seni anlamaduñ kalduñ anuñçün **ḥayfā**

Kūs-i rihlet çalınur kim ki gelür gine gider
İrmedi sem'ine bi'llāhi senüñ hiç bu **şadā**

Bu zerd bu zīnet-i dünyā ile bu fikr-i muḥāl
Seni bu rāh-ı ḥaḳīkatden 'aceb kıldı **cüdā**

Niye geldüñ bu cihān mülkine bildüñ mü seni
Ekl ü şurb itmege geldin mi şanursun **maḥzā**

Ėafleti o gözüñ a sende Nizmoğlı bugün
Sensüñ ol mazhar-ı yne-yi envr-ı **Hud** (G. 3)

Seyfullh Nizmoğlu’nun şiirlerinde ahenk unsuru olarak var olan rediflerin
oğunluğu Türkçe ek ve kelimelerden oluşmaktadırdır:

Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi **řanduñ**
N’olduñ sen ‘aceb kendüñi gyetde **begendüñ** (T. bend. 6/2)

Muħammed enbiy **ser-defteridür**
‘Al cümle veliler **reh-beridür** (G. 39/1)

Bu nefsi-r-yi siyhum yolından **azmak ister**
Koyup şark-i Hkı yok yire **gezmek ister** (G. 43/1)

Bi-ħamdi ’llh şih minnet **bizüm Ma’bdmuz vardur**
Ne yerde isteseñ anak **bizüm Ma’bdmuz vardur** (G. 64/1)

Dil söyleyüp göz görmeye bir zamn **gele irşe**
Ayık ala yürümeye bir zamn **gele irşe** (. 47/1)

şair, bazı gazellerde Arapça-Türkçe sözcüklerden oluşan redif de
kullanmıştır:

B-ħaberler derd-i dilden **gelmesün bu meclise**
Geçmeyenler l  ilden **gelmesün bu meclise** (G. 203/1)

Y Rab baña elfazımı **sn eyle**
Aħkm-ı ‘ibretñi **iħsn eyle**(G. 208/1)

rşdi bir ‘aceb kr **eyledi H**
Bizi vkf-ı esrr **eyledi H**(K. 6/1)

Azmış gitmiş nefsüñe
Tevħdi telķn eyle
Cürme yanmış nefsüñe
Tevħdi **telķn eyle**(. 32/1)

Seyfullah Nizmoğlu bazı şiirlerinde birden fazla kelimedenden oluşan redifler
de kullanmıştır:

Eyledüm'azm-i beķā **şimdengirü yāhū size**
Baña gerekmez fenā **şimdengirü yāhū size**(G. 194/1)

Ĥabībūñ Muştafā **haķķı bize imānı yoldaş it**
Muķarreb evliyā **haķķı bize imānı yoldaş it**(G. 29/1)

Envār-ı dīde-i dil **Muĥammed ü 'Ālīdür**
Fī'l-cümle ĥall-i müşkil **Muĥammed ü 'Ālīdür** (G. 41/1)

Şair, bu gazelde redif olarak kullanmış olduğu selām sözcüğünü ahengi sağlamak maksadıyla diğerk mısralarda hem mısra başında hem mısra sonunda tekrar yoluna giderek kullanmıştır.

Es-selām ey sālīk-i rāh-ı şerī' at **es-selām**
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i ŗarīķat **es-selām**

Es-selām ey pertev-i āyīneyi nūr-i ilah
Es-selām ey vāķıf-ı sırr-ı ĥaķīķat **es-selām**

Es-selām ey nesl-i pāk-ı Muştafā vü Murteżā
Es-selām ey şāĥib-i sırr-ı velāyet **es-selām**

Es-selām ey muķtedā-yı ŗālībān-ı rāh-ı Ĥaķ
Es-selām ey 'āleme envār-ı raĥmet **es-selām**

Es-selām ey āşiyānuñ kā' be-i erbāb-ı dīn
Es-selām ey zübde-i şāĥib-i kerāmet **es-selām**

Es-selām ey onyedī erķāna bī' at gösteren
Es-selām ey şāĥib-i āyāt-ı bī' at **es-selām**

Āsitāne geldi Seyyid Seyfī yüz biñ 'özü ile
Kıl ķabūl eyle selamuñ ķān mürüvvet **es-selām**(G. 140)

Seyfullāh Nizāmođlu bir gazelinde de ilk mısradaki redifi cinas özeliğinden hareketle meydana getirdiğı görölmektedir:

'Aceb mi eylesem ben **hergün āhı**
Bu nefis-i zālīm eyler **her günāhı**(G. 231/1)

2.2. MUHTEVA

2.2.1. DİNİ UNSURLAR

Din ve dîni yaşantı, tasavvuf, peygamberler ve din büyükleri Dîvân edebiyatının tarihi boyunca ele alınmış olunan temel konulardır. Kur'an, hadis, peygamberler, ehl-i beyt, peygamber mucizeleri ve kıssaları ve günlük yaşamda yapılan ibadetler (namaz, oruç) tarihi şahsiyetler ve onların isimlerinin etrafında meydana gelen efsaneler bu edebiyatın konu dağarcığını belirler. İslam dinini kabul etmiş ve onu hayatının bütün zerrelerinde yaşamış bir toplumun temsilcileri olarak Dîvân şairleri'nin toplumun fikrini, tecrübesini, ahlaki yaşantısını eserlerine yansıtması kaçınılmaz bir gerçektir. Öyle ki bu edebiyat içinde filizlendiği toplumun hayal ve düşünce dünyasını, yaşamı ve bu yaşamdan insanların beklentilerini dile getirmiş, tarih boyunca insanların duygularına tercüman olmuştur. Dîvânını incelediğimiz Seyfullâh Nizâmoğlu'nun temsilcisi olduğu dini edebiyat, yani tasavvufi meşrep ve din değerleri etrafında oluşan edebiyat ise, şüphesiz şiiri ve şairliği kendi düşüncelerini aktarmak için bir araç olarak düşünmüştür. Dolayısıyla neredeyse bütün dîvân şairlerinde gördüğümüz durumun, dîni (tasavvufi) edebiyat şairlerinde açık ve birinci derecede gaye olarak görülmektedir. Çünkü onların temel amacı bilgi vermek yani halkı irşâd etmektir.

2.2.1.1. İTİKAT

2.2.1.1.1. Allah

Seyfullah Nizâmoğlu Dîvânı'nda Allah'ın Rahman, Rahim, Mevlâ, Ferd-i Yekta, Halik, Hallâk, Kayyûm, Hak Teâlâ, Yezdân, Hak, Yektâ, Hayy, Rab, Tanrı, Hudâ, Allah, Ehad, Samed, Barî Ma'bûd, Celâl, Cemâl, Habîr, Rahîm, Semî, Alîm, Ganî, Ğufrân, Mucîb, Kerîm, Kâdir, Zât, Dost, Hazret gibi isimlere yer verilmiştir. Aşağıya aldığımız gazelde de Allah'ın isimlerinden bazılarının bir arada şöyle zikredildiğini görmek mümkündür.

Elif Allâh bâ beķâdur tâ teā' lâ sâ şebîl
Cim cemâliyle celâli ĥa ĥayâta irdüm üş

Ĥı ĥabîrdür dâl delîldür zâl zâtına anuñ
Rı raķîmdür raķmi çok zâ zevâlsüz bildüm üş

Sîn Semî' dūr şin Şekûrdür sâd şameddür dâd riḍâ
Ṭı ṭahûrdur zı zuhûrdur ayn 'alîmdür virdüm üş

Ġayn ġanîdür fa fettâhdur ḵaf ḵâdirdur keḫ kerîm
Lâm lâṭîfdür mîm mücîbdür nûn nûruñdur gördüm üş

Vāv vâḥidden bugün(e) he hidâyet iste gel
Lâm-elîfdür lâ dimezem iḵrâruma durdum üş

Yâ ya hayye ismini terk itme iḥyâ idegôr
Ben bu gönûl şehrîne esmâ' ile girdüm üş

Seyyid Seyfî bil bu cihân dârü'l-ḵarâr degildür
Ezelebed bâḵî mülkdür bi-ḥamdi'llâh yurdum üş (G. 107)

Allah'ın 99 ismi var bunlara Esmâü'l-Hüsna denilmektedir.

Yedi iḵlîme itdünse sülûki
Bilürsin n'eydüğün ism ü müsemmâ(G. 8/6)

Sensin ol âyet-i ḵur'ân ile tekrîm olunan
Saña Ḥaḵ dîmedi mi 'allemü'l-Esmâsın sen(T. bend. 1/7)

Oḵı dilinde dâ'im budur uşşûl-i esmâ
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Mürtezâ yâ 'Alî (Murabba 3/8)

Halvetîlerde Esmâ-ı seb'a "**Lâ'ilâhe illa'llâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kahhâr**" diye Allah'ın isimlerinin kullanılarak zikir yapıldığını görmekteyiz(Öztürk, 2003:271). Kendisi de bir Halvetî olan şairimizin dîvânın farklı birimlerinde yer alan "**Lâ'ilâhe illa'llâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm**" isimlerini özellikle de kasidelerde redif olarak yoğun bir şekilde kullandığını görmek mümkündür.

Bi-ḥamdi'llâh ki bu cân irdi Ḥaḵḵa
Zihî minnet ki hicrân irdi Ḥaḵḵa (K. 2/1)

Bi-hamdi'llâh ḥayât-ı Ḥayya irdük
Ḵoyup fânî şîfâtı Ḥayya irdük (K. 3/1)

‘Acāib lütf u ihsān itdi Qayyūm
Beni bir gevhere kân itdi Qayyūm(K. 4/1)

Sultānum illallāh
Sübḥānum illa’llāh
Günāhum ‘afv eyle
gufrānum illa’llāh(G. 182/1)

İnāyet ede saña ondan Allāh
Haberler vere saña candan Allāh(K. 7/1)

İrüşdi bir ‘aceb kâr eyledi Hū
Bizi vākf-ı esrār eyledi Hū(K. 6/1)

2.2.1.1.2. Melekler

Nurdan yaratılmış varlıklardır. Allah’ı daima zikirle meşguldürler. Kuran’da dört büyük meleğin ismi geçer. Bunlar eserlerimizde mukarribîn adını alırlar. Melek, melekler şeklinde geçer (Turan 2008; 72). Özel isim olarak Cebrâil, Mikâil, İsrâfil, Azrâ’il ve sorucular (Münkir ve Nekir), Yazıcılar(Kirâmen Kâtibîn) ismi geçer. Dîvânda melek ve onun çoğulu olan mela’ik, melekler şeklinde bir kullanım da söz konusudur:

Qulum ol sultāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cinn ḥūri melek fi’l-cümle hep fermān aña(G. 11/3)

Şol ‘amel kim benden itmişdür zuhūr
Ya melek ḥūri olur ya dîv-i redd(G. 34/2)

Gel şekki gönlünden gider
Mü’minlerde inkār n’ider
Melekler ‘Arş’ı devrider
Ya ben nice dönmiyeyüm(İ. 16/3)

‘Arşı devr iyeler melā’ik ḥāciler ka’be’i
Daḥli қо va’iz ānuñçün bilmez devrānedür (G. 75/3)

Qaçan şuğletse tālîb-i ism-i zātı
Melekler ḥalkıder nūrından Allāh(K. 7/14)

2.2.1.1.2.1. Cebrâil:

Dört büyük melekten olan Cebrâil vahiy meleğidir. Bu yönüyle diğer meleklerden daha üstün kabul edilmiştir. Dîvân'da “*Cebrâ'il ve Cebrâ'il-i emin*” olarak şu şekilde yer almaktadır:

Kimse tâ'limiyle 'âlim olmaduk
Oldı Cebrâ'il-i emîn üstâdımız (G. 103/2)

Kaçan Qur'ân indi âyet âyet hağ Resûline
Cenâb-ı 'İzzet 'e kendi varır muydı ya Cebrâ'il (G. 138/3)

2.2.1.1.2.2. İsrâfil:

Kıyamet haberini suruyla insanlara duyuran melek olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İsrâfil çalıcak şûr
Hep olanlar olurdu
Kurılacak mağşer yeri
'Aceb benüm hâlüm n'ola (İ. 31/4)

İnsanların isrâfil'in sura üflemesiyle ruh ve beden bütünlüğüne kavuşacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

İsrâfil urup suri cânlar gelicek cisme
Ne şuret ile kâlkam haşr olmağcün senden (Müsemmat. 2/1)

2.2.1.1.2.3. Azrâil:

Ölüm meleği, insanda olan emaneti almaya gelen melektir. Dîvânda bu özelliğiyle şu şekilde yer almaktadır:

'Azrâ'il cānum alıcak
Şuçlarum zâhir olucak
Karañusunda kalıcak
'Aceb benüm hâlüm n'ola (İ. 31/3)

Dîvânda yer alan diğer bir gazelde ise ecel aslanı (Şîr-i ecel) olarak şu şekilde yer almaktadır.

Alur şîr-i ecel bir gün boğazı
Yüri katl eyle olup nefsün gâzî (G. 230/1)

2.2.1.1.2.4. Mikâil:

Dört büyük melekten olup, kâinatın işleriyle sorumlu olandır. Dîvânda sadece bir yerde ismen şu şekilde yer almaktadır:

Cebrâ'il Mikâ'ili gönder heman
Eylesün lâhi bunları târûmar (G. 240/8)

2.2.1.1.2.5. Kirâmen kâtibîn:

İnsanların her daim yanında olup yazıcı olan meleklerdir. Dîvânda bu isimle değil insanın işlemiş olduğu iyi ve kötü amellerini yazan olarak yer almışlardır.

Yüri Seyyid Nizâmoğlu
Eyu 'amel işle gel
Hayr ü şer ne işlersen
İki melek yazar bizüm (İ. 21/5)

2.2.1.1.2.6. Münker ve Nekîr (sorucular):

Öldükten sonra kabirde hesap için gelen meleklerdir. Bu özellikleriyle Dîvânda şu şekilde yer almaktadırlar.

Şorucular geleler kabrimüze
Şoralar dünyâda hep itdigimüz(G. 92/3)

2.2.1.1.3. Kitaplar

Allah insanlara doğrudan ve güzelden ayrılmamaları ve toplumu ifsat etmemeleri için onları kurtuluşa erdirecek vesileler olarak kitaplar yollamıştır. Hz. Mûsâ'ya Tevrât; Hz. Davud'a Zebûr Hz. İsa'ya İncil ve nihayet Hz. Muhammed'e Kur'an gönderilmiştir. Eserde Tevrât, Zebûr, İncil ve Kur'an isimlerinin yer aldığını görmekteyiz. Özellikle de son peygamber Hz. Muhammed 'e indirilen Kitab'ın Kur'an, Furkan ve Mushaf şeklindeki kullanımları dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Zebûr İncil ü Tevrâtüñ olan ahkâmı Haqqıyçün
Resûle ittigüñ menzîl kitâb-ı Câvidân Haqqı(Murabbâ. 3/2)

Yüzünde âyet-i Kur'an yazılmış
Anı kim okumaz Haqdan cüdâdur (G. 47/2)

Kelâmu'llâh okıdup gitdi cehli
Bu nefse virdi hoş 'ilmünden Allâh(K. 7/8)

Her kim ki yüzin gördi keşf oldı Kelāmu'llāh
Hüsnüñi bilen Qur'an Furkân arayup n'eyler(G. 65/3)

Muşhâf-ı hüsnünde her kim okudı âyātuñı
Ehl-i tefsîr oldı bildi ma'nî-yi Qur'an ol(G. 133/5)

Yine şairin dîvânda Hurufiliğin kurucusuna ait olan kitab-ı Cavidanı şiirine şu şekilde konu edindiğini görmekteyiz:

Zebûr İncîl ü Tevrâtüñ olan aḥkāmı Ḥaḳḳıyçün
Resûle ittigüñ menzil kitâb-ı Cāvidān Ḥaḳḳı(Murabbâ. 3/2)

2.2.1.1.4. Peygamberler

İslam dininde peygamberlere iman önemli bir öge ve temel bir kriterdir. Temelde bütün peygamberlere karşı sevgiyle dolu olan ve bütün peygamberleri tasdik eden Seyfullah Nizâmoğlu'nun dîvân'ında yoğun olarak zikrettiği son peygamber Hz. Muhammed'den başka şu peygamberlerin isimlerini de zikrettiği görülmektedir: Dîvânda: Hz. Âdem, Hz. Nuh, Hz. İbrâhîm, Hz. İsmail, Hz. İshak'ın, Hz. Ya'kûb, Hz. Yûsuf, Hz. Eyyüb, Hz. Musâ, Hz. Davud Hz. Hızır, Hz. Süleymân, Hz. İsâ adı zikredilir.

2.2.1.1.4.1. HZ. ÂDEM:

İslam inancına göre Hz. Âdem ilk insan ve ilk peygamberdir. İnsanlığın atası ve babasıdır (Güfta, 2004:131). Dîvânda Hz. Âdem'in yaratılışı ile alakalı kullanımlar olduğu görülmektedir:

Âdemdedür kerâmet âdemden iste Ḥaḳḳı
Ben Âdemi yaratdum didi Ḥudâ mükerrrem(G. 148/4)

Kurân'da var olan iblisin âdeme secde etmemesi durumu ve Şeytâna uyup yanlış sapanların hali Dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Bilsem niçün mürâ'î Âdeme secde itmez
Terk itdi emr-i Ḥaḳḳı Şeytâna uydı her dem (G. 149/3)

Hz. Âdem'in yaratılış maddesi olarak kullanılan toprağınKa'be'nin bulunduğu yerden alındığı bilgisi Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kā'be yeründen aldı Haḡ Ādem'in topraḡun
Budur ḡadīmi Kā'be gel secde it hey ādem (G. 149/3-5)

Dīvānda ilk insanın yani Ādem'in ilk mekânının cennet olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Ben ezel den dost yüzünü
Gördüm de geldüm bu yire
Ādem'le cennet zevḡünü
Sürdüm de geldüm bu yire(İ. 30/1)

İnsanlık neslinin babası Ādem ve annesi Havva dīvānda birlikte şu şekilde zikredilmektedirler.

Geh görürüm Ādem ü Havvā menem
Geh görürüm anlara iḡvā menem (Terci-i bent. 4/2)

Hz. Ādem'in dīvānda diğeri bir yerde ismen şu şekilde zikredildiğini görmekteyiz

Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya'ḡūb ālini
Ḥazret-i 'İsmā' il ü İshāḡ Mūsi'bn-ü 'İmrān ḡarḡ(G. 111/8)

2.2.1.1.4.2. HZ. NŪH

Hz. İdris'in göğesi çekilmesinden sonra insanlara rehberlik yapmak üzere gönderilmiştir. Kur'an'da kendi adına bir sure bulunmaktadır (Pala, 1990: 392). Uzun süre yaşamış olması ve gemisiyle yaşamış olduğu o muazzam tufan dolayısıyla Kur'an'da zikredilir (Hud/41-46). Dīvānda bu yaşamış olduğu tufan ile kapılmış oldukları sel şu şekilde ele alınmaktadır.

Münāfıḡlar gelmez yola
Kāfirlere miḡnet gele
Nūḡ kavmini cümle sele
Verdüm de geldüm bu yire(İ. 34/2)

Dīvānda bir yerde diğeri peygamberlerle birlikte ismen şu şekilde yer almaktadır:

Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya'ḡūb ālini
Ḥazret-i 'İsmā' il ü İshāḡ Mūsi'bn-ü 'İmrān ḡarḡ(G. 111/8)

2.2.1.1.4.3. HZ. İBRÂHÎM

Allah'ın dostu olarak anıldığından kendisine “Halil” lakabı verilen ve soyundan da peygamberler gönderilen (Bakara/128), peygamberlerin atası olarak isimlendirilen bir peygamberdir. Ateşe atılıp (Enbiya/69) ondan kurtarılmasıyla da bilinir (Sabuni, 1984:194-220). Dîvânda İbrâhîm ve Halil olarak geçmektedir. Tasavvufta ateş hem yakıcı hem de eğiticidir, şair İbrâhîm ateş ve imtihan ilişkisinden dolayı kendisinin de pişip olgunlaştığı esastan hareketle kendisini İbrâhîm’le kıyaslayarak dile getirmektedir.

Gâh görürüm kendümi oldum Hâlîl
Geh görürüm Nemrûd-ı hâ’in-i zelîl (Ter. 4/2).

Hiz. İbrâhîm’in ateşe atılması olayı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Qalmazum cân ile boşa
Dostdan dönmek yokdur hâşâ
İbrâhîm ile âteşe
Girdüm de geldüm bu yire(İ. 30/3).

Eger ‘âşık iseñ yâre şaķın aldanma aġyâre
Düş İbrâhîm gibi nâre bu gülşende yañar olmaz(G. 97/3)

2.2.1.1.4.4. HZ. İSMÂ’İL

Hiz. İbrâhîm’in oġludur, teslimiyet ve sıdkın sembolü olduġundan rehber olarak kabul edilmiştir (Tatçı, 1990:107). Dîvânda sadece bir yerde ismen şu şekilde yer almaktadır:

Âdem ü İbrâhîm ü Âzer Nûh Ya’ķûb âlini
Hâzret-i ‘İsmâ’ il ü İshâķ Mûsi’bn-ü ‘İmrân ġarķ (G. 111/8)

2.2.1.1.4.5. HZ. İSHÂK

Hiz. İbrâhîm’in oġludur, İsrail oġullarının atası olan Yakub’un babasıdır. Dîvânda sadece ismen şu şekilde yer almaktadır:

Âdem ü İbrâhîm ü Âzer Nûh Yaķûb âlini
Hâzret-i İsmâil ü İshâķ Mûsi’bn-ü İmrân ġarķ(G. 111/8)

2.2.1.1.4.6. HZ. YAKÛB

Hz. İshak'ın oğlu Hz. Yusuf'un babasıdır. İsrail lakabıyla kavmi tarafından bilinmekteydi (En'am, 6/84-6). Oğlu Hz Yusuf'u kaybettiğinden dolayı gözlerini kaybetmiş, sabrıyla zikredilen bir peygamberdir (Yusuf/84). Rüya yorumlama yeteneği bahsedilen Hz. Yakub Hz. Yusuf'un rüyasını yorumlamıştır (Yusuf 12/4-6) (Sabuni, 1984:194-220). Dîvânda Hz. Yakub çekmiş olduğu acılar neticesinde gözlerine akların inmiş olduğu ve bu hasret acısının onu olgunlaştırıp sabır ehlinden kıldığı şu şekilde ele alınmaktadır.

Yâ'kûbla başladum zâre
Gözümde aķ oldu ķare
Yüregümi yüzbiñ päre
Yardum da geldüm bu yire(İ. 34/10)

Cân Yūsufu derdinden Ya'kûb-ı dil ağlasın
Müyesser ola vuşlat āhir olup bu hicrân(G. 172/3)

2.2.1.1.4.7. HZ. YÛSUF

İsrailoğulları peygamberlerinden olup Hz. Yakub'un oğludur. Kıssası Kur'an-ı Kerîm (Yusuf/1-104)'de anlatılmaktadır(Pala, 1990:527). Seyfullâh Nizâmoğlu Yusuf'u özellikle çekmiş olduğu acılarla ve Yakub'dan ayrılması durumunu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Cân Yūsufu derdinden Ya'kûb-ı dil ağlasın
Müyesser ola vuşlat āhir olup bu hicrân

Yūsuf gibi ol bende kıl h'âcene hizmetler
Mısr-ı dile hizmetle tâ kim olasın sulţân(G. 172/3-4)

Yusuf'un kuyuya atılması olayı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Câha düşdüm Yūşuf gibi
Derde düşdüm Eyyüb gibi
Ağlayayum Ya'kûb gibi
Hû diyeyum döne döne (İ. 32/3)

Hz. Yusuf'un Mısır ülkesine sultan olduğuna telmihen onun insan gönlünün de sultanı olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Yūsuf gibi ol bende kıl h̄'ācene hizmetler
Mısr-ı dile hizmetle tā kim olasın şulṭān(G. 153/4)

2.2.1.1.4.8. HZ. MÛSÂ

Kendi kavmi olan İsrailoğullarına peygamber olarak gönderilen Hz. Musa, onları Allah'a davet etmek için kendisine verilen bazı mucizeler göstermiştir (Tâ-hâ-**20/17**). Şuara- **26/63**. (Sabuni, 1984:220-252). Hz. Mûsâ'nın Dîvânda ismi üç yerde geçmekte olup, Allah'tan vahiy almak amacıyla kırk gün kalacağı Tur dağına çıkışı şu şekilde ifade edilmiştir.

Mûsâ ile çıkdım Tūra
Gözlerüm Hâḡ yüzün göre
Tecellâ olınan nûra
İrdüm de geldüm bu yire(İ. 30/4)

İbrâhîmim nâr it yerüm
Mûsâ gibi tūr it yerüm
'İsa gibi dâr it yerüm
Tek bulayum Mevlâm seni(İ. 27/3)

Hz. Mûsâ'nın Allah'ı görmek istemesi ve Allah'ın dağa tecellisi olayına bir telmih olarak Hz. Mûsâ ile ilişkili bir halde tur kullanılmıştır.

Ger dilerseñ Hâḡḡı görmek Seyfiyâ
Gel beru gel Tūr-ı Mûsâ bendedür(G. 61/5)

Ben tecellî tūruyum yoḡ oldı cümle varlığum
Şanma bu cismüm görüp nām ü nişānum var imiş(G. 109/3)

2.2.1.1.4.9. HZ. DÂVUD:

Kendisine kitap verilen ve güzel sesiyle tanınan peygamberdir(Enbiya/**21/105**, *Sad 38/26*). (Sabuni, 1984:353-354). Dîvânda Hz. Dâvud'un ismi sadece bir yerde şu şekilde geçmektedir.

Oldı hem Dâvud Süleymân 'İse'bn-i Meryem kamu
Aḡmed-i Muḡtâr cihâne raḡmet-i Raḡmân ḡarḡ (G. 111/9)

2.2.1.1.4.10. HZ. SÜLEYMÂN

Kur'an'da adı geçen peygamberlerden olup, Hz. Dâvud'un oğludur. Aynı zamanda saltanat sahibidir. Kendisine verilen bir takım meziyetlerle de Kur'an'da zikredilir. (Bakara/ 2/102). (Neml/ 15-16-17). (Sabuni, 1984: 364-367).

Dîvânda sahip olduğu saltanatı, marifet bilgisine, peygamberliğin ve hâkimiyetin sembolü olarak yüzükten dolayı kendisinden şu şekilde bahsedilmektedir.

Sen Süleymân-ı zeman idüñ yitirdüñ hâtemüñ
Nefsinüñ dîv'ine teslîm eyledüñ mihmānuñ (G. 232/6)

Dîve ta'zîm eylemek insāna ād melek degil
Hâtemüñ 'ırzın şaķın lütf it Süleymānluķ budur (G. 58/3)

Belkıs'ın tahtının getirilmesi meselesine telmihen Süleymân ismi tahtla ilişkilendirilerek dîvânda şu şekilde yer almıştır.

Meşhûr olmışdur ellerde
Söylenen cümle dillerde
Süleymanun tahtının yellerde
Kurdum da geldüm bu yere(İ. 30/6)

Allah'ın kendisine vermiş olduğu mucizelerden olan kuşların dilini anlayıp konuşuyor ol dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Kuş dilüñ söyler Süleymân-ı zamān oldum diye
Seyfi kim bilmez bu dilden gelmesin bu meclise(G. 203/5)

2.2.1.1.4.11. HZ. LOKMÂN

Hikmet sahibi (Lokman/12), aynı zamanda leduni ilim sahibi ve hekim olarak halk arasında bilinen Hz. Lokman; peygamber mi yoksa velî bir kul mu olduğu ile alakalı olarak tartışmalar mevcuttur (Pala, 1990: 316). Dîvânda hikmet ehli olmasıyla şu şekilde ele alınmaktadır.

Nüş-dârı isteme nâ-dāndan ölirsen eger
Ehl-i hikmet ol kanā'at ile Loķmānluķ budur(G. 58/4)

2.2.1.1.4.12. HZ. HIZIR

Peygamber veya evliya olduğuna dair farklı görüşler vardır. Kur'an'da Hz. Musa'ya rehberlik eden, ona yol gösteren (Kehf/18/65.) olarak yer almıştır. Ayrıca İlm-i ledün sahibidir (Sefercioğlu, 2001:28). Bu yönüyle de dîvânda şairimiz kendisinden ölümsüz olduğuna dair var olan esastan hareketle bahseder. Kaynaklarda kendisine verilen Hızır ismiyle ölümsüz olmasına telmihen şu şekilde dîvânda yer almaktadır:

Ölüm yok bize Hızır olduk ölüm yok
Geçüp gitdik memâtı Hayya irdük(K. 3/3)

2.2.1.1.4.13. HZ. EYYÜB

İsrailoğullarından olup Hz. İbrâhîm'in soyundan gelen hikmete mazhar olmuş bir peygamberdir (Enbiya/83-84). Yakalanmış olduğu bir hastalık neticesinde çekmiş olduğu ıstıraplara göstermiş olduğu sabrın sembolüdür (Güfta, 2004:151). Dîvânda bu sabrıyla elde ettiği kazançtan yani üstün bir makamdan dolayı şair kendini onunla eşleştirerek bu durumu dîvân'a şu şekilde yansıtmıştır.

Câha düşdüm Yûşuf gibi
Derde düşdüm Eyyûb gibi
Ağlayayum Ya'kûb gibi
Hû diyeyum döne döne (İ. 29/3)

Eyyûb ile düşdüm derde
Nice yıllar âh ü zâre
Hep gövdemin etin kûrda
Verdüm de geldüm bu yire(İ. 30/7)

İnsanın belaya Eyyûb gibi sabretmesiyle Allah ile dost olabileceği durumu Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Eyyûb veş ey miskîn yûri şabriyle derde
Şabreyleyene ol dost iyler didâruñ ihsân(G. 173/2)

2.2.1.1.4.14. HZ. YUNUS

İsrailoğlu soyundan gelen bir peygamber olup Ninova şehri halkına kızarak oradan ayrılmış deniz yolculuğu esnasında denize atılmış uzun bir zaman balığın karnında kalmıştır (Saffat/139-48). Kur'anda kendisinin adına bir sure bulunmaktadır

(Pala,1990:525). Balık tarafından yutulup uzun zaman burada kalması olayı ile dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Biçdir beni Cerçîs gibi
Yutsın balık Yûnus gibi
Âhumla Yağ kağnûs gibi
Tek bulayum Mevlâm seni(İ. 30/5)

2.2.1.1.4.15. HZ. ZEKERİYYÂ

İsrailoğulları peygamberlerindendir. Süleyman'ın neslinden gelmektedir, Meryem'in dayısı Yahya'nın babasıdır. Beyt-i Mukaddes'te Tevrat'ı yazan ve kurbanı kesen odur (Pala, 1990:534). Dîvânda ağaca girip orada testereyle biçilmesi olayına atfen Zekeriyya ve ağaç kavramları birlikte şu şekilde zikredilmektedir.

Zekeriyyâ ile ağaca
Girdüm gizlendüm ey h'âce
Destere ile biçince
Turdum da geldüm bu yire(İ. 30/8)

2.2.1.1.4.16. HZ. İSÂ

Allah tarafından Hz. Meryem'e Cebrail aracılığıyla verilen kelimesidir. Bu durum Kuran-ı Kerim'de şu şekilde anlatılır: (Meryem-19/16, 17;3/45).

Miladi takvimin kendisiyle başlamış olduğu Hz. İsâ'ya, bir takım hastalıkları dokunmayla iyileştirmesi sebebiyle, Mesih adı verilmiştir. (Sabuni, 1984:269-284). Dîvânda hem İsâ hem de Mesih olarak şu şekilde yer almaktadır:

Âna biñmiş idi dirler Mesîhi
Kimesne biñdügin bilmez şahîhi(M. 7/4)

Oldı hem Dāvūd Süleymân 'İse'bn-i Meryem kamu
Aḥmed-i Muḥtâr cihâne rahmet-i Raḥmân ğarḳ(G. 111/9)

Dünyanın son demlerinde tekrar yeryüzüne inecek olan İsâ'nın insanları bir bayrak altında toplayarak belli bir hedefe yöneltip onları kötü gidişattan kurtaracak olmasına duyulan inanç dîvânda şu şekilde ifade edilmektedir.

Dımeşḳ Şehrine 'İsâ indi gökden
Ḥalâş itdi bizi Deccâlden Allâh(K. 7/12)

Şair Hz. İsa'nın Allah tarafından gökyüzüne yükseltilmesini bir beytinde şöyle ele almıştır.

Göñül lütfiyle gel söz tut bu esfelden ferâgat kıl
'Urûc it hâzret-i 'isâ gibi a'lâdan a'lâya(G. 19/6)

2.2.1.1.4.17. HZ. MUHAMMED (S. A. V)

Hiz. İbrâhîm'in soyundan gelen, Mekke'de 571'de dünyaya gelmiş, kendisine Kur'an verilmiş olan, Kur'an'da kendi adına bir sure olan son peygamberdir (Hamidullah, 2003: 11-27). Hiz. Muhammed Dîvânda şu sıfatlarla anılır: Ahmed, Muhammed, Resûl, Mustafâ, Ahmed-i muhtâr, Nebî, hayru'l-beşer, mahbûb-ı Hudâ Fahr-i cihân hayrû'l-vera tâc-dâr-ı evliyâ Kibriyâ, fahr-i kâinat seyyîd, fahr-i mürsel, Allahın sevdiği kul olduğundan dolayı Allah'ın dostu yani Habibullah'dır. Bu özellikleriyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Fahr-i Alem yâni ceddüm Muştafâ
Aña mahbûbum dimiş iken Hudâ(G. 17/1)

Mâ Arefnâk didi Maḥbûb-i Hudâ iken Resûl
Kim basîretsizdür ol bildüm diyü dâ'vâ iden (Terci-ibent. 1/2)

Hata ve eksikliklerinden dolayı insanların ondan şefaât beklemekte olduklarını, özellikle de öbür dünyada insanların Allah tarafından bağışlanmalarına dair ona ihtiyaç duydukları ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bilürsin cümle insânı rûz u şeb
Umarlar fahr-i ' âlemden şefâat(G. 28/4)

Nizâmoğlu egerçi âşî kıldır
Ümîdüm bu ide ceddüm şefâat(G. 30/5)

Günahkâr ümmetine kıl şefâat
Suâl itdüğü vaqt gufrân Muhammed(G. 36/3)

Hiz Peygamber'in dünyaya gelişiyle beraber kâinatın mutlu olduğu ifade edilmektedir. Zaten insan da, kâinat da onun için yaratılmıştır. Kâinatın anlamı peygamberin dünyaya gelişine bağlanmakta ve insanlığın yaratılış sebebinin o olduğu anlayışı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Anuñcün yaratılduğ āb u kilden
Severüz Muşafāyı cān u dilden

İnsanın yaşamın sırrını öğrenmesi ve onu hayatına tatbik etmesinin onun gelişiyile mümkün olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Cihāna ger Muḥammed gelmiyeydi
Kimesne ilm-i fikhı bilmeyeydi(M. 7/8)

Tasavvuf'ın temel unsurlarından kabul edilen nur-ı Muhammediye düşüncesinin dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Medḥ it ḥabīb-i ekremi ol faḥr-i mürseli
Oldur Cem'î mebd'e'î dünyānuñ evveli(Terc. 4/1)

Hız. Peygamberin adının daim dillerde olması ve onun isminin anıldığı demde (*Şüphesiz Allah ve melekleri Peygamberi överler: Ey inananlar! Siz de onu övün, ona salât ve selâm getirin. (Ahzab, 33/56)*). Mülhem salâvatların getirilmesi gerekmektedir esasî dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Mübârek nâmını her kim ḥabībüm zıkr ider durmaz
Muḥarrerdür ki ol kimse muṭahhirdir muṭahhirdir(G. 54/4)

Dilde envâr-ı Ḥudâdur şalavât
Ḥazret-i Ḥaḳdan 'aṭadur şalavât

Allah'ı görmenin ancak peygambere getirilecek olan salâvatlarla mümkün olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gösterür saña cemāl-i Ḥaḳkı
Sebeb-i seyr-i liḳâdur şalavât(G. 26/1-2)

Müslümanların onun getirmiş olduğu değerlere bağlı olmaları gerektiği fakat zamanın insanların buna bağlı kalmadan sadece onun ismini anmakla meşgul olduklarını ifade etmektedir.

Şer' ile hiç işlemezler bir işini
Yine añarlar Muḥammed adını (M. (1/24)

H. Peygamber'in mucizesi olarak kaynaklarda geçen ayın ikiye ayrılması (Şekku'l-kamer) dîvânda bir yerde şü şekilde yer almaktadır:

Cemâlûñ istivâsın gösterürdüm
İki şakķ ola dirim gökde mâhum (G. 150/3)

H. Peygamber'in Miraç hadisesinde karşılaştığı ve Necm suresi 9. ayette anlatılan “ (*Peygambere olan mesafe*) *İki yay aralığı kadar yahut daha az oldu*” H. Muhammed'in sidretü'l müntehada yaşamış olduğı bu hal Allah ile olan diyalogun bu kadar yakın bir alanda gerçekleştiğı durumu “*Ka'be kavseyn*” ifadesiyle şiirde şü şekilde yer almaktadır.

Okıyup bildünse Kendüñ sen eger âyâtını
Ka'be kavseyn ile ev ednâ meķānuñdır senüñ(Terkib. 8/5)

H. Peygambere ait Muhammed isminin bir gazelde redif olarak şü şekilde kullanıldığını görmekteyiz:

Cemî'î dertlere dermân Muḥammed
Cihân ten gibi aña cân Muḥammed

Zemîn ü âsümân olmazdı peydâ
Senüñçün oldu bu ekvân Muḥammed

Günahkâr ümmetine kıl şefâ' at
Su'âl itdüğü vaķt gufrân Muḥammed

Vücûduñ mazḥar-ı nûr-ı ilahî
Yüzindür sûre-i Raḥmân Muḥammed

Senüñ seyyid Nizâmoğlı kuluñdur
Hiç âzâr eyleme sultân Muḥammed (G. 36)

2.2.1.1.5. Dini Şahsiyetler

2.2.1.1.5.1. Dört Halife:

Seyfullâh Nizâmoğlı Dîvânı'nda dört halife H. Ebubekir, H. Ömer, H. Osman ve H. Ali'nin isimleri ve peygamberin onlarla alakalı söylediğı bazı durumlar zikredilmiştir. Dîvânda bu isimlerin yanı sıra çâr-yâr kavramıyla da bunlardan bahsedilmiştir. Şimdi bunları halife oluş sıralarına göre ele alalım.

Çār-yārūñ sevgisi cān ü dilin burhānıdur
Sinemūñ bu tahtı üzre ey dede sulṭānıdur(G. 40/1)

2.2.1.1.5.1.1. HZ. EBÛBEKİR

İsmi doğrudan dîvânda zikredilmiş Hz. Peygamber'den sonra onun yerine geçmiş ve Müslümanların halifesi olmuştur. Başlangıçtan beri peygamberin dostu olarak tanınır. Hicretten evvel Mekke'de onunla kalan, Hicrette de onunla beraber olan, hatta Kur'an'da kendisinden (Tevbe/40) bahsedilen ve Hz. Peygamber'den sonra da onun yerine halifelik makamına oturan sahabedir (Mutlu, 1993,48).

Dîvânda, Ebubekir, Hz. Peygamberin sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefa'at makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefa'at edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak yer almıştır.

Ebubekr ü 'Ömer 'Oṣmān u Ḥaydar
Bulardur ḥalka sāķī rūz-i maḥṣer
Resūlūñ dīnine serdār-ı server
Ebūbekr ü 'Ömer 'Oṣmān u Ḥaydar(Mu. 7/2)

Ebū Bekr ü 'Ömer 'Oṣmān Ḥaḳḳiçün
Onların verdigün iḥsān Ḥaḳiçün
Cemī'i āyet-i Ḳur'ān Ḥaḳiçün
Cem-ī taḳlīdümü taḥḳiķe döndür(Mu. 8/2)

Hz. Peygamber' bir hadisinde Hz. Ebubekir'i bir İbrâhîm'e benzetdiği dîvânda şu şekilde zikredilmektedir.

Resūlūñ Şāh-ı Kevneynūñ ḥadişūñ okudum ezber
Ebū Bekri gören görsün demüş İbrāhîme beñzer
'Ömer Mūsā'ya beñzermiş daḥı 'Oṣmān Hārūna
Baña beñzer demüş Şāh-ı velāyet vaṣfidur ḥaydar(Mu. 3/4)

Mir'âc olayı neticesinde kendisine verilen sıdık lakabıyla dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Birisi şiddiķ-i 'ālem biri Fārūķ-ı cihān
Birisi nūreyne şāhib ol bir 'umrānīdür(G. 40/2)

İslam'ın ilk yıllarında çekmiş olduğu cefa ile dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hem Ebū Bekri ‘Ömer ‘Osmānı gör
Çekdiler dağı Nice dürlü belā(G. 15/3)

H. Peygamber’in Mekke’den Medine’ye hicretinde onun yanında olan ve Kur’an’da da kendisinden ikinin ikincisi olarak bahsedilen ve mağarada kendisiyle bulunan anlamında kullanılan mağara arkadaşı ifadesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resuluñ yār-i ğari hürmetine
Ömer’ün āh u zārı hürmetine
Ve hem ‘Oşmanın ‘ārı hürmetine
Bizi şon demde imān ile gönder(Mus.1/2)

2.2.1.1.5.1.2. HZ. ÖMER

H. Ebubekir’den sonraki halifedir. Kaynak kitaplarda kırkinci Müslüman olarak anlatılır. Kıyamet günü günahkâr insanlara şefa’at eden biri olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Nefsüñle gece gündüz eyle cihād-ı ekber
Dest-gîr ola yārüñ bu Bekr ‘Ömer ‘Oşmān(K. 5/5)

Habîbüñ hāḡ-i pāyine ‘azîz cānum nişār olsun
Ebubekirin ayağı altına cismüm ğubār olsun
Emîrû’l-Müiminîn Farūḡa bir’abdüm ḡabûl itsün
Muḡabbet ḡılmayan ‘Oşmāna yārun yeri nār olsun(Mu. 3/5)

Ömer dîvânda hakkı batıldan ayıran olarak kazanmış olduğu “Faruk” lakabının yanı sıra, Müslümanların yöneticisi olarak “Emirü’l-mü’minin” sıfatıyla şu şekilde yer almaktadır:

Birisi şiddîḡ-i ‘ālem biri Fārūḡ-ı cihān
Birisi nūreyne şāhib ol bir ‘umrānîdür(G. 42/2)

H. Peygamber tarafından Ömer’in Musa’ya benzetildiğine dair bir ifade dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resülün Şāh-ı Kevneynün ḡadîşün okudum ezber
Ebū Bekri gören görsün demüş İbrāhîme beñzer
‘Ömer Mūsā’ya beñzermüş dağı ‘Oşmān Hārūna
Baña beñzer demüş Şāh-ı velāyet vaşfidurḡaydar(Murabba. 3/4)

2.2.1.1.5.1.3. HZ. OSMÂN

Hz. Ömer'den sonra halife olmuştur. Osman-ı Zinnûreyn diye bilinen, hayâ ve edep timsali olarak kabul edilen ve aynı zamanda Hz Peygamber'in de damadı olan ilk on müslümandan biri ve sahabenin önde gelenlerindedir (Mutlu,1993:198).

Hz. Osman dîvânda Peygamber'in sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefaât makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefaât edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak yer almıştır:

Ebubekr ü 'Ömer 'Osmân u Haydar
Bulardır halka sâkî rûz-i maşşer
Resûlûn dînine serdâr-ı server
Ebûbekr ü 'Ömer 'Osmân u Haydar(Mur. 7/2)

Hayâ ve edeb timsali olarak kaynaklarda geçen Osmân bu edbin ışıltısı olan nur'un sahibi olarak çekmiş olduğu acılar dîvânda şu şekilde ele almaktadır.

Merhabâ olşun Ebûbekr [ü] 'Ömer nûru ile
Berķ urur yüzünde şāhum nûr-i 'Osmân merhabā(G. 1/2)

Hem Ebû Bekri 'Ömer 'Osmânı gör
Çekdiler dağı Nice dürlü belā(G. 15/3)

Hz. Peygamber tarafından bir hadis'te Osman'ın Harun'a benzetildiği ifadesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Resûlûn Şāh-ı Kevneynûn hadîşûn okıdum ezber
Ebû Bekri gören görsün demüş İbrāhîme beñzer
'Ömer Mûsâ'ya beñzermüş dağı 'Osmân Hārûna
Baña beñzer demüş Şāh-ı velāyet vaşfidur haydar(Murabba. 3/4)

Nefsûnle gece gündüz eyle cihād-ı ekber
Dest-gîr ola yārûn bu Bekr 'Ömer 'Osmân(K. 5/5)

Hz. Peygamber'in damadı olduğundan dolayı kazanmış olduğu “nûreyn” (iki nûr sahibi) sıfatıyla dîvânda yer alır:

Birisi şiddîķ-i 'ālem biri Fārûķ-ı cihān
Birisi nûreyne şāhib olbir 'umrānîdür(G. 40/2)

Döneminde yaşanan siyasi olaylar yüzünden şehit edilmiş olan Hz. Osman'ın sonraki dönemlerde de bazı kesimlerce eleştiriye tabi tutulmuş olmasından dolayı şair dîvânda onu sevmeyenin cehennemlik olacağı düşüncesini aşağıdaki dizelerde şu şekilde ele almaktadır:

Ḥabībūñ ḥāḳ-i pāyine ‘azîz cānum nişār olsun
Ebubekirin ayağı altına cismüm ğubâr olsun
Emîr-ül-Müîminîn Farûḳa bir’abdüm ḳabûl itsün
Muḥabbet ḳılmayan ‘Oşmāna yārun yeri nār olsun(Murabba. 3/5)

2.2.1.1.5.1.4. HZ. ALİ

Dîvânda adı en çok kullanılan halifedir, miladi 661 senesinde vefat eden Hz. Ali, Peygamberin amcası Ebu Talib'in oğlu ve aynı zamanda onun damadıydı. Rivayetlere göre Hz. Muhammed'in abasının altına aldığı dört kişiden biridir. Hz. Muhammed'e peygamberlik verildiği zaman henüz çocuk olan Hz. Ali, Hz. Hatice'den sonra O'na ilk inanan ve Resulullah'la birlikte namaz kılan kimsedir. İlim sahibi sahabeler arasında kabul edilmektedir.

Hız. Ali'ye ait olduğu ifade edilen Nehcü'l-Belaga adlı eser, onun edebi yönünün derinliğini göstermesi açısından önemlidir. 661'de Abdurrahman Bin Mülcem tarafından sabah namazında hançerlenerek şehit edilir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Urdı şimşîr ile Mülcem-i ḥāricî
Gıtdi dünyādan ‘Alîyyü'l Murtażā(G. 15/4)

Hız. Ali İran yakınlarındaki Necef'e defnedilir. Hız. Ali dîvânda Peygamberin sahabeleri arasında en gözde olanlardan olduğu için şefaât makamına erdirilip insanlara kıyamet günü şefâat edip bağışlanmalarına aracılık edecek olan biri olarak şu şekilde zikredilmektedir:

Ebubekr ü ‘Ömer ‘Oşmān u Ḥaydar
Bulardur ḥalka sāḳî rûz-i maḥşer
Resûlüñ dînine serdār-ı server
Ebübekr u ‘Ömer ‘Oşmān u Ḥaydar(Mu. 7/2)

‘Alīyye’l-Mürtezānuñ hürmetiçün
Hasen hılku’r-Rızānuñ hürmetiçün(Mu. 8/3)

Dîvânda göstermiş olduğu kahramanlıktan dolayı Allah’ın Peygamberi’nin kendisine vermiş olduğu, Allah’ın arslanı(esedullah) lakabıyla Hz. Ali’den şu şekilde bahsetmektedir:

Server-i ‘âlem habîb-i Hâk Muhammed Muştafâ
Tañrı arslanı ‘Alīyyü’l-Mürtezâdür Mürtezâ(G. 14/1)

Hz. Ali’nin Peygamberin damadı olduğu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dāmād-ı Faḥr-i ‘âlem şîr-i Hudâ-yı ḥaydar
Ḥatm-i Nebî Muhammed ḥatm-i velâyet ḥaydar
Ḳalbinden etme münfek oḳu dilinden ezber
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ ‘Âlî(Mu. 3/3)

Onun Muhammed’in canından can olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ḥaydar-i Şâh-ı velâyet Mürtezâsın Yâ ‘Âlî
Laḥmike lâmi Muhammed Muştafâsın Yâ ‘Âlî (G. 223/1)

Yine Hz. Muhammed enbiyaların önderi iken tasavvufta var olan yaklaşımla Hz. Ali Allah dostlarının yani sofilerin rehberi olarak anılmaktadır:

Muhammed enbiyâ ser-defteridür
‘Âlî cümle velîler reh-beridür(G. 39/1)

Hz. Peygamber son peygamber olarak zikredilirken, evliyaların sonuncusu yani mührü olarak dîvânda Hz. Ali şu şekilde anılmaktadır:

Dāmād-ı Faḥr-i ‘âlem şîr-i Hudâ-yı ḥaydar
Ḥatm-i Nebî Muhammed ḥatm-i velâyet ḥaydar
Ḳalbinden etme münfek oḳu dilinden ezber
Yâ Muştafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ ‘Âlî (Mu. 3/3)

Dîvânda Ali redifli gazeller de bulunmaktadır:

Ḥaydar-ı Şâh-ı velâyet Murtezâsın yâ ‘Âlî
Laḥmike lâhmî Muhammed Muştafâsın yâ ‘Âlî

Zehrini sükker yerine nûş eylesin ‘âşıkların
Bir nümâyişde Ḥasan Ḥulku’r-rızāsın yâ‘ Âlî

Her dem içre kana ğark olşın vücūd-ı kâinât
Çün Ḥüseyn-i şâh-ı şehîd-i kerbelâsın yâ‘ Âlî

Ḥalkı irşâd eyledün ey şâh Zeyne’l-‘Âbidîn
Ehl-i imāña hemân sen muḳtedâsın yâ‘ Âlî

Ḳalbi vâsi‘ oldığıçün adı Bâkır serverün
Sen Muḥammed ḥaḳḳıyçün Âl-i ‘Abâsın yâ‘ Âlî

Mezhebün Ḥaḳdur Senün Ca‘ fer de sen Ḥaydarda sen
‘Âleme âyineyi künt-i nümâsın yâ‘ Âlî

Ol İmāmum reh-berüm Mûsa-i Kâzım pür-hüner
Ḳıl keremlerün gedâya hoş ğınâsın yâ‘ Al î

Kim bilürsin şâh-ı ey mîr-i ‘Arab şâh-ı ‘Acem
Bu ne ḥikmetdür‘ Âlî Mûsâ’r- Rızāsın yâ‘ Âlî

Ehl-i imānuñ sözü gerçek Muḥammed-i Taḳî
Ehl-i ‘aşḳ dilinde sen nûr-i Ḥudâsın yâ‘ Âlî

Meşreb-i pāk-i ‘Âlî şāhum Naḳîdür şübhesüz
Şâfi diller şāhısın ehl-i şafâsın yâ‘ Âlî

Askerün serdârıdur şāhum Ḥasanü’l-‘Askerî
Allāh Allāh kâināta pîşvâsın yâ‘ Âlî

Rûz-i şeb gözler seni Seyyid Nizāmoğlı Şahā
Sen Muḥammed Mehdiye şāhib-livâsın yâ‘ Âlî (G. 223)

2.2.1.1.5.2. ÂL-İ ABÂ, EHL-İ BEYT

Ehl-i beyt; ev ahalisi anlamına gelmektedir. Kur’an-ı Kerim’de üç yerde geçen bu kavram (Hud/73, Kasas/12, Ahzâb/33). Hz. Peygamber’in ailesine atfen kullanılır. Hz. Ali, Hz. Fatıma, Hz. Hasan ve Hz. Hüseyin’den oluşan bu topluluğu Hz. Muhammed’in abasının altına aldığı, onları böylece koruduğu, korunmasını

istediği ve İslam tarihi boyunca da övünce mazhar olmaları için dua ettiği bir topluluktur. Hz. Peygamberin ev halkı olarak Ahzab Suresi’nde şu şekilde geçer:

“Evlerinizde oturun. *cahiliye çağı kadınları’nın açılıp kırıtmaları gibi açılıp kırıtmayın. Namazı kılın, zekâtı verin. Allah’a ve Resulüne itaat edin. Ey Ehl-i Beyt (ey peygamberin ev halkı,) Allah sizden kiri gidermek ve sizi tertemiz yapmak istiyor*” (Ahzab/33). Âl-i Abâ kavramı da dîvânda ehl-i beyt kavramıyla Hz. Fatma, Hz. Ali ve çocukları için şu şekilde yer almaktadır:

Nice ‘izzet bulunsun ehl-i beyte şimdi hâkimler
Kimi Lûfî kimi fâsık yalancı zânîler oldu (G. 218/3)

Buğz-ı âl-i Muştafâ itmez Muḥammed Ümmeti
Kaşd-ı ehl-i beyte kılmaz kim dilerse rahmeti (G. 233/1)

Ḳalbi vâsi’ olduğıcün adı Bâkır serverün
Sen Muḥammed Ḥaḳkıyçün âl-i ‘abâsın Yâ ‘Alî(G. 223/5)

Ḥubb-i Evlâd-ı ‘Alî birle ḥavâric üstüne
Yürüyelüm Seyfîyâ âl-i ‘abânuñ ‘aşkına (G. 21/14)

İmâmum ‘Askerî şâhı velâyet himmet ırgürse
Ḳıyâmet günü ḥaşrolsaḳ ḳamu âl-i ‘abâ ile(G. 205/9)

2.2.1.1.5.3. ON İKİ İMÂM

Dördüncü halife olan Hz. Ali ile başlayan bu silsile imâm Mehdî ile son bulur. Şii kültüründe önemli bir yere sahip olan bu anlayış, Anadolu’da oluşmuş olan bazı tarikatlarda önemli bir yere sahiptir (Halvetîler, Bektaşiler). Kendisi de Halvetî olan şairimiz dîvânın önemli bir kısmını on iki imamın konu edinilmiş olduğu şiirlere ayırmıştır. İnsanlara bu dünyada ve diğer dünyada yardım edeceklerine inanılan bu imamlar hakkın, doğrunun simgesidirler. Dîvân’ın bir yerinde *on iki burc-ı hidayet* olarak da anlatılır. Dîvânda bütün imamların ismi geçer ve onlar birbirinden farklı özellikleriyle tanıtılır.

On iki burc-ı hidāyetdür Nizāmoğlu bular
Fırka-i Nācī ola bunlara iden iktidā(G. 5/13)

2.2.1.1.5.3.1. İMÂM HASAN

Hz. Peygamber'in torunu, Hz. Ali'nin oğludur. Dîvânda Hasan ve şübbür olarak yer alır. Babasının vefatından sonra bir müddet Müslümanların başında kalmışsa da bu görevinden feragat etmiş, ikinci imam olarak kabul edilir. Rivayetlere göre daha sonra zehirlenerek hicretin 50. yılında şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:101).

Dîvânda zehirlenerek öldürüldüğü şu şekilde anlatılmaktadır:

Hem Ḥasen Ḥulku'r- Rızāya zehr virüp
N'olduğuñ bildüñ Ḥüseyn-i Kerbelā (G. 15/5)

Allah Resulü Hasan'ı çok sevdiği için ona “*kurretü'l-ayn*” demektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

İki göz ile nice bakmaz seversin ālini
Ḳurretü'l-'aynün birisidür Ḥasen Ḥulku'r-Rızā (G. 5/2)

'Aliyyün Veliyyün eḡu'r-resül
Ḳurretü'l-ayn-i şebbir ü şübbür(G. 62/2)

2.2.1.1.5.3.2. İMÂM HÜSEYİN

Hz. Peygamber'in torunu, Hasan'ın küçüğüdür. 3. imamdır. Dîvânda Hüseyin ve şebbir olarak kullanılır. Hz Peygamber'in cennet gençlerinin efendisi diye taltif ettiği iki gençten biridir (Hz. Hasan). Küfelilerin çağrısı üzerine yola çıkmış Kerbela denilen yerde Yezit kuvvetlerince şehit edilmiş, bu yönüyle de edebiyat dünyasında mersiyele konu olmuştur. İncelemekte olduğumuz dîvânda da bu yönüyle çokça zikredilmektedir (Pişvai, 2010:149-165).

Şair, Hüseyin'in Kerbela'da şehit olması hadisesini dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Mā'im ile boyanup kan ile ol gerçek şehīd
Tā refikūñ ola her yerde Ḥüseyn-i Kerbelā(G. 5/3)

Onun şehid edilmesi emrini verenleri de dîvânda şu şekilde lanetle anmaktadır.

Hüseyn-i Kerbelâ anıldığı vakt
Yezîde lâ'net it gâyet yeridür (G. 39/3)

Allah'ın Resulü, Hüseyin'i çok sevdiği için ona “**kurretü'l ayn**” demektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Aliyyün Velîyun ehu’r-resûl
Ḳurretü’l-ayn-i şebbir ü şübbür (G. 62/2)

2.2.1.1.5.3.3. İMÂM ZEYNE’L-ÂBİDİN

Dördüncü imamdır. Hz. Hüseyin’in oğludur, annesi Şehribanû’dur. En çok bilinen lakabı ‘Zeynelâbidin (abidlerin ziyneti)’dir. Hicretin 95. yılında şehit olmuş ‘Bakî’ mezarlığına defnedilmiştir (Pişvai, 2010:230).

Sahip olmuş olduğu tasavvufi feyizler ve dini değerlerden dolayı dîvânda abidlerin ziynetine sahip olmasıyla şu şekilde yer almaktadır:

Gir ‘ibâdet hânesine giy melâmet şalını
Göstere nûr-i cemâlünü saña Zeyne’l-’Abâ (G. 5/4)

Dâimü’d-dehr ehl-i tã’at olduğüñ ol imâm
Didiler anuñ mübârek nâmına Zeyne’l-’abâ (G. 14/4)

2.2.1.1.5.3.4. İMÂM MUHAMMED BÂKİR

Beşinci imam olup babası Zeyne’l-Abidin’dır ve hicretin 57. yılında Medine’de dünyaya gelmiş künyesi “Ebu Cafer”, lakabı “Bakır”dır. Annesi İmam Hasan’ın kızı Ümmü Abdullah’dır. Hicretin 114. yılında Medine’de vefat etmiş mezarı Bakî kabristanındadır (Pişvai, 2010: 293).

Sahip olmuş olduğu ilmi ledünla dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel Muhammedden işit kim evvel ü âhîr nedür
Vârişi ‘ilm-i ledünnüñ Bâkır u hayrû’l-verâ (G. 5/5)

Bazen de sadece dîvânda ismen şu şekilde yer almaktadır:

Muhammed Bâkırîyüm Ca'ferîyüm
Buları sevmeyenler ser-serîdür(G. 39/5)

2.2.1.1.5.3.5. İMÂM CAFERÜ'S-SÂDİK

Altıncı imamdır. Babasının adı Muhammed Bakır'dır. Annesi Ümmü Ferve'dir. Medine'de Hicretin 83. yılında dünyaya gelmiş, ilim sahibi oluşuyla tanınan hocaların hocası olmakla bilinen, hikmet ve bereket sahibi bir kişidir. Hicretin 165. yılında Medine'de vefat etmiştir (Pişvai, 2010:331).

Önderi olmuş olduğu Caferi mezhebiyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yetmiş iki milletin hiçbirî nâcî olmadı
Mezheb-i hâk ister iseñ Ca'ferî ol dâ'imâ(G. 5/6)

Sahip olmuş olduğu ilim ve hikmetten dolayı dönemin bütün insanların onun takipçisi olduğu düşüncesi ve ilmin kaynağı olması dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ca'fer-i Sâdık imâm uydu aña hâş ü 'âmm
Mezheb-i dîn-i temâm Muhammed ü 'Alîdür(G. 41/6)

Muhtedâ-yı ümmet-i Aḥmed emîr-i ehl-i dîn
Ca'fer-i Sâdık mürüvvet ma'deni kân-ı şehâ (G. 14/6)

2.2.1.1.5.3.6. İMÂM MÛSA KÂZİM

Yedinci imamdır. Babası Caferü's-Saduk, annesi Hamide'dir. Hicri 125 yılında Medine yakınlarındaki Ebva'da dünyaya geldi. Hicretin 183. (veya 186) yılında şehit oldu (Pişvai, 2010:387).

Dîvânda şair Mûsa Kazım'ı kendine padişah kabul edip kendisini de ona kul ve bende olarak görür. Bu durum dîvânda şekilde yer almaktadır:

Pâdişâhumdur imâm Mûsa-i Kâzım kûluyum
Şâh-zâdemdür emîrüm serverüm Mûsâ'r- Rızâ(G. 14/7)

Mūsā-i Kāzımın ben bendesiyüm
‘Alī Mūsā’r- Rızā dīn serveridür(G. 39/6)

2.2.1.1.5.3.7. İMÂM ALİYYÜ’L-RIZA

Sekizinci imamdır. Babası Musa Kazım’dır. Annesi Tüktem’dır. Künyesi “Ebu’l-Hasan” olan imamın lakabı, ”Rıza”dır. Miladi 799’da Bağdat zindanlarında şehit olmuştur. Kabrinin Horasan’da olması nedeniyle Şah-ı Horasan olarak da bilinir (Pişvai, 2010:431).

Dîvânda hem kendi ismiyle hem de lakabı olan şâh-ı Horâsân ile şu şekilde yer almaktadır:

Pîr-i irşâdımsün ey şâh-ı Horâsân el-meded
Gel yetiş ben pây-mâle yâ ‘Alī Mūsā’r-Rızâ(G. 8/8)

Din’in ve kendisinin serveri olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Pâdişâhumdur imâm Mūsā-i Kāzım kıluyum
Şâh-zâdemdür emîrüm serverüm Mūsā’r- Rızâ(G. 14/7)

Mūsā-i Kāzımuñ ben bendesiyüm
‘Alī Mūsā Rızâ dīn serveridür(G. 39/6)

2.2.1.1.5.3.8. İMÂM MUHAMMED TAKÎ

Dokuzuncu imamdır. Babası Aliyyü’l-Rıza’dır. Hicri 195 yılında Medine’de dünyaya gelmiştir. Annesi Sabîke’dır. Yirmi beş yaşında şehid olmuştur (Pişvai, 2010:485).

Dîvânda hem isim olarak hem de sahip olmuş olduğu şefkatiyle şu şekilde yer almaktadır:

El Takî ol cân ile sırr-ı Muḥammed gör nedür
Dīn-i Ḥaḳda vâcib oldı mü’min iseñ ittiḳâ(G. 5/9)

Ehl-i taḳvâyum diyen ister Takîden şefkati
Kim muḥibbidür Naḳînüñ evliyâdur evliyâ (G. 14/8)

Ehl-i takvanın önderi olmakla da dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Takîdür ehl-i takvâ pîşvâsı
Naķî münkir münâfıķdan beridür (G. 39/7)

2.2.1.1.5.3.9. İMAM ALİ NAKÎ

Onuncu imamdır. Babası Muhammed Takî'dir. Medine yakınlarındaki Surya'da dünyaya geldi. Annesi Sumâne'dir. Lakabı "Naki ve Hadi" dir. Hicri 254 yılında Samirra' da şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:515).

Dîvânda ismi şu şekilde geçmektedir.

Ol 'Alıyyü'l-Mürtezānuñ sırrıdur zāt-ı Naķî
Pāk mezheb pāk meşreb şāf dil-dār evliyā(G. 5/10)

Ehl-i takvâyüm diyen ister Takîden şefkati
Kim muḥibbidür Naķînüñ evliyādur evliyā (G. 14/8)

Takva ehli olanların lideri olarak münkir ve münâfıktan beri olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Takîdür ehl-i takvâ pîşvâsı
Naķî münkir münâfıķdan beridür (G. 39/7)

2.2.1.1.5.3.10. İMÂM HASAN ASKERÎ

On birinci imamdır. Babası Ali Nakî dir. Annesi Hüdeyse' dir. Samirra' da asker diye bilinen bir mahallede yaşadığından dolayı "Askeri" olarak anılmaktadır. Hicri 260 'da şehit edilmiştir (Pişvai, 2010:557).

Dîvânda kendisine asker olmak istendiği takdirde elde edilecek mükâfatla şu şekilde yer almaktadır:

'Askerî olmak dilerseñ sen Ḥasenü'l-'Askere
Ol muḥibb ü muḥlis-i evlād-ı Ḥaydar-i bî-riya(G. 14/9)

İmâm'ın ayağının toprağının kendi başına sertacı ifadesi esasında kendini alçaltarak imâm'ın yüceliğini dîvânda şu şekilde dile getirmektedir:

Ayağı toprağı başumdan tâcum
İmāmum şāh Ḥasenü'l-'Askerîdür (G. 39/8)

2.2.1.1.5.3.11. İMÂM MUHAMMED MEHDÎ

On ikinci imamdır. Babası Hasan Askerî'dir. Annesi “Nergis Hatun”dur. İsmi Muhammed olmakla beraber daha çok künyesi olan ‘Mehdi’ ile tanınmış ve eserlerde bu şekilde kullanılmıştır Hatta bazı eserlerde Sahib-i zaman olarak da kendinden bahsedildiği görülmektedir (Pişvai, 2010:602).

Dîvânda sancağın sahibi yani önder olarak şu şekilde yer almaktadır:

Gözlemekden gözüñe dıksin hidâyet sancağın
Gün gibi bir gün toğa tã Mehdî-i şāhib-livā(G. 5/12)

Dîvânda zamanın sahibi olarak ifade edilmiştir. Tasavvufta sahib-i zaman zamanın etkisinden uzak kalan, eşyanın etkisine vakıf olan ve kendisinde ilk berzahın cemiyetini gerçekleştiren arif demektir (Uludağ, 1990:449). Dîvânda hem bu anlamıyla hem de kıyamete yakın gelecek olması durumuyla şu şekilde yer almaktadır:

Mehdî-i şāhib-zemān sulṭān-ı dîn itse zuhūr
Eylese a'dāy-i Āli Aḥmede ol ān hebā(G. 14/10)

2.2.1.1.5.4. SAHÂBELER

Hz. Muhammed'i sağlığında gören ve ona iman etmiş, onun sohbetinde bulunmuş, Hz Peygamber'in iltifatlarına mazhar olmuş, (Benim ashabım gökteki yıldızlar gibidir) farklı milletlerden oluşmuş güzide bir topluluktur. Kur'an'da da farklı yerlerde (Âl-i İmran/110, Tevbe/100) kendilerinden bahsedilen sahabelerin içlerinde cennetle müjdelenen (aşere-yi mübeşşere) diye tabir edilen 10 kişi mevcuttur. Dîvânda Ebubekir, Ömer, Osman, Ali'nin (Bk. dört halife) yanı sıra Hz. Ali'nin kölesi olan Kanber'den de bazı beyitlerde bahsedilir.

Cennetle müjdelenen on sahabeden isim vermeden “Aşere-i mübeşşere” olarak bahseder.

‘Aşere-i mübeşşere ile haşr ol Seyfîyâ
Onlar ile haşr olanuñ ravzası Rıdvânîdür (41/5)

Ali’nin siyahî kölesi ve sahabe olan Kanberi’yi ise sadece ismen zikreder.

Olmuşuz Seyyid Nizāmoğlu gulām-ı ehl-i beyt
Biz ‘Alinüñ kamberi gibi bugün şîrāneyüz (G. 95/5)

Aliyyü’l-Mürtezānüñ kamberinüñ kamberiyüm (Mus. 3/4)

2.2.1.2. AHİRET VE İLGİLİ MEFHURLAR

İslam dininin temel inanç esaslarından biri de şüphesiz Ahirete, hesaba duyulan inançtır (Bakara/4). Hesap, mizan, ölçü, kabir, ukba gibi bir takım kavramlarla dile getirilen Ahiret, ölümden sonra kabir âlemi ile başlayan, daha sonra bütün insanlığın bir araya getirileceği kıyamet günü, mahşer ve cennet-cehennemle nihayet bulacak olan ebedi hayatın genel adıdır. Ahiret kelimesi Dîvânda bu genel anlamıyla kullanılmıştır(Kom, 2006: 13).

2.2.1.2.1. Ukbâ

İnsan öldükten sonra varacağı ve hesaba çekileceği yer şüphesiz ahirettir. Ahiret, Allah’ın yeryüzüne kendisini bilmek üzeri göndermiş olduğu insanların, fani olan bu âlemde yaptıklarıyla ilgili hesap verecekleri mekândır. Allah kendi ulûhiyetinin bir sonucu olarak burayı yaratmıştır. Önemli olan insanın gönlünde ve dilinde duruma dair var olan bağlılıktır. Yani Allah’ın insanın gönlünde her daim yer alma durumudur. Bu durum Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dünyâda illâ’llâh
‘Ukbâda illâ’llâh
Tağlarda deryâda
Şahrâda illâ’llâh (i.48/7)

N’ola ger devlet-i dünyâ müyesser olmadı bunda
Muḳarrer dâr-ı ‘ukbâda kamu şehzâdeler sızsüz(G. 100/4)

2.2.1.2.2. Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm

İnsanların Dar-ı fenada işlediklerinin karşılığını almış olacakları gündür. Dîvânda Rûz-i Mahşer Yevmü'l-Hisâb, Yevmü'l-Kıyâm, Kıyamet günü, Yevmü'l-Ecel, Yevmü'l-Misak, Yevmü'd-din şeklinde kullanılır.

Dîvânda insanın bu dünyada yaptıklarının hesabını vereceği yer olarak şu şekilde yer almaktadır:

Bunda tezḥîp eyleyen ahlâkı
Rûz-ı mahşer irüşür Ḥaḳdan meded(G. 34/4)

Ḥâlimüzde nesne yokdur Yâ İlâh
Rûz-i mahşerde şaşırma dilümüz(G. 91/4)

Devlet-i dîdâr-ı bâkî isteyen yevmü'l-ḥisâb
Mihnet-i derd-i belâdan bunda feryâd eylemez(G. 96/4)

Ḳıyâmet günü âzad eylegör Seyfîyi ṭamudan
Resûlu'llâhuñ evlâdı olan meh-pâreler sızsiz (G. 100/5)

Kendi Vücûduñ añlayan MâlikıdurYevmü'd-dînin
İyyâke na'büdü bilür okur Ve iyyâke nestaîn (G. 171/3)

İnsanın Allah ile yaptığı ilk anlaşma yevm-i misak (sözleşme günü) ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Sekiz cennet yedi ṭamu şırât ile mîzân Ḥaḳḳ
Ezel de yevm-i mîşâḳda olan 'ahd ü emân Ḥaḳḳ (Mus. 3/2)

2.2.1.2.3. Sırât

Yol anlamına gelen sırat, bir hadiste şöyle ifade edilir "Daha sonra cehennem üzerine bir köprü kurulur". Bu köprü: Cehennem üzerinde kurulmuş bulunan ve Cennet'e geçmek için insanların üzerinde yürüdükleri bir köprü olarak ifade edilir(Kom2006:593; Ünal1986:133).

Sıratın geçmenin temel esasının da insanın verdiği sözü hatırlaması olarak şiirde şu şekilde yer almaktadır.

Sekiz cennet yedi tamu sırât ile mîzân Hakk
Ezel de yevm-i mişakda olan ‘ahd ü emân Hakk (Mus. 3/2)

Sırâttan geçmenin temel esasının insanın dünyada işledikleriyle ilintili olduğu anlayışı dîvânda şu şekilde yer almaktadır.

Nazar iylen baña n’oldum ölümü yok dirlik buldum
Şuver hisâb hep ben oldum sırât mîzân olmaz baña (İ. 43/4)

2.2.1.2.4. Cennetle İlgili Mefhumlar

2.2.1.2.4.1. Cennet

Bahçe anlamıyla sözlüklerde anlamlandırılan Cennet dünyada Allah’a ibadet eden, kulluk görevlerini yerine getiren insanlara ödül olarak Ahiret’te verilen mekânın adıdır (Kom, 2006, 98).

Dîvânda Cennet’in, uçmak, Adn uçağı, Cennetü’l-me’va olarak şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Yerüm cennet midür âhir cehennem mi olur zâhir
Cihânı halk iden Kâdir bize imânı yoldaş it (G. 29/6)

İdersün bunda evlâd-ı Muhammede eger bi’ât
Bulursun rûz-i maşşer cennetü’l-me’vâda ki hürmet (Müsedes. 10/2)

Biz ‘âşık-ı didâruz eyâ şûfî cihânda
Mey-hâne yiter bize yûri var saña uçmağ(Müsedes. 5/1)

Bazı beyitlerde “adn” ve “ridvân” özel isimleriyle şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Kıyâmet günü ‘Adn uçağı içre
Kılasın Muştafâ ile muhabbet (G. 28/2)

‘Aşere-i mübeşere ile haşr ol Seyfiyâ
Onlar ile haşr olanuñ ravzası Rıdvânîdür(G. 40/5)

2.2.1.2.4.2. Hûri

Cennet kızı, gözleri ceylana benzetilen güzel ve Cennet'te mü'minlere hizmet ettiği Kur'an'da beyan edilen (Bakara/25) misk, amber gibi güzel kokulardan yaratıldıkları düşünülen gül yanaklı, inci dişli, nazenin, selvi boylu, al yanaklı varlıklardır (Pala1990:234).

Dîvânda Allah'a bu dünyada ibadet ederek kulluk vazifelerini yerine getirenlere Cennet'e verilen ödül olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Seyyid Nizâmoğlu dostuñ bir kez tecelli itdügün
Yetmiş cennet yüzbiñ hûri onbiñ gılmâna virmezem (G. 153/5)

İnsanların cennete huriler için niyetlendiğini fakat dervişler için böyle durumların söz konusu olmadığını şu şekilde dîvânda yer almaktadır:

Hûrî ile gılmānuñ bundan iletür mü'min
Cennet de behey dervîş hûri ile gılmān yok (G. 112/5)

2.2.1.2.4.3. Tûba

Cennet'te var olan, gölgesi arşı kaplayan bir ağaçtır. Farklı lezzet ve tatta meyveleri olan ve cennete gerenlerin kendisinden rızıklandıkları bir ağaçtır (Pala1990:488). Dîvânda cennete ait bir unsur olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Bende hûri bende gılmān bendedür
Bende cennet bende tûbā bendedür (G. 61/3)

Sendedür genc-i ezelhanesinüñ miftâhı
Sendedür şems-i şeref burc-ı se'âdet mâhı
Sendedür cennet tûbā vü melek hûr ü kuşûr
Sendedür bârgeh-i hâzret-i Haq dergâhı (Mus. 7/4).

2.2.1.2.4.4. Gılmân

Cennet'te bulunan nûrdan yaratılan çocuklara verilen addır (Tatçı1990:139). Cennete ait bir unsur olarak dîvânda Allah'a bu dünyada ibadet ederek kulluk vazifelerini yerine getirenlere Cennet'te verilen ödül olarak birkaç yerde şu şekilde yer almaktadır:

Evliyâlardur her biri
 Ne ğılmân ister ne hûri
 Mağşûdları Hâk dîdârı
 Allâhı seven ‘âşıklar (İ. 2/6)

İnsanın dünyada yaptığı ibadet taat, riyazet ve tevhîd karşılığında kendisine verilen bir ödül olarak, bir dost olarak verileceği düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘İbâdet tâ’at ü tevhîd riyâzet birle kıâ’im ol
 Enîsîn hûr ile ğılmân ola tâ rûz-i ‘uqbâda(G. 18/4)

2.2.1.2.4.5. Âb-ı Hayat, Kevser

Dîvân Edebiyatı’nda hayatın kaynağı, can suyu anlamında kullanılan ab-ı Kevser’in Kur’an’da adına müstakil bir sure bulunmakta (Kevser suresi/108), Cennet’te peygambere verilen bir havuz olarak da bazı tefsirlerde zikredilmektedir. Tasavvufta ise mürşidin söylediği anlamında kullanılır (Uludağ, 1990: 16; Pala, 1990:292). Halk arasında bu sudan içen kişinin bir daha ölmeyeceği söylenmektedir. Bu su daha çok Hızır’la anılmaktadır.

Maddi olarak ölmekten ziyade manevi anlamda bir ölümsüzlük nişanı olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hem ‘iyânüm hem Senkender hem menüm ab-ı hayât
 Hem hayât-ı hıızr buldum çeşme’i hayvân menüm(G. 158/4)

İrüşdi Hızır-ı dil âb-ı hâyata
 Müyesser eyledi zulmetden Allâh (K. 7/9)

Dudaklarından dökülenler sonsuzluk çeşmesine ait ifadelerdir kıyamette Kevser havuzunun başında oturup seni dinlemek isteyenler bu dünyada senin dudaklarından döküleni dikkate alanlardır ifadesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Leblerinüñ mâ’rifeti âb-ı hayât çeşmesidür
 Her kim anı aňlamadı içmedi âb-ı Kevşeri (G. 227/5)

2.2.1.2.5. Cehennem

İnsanların dünyada işlemiş oldukları günahlara karşılık ahirette içine düşecekleri azap yurdudur (Pala, 1990, 98).

Dîvânda Cehennem, tamu, duzah, nar, Nirân olarak kullanılır. Şair Allah'ın rızasının Cennet ve Cehennem'e bağlı olmadığını dolayısıyla Yunus misali cenneti sevmenin ya da cehennemden korkmanın gereksizliğini dîvânda şu şekilde ifade etmektedir.

Ne havfum var cehennemden ne cennet den ümidüm var
Rızāya rāzıyum itsin gerek 'āşī gerek hāşī (G. 227/2)

Ṭamū-i nīrānī ġarḳ u mālik-i sūzān ġarḳ
Cennet-i hūrī ü ḳaşr u ravza-i nīrān-ı ġarḳ (G. 111/5)

Bu dünyada İslam'a düşman olanların öbür dünyada Cehennem ateşini yiyecekleri (yani cehennemde yanacakları) düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ehl-i İslāma şalarlar şalgını
Cem 'idüp yerler cehennem odunu(G. 23/95)

Bazen Cennet ve Cehennem'in bazen de huri ve gılmanın kendisi olduğu düşüncesi Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürüm cennet ü ġılmān menüm
Geh görürüm duzeḡ u nīrān menüm(tercibent. 4/1)

2.2.1.3. İBADET

2.2.1.3.1. Kelime-i Tevhîd

“*Lâ ilâhe illallâh Muhammedün resûlüllâh*” şeklinde söylenilen ve İslam'ın beş esassından olan Kelime-i şehâdet, Müslüman olmanın temel şartı olarak kabul edilir(Şentürk-yazıcı, 1999,72).

Dîvânda Allah'ın varlığını ve tekliğini ifade ederek şu şekilde kullanıldığı görülmektedir:

Lā ilāhe illa'llāh
 Yā Allāh illa'llāh
 Ne verseñ rāzıdur
 Seyfullāh illa'llāh (İ.48/13)

Allah'ın bir ve ortaksız olduğu ve Hz. Muhammed'in insanların hayırlısı olduğu düşüncesi Divan'da şu şekilde ele alınmaktadır.

Lā ilāhe illā'llāhü vallāhü ekber
 Muḥammedün Resūlullāh ḥayrū'l beşer (G. 62/1)

Kâinatın yok olmasıyla geriye sadece Allah'ın kalacağı düşüncesi olarak tevḥîd divanda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kelām-ı lâda 'âlem maḥv olur hep
 Vakit işbât eder Allāhı tevḥîd (G. 35/4)

2.2.1.3.2. Namaz

İslam'ın beş esasından biridir. Hz. Muhammed'in 'Namaz dinin direğidir' şeklinde ifade ettiği namaz, iftitâh tekbiri, şükür secdesi, kıyam, rükûdan meydana gelmektedir (Şentürk-Yazıcı, 1999:118).

Namazın unsurlarıyla dîvânda şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Tevḥîd itseler dudağ deprenmez
 Dil-beri buluñca öperüz şâb şâb
 İki rek'ati dünyâ fikirsüz
 Namâz kıldın mı gel söyle hep hep(İ. 41/3)

Namaz, namazı kılan ve durumdan etkilenen olarak namaz ve ona ait kavramlar ile Allah 'a ulaşmanın yolu, Allah dostlarının özelliği olarak Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gündüz olur anlar şâ'im
 Giceler şubḥadek kâ'im
 İstekleri Ḥaḥdur dâ'im
 Allāhı seven 'âşıklar(İ.2/5)

Hem şalât u şâim hem şacid u meşcud menüm
 Bilmiş ol sen Seyfiyâ Ḥaḥdur sözüm iḥsân menüm (G. 157/7)

2.2.1.3.2.1. Kible, Kiblegâh

Namazın farz olduğu ilk dönemlerde insanlar Kudüs'teki Mescid-i Aksâ'ya yönelerek namaz kılarlardı. Daha sonraları Kur'an'da geçtiği üzere iman edenler yönlerini kendisinden hicrete zorlandıkları şehir olan Mekke'de bulunan Kâbe olarak değiştirmiş ve namazın şartları arasında (istikbal-i kible) sayılmıştır (Şentürk-Yazıcı, 1999:130).

Dîvânda bir yerde geçen kiblegah kavramının bağlı olunan yer, merci olarak Acem halkının bağlı olduğu Hz. Ali ailesi için şu şekilde kullanıldığı görülmektedir:

Ey ber-güzide-i âl-i nesl-i Muştâfâ
Ey ma'den-i mürüvvet ey mâh-ı hoş liķa
Ey secdegâh-ı mülk-i 'Acem kiblegâh-ı mâ
Dâ'im ķazâya râzı olan Şâh 'Alî'r- Rızâ(Mu.4/8)

2.2.1.3.2.2. Mescid, Secde, Sacid, Mescûd:

Allah'a iman etmiş olanların onun söylediklerine itaati ve kendini ona yakınlaştırmamanın hali ve mekânı olarak şiirde şu şekilde kullanılmaktadır.

Mescid ü mey-ķâne ğark Kâ'be vü püt-ķâne ğark
Baķr-ı vaķdetden muķarrer küfr ile îmân-ı ğark(G. 118/3)

Kâ'beyüm zemzem menüm şevm ü şalâtüm mâh sâl
Sâcid ü mescûd menem hem yine evkât olmuşum(G. 152/3)

İnsanlar gerçekte mutluluķa kavuşmak isterlerse şu beyitte ifade edildiği şekilde ehl-i beyti kendilerine ışık olarak (rehber) kabul etmeleri durumu mescit ve onun ışığı ifadesiyle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Çerâĝ-ı mescid-ü miķrâb ü minber
'Âlî hem Fâtıma Şebir ü Şübbür(76/1)

Esas mescidin insanın kalbi olduğu düşüncesi yani insanın kalbinin tıpkı Ka'be misali kâinatın merkezi olduğu anlayışı insanın bir alem olduğu düşüncesinden hareketle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Mü'minüñ kalbi nazargāh-ı Hudādur bilmeyen
Bî-ḥaberdür sâcid ü mescûdu bilmez n'eydügin(G. 170/4)

2.2.1.3.3. Oruç

Oruç, Müslümanların üzerine ayetle (Bakara/183) farz olan Ramazan ayında bir ay boyunca, imsak (sabah namazı) vaktinden iftar (akşam namazı) vaktine kadar yemek, içmek ve birtakım faaliyetlerden uzak kalmayı esas alan İslam'ın şartlarından biridir(Şentürk-Yazıcı, 1999:240).

Dîvânda “*savm* ve *saim*” şeklinde kullanıldığı görülür. Aynı zaman da Alah dostlarının nişanesi olarak bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gündüz olur anlar şâ'im
Giceler şubḥade kâ'im
İstekleri Ḥaḳdur dâ'im
Allāhı seven 'âşıklar (İ. 2/5)

اینناخی صومی صلات کجاروح ذکات
İrüşmedin daḥî memāt Ḥaḳ ile var ol dâ'imün (G.169/2)

2.2.1.3.4. Hac

İslam'ın temel şartlarından olup maddi olarak gücü yeten her Müslümana farz olan beş temel esastan biridir. Haccın Zilhicce ayının ilk on gününde olan Safa ve Merve tepelerini ziyaret etmek olduğu ifade edilmiştir (Şentürk-Yazıcı, 1999:282). Dîvânda bir yerde İslam'ın diğer şartlarıyla beraber şu şekilde yer almaktadır.

اینناخی صومی صلات کجاروح ذکات
İrüşmedin daḥî memāt Ḥaḳ ile var ol dâ'imün (G.169/2)

2.2.1.3.4.1. Beytü'l-Haram

Temelleri Hz. Âdem'in zamanından kaldığı rivayet edilen ve daha sonra Hz. İbrâhîm ve Hz. İsmâ'il tarafından Mekke'de inşa edilen Müslümanlarca kutsal kabul edilen mekân, İslam'ın hac merkezi ve kiblesidir (Şentürk-yazıcı,1999:130). Dîvânda Kâbe, beytullah ve Allah'ın evi olarak şu şekilde kullanılmıştır.

Ol hacı diler Kā'beyi tā ide ziyāret
Bu hacı murād eyledügi şāhib-i hāne (G. 206/3)

Esas mekânın dünyaya sığmayıp da insanın gönlüne sığan Allah için, gönül olduğu onun için de bu mekânı uzakta aramanın hiçbir anlam ifade etmediği dîvânda şu şekilde ifade edilmektedir:

Gel ey şüfi gönül mülkünde Beytu'llāhı gör
Dîde-i bâtınla eyle bir nazar Allahı gör(G. 60/1)

Dîvânda Kâbe, Safa ve Merve Hac ibadetini çağrıştırmak amacıyla beraber kullanılmıştır. Aynı zamanda burada ben dünyaya sığmadım kulumun kalbine sığıdım hadisinden hareketle gönül Kâbe kıyaslamasının olduğu da görülmektedir:

Mü'minüñ kalbidür Allāhuñ evi bilmez misin
Kā'be'ü zezem daği merve şafāsın ey gönül (G. 136/2)

2.2.1.3.4.2. Kurbân

Ramazan Bayramı'ndan 2 ay 10 gün sonra gelen Kurban Bayram'ında yerine getirilmesi gereken olan bir ibadettir. İlk kurban Hz. İbrâhîm'in Hz. İsmail'i Allah'a bağışlama teşebbüsü sırasında, Allah'ın İbrâhîm tarafından kendisine sunulan İsmâ'il'in yerine bir koç gönderilerek vuku' bulan olaydır. Bu olaya telmihen kendisinin canını Allah'a sunduğu ve bunun kabul edildiği ve bu durumunda insanı Allah'a yaklaştırdığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Fedâ itmek dilerdi ona cānuñ
Kabüle geçdi kurbân irdi Hakkā (K. 2/7)

İnsanın Allah'a yaklaşması için gerekirse bedeninden vazgeçip onu Allah'a kurban etmesi meselesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ey müderris bu mu'ammā fetḥ olunmaz ders ile
İtmeyince cān u dilden cānuñı kurbân aña (G. 11/4)

2.2.1.3.4.3. Hacı:

Hac farızasını yerine getiren yani Ka'be'yi ziyaret eden kişi olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ol hacı diler Kā'beyi tā ide ziyāret
Bu hacı murād eyledügi şāhib-i hāne (G. 206/3)

2.2.1.3.5. Zekât

İslam dinin temel esaslarından olan zekât malı olan herkes üzerine farz olup İslam'ın beş temel şarttan biridir (Şentürk-Yazıcı, 1999:267). Dîvânda İslam'ın diğer şartlarıyla beraber ismen şu şekilde yer almaktadır

اینی‌اخی صومی صلات کجاروحج ذکات
İrüşmedin dahî memāt Hâk ile var ol dā'imûn (G.169/2)

2.2.1.4. SURELER, AYETLER VE HADİSLER

2.2.1.4.1. Sureler

Dîvânda Leyl, Duhâ, Tâhâ, Yâsîn, Fâtiha, Rahmân, Kâf, Tîn sureleri şu şekilde yer amaktadır:

Saçuñ **ve'l-leyli**1 yüzüñ ve'**ḍ-ḍuhâdur**
Cemâlüñ pertev-i nûr-i Hudâdur(G. 47/1)

Âl-ü **Tâhâ** vü **Yâsîn** 'ibād-ı Bâkır
Muḳtedâ-yı 'âlem İmâm-ı Ca'fer(G. 62/3)

Degil mi şübhesiz **Sebu'l-Meşânî**
Çaşıñla kırpigüñ zülf-i siyâhum(G. 150/2)

Yüzindeki **Fâtiha** -yı okumayan anlamadı
Ümmü'l kitâbı n'eydügin bilmedi ḳaldı serserî(G. 217/4)

Vücûduñ mazhar-ı nûr-ı ilahî
Yüzündür **Sûre-i Rahmân** Muḳammed(G. 36/4)

¹ Kur'an/92. sure

² Kur'an/93. sure

³ Kur'an/20. sure

⁴ Kur'an/36. sure

⁵ Kur'an/1. sure

⁶ Kur'an/1. sure

Süreyi Rāḥmānı bildüm Süre-yi Raḥmān menüm
Daḥi muṭlak Ḥaḥ Kelāmum **ḵāf** Ve'l-Ḳur'ānmenüm (G. 158/1)

Dışlerin**ve't-tîni** ve'z-zeytûni zebânındır senüñ
Dedigi ve tûri Sînîne Ḥaḥḥa şānuñdur senüñ(G. 121/1)

2.2.1.4.2. Ayetler

Tin suresi, Fatiha suresi, İhlâs suresinin yanı sıra diğer bazı surelerden de insanın kendini yani nefsini bilmesi ve hesaba çekmesiyle alakalı olarak ayetlerin şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Dışlerin**ve't-tîni** ve'z-zeytûn zebânındur senüñ
Dide ki **ve't-tûri** sînîn Ḥaḥḥa şānuñdur senüñ

‘ Âlem ü ḵalbinde **hāze'l-beled** oldığı budur
Ġayri Ḥaḥdan ḵalmadı ol evde miḥmānın senüñ

Kim leḵad ismini taḥḵiḵan **ḥalaknā** der bilür
Oldı **fî aḥseni taḵvîm** seyr u seyrânın senüñ

Bilmeyen **sümme redednāhü** nedür esrārını
Esfele şāfilîn oldı şekl-i ḥayvānın senüñ

Ṭuydu kim **ellezîne āmenūdan** bir ḥaber
Ve amilu's-sālihāti oliser cānuñ senüñ

Felehüm ecre iresin anlıyacak kendüni
Ġayrū memnūnlar müyesser ide sulṭānın senüñ

⁷Kur'an/55. sure

⁸Kur'an/50. sure

⁹Kur'an/95. sure

¹⁰ **TİN SURESİ (95)**

95/1. İncir ve zeytine and olsun,

95/2. And olsun Sina dağına,

95/3. And olsun bu güvenli Mekke şehrine ki:

95/4. Biz insanı en güzel şekilde yarattık,

95/5. Sonra onu aşağıların en aşağısı kıldık.

95/6. Yalnız, inanıp yararlı iş işleyenler bunun dışındadır. Onlara kesintisiz ecir vardır.

95/7. Öyleyken, sana dini yalan saydırtan nedir?

95/8. Allah, hükmedenlerin en iyi hükmedeni değil midir?

Bil **femā yükezzibüke** hālinden ahvālını
Ba‘ de **biddīn** yazıla bu dīn ü imānıñ senüñ

Kim **eleyşa’llāhü** bildi bildi Hāqdan gayri yok
Oldı bī-ahkemi’l-hākimīn çünki Subhānın senüñ

Mazhar-ı āyet-i Hāq oldı vücūdı Seyfīnüñ
Sūfī n’içün secde itmez ola Şeytānuñ senüñ (G. 121)

Mülkine yokdur **şerīk ey kul hü vallāhü ehad**
Kimse hiç zātuñ tasavvur **itmez Allāhü’s-samed**

Kimse senden toğmadı kimse toğurmadı seni
Anuñiçün nāzil oldu **Lem yelid ve lem yüled**

Vāhid-i hayy-i ebedsin saña hem-tā gelmedi
Hiç nazīrūñ yok ve **lem yekün lehü küfüven ehad**

‘ Alemüñ hallākısun halk eyledüñ yokdan beni
Senden gayrı yok efendüm isteyem ondan meded

Yā kavvī kādırsin eyle kuvvet-i ‘ aqlum öküş
Tā ki Seyfiyā itā‘ at kıla nefis-i dīv-red(G. 30)

Müşrik olma kendüñi birşey şanup
Yokdur illā**kul hüvellāhü ahad**

Ol münezzeh zāt-ı pāki zikridüp
Gitmesin dilinden **Allāhü’s-samed**(G. 34/5-6)

Senüñ dört kirpigüñe iki kaçun
Siyāh saçuñ **‘ale’l-’arşi’s-tivādur** (G. 47/7)

¹¹İhlas suresi(112)

De ki: OAllah birdir. Allah sameddir. O doğurmamış ve doğmamıştır.
Onunhiçbir dengi yoktu

Şaçun ve'l-leyli yüzün ve'd-**duhādur**
Cemālün pertev-i nūr-i **Hudādur** (G. 47/1)

Mā tettebiu ale'l-hevā rāst berāh-i **Hudā**
'Ömrünüz iyleyüp hebā olma gürü-ı cāhilün(G. 169/3)

Şūfī **vescud vekterib** sırrından agah olmadı
Emr-i **Hakkı** terk eden merdūd bilmez n'eydügün(G. 170/3)

Yüzini gördüm okudum **hamdū lillāh** āyetin
Nuṭṭ kim ki dinledi okudu **Rabbū'l-ālemīn**

Dü kaşun gören kişi bildi dehān-ı mīmīni
Er-Rahmān āyetün okur oldılar hamime degin

Kendi vücūdın aňlayan **mālikūdūr yevm-i-dīn**
İyyāke na'būdū bilür okur iyyāke nesta'in

İstivāşun bilen bilür **ihdina's-şırāṭ** bugün
Müstaḳīm oldı kişi aňladı çün kendüdekin

Sen **şırāṭe'l-lezīne** aňlamayan olmayalum
En'amte aleyhim gayri'l-mağdūbi çün bildük yekīn

Şaşma gör ṭarīḳini düşmeyesün yabaňlara
Aleyhim āyetün oku olma gör **ve led-dāllīn**

Seyyid Nizāmoğlu budur ümmü'l-kitāb didigi **Hakkūn**
Vechinden bilmegen bunu bilmedi ne imān ne dīn (G. 171)

¹³ Geceye andolsun ki(Leyl suresi/1)

¹⁴ **DUHA SURESİ (93)** Bismillahirrahmanirrahim, **93/1**. Kuşluk vaktine and olsun:

¹⁵ **FATİHA SURESİ (1)**

1/1. Rahman ve Rahim olan Allah'ın adıyla:

1/2. Hamd, Alemlerin Rabbi Allah'a mahsustur.

1/3. O Rahman ve Rahim'dir,

1/4. Din Gününün sahibidir.

1/5. Ancak Sana kulluk eder ve yalnız Senden yardım dileriz.

1/6. Bizi doğru yola eriştir.

1/7. Nimete erdirdiğin kimselerin yoluna: gazaba uğrayanların, ya da sapıtanların yoluna değil

O ‘ālem **aḥsen-i takvīm**¹⁴ dirler
Su’āl ittigi yerdürḥak Teālā(K. 1/6)

‘**Alleme’l esmā** benüm benden zuhūr eyler kamu
Kāmilem nokşān yok ehl-i kemālāt olmışum(G. 152/2)

Her cürmüme yā Rabbenā
Estağfirullāhü’l-’azīm
Vağfir lenā zünūbenā
Estağfirullāhü’l-’azīm(İ. 46/1)

Süre’i Rāḥmānı bildüm Süre-i Raḥmān menem
Daḥı muṭlaḳ Ḥaḳ Kelāmum **kāf** Ve’l-Ḳur’ān menem (G. 158/1)

Vahdehū lā Şerīke Lehū sensün eya māh peri
Ādeme beñzer var ise bir daḥı al getür beri(G. 228/1)

Ye’bne Şeyḥ Seyyid Nizām çün mīresed ömreş temām
Dünyāy-ı düne ver selām **innā ileyhi rāciūn** (G. 169/6)

2.2.1.4.3. Hadisler

Gönül ister ezel ol **küntü kenzi**
İrüşdür ‘aşkuñ ile anda yā Rab(G. 25/4)

Mūtu kable en temūtūdan dilerseñ sen ḥaberi
Ölmeden ölmüş dirilmüş sen bu Seyfullāhı gör(G. 60/5)

Men ‘aref sırrından āgāh ol Nizāmoğlu bugün
Baḥr-i vaḥdetden zuhūr itmüş ḥabāb olsañ gerek(G. 118/7)

¹⁴95/4. Biz insanı en güzel şekilde yarattık

¹⁵2/31. Ve (Adem'e) bütün isimleri öğretti

¹⁶3/193. "... Rabbimiz! Günahlarımızı bize bağışla..."

¹⁷2/156. Onlara bir musibet geldiğinde: "Biz Allah'ınız ve elbette O'na döneceğiz" derler.

¹⁸1“Küntü kenzen mahfiyyen, fehalaktu’ul-halka liya’ rifūni”(Gizli bir hazineydim bilinmek istendim, bunun için mahlukatı yarattım(Ceylan, 2000:148)

¹⁹2 Ölmeden önce ölünüz(Acluni, c. 2. s. 291)

²⁰2Nefsini bilen rabini bilir(Ceylan, 2000:149)

2.2.1.5. DİĞER DİNİ MEFHURLAR:

2.2.1.5.1. Cin:

İnsanların gözle göremedikleri, ateşten yaratılmış olan varlıklardır. Dîvânda ise ismen şu şekilde yer almaktadır:

Ğulum ol şultāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cin hūri melek fi'l-cümle hep fermān aña (G. 14/3)

Tevhîd ehlinin yaptıklarıyla melek olacağı fakat inkâr edenlerin inkârları nedeniyle cin taifesinden olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ehl-i tevḥîd ölse olurlar melek
Münkirün cānı ölünce cin olur(G. 52/4)

2.2.1.5.2. Div:

Olağanüstü bir güce sahip olarak bazen de Şeytân anlamında kullanılmaktadır. Dîvânda insanın mezarında yalnız kaldığı zaman diliminde yanında melek ya da dev olacağı düşüncesi şu şekilde ele alınmaktadır.

Şol gün ki mezârumda tenhâ kalıcağ bilmem
Dîv ile melâ'ikden anda kim ola yārân(Terci-i bent. 2/5)

2.2.1.5.3. Şeytân:

İblis adı ile dîvânda yer alan Şeytân, Cennet'ten kovulmuş anlamında "La'in" olarak da kullanılır. Dîvânda ismen ve kendisine uyulduğu takdirde insanı yanlış ve kötüye götüren olarak kullanılmakta, İnsanın şehvete ve kendi nefesine yenilmesi durumunun aynen Şeytânda yaşanan durum gibi olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Şehvet olursa ğālib ḥārsın gezer yularsuz
Dā'im beḥîl olursun oldın bî-' ayn-i Şeyṭān (K. 5/20)

İnsanın aklını kullanarak iblisten kaçınması gerekir, çünkü iblis fesadlığın merkezi olarak görülmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Aqlını başına devşir eyle iblîsden ḥāzer
Her fesāde añun eyle iştirāk olsun gerek (G. 120/4)

Şeytân ve askerlerinin heva ve hevesten müteşkil olduğu durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hevâlar ‘Askerüñ cem’ itdi Şeytân
Göñül tahtına geçdi sen yatarsuñ(G. 174/5)

2.2.1.5.4. Şirk, Şerik:

Allah’ın zatı ve sıfatı ile birken insanın ona bir takım maddi veya manevi nesneleri Allah’a ortak koşma anlamında kullanılır. Fakat aslında Allah’ın ortağının olmadığı bir gerçektir. Bu durum dîvânda birkaç yerde şu şekilde dile getirilmektedir.

Mülkine yokdur şerik ey kulhü vallâh’ü ehad
Kimse hiç zâtuñ tasavvur etmez Allâhü’s-samed (G. 31/1)

2.2.1.5.5. Günah, Cürm:

Günah ve cürm kelimeleri insanları öbür dünyada Cehennem’e götüren unsur olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geçende tevbe itdüm her günâha
Uyuben şeytânlara bozdı nefsum(G. 143/3)

Bozup cennetde cürm ile mekânım
Cehennemde mekânlar düzdi nefsum (G. 143/5)

2.2.1.5.6. Nûr:

Allah’ın esma-i hüsnasındandır. Zatiyla nûr olan Allah, gökleri ve yeri kaplamıştır(Tatçı, 1990:195).

Dünyaya tecelli eden, yansıyan olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İrdi feyz-i Haq tecellî eyledi nûr-ı Hudâ
Geldi ‘uzlet günleri cân ü göñül buldı şafâ
‘Askerî emmârenüñ tevhid ile itdün hebâ
Merhabâ ey halvet-i pîrân-ı merdân merhabâ (Mus.. 12/1)

İnsanın Allah’ı görebilmesi için yine onun nûruna ihtiyaç duyduğu si olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Baňa nûrundan ihsân eyle bir göz
Cemâlün seyredem her anda yâ Rab(G. 27/3)

Peygamberin vücûdunun Allah'ın nûrundan yaratıldığı ya da onun tecelligahı olarak dîvânda şu şekilde ele alındığı görülmektedir:

Vücûduñ maẓhar-ı nûr-ı ilahî
Yüzidür Sûre-i Raḥmân Muḥammed (G. 36/4)

2.2.1.5.7. Ölüm:

İnsanın ruhunun kabzedilmesi olarak düşünülen ölüm insanın dünya değiştirmesi durumudur. Tasavvufta bu durumdan daha farklı bir anlamda kullanılan ölüm, insanın dünyasını değiştirmeden kendini nefsinin egemenliğinden kurtarması durumu olarak ölmeden önce ölmek (hadis) ifadesiyle sistemleştirilmiştir. İnsanın nefsin isteklerinden uzaklaşmasıdır. Hatta bu durum tasavvufi eserlerde Şeb-i arûs olarak da nitelenmiştir (Levend, 1984: 49; Uludağ, 1990: 418). Dîvânda hem ölüm hem de mevt sözcüklerinin şu şekilde kullanıldığını görmekteyiz:

İrüşüp 'aql ile bâkî ḥayâta
Ölümsüz dirlik iḥsân itdi Ḳayyûm (K. 4/20)

Zât menem şıfât menem
Mevt menem ḥayât menem
Vâcib-i mümkinât menem
Bilen bilür ki men neyûm (İ. 45/14)

Kâinatın geçiciliğinden hareketle dünyaya sultan olunsa bile bunun geçici bir durum olacağı anlayışı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olursan 'âlemüñ şâh-ı cihânı 'âkıbet mevtdür
Fenâdır ittişâline şaḳın aldanma ey göynüm(G. 147/4)

Sahip olunan ya da elde edilmiş bir takım özelliklerle insanın Hızır olarak ölümsüzleştiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ölüm yok bize Hızır olduk cihânda
Geçüp girdük memâtı Ḥayye irdük (K. 3/3)

2.2.1.5.8. Kaza ve Kader:

Kader Allah'ın insanın geleceği ile alakalı bilgiye sahip olması, kaza bu bilinen durumun yeri ve zamanı gelince Allah tarafından yaratılması durumudur (Serinsu, 2009:197). Dîvânda kaza, Levh-i kalem, levh-i mahfuz, levh-i kudret olarak yer alır. Mutlak güç Allah'ın elindedir ve insanın kaderinde karşısına çıkacak her şey önceden levh-i mahfuzda yazılıdır. İnsanın başına gelebilme durumu olan olayların buraya aksetmesi kader olarak, bunun gerçekleşme durumu ise kaza olarak adlandırılır (Pala, 1990:313).

İnsanın kaderinde olanın gerçekleşmesi olarak ifade edilene rıza göstermesi durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ey ber-güzide-i âl-i 'alî nesl-i Muştafâ
 Ey ma'den-i mürüvvet ü ey mäh-ı hoş liğa
 Ey secdegâh-ı mülk-i 'Acem kıblegâh-ı mâ
 Dâ'im kazâya râzı olan Şâh 'Alî'r-Rızâ (Mu.. 4/8)

2.2.1.6. DİNLERLE İLGİLİ MEVHURLAR:

2.2.1.6.1. Din, Diyanet:

Sözlük anlamı itibariyle hesap, adet, zül gibi anlamlarda kullanılır. Allah ile kulu arasındaki ilişkileri düzenleyen kurallardır (Kom, 2006:122).

Dîvânda da insanın bağlı olduğu kurallar olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Zerrece Seyyid Nizâmoğluna 'aşk-ı Hâk yiter
 Eyledi zühhâda yağma dîn ile imânı ol (G. 133/7)

Yaşarsan sen eger biñ yıl hemân bir küncedürsen bil
 Hevây-i nefsi terk eyle kazan imân ü dîn mülki (G. 190/3)

2.2.1.6.2. İman-Küfür

Sözlük anlamı tasdik etmek herhangi bir şeyi kabullenmek anlamına gelen iman, insanın hayatında temel gerçek olarak Allah ve resûlünü kabul edip onun göstermiş olduğu hayat nizamına uygun davranmaktır. İman icmalî ve tafsilî olarak iki başlıkta değerlendirilmiştir (Şentürk-Yazıcı, 1999,26).

İnsanın Allah'ın istediği şekilde yaşaması ve son ana kadar o yaşantıya uygun davranışlarda bulunması olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yâ Rab bu ben 'abdüñ maqşudı budur senden
Dur eyleme son demde imân ile dînde (Mu.. 2/1)

Bir gün dünyanın sona erecek olması düşüncesinden hareketle insana öte dünyada lazım olanın iman yani Allah'a inanmak ve ona bağlanma fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olur çün 'âkıbet ten hâke yeksân
Koyup dünyâyı imân iste imân(G. 179/1)

Küfür ise örtmek, gizlemek, reddetmek ve kabul etmemek anlamına gelmektedir. Allah'ın peygamberine göndermiş olduğu temel esasları kabul etmemek ya da onlara göre yaşamamak anlamına gelmektedir. İman edilmesi gereken esasların reddi söz konusudur (kom, 2006:390). Dîvânda bu anlamıyla şu şekilde yer almaktadır:

Mescid ü mey-hâne ğarķ Kâ'be vü püt-hâne ğarķ
Baħr-ı vaħdetden muķarrer küfr ile imân ğarķ (G. 111/3)

Tasavvufta esas olan iman ya da küfür zıtlaşması değil Allah aşkıdır. Ne iman inanmayı nede küfür inkârı temsil eder. Esas olan Allah 'ın aşkına ermek ve ona ulaşmaktır bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Beni 'aşķuñla benden öyle maħv it
Ne dîn ķalsun ne küfr imân mezheb (G. 24/3)

2.2.1.6.3. Mü'min, İslam:

2.2.1.6.3.1. Mü'min:

Peygamber'e Allah tarafından gönderilen her şeyin doğru olduğuna inanan ve yürekten bağlanandır (Şentürk-Yazıcı, 1999:28). Dîvânda da aynı anlama sahip bir kullanımın çoğulu yani Allah'a ve onun emirlerine imân edenler olarak şu şekilde yer almaktadır:

Münkere zehrüm nebâtüm sükkerüm mü'minlere
Her ne istersen gel al ben şöyle lezzât olmışum (G. 152/4)

2.2.1.6.3.2. İslam:

Kişinin kendini bütün boyutuyla Allah'a teslim etmesi kurallarının genel adıdır(Kom, 2006:322). Dîvânda insanların uyması gereken kurallar bütünü olarak kullanılmıştır.

‘Âlem ü evlâda hürmet kalmadı
Sırrını İslâm ü dînüñ bozdılar(G. 84/7)

İslam'a tabi olanlar olarak ehl-i İslam kavramının dîvânda şu şekilde yer aldığı görülmektedir:

Dilleriyle ehl-i İslâm dirilür
Lehçe itmez bunların icâdını(G. 31/8)

2.2.1.6.4. Kâfir, Münâfık, Fasık, Mürted:

2.2.1.6.4.1. Kâfir:

Hakikati örten, gizleyen Allah'ı ve Peygamber'i kabul etmeyene denir. Dîvânda çoğul olarak gizleyenler olarak şu şekilde yer almaktadır:

Münâfıklar gelmez yola
Kâfirlere miñnet gele
Nûh kavmini cümle sele
Virdüm de geldüm bu yire (İ. 30/2)

2.2.1.6.4.2. Münâfık:

İkiyüzlü olan, iki yüzlülük eden anlamında kullanılır. İnanmamış fakat inanıyor gibi gözükendir (Pala,1990:370). Dîvânda görüntü itibariyle din ehli olup, yapmış oldukları eylemleri dinin kurallarına uymayan ve asla hakikate ulaşmayan kişiler olarak çoğul haliyle şu şekilde yerde yer almaktadır:

Münâfıklar gelmez yola
Kâfirlere miñnet gele
Nûh kavmini cümle sele
Virdüm de geldüm bu yire (İ. 30/2)

Görüntüde Müslüman olup esasında senin dinini ve sana ait değerleri kabul etmeyenler olarak Ehl-i Beyt kavramı çerçevesinde Hz. Hüseyini şehid edenleri münâfık olarak kabul edip bu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şâh Hüseynüñ itdiler hâke berâber cismünü
Kılmadılar ol münâfıklar senüñ hiç hürmetüñ (G. 126/3)

2.2.1.6.4.3. Fasık:

İman ettiği halde Allah ve Peygamber'e uymayandır(Komisyon, 2006; 172). Dîvânda Cehennem'e giden olarak şu şekilde yer almaktadır:

Açar fâsık cehennem şâlih uçmak
'Aceb ben Seyfî kâğısuñ açardum (G. 157/5)

2.2.1.6.4.4. Münkir:

Bir gerçeği inkâr eden veya onu güzel görmeyendir (Komisyon, 2006:497). Dîvânda hem genel anlamıyla hem de Hz. Peygamber'in neslinin varlığını inkâr edenler olarak kullanılmıştır:

Geh görürüm kendümi Mü'min Taķı
Geh görürüm münkir münâfık şeki(Mu. 4/3)

Münkir olmak nesline peygamberüñ
Muşafâ ya irüşür feryādımız (G. 101/8)

2.2.1.6.4.5. Ümmet

Bir peygamberin ardılı olarak onun izinde gidenler, ona bağlananlardır (Kom, 2006: 671). Hz. Peygamber'in izinden giden gerçek takipçilerinin, onun evlatlarını sevmesi gerektiği düşüncesi anlamında dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Eger sen ümmetiysen Muşafânuñ
Muḥabbet eyle evlâdına anuñ(M. 7/7)

Bu söz ile siz ümmet olamazsuz
Ḥużur-ı Muşafâyâ gelemesüz (M. 7/11)

2.2.1.6.4.6. Mezheb

Takip edilen yol anlamındadır. Mezhepler dinin muamelat boyutunun nasıl uygulanması ile alakalı kabul edilen kurallar bütününi belirleyen disiplinlerdir (Pala,1990:342). Dîvânda hem genel olarak insanın bağlı olduğu meşrep hem de daha önce var olan mezhep kurucularından bahisle şu şekilde yer almaktadır:

Beni ‘aşkuñla benden öyle maḥv it
Ne dîn ḳalsun ne küfr îṃān mezḫeb (G. 26/3)

Çün İṃāmuñ bu Ḥanîfe pâk dîni sen var yürü
Mezḫebine daḥl iden kend’özinüñ noḳṣânıdır(G. 40/4)

İmam Cafer’in mezhebine bağlılık durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Mezḫeb-i Ca’ferde Şāduḳlar olur
Kāzibe yoḳ i’tibārum bî-riyā (G. 3/6)

2.2.2. TASAVVUF

İslam tasavvufu(mistsizimi) Hz. Muhammed’e gelen vahiy ve onun yaşanmış biçimi olan sünnetle ortaya çıkmış değerlerden oluşan özdür.

İslam dini ile başlayan bu yaklaşım, zaman içerisinde İslam dininin âlimleri ve ileri gelenleri tarafından sistemleştirilmiş ve bütün bir zaman dilimi boyunca hayatın her alanını, dini, sosyal, ahlaki ve edebi boyutunu derinden etkilemiş bir disiplin olarak karşımıza çıkmaktadır.

İnsanın Allah’a yakınlaşmak amacıyla yapacağı yolculukta ona lazım olan bütün değerleri içinde barındıran tasavvuf, tarih boyunca farklı şekillerde tarif edilmiştir. Muhyiddin İbn al- Arabî bütün bu tanımları “Tasavvuf Tanrı’nın ahlakı ile ahlaklanmaktır” diyerek en iyi ve kesin olarak özetlemiştir (Sunar, 1975:164).

Bu yolun yolcusunun da Allah’ın ahlakı ile ahlaklanması, bir takım değerlere sahip olması ve onlara uyması ile mümkün olacaktır. Bu yolculukta kendisine yol gösteren birilerinin (şeyh, pir v.b) varlığı kadar onun da uyması gereken bir takım kuralları vardır (sülûk, çile v.b). Bütün hedefi Allah’a ulaşmak ve kavuşmak olan mutasavvıf vuslatı arzulayarak var olan Sünni algıdan daha farklı bir yol tercih etmiş olacaktır. Bâtını ilim olarak kabul edilen tasavvuf elbette zahiri

ilimlere rağmen var olan değil tam tersi onlarla (Tefsir, Hadis, Fıkıh, Kelam, Feraiz, Beyan v.b) beraber olan ve onları kendine başlangıç kabul ederek varlık noktasını peygambere dayandırır (Sunar, 1975:165).

İncelediğimiz dîvânda da Tasavvuf anlayışı ve ona dayandırılan yaşam biçimi temel esas olarak ele alınmıştır. Dîvân'ın tamamında tasavvufi öğelerin yoğun bir kullanıma sahip olduğunu görmemiz mümkündür. Dünyanın geçiciliğinden dolayı ona fazla değer verilmemesi gerektiği, insanın bütün emelinin öbür dünyaya şimdiden hazırlık yapmak olması gibi bir takım değerlerin işlendiğini, bütün isteğin masivâ diye tabir edilen bu dünyadan uzaklaşıp vahdete ulaşmak olduğunu, nefesine düşkün olmamanın gerekliliği üzerinde durulmakta. Bununla beraber şairimizin tamamen hayata sırtını da dönmediğini görmek mümkündür. Aynı zamanda Caferi olan Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında on iki imamı övdüğüne göre de İmâmîyye'dendir. Dîvânda da açıkca Ca'ferî olduğunu ifade etmekten çekinmez. Bütün bu hususlarla beraber tasavvufu daha ziyade ehl-i sünnet çizgisinde ele alması, eserinde ehl-i beyt sevgisinin yoğun olarak işlenmesinin yanı sıra Dört Halifenin isminin zikri, onlara saygı ifadelerinin yer alması dîvânda önemli bir esas olarak yer almaktadır.

2.2.2.1. VAHDET-İ VÜCÛD VE TEVHÎD

2.2.2.1.1. Tevhîd

Tevhîd, bir şeyi bir olarak görmek, onu bir bütünün içerisinde tek parça olarak görmektir. Tasavvuf'ta ise tevhîd, Allah'ı tasavvur edilen bütün eşyada bir olarak tasavvur etmektir. Diğer bir deyişle madden görünen veya manen hissedilen bir değerde Allah'ı birlemek demektir. Öyleki O'nun vahdaniyetine, bir, tek, eşsiz ve benzersiz olduğuna inanmaktır. Kalbe O'ndan başka bir düşüncenin gelmemesidir. Bütün mesele sadece O'nu bir görme ve bir bilme halidir. Gayrısından başkasını unutmaktır. Her şeyin ona bağımlı olduğunu kabul etmektir (Kara, 1999:317; Uludağ 1996: 533-34; Ceylan, 2000: 282; Üstüner, 2007; 41).

Bu durumda şairimizin şiirinde Tasavvufi anlayış çerçevesinde onu kendinden gayri olarak görmemek esası çerçevesinde şöyle kullanılmıştır. Bu kullanım gerçek tevhîd'in mertebesi olarak kabul edilen tevhîdi bile yok kabul

etmektir. Dîvânda hidayet kapısının ve onun anahtarının tevhîd olduğu şu şekilde yer almaktadır:

Hidāyet bābünün miftāhı tevḥîd
Ḥaḳīḳat ‘āleminün rāhı tevḥîd (G. 35/1)

Ḳıyāmet günü ṭamu heybetinden
Ḥalāş eyler seni bi’llāhi tevḥîd (G. 35/6)

İnsanın kurtuluşunun ancak Allah’ı birlemek esası ancak her yer ve mekânda onu birlemek olarak kabul edilmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Sālik-i Mevlāya vāşıl eyleyen tevḥîddür
Cennet-i a’lāyı ḥāşıl eyleyen tevḥîddür (G. 57/1)

Dîvânda takvaya ulaşarak kurtulmanın esasının tevḥîde olduğu bu durumun insanı kurtuluşa götüreceği düşüncesi şu şekilde yer almaktadır:

Bu dehr-i pîre-zenden geçmeyen Mevlāsını bilmez
Göñül tevḥîd ile pāk etmeyen taḳvāsını bilmez (G. 88/1)

2.2.2.1.2. Vahdet-i Vücûd

Bütün varlıkların mutlak yaratıcısı aynı zamanda mutlak vücûd sahibi olan Allah’ın ismi ve sıfatlarının üstün varlık olarak kabul edilen insan ve diğer eşyadaki tecellisi değerine dayanan vahdet-i vücûd (vücûdun varlığı veya /varlığın birliği) anlayışı birçok dîvân’ın da temelini oluşturur. Vahdet-i vücûd anlayışının ünlü Mutasavvıf İbn Arabî (M. 1165-1240) tarafından mevcut halini alması sağlanmıştır. Vücûd birdir, o da Hakk’ın vücûdudur, esası üzerine kurulmuş olan Vahdet-i vücûd, O’nun vücûdundan başkasını kabul etmemek esası üzerine kurulmuştur. Zaten ondan başka varlık yoktur. Bütün Tasavvuf ehli âlimler kâinatta Allah’tan gayrisinin olmadığını ifade etmişlerdir. “*La mevcude illa Hu*” ifadesinde bu esasın bir özetidir. (Uludağ,1996:571; Kara,1999:319; Üstüner, 2007; 45).

Bu durum şairimizin eserinde kâinatta var olan her şeyin esasında bir vahdet içerisinde olduğu sadece bir olan Allah'tan nüveler taşıdığını ve Allah'ın tecelligahı olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Ğanda kim kılsañ naẓar hiç ħalkı görme Ħaqqı gör
Ey muvaħħid gördüğün hep şümme vechu'llāhdur (G. 50/5)

Seyfi iki görme biri ġāyetde ħaṭādur
İrüşmez ikilükde ħalan bire yazuğlar (G. 46/5)

Yine Tasavvufun temel esası olarak Vahdet-i vücûdun insanın kendi bedenini aradan çıkarıp mutluluğa erişmenin sırrı olarak Allah'ta yok olma durumu olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İlāhî ħoma benlük bende yā Rab
Vücûdum bî-vücûd it sende yā Rab (G. 25/1)

Beni vaşl eyle bensüz saña yā Rāb
Ki ġidem aradan sen ħalasın heb (G. 24/1)

Ben benligümle itdigüm ṭā'at degilmüş ṭā'atüm
Al benligüm benden ħamu sen ħal hemān öñden soña (G. 7/4)

Görün Seyyid Seyfu'llāhı kendünde bulmuş Allāhı
Ben dostu buldum vallāhı šekk ü gümān olmaz baña(İ. 43/7)

2.2.2.1.3. Ma-sivâ:

Allah dışındaki her şey olarak düşünülür, eşya, mal mülk de masivadan sayılır(Uludağ,1990:348; Üstüner, 2007, 55; Öztürk, 2003:279).

Sülük yolculuğunda sâlikin gönülden Allah'tan gayrisini yani dünyaya ait olanı uzaklaştırma hali yani dünya ve onun içindekilerden uzaklaşma hali ve tevhîde ulaşmanın temel esası olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Giderür mülk-i dilden māsivâyı
Ğomaz hiç ma'şiyet vallāhı tevḥîd (G. 35/2)

Rāh-ı Hāḳdan māsivāyı ref' idüp āsān kılan
Bār-gāh-ı ḥazrete yol eyleyen tevḥiddür (G. 57/3)

Ḳulu ḳurbānı ol var cān ü dilden
Gider gitsün gönülden māsivāyı (G. 212/4)

2.2.2.1.4. Güzellik(Cemal/Hüsni)

Güzellik anlamına gelen “*cemal* ve *hüsni*” kavramları Tasavvufta, Allah'ta bulunan ilāhî güzelliği karşılar. Vücûd-ı mutlak olan Allah aynı zamanda mutlak bir güzelliğin de sahibidir. Her şeyin yaratıcısı olan Allah aynı zamanda bunu kâinatta cemaliyle gösterir. Cemal sıfatıyla da bu güzelliğin tecelli ile ayan olması anlamında kullanılır (Uludağ, 1990:116; Üstüner, 2007: 79; Öztürk, 2003:268).

Dîvânda Allah güzeldir ve güzel olanda kendini göstermek ister denilerek gönlü bir ayna olarak düşünüp insan bedeni ve özellikle insanın gönlü Allah'ın tecelligahı olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Mücellā eyle dil mir'âtını var
Tecellā-yı cemāl eyle sulṭān (G. 179/3)

Cemāl-i nūr-ı zātı vaḥdetiyle
Gönül mülküñ gülistān itdi Ḳayyüm (K. 4/25)

Allah'ın hem cemal sıfatı hem celal sıfatı insan denen aynada kendini gösterir bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Cemāl menem celāl menem'āşık-ı ehl-i ḥāl menüm
Dürlü dürlü ḥayāl menem bilen bilür ki men neyüm (İ. 45/11)

Küfürden ve dinden vazgeçip sadece Allah'ın Cemali'nin peşinde koşmayı kendine bir değer olarak kabul eden şair onun Cemali'yle müşerref olma durumunu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Küfri virdüm kāfire dindāra virdüm dîni ben
Ben cemāl-i Hāḳḳa ḥayrān olduğum mıdur suçum(G. 141/4)

2.2.2.1.5. Bi-Nişân-Lâ-Mekân

Kendisinden her hangi bir işaret, iz bulunmayan; nişansız, adı olmayan anlamına gelmektedir. Tasavvufta belirsizlik, fena makamını karşılar şekilde kullanılmıştır. Allah'ın her hangi bir mekânının olmadığı, bunlardan münezzehe olduğu anlamına gelmektedir. Bu durum Allah'ın mekândan ve nişandan münezzehe olduğunu ifade etmektedir (Uludağ, 1990:102; Üstüner, 2007, 60; Öztürk, 2003: 266).

Allah'ın bî-nişân yani işaretten bir emareden, mekândan münezzehe olduğu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Olmış ammâ virmemişler bî-nişândan bir nişân
Anı bilmedüm bilmez âni bildigini terk itmeyen (Mus. 1/5)

Nice biñ dürlü mesâ'il nice hall-i müşkilât
Olmış ammâ virmemişler bî-nişândan bir nişân(Mus. 1/5)

İnsanın Allah'ın tecelligahı olması yani bî-nişân olandan bazı özellikler taşıyor olması durumu ve yine bununla bir takım belirleyici özelliklerle hala görüntüde var oluyor olması durumu aslında vahdete aykırı bir durumdurşair bu durumdan dolayı meydana gelen hayret ifadesi dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Bî-nâm ü nişân olalı 'aşk ile bu Seyfî
Engüş-t-nümâ oldı 'aceb nâm ü nişândur(G. 69/5)

2.2.2.1.6. Sır

Sır, giz, gizem gizli olan şey, dışarıdan farkına varılmayan, kalpte saklı olup açığa çıkarılmayan anlamındadır. Tasavvufta kul ile Allah arasında açığa vurulmayan başkasının farkında olmadığı haller olarak karşımıza çıkar. Rûh gibi insan bedenine tevdi edilen bir latifedir. Gönül ehlinde başkasının farkına varmadığı durumları karşılar. Sırr-ı hak ve sırr-ı halk diye iki boyutta ele alınır(Kuşeyri, 1999: 186; Uludağ,1990:469, Üstüner, 2007:176; Öztürk, 2003:282).

Herkesin bildiği ve ayan beyan gördüğü sır değildir yani gösterilen ve verilen değil tam tersi perde gerisinde olan sadece Ehlullah'a verilen bazı kıymetli

değerler olarak Allah tarafından insana bahşedilen temel unsurdur. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel Taķī ol cān ile sırr-ı Muḥammed gör nedür
Dīn-i Ḥaķda vācib oldu mü'min iseñ ittiķā(G. 5/8)

Tasavvufun temel esaslarından olan Sülūk yolculuğunda bağlanılan mürşidin bağlanılma sebebi Allah tarafından kendisine verilen bu sırolarak ifade edilmektedir, bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Celalüñ sırrıdır ki oldu zāhir
Bizi irşād ider erkāna mürşid (G. 32/4)

Zīrā ki gönül āyine-i zāt-ı Ḥudāya
Bu sırrı bilen ādeme 'ālemde ne ğamdur (G. 47/2)

2.2.2.1.7. Gönül

Farsça dil ve Arapça kalp kelimeleriyle aynı anlama gelen gönül kavramı aşğın aşkını barındırdığı yer olarak insanı vahdete eriştirecek olan durumun yani manevi yolculuğun eğitim merkezi olarak düşünülür (Pala, 1990: 185, Üstüner, 2007: 224; Öztürk, 2003:273).

Manevi Kâbe olarak düşünülen gönül aynı zamanda kudsi bir hadisten hareketle Allah'ın mekânı, nazar ettiği yer olarak düşünülür. Dolayısıyla Tasavvufi düşünceye göre yere göğe sığmayan Allah kâinata nazaran daha küçük bir yer olan kulunun gönlüne sığmıştır. Dolayısıyla dîvânda da gönül bir ayna olarak düşünülerek, Allah'ın tecelligahı şeklinde ele alınmaktadır:

Görür mi her tehāretsüz şanırsın 'ālem-i ḳalbe
Gönül sırrın beyān itseñ başiretsüz ḥayāl añlar (G. 81/2)

Ayīneñe eyle nazar 'aksini salmış anda Ḥaķķ
Cemāline celāline oldu gönül mekân aña (İ. 45/2)

Gönül mir'atını eyle mücellā
Görüñe anda envār-ı tecellā (G. 8/1)

Uzakta aranmaması gereken olarak Allah'ın insanın gönül dergâhında olduğu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Dört yaña gezüp kıanda ararsın anı dervîş
Pāk eyle gönül levhîni var anda var iste(Mu.. 4/6)

2.2.2.1.8. Aşk

Sevginin son mertebesi, insanı tam anlamıyla kendi etkisi altına alarak aşğın maşuka duymuş olduğu istek halinden dolayı kendinden geçmesidir(Uludağ, 1990:59; Üstüner, 2007, 86; Öztürk, 2003:261).

Şöyle ifade etmek gerekir ki şairimizin Allah'a ulaşmak için temel esas olarak ele almış olduğu aşk, ilâhî aşktır ve onun dîvânının temelini oluşturur. Gerek Dîvân Edebiyatında gerekse, Tasavvuf-Tekke Edebiyatında hayatın anlamı olarak görülen aşk Allah yolunun yolcusunun olmazsa olmazı olarak kabul edilmiştir. İnsan ilk yaratıldığında Allah'ın ona ruhundan üflediği ifadesi ile somutlaştırılan Allah ile kul arasındaki yakınlık ifadesi Kur'an'da ele alınır(Araf/173), insan dünyaya gönderildiğinde bu ayrılığın acısıyla ömrünü tamamlayıp tekrar sevgiliye yani Allah'a kavuşmaya duyduğu özlem olarak düşünülür. Zaten Mevlana'da var olan şekliyle ölüm bir düğün gecesi olarak düşünülür bunu düşünmenin temel nedeni de sevgiliye(Allah'a) karşı duyulan kavuşma isteği yani aşktır.

Dîvânda da tam olarak bu şekilde yer alan aşk kavramı manevi yolculukta sahip olunması gereken materyali ifade eder ve yine bununla beraber esasında sahip olunması gereken olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Hem nişîni hem dem ol var bir şabîbe şöyle kim
Añsızın 'aşka düşüp bir derd-nāk olsun gerek (G. 120/3)

Bu aşk ehlinin bir sır sahibi olduğu ve sır olarak kendine verilen aşk'ın bundan nasipsiz olana söylenmemesi ve Allah'ı zikirle bunun ifade edilmesi düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ehl-i derd ol söyleme bî-derde derd-i hâlini
Dilde pinhân ‘aşkuñ esrarı zikru’llâh olur (G. 83/3)

Her kim ki içer bunda mey-i ‘aşk-ı ilâhî
Ol ‘âleme ol ‘âşıkı mestân iletürler(G. 78/4)

Âşıklık halinin ancak ehli tarafından anlaşılabileceği, ehli olmayanın bu durumu serkeşlik olarak kabul edip manevi bir halden ziyade delirmek olarak düşünebileceği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ḥaḳîkat sırr-ı esrâruñ cihânda ehl-i hâl añlar
‘Avâm olan ne bilsin hâlet-i ‘aşkı vebâl añlar (G. 79/1)

Ṭa’n mıdur ser-mest olup ‘aşk ile devrân eylesem
Mihr ü meh çarḥ-ı felek hep zâr u sergerdân aña (G. 11/2)

İnsanın ebedi bir saadete ulaşma durumunun ancak aşkla mümkün olabileceği, din iman gibi avama ait olan durumun aşk yolcusu olan havasa göre olduğu durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bâkî ḳalup ezelebed mülkine şâh olam diyen
Kendü vücûdı varlıguñ eylesün ‘aşk ile fenâ (İ. 45/4)

Daḥl idüp vâ’iz dimiş devr idenüñ îmânı yok
Baña ‘aşk-ı Ḥaḳ yiter bu dîn ile îmân aña (G. 11/5)

Beni ‘aşkuñla benden öyle maḥv it
Ne dîn ḳalsun ne küfr îmân mezheb (G. 24/3)

Aşk ehli için nasihatın bir anlam ifade etmediği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Biz ḳomazuz elden tutaruz dâmen-i ‘aşkı
Vâ’iz yûri sen başıña it var ise pendüñ(Mu.. 6/2)

Şair gönlün sonsuz olanı, aslında gizli bir hazine olma durumunu, Rabbe duymuş olduğu aşkla isteme durumunu dîvânda şu şekilde ele alacaktır.

Göñül ister ezel ol küntü kenzi
Erüşdür ‘aşkuñ ile anda yâ Rab (G. 25/4)

Allah'ın insanın gönlüne konması için temel esas olarak kabul edilen aşk hali dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dil 'âlemini vesveseden 'aşk ile pāk it
Zîrā ki göñül āyîne-yi küntî-nümâdur(G. 44/2)

2.2.2.1.9. Âşık

Âşık, Allah'ın cemalini özleyen ve ona istek duyan kişi olarak ifade edilir. Kendi iradesinden geçerek maşukun iradesiyle hareket edendir. Maşuka mutlak olarak kayıtsızca bağlıdır. Maşuku aşırı derecede severdir(Uludağ,1990:58; Üstüner, 2007:103).

Dîvânda âşıklar ve yine bir yerde çılgın aşık olarak(âşık-ı şūrîde'nün) yani kendinden vazgeçen kendini Allah'a hesapsızca bağlayan olarak şu şekilde ele alınmaktadır:

'Aceb mi Seyfiyā devrān ki daħl itse 'aşıklar
Başında 'âşık-ı şūrîdenüñ sevdasını bilmez (G. 93/7)

Gerçek aşk ehli olanların taklitçiler tarafından bertaraf edilerek kendilerini ifade etmelerine müsaade edilmediği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Taklîd ile setr oldi taħkîk olan 'aşıklar
Her bir kişi bu şeyhdür nūrānî alemet yok (Mu. 2/2)

2.2.2.1.10. Anâsır-ı Erba'a

Madde âlemin dört temel unsurudur (Ateş, hava, su, toprak). Tasavvufta nefsin dört mertebesi (Nefs-i emmâre; ateş, nefs-i levâme; hava, nefs-i mülhime; su, nefs-i mütmainne; toprak) varolan dört unsurla açıklanır(Uludağ,1990: 49).

Dîvânda alet-i esbabin olarak tek tek isim olarak şu şekilde yer almaktadır:

Od u şu vü topraķu yel âlet-i esbabındür
Bunu zâid yire ģarc etme olursun cāhil(G. 135/2)

2.2.2.1.11. Kendini bilmek:

Dîvânda “**Men aref**” ibaresiyle Hz. Peygamber’den rivayet edilen bir hadisten hareketle, “mā ‘arefnāk, men’aref” şeklinde kullanılmıştır. Bu kullanım dîvânda Şu şekilde yer almaktadır:

Men ‘aref sırrından āgāh ol Nizāmoğlu bugün
Baḥr-i vaḥdetden zuhūr itmüş ḥabāb olsañ gerek(G. 118/7)

Mā Arefnāk didi Maḥbūb-i Hudā iken Resūl
Kim basīretsüzdür ol bildüm diyü dā’vā iden(Trkib. 1/2)

2.2.2.1.12. Cân

Vücûdun varlığını devam ettirmesi için gerekli olan ana unsur, rûh anlamını taşımaktadır. Tasavvufta insan rûhu, İlâhî (Rahmânî) nefes ve Hakk’ın tecellileri anlamında kullanılır. Bundan hareketle bazı tasavvufi ekollerde dervişlere can denildiğini görmekteyiz (Uludağ, 1990:111; Üstüner, 2007:240; Öztürk, 2003:266).

Zaten tasavvufa göre yolculuk yapan beden değildir çünkü beden kesrete, faniye ait olandır ve sevgiliye kavuşmanın engeli olarak burada zikredilmiş, oysa ki bu yolculuğu yapan can (ruh)’dır. Bunun nedeni de o Allah’tandır dolayısıyla sevgiliye de canın kavuşma ümidiyle gönderildiği işlenmiştir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bir ‘aceb sevdaya düşdi cān ü dil
İñledür durmaz beni leyl ü nehār(G. 84/4)

Allah (sevgili) yolunda eğer engel olarak cān duruyorsa vuslat için bu cāndan dahi vazgeçme, yani canın bedenden farklı bir durum olarak ele alınması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Eger vuşlat şebünde cān hicāb olursa cānāne
Ki terk eyliyem ol cānı verem yoluna şükrāne (G. 196/1)

Cānān iline ziynet içün cān iletürler
Dīdār-ı Ḥaqqı görmege insān iletürler (G. 78/1)

2.2.2.1.13. Varlık /Vücûd

Gerçeğin kendisi, Vahdet-i vücûd anlayışının temel esası olarak dîvân'larda farklı hayaller içinde en önemli konularından biri olarak ele alınmıştır. Mutlak varlığın karşısında olmayan bir anlayış çerçevesinde insanın Allah'ın tecelligahı olma açısından vücûdu bir ehemmiyet arz eder. Varlığın(vücûd) tecelli makamı olarak kullanılmıştır (Üstüner,2007: 47).

Allah'a ulaşmanın önündeki engel olarak, vücûdu aradan çekip ona ulaşmanın rahatlığı ve erdemi, anlamıyla dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yak nefsinî 'aşk âteşine mahv ü vücûd it uş
Ger diler iseñ hem-dem-i dîdâr olasun sen(Mus. 5/5)

Vücûduñ dost yoluñda hâke yek it
Mü'ebbed ölmeyüp kılmağ dilerseñ(G. 125/2)

Boyanmağdan yakılmağdan murâduñ Hâk ise şûfî
Vücûdı aradan mahv it nazar kıl gör ne kânsın sen(G. 164/4)

Vücûdun varlığından geçmeden insanın hakkın varlığına nail olamayacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vücûduñ varlığından geçmedüñ sen
Hâkuñ varlığına vardum şanursın
Şarâb-ı 'aşk-ı Hâkdan içmedüñ sen
İrenler meclisüñ gördüm şanursın (Mus. 11/1)

Yine bedenini yani vücudun bir basit sudan yaratılmış olma durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Vücûduñ mâ-i mühmelden
Yaratdı hâlık-ı 'âlem
Şomı hâk ile yeksândur
N'ene mağrûr olursun sen (İ. 11/2)

2.2.2.1.14. Akıl

Tasavvufî düşüncede akıl terazidir ve hak ile batılı bir birinden ayırt eden, hakikati tanımak için insana verilen en temel esas, onu hayvandan farklı kılan ana unsurdur. Aşk ile birbirinin zıddı olarak düşünülmüş ve metinlerde akıl âlimi, aşk zâhidi karşılar şekilde kullanılmıştır (Uludağ, 1990: 35; Tolasa, 2001: 71; Üstüner, 2007:231).

Gidilen yolun durum ve meselelerini idrak etmek için analiz eden bir araç olarak aslında aşka tabi olduğu, yalnız başına kullanılması halinde sıkıntı yaşanacağı ve insanı mutluluğa ulaştırmaya güç yettirmeyeceği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Güruh-i ehl-i ‘aşkuz biz bizüm ders-ḥānemüz ‘arşdur
Delîl-i ‘aql ile Ḥaqqı nice idrāk idersin sen (G. 165/3)

İçelden bâde-i ‘aşkı yitürdüm ‘aql u idrākı
Nizāmoğlu gibi dem-beste ḥayrân bulmadum hergiz (G. 89/5)

Akıl, ruh ve nefsin beraberce birliğe yani vahdete erişmiş olma durumu olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Aql u rūḥ ile nefsüm buldı vahdet
Ḳamusun dilde yeksân itti Ḳayyūm (K. 4/17)

2.2.2.1.15. Nefs

Vücûdun en bayağı tabakası olarak anlamlandırılmış ve bütün kötülüklerin ve fenalıkların kaynağı olarak kabul edilmiştir yedi bölümde ele alınmıştır (Baltacı, 2011; 117). Nefsin, nefs-i emmâre, nefs-i levvâme, nefs-i mülhime, nefs-i mutmaine, nefs-i râziyye, nefs-i merdiyye ve nefs-i kâmile/zekiye olmak üzere yedi makamı vardır. Bunlardan dîvânda sadece nefs-i emmâre ve nefsi levvame nefs-i mülhime, nefs-i merdiyye, nefs-i râziyye’nin kullanıldığını görmekteyiz.

2.2.2.1.15.1. Nefs-i Emmâre

Kötülüğü emreden olarak Kurân-ı Kerîm’de (Yusuf 12/53.) "*Ben nefsimi temize çıkarmam; çünkü nefis, Rabbimin merhameti olmadıkça, kötülüğü emreder. Doğrusu Rabbim bağışlayandır, merhamet edendir.*" Nefs-i emmâre, insan nefsinin dünyaya karşı duymuş olduğu alakayı, eğilimleri içinde barındıran tarafıdır. Haset, hırs, cehalet gibi bir takım kötülükleri içinde barındırır. Tasavvufta var olan Riyâzet bu duruma karşı yapılan bir kontrol işlevidir(Altıntaş, Tarihsiz:56-58; Uludağ 1990:406; Cebecioğlu, 1997:545).

İnsanı ölünceye kadar rahat bırakmayan bir durumdur. Esasında bu durum onun içinde bulunmuş olduğu imtihanla alakalıdır. Allah’a ulaşmak için kendisinden temizlenilmesi gereken ve sakınılması gereken nefis olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İlâhî nefs-i emmârem yaqarsın âteş-i lâdan
Tola bu hane-i qalbüm benüm envâr-ı illâdan (G. 189/1)

Şakıñ bu nefs-i emmâreñ seni iħrâc ider yoldan
Kalırsuñ vaḥşîler birle tek ü tenhâ bu şahrâda(G. 18/2)

2.2.2.1.15.2. Nefs-i Levame

İşlemiş olduğu günahıtan pişman olan ve hayra yönelerek günahıtan arınmayı dileyen nefistir (Pala1990:387).

İnsanın günahıtan vazgeçip kendini temizleme durumunun Allah’ın bir lütfu olduğu ve Allah’ın aslında insana sunduğu bir ödül olduğu anlayışı olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Beni bu nefs-i levvâmenin elüñden
Alup mülküni nâ-çâr eyledi Hû (K. 5/5)

Fakîrû’l-hâl idi levvâme nefsi
Ġani itdi anı lafzından Allâh (K. 7/7)

2.2.2.1.15.3. Nefs-i Mülhime

Üzeri nûr-zulmet ile kapalı olan nefistir(Uludağ1990:406). Dîvânda sadece ismen şu şekilde yer almaktadır

Bu nefs-i mülhime cezbeye yitdi
Gelîb ser-mest ü hayrân irdi Hakkâ (K. 2/31)

2.2.2.1.15.4. Nefs-i Râziyye

Nurluluğun daha arttığı karanlığın azaldığı nefistir (Uludağ1990:406). Dîvânda insanın kötü olandan iyi olana doğru bir gelişim içinde olduğu dolayısıyla râziyeden merzîyeye doğru bir seyir içinde olduğu şu şekilde ifade edilmektedir.

Bu nefs-i râziyem merziyye oldu
Bir âvaz ki hilâfete cân itdi Qayyûm (K. 4/39)

2.2.2.1.15.5. Nefs-i Marziyye

Nurluluk halinin artarak devam etmesidir (Uludağ1990:406). Bu hal Dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu nefs-i râziyem merziyye oldu
Bir âvaz ki hilâfete cân itdi Qayyûm (K. 4/39)

2.2.2.1.16. Rûh:

İnsanın bedeninin esası can anlamına gelmektedir. İlâhi âlemden gelerek insana değer katmaktadır. Onun canlı ve diri olmasını sağlayan ana unsurdur. Asıl vatanı yani rahmani âlemden gelmiş ve geçici bir zaman diliminde burada kalarak asıl vatanına duymuş olduğu özlemle beklemektedir. Tutkuların merkezi olarak düşünülür. Kötülüğe meyal olan ruha ise nefis denir(Uludağ1990:440; Pala,1990:413)

İnsanın beden, ruh, nefis ve akıldan ibaret olduğu bu durumun insanı vahdete yani mutluluğa ulaştıran ana esas olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Akl u rûh ile nefsüm buldı vahdet
Qamusun dilde yeksân itdi Qayyûm (K. 4/17)

2.2.2.2. ELEST MECLİSİ

Allah'ın ruhları yaratırken insanlara "*Ben sizin Rabbiniz değilmiyim? (Elestü bi rabbiküm)*" sorusu neticesinde ruhların da, evet (*Rabbimizsin*) dedikleri esastan hareketle *değil miyim?*" anlamını taşıyan bir kelimedenden meydana gelmektedir. Kur'an-ı Kerim'in A'raf suresinin 7/172-173. (Rabbin, insanoğlunun sulbünden soyunu alıp devam ettirmiş, onlara: "Ben sizin Rabbiniz değil miyim" demiş ve buna kendilerini şahit tutmuştu. Onlar da: "Evet şahidiz" demişlerdi. Bu, kıyamet günü, "Bizim bundan haberimiz yoktu" dersiniz veya "Daha önce babalarımız Allah'a ortak koşmuşlardı, biz de onlardan sonra gelen bir soyuz, bizi, boşa çalışanların yaptıklarından ötürü yok eder misin?" dersiniz diyedir.)ayetinde, Allah ile kulları arasında yapılan bir anlaşma olarak edebiyata elest meclisi olarak yer alan bu algı hakikatin her an gerçekleştirilmesini ifade eder(Pala1990:152Üstüner, 2007,71).

İnsanların hayat meşgaleleri arasında unutulmuş bir söz olarak kullanılmıştır. Dîvânda Allah'ın insanlardan aldığı söz(Araf/173) ile insanların sorulan soruya ikrarda bulunması, tasavvufta mürid ve müridin esastan yaptığı manevî gelişim yolculuğunun daha evvelinde Allah ile buluşulan bu mecliste olma hali olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Ahd ile emân itmüş idün Hakk ile evvel
İkrârũ ‘aceb var mı ola yevm-i eleste(G. 22/3)

Nüş kıldı cân ezel bezm-i muhabbet cāmını
Sākî-i kevşer ‘Alīyyü’l-Murtezānuñ ‘aşkına (G. 21/2)

Tasavvuf ehli olanların kendini ezel bezminin şarabını içenler olarak kabul ettiklerini ve sahip olmuş olduğu hallerden dolayı kınanmamalarının gerektiğini zaten bu yola gerenlerin bundan utanmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Biz ezel bezmũ şarābuñ nüş iden ser-mestlerüz
‘Ār idenler ʔa’n idenler gelmesin bu meclise (G. 203/2)

Şanma ey zāhid bizi zā’id yire dīvāneyüz
‘Ālem-i bezm-i ezel cāmın çeken mestāneyüz (G. 95/1)

2.2.2.3. YARATILIŞ:

Allah'ın insanı bir takım değerler üzerine yarattığını ve bir takım nimetlere hem sahip olan hemde Allah'ın halifesi. *Rabbin meleklerle "Ben yeryüzünde bir halife var edeceğim" demişti; melekler, "Orada bozgunculuk yapacak, kanlar akıtacak birini mi var edeceksin? Oysa biz Seni överek yüceltiyor ve Seni devamlı takdis ediyoruz" dediler; Allah "Ben şüphesiz sizin bilmediklerinizi bilirim"(2/30) dedi,* olarak mükerrem bir şekilde yaratıldığı şeklinde kullanılmaktadır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Seni bildin mi kimsin cān-ı 'ālem
Yaratdı Hâk seni gāyet mükerrem(G. 148/3)

İnsanın hangi maddeden yaratılmış olduğu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Vücūdîñ mā-i mühmelden
Yaratdı hālîk-ı 'ālem
Şonı hâk ile yeksāndur
N'ene mağrūr olursun sen(İ. 11/2)

Dîvânda yer alan muammada ilk insanın yaratılışı şu şekilde ele alınmaktadır:

Bir 'acep oğlan yaratmış ol İlāh
Pādîşāhlar eli olmuş taht-gāh

Beş babası var velī annesi bir
Ve 'acepdür yetmiş iki dil bilür

İki dili vardur ağzı başı yok
Bu cihān hālķına anuñ nef' i yok

Annesi karnına ol pes ey püser
Günde yüz kere olur girer çıkar

Söyledükçe mürdeler cānlar bulur
Söylemese t̄abuta girüp ölür

Bu mu‘ ammāsını Seyfînüñ eger
Bilmez iseñ bir hisâr vir ey püser (Mu.1)

2.2.2.4. ÂLEM-İ MA’NÂ

Şehâdet(görünen) âleminde farklı olarak, insanların sülûkte bulunmuş olduğu âlem olarak insanın Allah aşkı ile müdavimi olduğu masivadan gayri olan âlem olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ġamhâne-i ‘aşkuñ yûri nûş eyle şarâbüñ
Şol ‘âlem-i ma’nâdaķi esrâra irünce(G. 200/3)

2.2.2.5. TASAVVUFİ MERTEBELER VE KAVRAMLAR

2.2.2.5.1. Senlik, Benlik

Tasavvuf literatüründe aynı anlamı karşılamak üzere kullanılmakta olan sen/senlik ile ben/benlik, sahip olunan bilgi ve kuvvetten hareketle sahip olunan varlık demektir. Vahdet-i vücûdda, Hakk’ın varlığından başka varlık yoktur. Tek varlık onun varlığıdır (Uludağ:1996:462; Üstüner, 2007: 51).

Hayatı, Allah’a ibadet esası üzerine kuran tasavvuf, dünyadan ve kendisinden geçmeyi onun yerine yâre kavuşmayı diler. Senlik ve benlikte ölmeden önce ölmek olarak tabir edilen durumun dünyada bedenden sıyrılıp Allah’a kavuşmayı ifade eder. Dîvânda Allah’a kavuşmanın önündeki engel olarak şu şekilde yer almaktadır:

Saňa bu senlüki benlük hicâb olmuş saňa senden
Seni terk eyle sen sensüz varırsañ görüñir dil-ber (G. 73/2)

Baňa bu benlük kıomaz bir pîre teslim olmağa
Eylemez mürşid beni irşâd elinden benlük (G. 119/2)

Neteki sende senlük vardur aňa varulmaz
Giydire seni senden var bul bir evliyâyı (G. 215/4)

Aradan benlik kaldırılınca insanın Allah ile bir olacağı ona kavuşacak olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Görinür gözüne göz nûrı oldum
Aradan senlük u benlük çıkarcağ (G. 114/2)

Benligüm benden gider vaşliyle bensüz bendeki
Tâki lûtfuñla ola dil-şâd elinden benelük(G. 119/4)

Öyle maḥv itdüm beni ben bende benlük ḳalmadı
Himmetinde şimdilik her yanımuḥ hûdur bizüm (G. 154/2)

İnsanın dünya ile hemhal olması kendisini benliğine teslim ediyor olması onun mahfi anlamına gelmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ḳayd-ı dünyâ ile dil mülküñ ḥarâb itdi ḳamu
Ḳaldı vîrân olmadı âbâd elinden benelük (G. 119/3)

2.2.2.5.2. İkilik

Varlığın birliğini esas olarak kabul eden düşünceye göre, ikilik; Allah'ın yegâne olan varlığına karşılık, insanın kendi varlığını ön plana çıkarmasıdır. Allah'ın varlığına karşın kendinden vazgeçmemek ve ben düşüncesini ön plana almaktır yani tevhîd'in varlığını ortadan kaldırmak anlamını taşımaktadır (Uludağ, 1996:261; Cebecioğlu, 1997:131; Üstüner, 2007: 53).

İnsanın Allah'ın varlığına rağmen hala kendi varlığından bahsediyor olması halidir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İkilik ref' olup irüşe birlik
Seni ḳurtara nefsi-lâdan Allâh (K. 7/2)

İnsanın kâinatta sadece Allah'ı müşahade etme hali yani kendinden vazgeçmesi sadece onu görmesinin gerekliliği ve kurtuluşa ermenin reçetesi olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İkilikten geçmeyen bilmez Hüdānuñ birliğin
 Toptolı envā'ı efkār ile qalbūñ maḥzāniñi(G. 211/6)

Seyfî iki görme biri gāyet de ḥaṭādur
 İrüşmez ikilükde qalan bire yazuqlar (G. 46/5)

İrmez ikilük ile kişi cānib-i Ḥaqqā
 Gel birlige yitegör nicedür 'ālem-i vaḥdet (Mu. 5/3)

2.2.2.5.3. Kesret-Vahdet

Vahdetin zıddı olan kesret çokluk anlamına gelmektedir. Bir olan Allah'ın, isim ve sıfatlarıyla eşyaya tecelli ederek çokluk halinde görünmesidir. Aslında kesret vahdet anlayışının kendisinden başka bir şey değildir (Uludağ, 1990:309; Pala1990:291; Öztürk, 2003:287). Onun içindir ki tasavvufta vahdet denize benzetilir. Vahdet, kelime olarak birliği yani Allah'ın birliğini ifade eder. Vahdet, İslam'ın temel şartı olarak kabul edilen şehâdet veya tevhîd kelimesinde en özlü ifadesini bulmaktadır. "Allah'ın birliği ilkesi" esasına dayanır. Tek olan "Allah'tan başka tanrı yoktur." anlamında kullanılmaktadır (Chittick 1997: 278).

Tasavvufi edebiyatın en önemli kavramlarından olan ve şairimizin dîvânının temel kavramlarından biri olarak karşımıza çıkan vahdet esasında kâinatta sadece Allah'ın varlığının mutlaklığıdır. Diğer yanda nesnelerin yokluğu olarak bazen de kesretle beraber ele alınmıştır. İnsanların vahdet şarabını içmeleri kesretten yani çokluktan uzaklaşarak Allah'ta yok olma hali olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Zāhid bizi daḥl iyleme hem zāhid hem taḥvā bizüz
 Kesret ḡamından qurtulan şol 'āşık-ı yektā bizüz

Biz bu fenādan geçmişüz dār-ı beḳāya göçmüşüz
 Vaḥdet şarābın içmişüz şol mest-i bî-pāyān bizüz(G.104/1-2)

'Aql ü rūḥiyle nefsüm buldı vaḥdet
 Qamusun dilde yeksān itdi Qayyūm (K. 4/44)

Asıl olarak insanın Allah'ın tecelli makamı olması ve onda tecelli ederek insanın esas olana kavuşmasına olanak sunuyor olması insan bedenini bir gül bahçesi kılması olarak kabul edilmektedir. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Cemâl-i nûr-ı zâtı vahdetiyle
Göñül mülkûn gülistân itdi Kıyyûm (K. 4/53)

Sende tahîr eylemiş nakkâş-ı 'âlem nakşını
Vahdet-i Hâkdan haber verür her âyâtun senün (Mu. 152/1)

'Âlem-i vahdet bilürsün âşiyânuñdur senün
Gevher-i zât-ı ezelsün bir nazâr kı kendine (Mu. 152/3)

Cüş idüp deryây-ı vahdet zâhir oldı kâ'inât
Zerrelerdür şems-i Hâk her kaçre bahru'llâhdur (G. 50/2)

Bazende şiirinde kesretten mutlu olduğu bu durumun esasında onu bir adım daha hedefe yaklaştırdığı düşüncesi şu şekilde ele almaktadır:

Ne keşretten gamum var ey 'azîzüm
Ne karanlıkda halvet isterüm ben (G. 183/3)

Birlik âleminde esasında Allah'tan gayrisinin bulunmadığı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

'Âlem-i vahdetde yokdur gayrî hiç
Cümle mevcûdât-ı eşyâ bendedür (G. 61/4)

Bu bir deryâ-yı vahdetdür kenârın görmedüm hergiz
Tükenmez mevci ammâ ruzgâruñ görmedüm hergiz (G. 92/1)

2.2.2.5.4. Hicâb

Perde, örtü, iki nesne arasına konan anlamıyla sözlüklerde karşılanan hicap tasavvufta, hakkı tanımaya engel olan her şey olarak tasavvur edilir. Tasavvufta bu yakınılan bir durum olarak eserlerde yer almıştır (Uludağ, 1990:239; Üstüner, 2007: 55).

Tasavvufta Hicap olarak görülen, esas değerde insanın kendi benliğidir. Dîvânda da Allah'a ulaşmaya engel olan olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Cismini oradan götürüp keşf-i hicâb it
Kendünde dilerseñ bulasın Hâkķı muḥakķak
Cân dîdesiñ aç 'âleme candan nazar eyle
Ol dem görüne saña ciḥân Hâk ile muṭlak(Mus. 5/1)

Naķş-ı hicâb-ı kalbden Hâkķ itdüñ ise ķardaş
Dîdâr-ı ḥazret-i Hâk çeşminde ola seyrân (K. 5/3)

Benliğin hakikate ulaşmada bir perde olarak yer aldığı dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Hicâb olmışdı benlük baña bende
O küfri şaşdı imân itdi Kayyûm (K. 4/35)

Hicâb oldu benlük baña
Gidemedüm dostdan yaña
Ben benligümden geçmege
Şeyḥ elüñ tutmaya geldüm (İ. 39/2)

2.2.2.5.5. İsm-i A'zam

En büyük isim anlamında kullanılan ve Allah'ın bütün isimlerini içine alan ve Allah'ın isimleri içinde en büyüğü kabul edilendir. İnanışlarda bu ismin gizli olduğu, bazılarına göre de en büyük ismin Hu olduğu kabul edilir (Uludağ,1990:274).

Âlemin Allah'ın ayetlerinden olduğu bütün bu nesnelere rağmen içinde en yüce olarak insanın ve onun atası olan Âdem'in olduğu tespiti dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Hâķuñ âyâtlarıdır cümle 'âlem
İçinde Âdem oldı ism-i a'zam(G. 148/1)

Fi'l-cümle ismini Hâk insâna ta'lim itdi
İnsan imiş muḳarrer ben bildüm İsm-i a 'azam(G. 149/2)

2.2.2.5.6. Evvel, Âhir, Zâhir, Batın

Görünen ve görünmeyen demektir. İkisi birlikte kullandığında bütün varlık kastedilir. Çeşitli şekillerde eserde geçer. Allah'ın Evvel, Ahir, Zahir, Batın olmak üzere “ümmehatü'l-esma” da denilen dört ismi vardır. Allah eşyayı yaratışı itibariyle Zahir ve Batındır, Evvel ve Ahir'dir(Uludağ,1990: 87; Üstüner, 2007:61).

Kâinatta varolandan öncede olan ve o yok olup gittiğinde hala varlığına devam edecek olanAllah'tır. Bu durum dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Evvel ü âhir hüve'l-ḥayyü'lleẓîdür lâ-yemût
Ara yerde Seyfiyâ ben bir ḥayâlât olmuşum (G. 152/5)

Evvel ü âhir Hüvel-ḥayyü'lleẓîsin lâ yemût
Cümle 'âlem fânî Sensin bâķî şulṭānum benüm (G. 159/2)

Ānuñçün Hûdur evvel Hûdur âhir
Dilümde ānı güftâr eyledi Hû (K. 6/23)

İlk var olan olarak Allah ve sonrada varlığı devam edecek olan da Allah'tır düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Evvelinüñ evveli yok âhirinüñ âhiri
'Âlem ḥayretde 'âlem ḥalk ı hep ḥayrân kamu(Mus. 1/1)

Çün ḥakdur evvel ü âhir dahı hem zâhirü bâtın
Ne kim var ise ġarķ itdi Ḥaķķuñ birliği deryâsı(G. 218/3)

Hem evvelde hem ahirde hem batında hem de zahirde var olan tek varlık olarak Allah kendisine sığınılan ve kendisine zikir edilen olarak dîvânda illallah ifadesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Evvelde illa'llâh
Âhirde illa'llâh
Bâtında illa'lâh
Zâhir de illa'llâh(İ.49/11)

2.2.2.5.7. Zât-Sıfât

Zat, öz, bir şeyin kendisi, bir şeyi o şey yapan ve diğer şeylerden ayıran mahiyet demektir. Tasavvufta, zat kendi kendine var olan, kendisiyle var olan anlamında kullanılır. Her şeyin kendisiyle var olduğu algısı esasında kendisinin diğer varlıklarla olan ilişkisin ortaya konması açısından önemli bir öğedir. Birçok sıfatları bulunan Hakk'ın tek zatı vardır. O da Hakk'ın zatından ibaret olan vücûddur. Sıfat ile anlatılan Allah'a ait olan sıfatlardır. Sıfat, Hakk'ın kendini ifade etme halidir, mutlak olan varlığın yansıma yönüdür. Görünürde kesret olarak görülen bütün varlık esasında mutlak vücûdun isim ve sıfatlarının tecellisinden ibarettir (Uludağ,1990:583; Üstüner, 2007: 43).

Kâinat ve onda bulunanlar ondan gelmiş ve bir gün ona dönecek olarak vardılar. Hayat bütün bu değerlerin keşfi, onlardan sıyrılıp esasa kavuşma eğilimi olarak vardır. Öncesi ve sonrası o ise bütün emelin ona dönüşe hazırlanmaktan başka bir şey olmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gidüp zulmetde terk itdi memâtı
Bilüp ol pāk-i zāt-ı Hayya irdük(K. 3/5)

Vücûduñ faḍl-ı Haḳ feyz-i Hudâdur
Anuñçün oldı zātuñ secdegâhum(G. 151/4)

Bu ism-i zāt-müstecm'i şıfâtıdur
Ānuñçün nūr eder nārından Allāh (K. 7/13)

Kaçan şugletse t̄alib ism-i zātı
Melekler ḫalk ider nūrundan Allāh(K. 7/14)

2.2.2.5.8. Hû

Arap dilinde üçüncü şahıs zamiri olan hu/huve, Allah'ın hiçbir varlıkta müşahede etmediği mutlak gayb ve sır anlamında olan zatıdır. Tasavvuf erbabları arasında Allah'ın isimlerden sayılıp, Kuran'da da kullanıldığı için ism-i müşahis olan Allah kelimesiyle eş değerde tutulmuş ve ism-i azam olarak da kabul görmüştür

(Pala,1990:232; Uludağ,1990:246; Üstüner, 2007: 66). Hz. Ali'nin ya Hu diyerek zikrettiği rivayet edilir (Pala,1990:232).

Halvetîlerde zikrin yedi temel kavramından biri olan Hu; şairimizin de Halvetî olmasından dolayı dîvânda bu anlamıyla şu şekilde çokça kullanılmıştır.

Ey 'âşık-ı şâdıklar
Gel Hû diyelüm yâ hu
Ey yâre muvâfıklar
Gel Hû diyelüm yâ Hû (İ. 24/1)

Hatta bu musammatta redif olarakda şu şekilde kullanılmıştır.

Âlem-i kalbüm kabâhatden muşaffâ itdi hû
Bu gönül mir'âtını pasdan mücellâ itdi hû
Menzilüm ednâ idi a'lâdan a'lâ itdi hû
Merhabâ ey halvet-i pîrân-ı merdân merhabâ (Mu. 12/3)

Hû diyen 'âşıklara İrmez zevâl
Hû diyen Gönüllere gelmez melâl(G. 131/1)

2.2.2.5.9. Kûn

Sözlük anlamı ol demek olan 'kûn' Allah'ın bir şeye ol demesiyle onun olması olarak ifade edilir. Allah bir şeyi yaratmayı istediği vakit, ona sadece "Ol" (kûn) der, o zaman o da olur. Kur'an'da var olan bu gerçek tasavvufta aynı şekilde yer alır. Allah'ın mutlak ma'anada yoktan yaratandır ifadesi, ayetten iktibas edilerek, kûn, kûn fe-yekûn, kûn şeklinde kullanılır (Uludağ,1990:328; Pala,1990:307;Üstüner, 2007:73).

Dîvânda hem kûn hemde fe-yekûn olarak kullanılmakta ve insan ile kâinat'ın yaratılış durumunu ifade etmek üzere şu şekilde ele alınmaktadır.

Küntü kenzüñ sırrı zâhir oldı bir kez **kûn** didi
On sekiz biñ 'âlem anuñçün Kelâmu'llâhdur(G. 50/3)

Bu **kāne yekūn** ile ey h̃āce bu olmaz
Bu dersi bilen ‘āşıkı tefsīre çekerler(G. 61/4)

Bu kāle-yekūl ile bu **kāne yekūnuñ**
Varken **feyekūn** it biline h̃azret-i Mevlā(Mu. 6/1)

2.2.2.5.10. Tevbe

İnsanın kendi hatalarından vazgeçerek esas olana rucu etmesi anlamında olan tevbe, işlenen hatalardan uzaklaşarak kendi benliğinden sıyrılıp Allah karşısında boyun eğmek anlamında tasavvufta kullanılmıştır (Uludağ,1990:529;Üstüner, 2007: 138).

Allah’ın insan üzerinde var olan hakkını gözetmektir. Temel esas sürekli kendini yenilemek olarak karşımıza çıkar, çünkü insan eksiktir ve hataya meyyaldır. Bazen de hata işleyebilir bunun için sürekli bir halde kendini bedenlen özelliklerde ruhen temiz tutmalıdır şeklinde bir kullanım söz konusudur. Bu kesret âleminde insanın içine düşmüş olduğu kötülük durumundan kendini kurtarması ile, tasavvufta temel esaslardan olan mürşidin elinden tevbe alma durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ṭutanlar pîr elinden dest-i tevbe
Anı şaqlar kırmaz Şeytāna mürşid (G. 32/6)

Bir şeyh ü bir ‘azîzüñ tevbesin almış iken
Yā Rabbi ‘ināyet kııl ol ‘ahde bozmağ ister (G. 43/2)

2.2.2.5.11. Basîret

Sözlükte var olandan öteyi görme, öteyi idrak etme anlamında kullanılır. Tasavvufta kutsiyet nûruyla aydınlanan kalbin, nesnelerin farkında olması, ondan ötesini keşfetme anlamlarında kullanılır. Maddiyatı gören göz ne anlam taşıyorsa gönle göre basîrette aynı anlamı içinde barındırır (Uludağ, 1990,86; Üstüner, 2007:132).

İnsanın var olandan olmayana ulaşma isteğini ifade eder olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İderseñ kesb-i taḥṣīl-i baṣīret
Görünir dost ili bundan baķıncaķ (G. 114/3)

Kendini hakikate ulaştıran anlamında kullanılırken bazende bu durumdan nasipsiz olan anlamında olumsuzluk kipi ile dīvānda şu şekilde kullanılmaktadır.

‘Ömrünüñ sermāyesin yok yere Seyfī sarf iden
Ol baṣīretsüz zebanī sūd bilmez n’eydügün (G. 170/5)

‘Ālem-i taḥķikden bir noķtasın baķ kendüñe
Ey baṣīretsüz bu cehle mübtelā olmaķ neden (Mu. 8/2)

2.2.2.5.12. Keşf

Perdeyi ortadan kaldırmak, gizli olanı ortaya koymak özellikleri hakkında bilgi sahibi olunmayan eşyanın tabiatıyla ilgili bilgi sahibi olmak anlamında kullanılır (Uludağ,1990:110;Üstüner, 2007:133).

Sâlikin kendisinden hareketle Allah’ı bulmak için yapmış olduğu yolculuk ile var olan bilgiden, bilginin esas kaynağına ulaşmak için yapmış olduğu yolculuk, yani olandan olmayana hakikatin sırina vakıf olmak anlamında kullanılır. Bu durum dīvānda şu şekilde ele alınmaktadır.

‘Aķl-ı nefis ile rūḥum bir şey oldu
Anuñçün keşf-i esrār eyledi Hü (K. 6/19)

Bir şeyḥüñ elin tut var
Keşf ola saña esrār
Görmek dilerseñ dīdār
Tevḥīde gel tevḥīde(İ. 41/5)

2.2.2.5.13. Yakîn

Kesin, doğru, değişmez bilgiyi ifade eder, var olan bilginin nesnenin akıl ile izahından ziyade onu iman kuvveti ile fark etmek ve temiz bir kalp ile ona ulaşmaktır (Uludağ,1990:577; Üstüner, 2007:134).

Allah tarafından Hz. Peygamber’e ulaştırılan, kesin olarak bilinen bilgi anlamında dīvānda şu şekilde yer almaktadır:

Ol hüsni ü şâh-ı dîn-i Ahmede gâyet Yakîn
Hâdî-i rû-yi zemîn Muhammed ü ‘Âlîdür(G. 39/2)

Sen şîrât-ellezîne anlamayan olmayalım
En’amte aleyhim gayr-il-mağdûbi çün bildük yakîn (G. 171/5)

2.2.2.5.14. Zühhd

Sözlüklerde değer vermemek, ilgi duymamak, duyarsız kalmak anlamında kullanılır. Tasavvufta dünyadan ve onun içinde bulunan fani olarak tabir edilen durumdan el etek çekmek anlamında kullanılır. İnsanın dünyanın varlığı ile ya da yokluğu ile ilgilenmemek, ona duyulacak sevgi halinden de uzaklaşma halidir. Masiva diye tabir edilen dünyadan uzaklaşıp kalbi yalnızca Allah’ın sevgisine açık tutma halidir (Uludağ,1990:583;Üstüner, 2007:141).

Yine onun belli değerler etrafında meydana gelmesi, dünya yani kesretten arınmayı ifade eden olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Seyfiyâ şûfî kaçan terk ide zühhd ü hevesün
Şanur ol ‘aklı yitük şol kırî efsâne-yi ‘aşk (G. 113/5)

Bu varolan duruma göre yaşanmayan zühhd değersiz olacak ve bu zühhd zühhd-i huşk olarak adlandırılacaktır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gele şûfî kerem it kıya şu zühhd-i huşki
İçüben cām-ı muhabbet ola mestâne-yi ‘aşk(G. 113/4)

2.2.2.5.15. Sabır

Dayanıklı olma, göğüs germek anlamlarına sahip olan sabır, tasavvufta başa gelen bela ve musibetlerden dolayı Allah’tan başka kimseye şikâyetçi olmamak, sızlanmamak ve insanın nefesine ağır gelen durum karşısında tahammülkar olma anlamında sıkıntıdan duymuş olduğu ıstırabı Allah’a şikâyet etmek gayrisinden kaçınarak kulluğu ifade etmektir. Tasavvufta önemli makamlardan biri olarak kulun zorluk ve belalara karşı tahammül göstererek onun kapısına vasıl olmayı ifade eder (Uludağ,1990:446; Üstüner, 2007:147).

Aşığın sevgiliye ulaşmak adına çıktığı yolculukta elde etmesi gereken mertebelere ulaşmanın kolay olmadığını bu mertebelere ancak sabrederek ulaşılacağı ifadesi yine Hazret-i Eyyüb’le özdeşleşen sabır kavramından hareketle dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Eyyüb-veş ey miskîn yûri şabreyle derde
Şabreyleyene ol dost iyler dîdârûñ ihsân(G. 172/2)

İnsan’ın cafaya katlanması, ona sabretmesi, onu güzelliklere, mutlulukların en güzeli olan dostun sevgisine yani onun onu her türlü eksikliğe rağmen kabul etmesine yardım eden temel esas olarak sabrı dîvânda şu şekilde ele almaktadır.

Cefâ-yı yâre şabr iden dostun ire vefâsına
Bulmaz vefâ-yı yâri hiç katlanmayan cefâsına(G. 20/1)

Şabra tâkat kalmadı şerh eyledüm
Şimdi ne şûret tutupdur rûzigâr(G. 84/5)

2.2.2.5.16. Nefsin Öldürülmesi

Tasavvufta, nefsin kötü hasletlerden arınması, kötü hasletlerin tamamen yok olması, yanlış durumların düzeltilip kontrol altına alınması olarak ifade edilir. İnsanları kötü olana yönelterek büyük cihadın gerçekleştirileceği meydan olarak var olması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Alur şîr-i ecel bir gün boğazı
Yüri katl eyle olup nefsin gâzî (G. 234/1)

Nefsin ancak tevhîdle kahredileceği ve yine bunu sağlamanın temel esasında Allah’a itaatle mümkün olabilecektir ifadesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şahreyle nefsi dâ’im Tevhîd ü ‘ibâdet ile
Yolına Hakk’a tâbi’ olaydı tâ’at ile

İnsanın Allah’a secde ederek kendisini büyüklenmekten kurtarması yani nefsin öldürmesi ve böylece kurtuluşa ermesi gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Sücüd et vech-i Raḥmāna tekebbür olma ey nefsüm
Şevüp emrini Allāhuñ şaķıngıl olma şeyṭāni (G. 234/4)

2.2.2.5.17. Sohbet

Tasavvufta mürşid sahip olmuş olduğu bütün bilgiyi ehil olarak görmüş olduğu müritlerine bu yolla aktarmıştır ve bu durum birçok eserde yol göstermenin esas unsuru olarak kabul edilmiştir (Kuşeyrî, 1999: 484-485; Pakalın, 1993: III/253; Uludağ, 1990: 475; Üstüner, 2007:239).

Kendini bulma yolunda sâlike uyması gereken esasların verildiği, Allah’a kavuşması, ahirette Peygambere komşu, yaren olmanın temel esasların öğretildiği olduğu esası olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Muştafānuñ şer’ine kıl inķiyād
Şohbet istersen resûlullah ile (G. 195/4)

Sebeb-i şohbet i yārān kâhve
Bâ’iş-i cem’i ‘irfān kâhve(G. 209/6)

2.2.2.5.18. Beden/Ten:

Tasavvufta canlılığın nişanesi olan ruhu barındıran ve bir takım faaliyetlerde bulunmasına yardım eden mekân ve zemin anlamında kullanılır. İnsan vücûdu ile ilgili olarak kullanılan beden, cisim, ceset ve ten tasavvufta, rûhu barındıran ve çeşitli faaliyetlerde bulunmasını sağlayan zemin ve alet anlamındadır. Tasavvufta ruhun hareket alanını daraltan onu hapseden mekân olarak kullanılır (Uludağ, 1990: 119;Üstüner, 2007:241).

Tasavvufta mürşide, Allah’a kavuşmaya onunla hem hal olmaya tenin engel olarak var olduğu, dolayısıyla beden/tenin yok edilmesi gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Āteş uranuñ var ise cümle ten
Maḥv ola orda nefs-i cān u ten(Müfred.4)

Tasavvufta var olan ten ve can ayrılığı ve birbirlerine engel olma durumu yine görünenin ten olduğu ve esasında canın onunla yani Allahla olduğu fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Dost ilinden bu ile geldüm mekânım andadur
Bunda tendür seyreden ma'nâda cânım andadur (G. 80/1)

İnsan Allah ile bir olunca kendisi yani beden ve canın ortadan yok olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ne cânım kalır ne tenüm ne evüm derûñ ne benüm
Ben beni bilmezem kimüm ad ile şân olmaz baña (İ. 43/3)

2.2.2.5.19. Riyâ

İkiyüzlülüğü ifade eden, gösteriş için yapılan anlamına gelir. Tasavvufta Allah rızası dışında başkalarına gösteriş için yapılan amele karşılık kullanılır. Riyanın karşıtı tasavvufta ihlâs olarak kullanılmıştır (Kuşeyri 1999:365).

İnsanın bu yola girerken samimi olması yani yapmacıklıktan uzak olması durumu olarak riyâ dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Askerî olmak dilerseñ sen Hâsenü’l-’Askere
Ol muhibb ü muhlis-i evlâd-ı Haydar bî-riya(G. 14/9)

İnsanın bu riya halinden kurtuluşunun esası olarak görüntü ve sembollerden kurtulması gereklidir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Var odlara yak hırka ile tâcuñ ey miskîn
Bu ‘âlem-i şüret de olan hâl-i riya(G. 44/3)

2.2.2.5.20. Ihlâs:

Samimiyet, içtenlik olarak tasavvufta kullanılır. İnsanın Allah’ın rızasını gözeterek, riyaadan uzak kalıp sırf Allah için yapmış olduğudur (Pala1990:259). İnsanın içten ve samimi olarak Allah rızasını gözetir bir halde ibadet ediyor olması düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ömr âhire erişdi ihlâs ile tâ’at yok
Nefsüm beni kul itdi ol şâha itâ’at yok (Mu. 2/2)

2.2.2.5.21. Tecelli

Ortaya çıkmak, görünmek, açığa çıkmak ve zuhur etmek anlamlarında kullanılan tecelli, tasavvufta gayba ait unsurların yani görünmeyen öğelerin kalpte görünür hale gelmesidir. Bilinmeyenden bilinirliğe bir geçiş söz konusudur. Allah'a ait fiillerin kulun kalbinde açığa çıkması durumunun nasıl vuku' bulduğunu Allah'tan başkası bilemez, bu tecelli durumunun her daim devam ettiğini görmek mümkündür. Tecellinin zât, taayyûn, sıfat, fiil, isim, rûhânî ve şuhûdî gibi çeşitlerinden de söz edilir (Kuşeyri, 1999:168; Pakalın, 1993:III / 431-432; Levend, 1984: 20; Uludağ, 1990:514-515; Öztürk, 2003:286)

İyi ve güzelin kaynağı olan Allah'tır. Allah'ın iyi gördüğü fiilleri kulun gönlüne nakşetmesi orda ortaya çıkarması şeklinde kullanılmıştır. Allah'ın kendisini kulun gönlüne sığdırması ve yine kâinata tecelli ediyor olması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu menzildür huşûl-i Tevhîd-i zât
Bulup tecelliyâtı Hayya irdük (K. 3/21)

Allah'ın insana tecelli etmesiyle insanın bedeninin toz olması arasında Hz. Mûsâ kıssasında anlatılan Allah'ın dağa tecellisi ile dağın toz haline gelmesi durumuna telmihen olay dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Hâkkuñ tecellîsi yitdi cismim toprağın toz itdi
Hep benden benligüm gitdi benli yaman olmaz baña (Mu. 6/2)

Ben tecellî Tûrüyum yoğ oldı cümle varlığım
Şanma bu cismüm görüp nâm ü nişānum var imiş (G. 109/3)

Tecellî-i cemāl-i yâre her kim mazhar olduysa
Yağar pervâne-veş ol şem'a pervānesini bilmez(G. 93/6)

2.2.2.5.22. Terk

Bırakmak, anlamıyla sözlükte kullanılan terk, tasavvufta dünyaya ait nesnelerle ilgili beklenti ve arzudan vazgeçmek anlamında kullanılır. Terk-i dünya (dünyayı terk), terk-i ukbâ (ahreti terk), terk-i hesti (varlığı terk) ve terk-i terk (terki

de bırakmak) olmak üzere dört şekilde kullanıldığını görmekteyiz (Uludağ 1990:525; Üstüner2007:199).

Terkin kısımlarından olarak bedeni terk etme durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yolına terk idüp cānı
Aķıdup gözümnden ķanı
Āh iyleyüp düni günü
İstedigüm Ħaķdur benüm (İ. 16/2)

Tā ezel den ‘aşķ odına pür yañar pervāneyüm
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser dîvāneyüm (G. 152/1)

Terkin kısımlarından olan dünyanın terk edilmemesi durumunda insanın “Köpekleşeceği” yani bir hayvan derekesine düşeceği fikri dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Dünyāya meyli terk it bi’llāhi kelb olursuñ
İtsuñ remide ħalkı yirü peleng u arslan(İ. 48/10)

2.2.2.5.23. İlm-i Ledün:

Allah’tan insana vasıtasız ulaşan bilgidir. Bütün bilgilerin kaynağı olarak kabul edilen Allah katı, şer’i ve zahiri ilimlerin melek aracılığıyla Peygamber’e oradan da insana ulaştırıldığı inancının yanı sıra, Kur’an-ı Kerîm’de (Kehf, 18/65) geçen ayeti kerîmeden hareketle mutasavvıflar bazı bilgilerin Allah tarafından aracısız bir şekilde Ehlullah’a geldiğini söylerler. İlk bilginin zahiri ikinci bilginin yani kendisine ilham denilen bilginin de batini olduğu düşünülür (Uludağ,1990:264).

Herkesin bilmediği sadece Allah ehli olanların bildiği bilgi olarak kullanılmıştır. İlm-i ledün aracısız gelen ve peygamberlerin yanı sıra evliyalarada verilen bilgi ilm-i ledün peygamberden torunu İmam Bakıra kalan miras olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Gel Muĥammedden işit kim evvel ü āĥir nedür
Vārişi ‘ilm-i ledünnüñ Bāķır u ħayrū’l-verā (G. 5/5)

Bâkıra deryâ-yı hikmet didiler
Okıdır ‘ilm-i ledünnü gūyiyā (G. 2/5)

İlm-i ledün’ün herkes tarafından bilinmesi mümkün olmayan bir bilgi olduğu, bu tür bir bilginin ancak ruhen ve bedenen kendini Allah’a bağlamış ve dünyadan vazgeçmiş birinin yine Allah tarafından bir ödül olarak verilmiş bir bilgi olduğu ve bu bilginin yine Allah’ın izniyle kullanabileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Buña ‘ilm-i ledünnî dirler ey şeyh
Şanur mısun vire her kişi ma’nâ (G. 8/5)

Şunlarki nedür bilmediler ‘ilm-i Ledün’ü
İnsan getirüp dünyāya hayvân iletürler(G. 78/3)

2.2.2.5.24. Seyr ü Sülûk

Hakk’a ulaşmayı dileyen kişinin kalbinde gizli olarak yapmış olduğu manevi yolculuğa denir. Bu yolculuğun amacı insanın masivâ denilen dünyada kendini yaratandan uzak kalması neticesinde nefsiyle halvetler etmesidir. Bu yolun yolcusuna ise sâlik denir ve sâlik kendini kötü nefsin tasallutundan kurtarabildiği oranda mertebesini yükseltebilecektir. Ve nihayetinde kâmil bir insan olabilecektir(Uludağ, 1990; 482).

Manevi bir yolculukla Allah’a ulaşmak ve sırra vakıf olmak, dolayısıyla kendini keşf ile Allah’ın keşfine mazhar olunması bunun için gerekirse insanın âlemin yani kâinatın tamamına bir manevi yolculuk gerçekleştirmesi gerekir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Yedi iklîme itdünse sülûki
Bilürsin n’eydügün ism ü müsemmâ (G. 14/6)

Cemâl-i yâr idi seyr ü sülûküm
Yoğidi ara yerde bir bahâne (G. 204/6)

2.2.2.5.25. Menzil

Menzil; makam, konak, durak, mertebe, seyr ü sülûk esnasında varılan ve geçilen konaklama yerleri anlamına gelmektedir (Uludağ,1990:358; Üstüner, 2007: 152).

Sâlikin kendinden ve hayattan bir şeyler almak için çıktığı yolculukta varacağı yer ya da elde edeceği değer, fakat bu değeri elde etmenin de çok kolay olmadığı durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Țurma alış git menziline yit
Bâķi degildür saña bu devrân (G. 166/5)

Menzil uzak sen yayan zād ü zevādın da yok
Țaddüñi lâm eylemiş cürm ile bār-i girân(K. 5/34)

2.2.2.5.26. Zikir

Yâda getirmek, anmak, hatırlamak, sözlük anlamlarında kullanılır. Kavram olarak Allah adının sürekli söylenmesi anlamına gelmektedir. Kur'ân'da, Kur'an-ı Kerîm (Hicr15/9), ilim (Enbiya21/7), zikir (Bakara2/152) Allah'ı anmak onu hatırlamak (Enbiya21/20), gibi ayetlerden hareketle mutasavvıflar tarafından dayanak teşkil edilerek kullanılmıştır. Sâlikin Allah'a duymuş olduğu aşk ve bu aşkın yolunda kat edeceği mesafenin başlangıç noktasıdır. Allah'ı sevenin onu her daim yanında hissetmenin huzurunu onu anmakta bulma durumunu ifade eder. Aynı zamanda hakkı bulma anlamını da içinde barındırır (Uludağ1990:588; Eraydın, 2004:128Üstüner, 2007: 153). Dîvânda zikir ve ezkâr olarak şu şekilde yer alır

İnsanın Allah'a ulaşmak maksadıyla söyledikleri ve yaptıkları anlamında zikir ve ezkar olarak gün boyu dilinden düşürmediği bir takım sözcüklerle Allah'a yaklaşma ve nefsinin temizleme durumu olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Țalās olur kamu cürm ü haťadan
Kimüñ kim zıkr-i Haķ olsa penāhı(G. 237/2)

Kendüñi kırtaragör cehd idüp var esfellerden
Yüri zıkr eyle Haķķı tā iresüñ 'a'lāya (G. 22/3)

Bir yandan dünyanın güzelliği bir yandan kurtuluşun müjdesi ve bunların arasında kalan nefsin feryadı ve bununla beraber bu zikir halini terk etmeme isteği fakat yürekte dünya düşüncesinin atılamıyor olması dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bir yañadan Allāh zikri
 Bir yañadan dünyā fikri
 Bir yañadan nefsüm mekri
 Necideyüm neyleyüm (İ. 14/10)

Terk iylemezem gerçi evrād ile ezkārum
 Ammā ki derūnumda hep dünyādur efkārum (Mu. 2/3)

2.2.2.5.26.1. Esmâ zikri

Halvetîlerde zikrin temel esasını esmâ-i seb'a denilen yedi isim oluşturur. Bunlar; Lâilâhe illallâh, Allah, Hû, Hak, Hayy, Kayyûm ve Kahhâr ism-i şerifleridir. Sesli olarak yapılan bu zikirde yukarıda bahsedilen yedi isim kullanılır (Öztürk, 2003:271).

Allah'a yaklaşmak ve kesretten vahdete ulaşmak için bir takım zikirler ve virdler edinmek özellikle esma zikrine sahip olmanın kazancı ve bu esma zikrinin nasıl olması gerektiği fikri dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ki her biñ yılda bir oldı müyesser
 Sülûk üzre kemâle irdi esmâ (K. 1/3)

Oķı dilinde dā'im budur uşşûl-i esmâ
 Yâ Muştafâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ 'Alî(Mu.3/8)

Bir mürşidin eteğine yapışmakla insanın bu esma zikrinin ne olduğunu öğrenebileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Varup bir ehl-i Hâķķuñ dāmenüñ tut
 Bilesüñ n'eydügün ism ü müsemma(G. 16/5)

2.2.2.5.26.2. Vird

Kur'an'dan ve hadis'ten derlenmiş ve her gün düzenli olarak okunan dualar anlamında her tasavvuf meşrebinde karşımıza çıkan bir takım temel dualardır. Çoğul şekli evrad olan vird, tarikatın mürşidi tarafından düzenlenmiş olup müritlerin manevi hallerinde bir takım manevi derecelerin elde edilmesi için oluşturulur. Hak bereketine ulaşmak isteyen her insanın seyrü sülûk için virdi bulunmalıdır (Uludağ,1990:570; Şahinoğlu,1997:319; Üstüner, 2007:158). Dîvânda vird ve evrad şeklinde insanı hakikate ulaştıracak temel esas olarak şu şekilde yer almaktadır.

Nice bir dil-berimüz adını vird idinelüm
İdelim gel beri şimdengirü ezkâr-ı İlâh (G. 192/4)

Giceler evrâd ü ezkâr ile ihyâlar idüp
Nice nice erba'inler nice halvetler çeküp (Mu.1/4)

Tasavvuf yolunun yolcusunun temel özelliği olarak zikretmek durumu ayete telmihen dîvânda şu şekilde yer almaktadır

Bu virdi kıma dilden her rûz ü şeb okıdur
Yâ Muştâfâ Muhammed yâ Mürtezâ yâ 'Alî (Mu.. 3/10)

Halvetîlerde var olan virdlerden “*illa*” virdi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Acâ'ib devrâna irdüm lâsı yok İllâdur virdüm
Ben Mevlâm dîdârûñ gördüm özge seyrân olmaz baña (İ. 43/5)

Virdlerin terk edilmediğini fakat dünyanın güzellikleri ve albenileri nefsinin ona tamah etmesini de engelleyemediği durumu dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Terk eylemezem gerçi evrâd ile ezkârüm
Ammâ ki derûnumda hep dünyâdür efkârüm (Mu.2/13)

2.2.2.5.26.3. Tesbih:

Allah'ı anmak, yüceltmek eksiklerden münezzeh görmek anlamına gelir. Allah'ı her türlü eksiklikten münezzeh görüyorum anlamına gelen Sübhanallah

demeleri şeklinde vuku bulan duruma da tesbih denir. Genelde 33, 99 veya 1001 tane olarak yapılır (Uludağ,1990:526; Üstüner,2007:159).

Allah'ı her türlü eksiklikten münezze olarak görmek anlamında onu yüceltme kastıyla anma olarak tesbih ve tevhîd kavramları birlikte dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Yiyüp içüp gel unutma
Hakkuñ tesbihüñ tevhîdün
Göñlüñde şu tonbayları
Çevkinle çöküp yatmasuñ (İ. 10/6)

Zikri yapmak için kullanılan bir alet olarak tesbih dîvânda bir yerde şu şekilde yer almaktadır:

Tesbihüm var elümde
Ne'm var ise dilümde
Nesne yokdur hâlümde
Dostu sever geçerüñ(İ. 12/5)

2.2.2.5.26.4. Halvet

Kelime olarak, uzlet, inziva yalnız yaşamak anlamlarına gelen halvet, tasavvufta günahlardan korunmak, daha iyi ibadet etmek için ıssız yerlerde yaşamayı tercih etmek anlamına gelmektedir. Hak ile beraber olmak yalnız bir köşeye çekilip iç muhasebe yapmak anlamına gelir(Uludağ,1990:220; Üstüner,2007:164; Öztürk, 2003:276; Kaya, 2010:368).

Şairimiz Halvetî olmasından dolayı kendi meşrebine ait olan Halvet kavramını dîvânda dünyanın güzelliklerinden uzaklaşıp Allah'ı anmanın ve ona yakın olmanın yolu olarak şu şekilde ele almaktadır.

Giceler evrād ü ezkar ile ihyâlar idüp
Nicenice erba'inler nice halvetler çeküp (Mu.1/4)

Göñül gezme zâid yire
Gel halvete gir halvete
Garğ olmak isterseñ nûra
Gel halvete gir halvete (İ. 36/1)

2.2.2.5.26.5. Velâyet

Ermışlik, velîlik anlamlarında kullanılan, kulun Allah'ı dost edinmesi, kul ile Allah arasında sevgi ve muhabbetin ortaya çıkması anlamında kullanılmıştır. Allah'ın kullarının üzerinde tecelli etmesi durumunu ifade etmektedir. Allah'ın dilediğine verdiği bir üstünlük halidir (Uludağ,1990; 565).

Hz. Muhammed'e Allah tarafından peygamberlik verildiği gibi Hz. Ali'ye de velayet makamı verilmiştir düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Nübüvvet ma'deni sırr-ı velâyet mürşid-i kâmil
Eşiginde kıl ol Seyfî bulursan böyle bir server(G. 73/5)

Haydar-i Şâh-ı velâyet Mürtezâsın Yâ 'Alî
Laḥmike lâḥmî Muhammed Muşafâsın Yâ 'Alî (G. 223/1)

Hz. Ali'ye bu velayet makamının Kur'an-ı Kerîmde zikredilen bir ayette Allah tarafından verildiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

'Alîyye'l-Mürtezâ şâh-ı velâyet
Anuñ haḳḳuñda nâzil oldı âyet
Yüzü suyuna anuñ kıl 'inayet
Bizi son demde imân ile gönder(Mu. 1/3)

2.2.2.5.26.6. Kerâmet

Üstünlük, cömertlik, şeref gibi anlamlar ihtiva eden keramet; Allah'ın sevdiği Salih, velî kuluna vermiş olduğu olağan dışı durumları ifade eder. Bir kişide meydana gelen olağanüstü durumu ifade eder. Allah'a giden yolda sâlike bahşedilen bir özelliktir (Uludağ,1990:307; Üstüner,2007:168).

Sâlikin yaptığı yolculukta Allah'ın ona bağışladığı bazı meziyetler olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Keşf ile kerâmet kişiye zikr-i Hudâdur
Zikretmeyenüñ 'ömri geçer bād ü hevâdur (G. 44/1)

Düşünme eylemiyle Mecnun misali olduğu, eğer Allah tarafından keşf ve keramete layık kabul edilmezse durumun iyi olmayacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Efkâr ile mecnunûna döndüm nideyüm bilmem
Hâlüm Nice olur âhir keşfile kerâmet yok (Mus.2/2)

2.2.2.5.26.7. Huzur

Kendini Allah’a hazırlamak, Allah’a yakın olmanın verdiği huzura sahip olmak dolayısıyla kalbin rahatlaması anlamına gelmek halidir. Gaybet halinin bitmesiyle gönülde huzur hali başlayacaktır. (Uludağ,1990: 202; Akkuş,1996: 409).

İnsanın sıkıntılarının sonra ereceği mutlu ruh haline sahip olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bunda huzura irüşüp âb-ı hayât-ı içmeyen
Kaldı zulmet de ebed olmadı hiç nûrânî ol (G. 133/2)

2.2.2.5.26.8. Fenâ-Beka:

Kelime itibariyle fenâ, yok olmak, bekâ da ebedi varlığını sürdürmek anlamındadır. Tasavvufta ise fenâ, kulun insan olarak taşıdığı kötü sıfatlardan ve huylardan vazgeçmesi ve tamamen olgunlaşmasıdır. Bekâ ise, giden kötü sıfatların ve ahlâkın yerini, Allah’ta mükemmel olarak bulunan ilâhi sıfatlar veya ilâhî huyların almasıdır (Cebecioğlu,267; Kara,1995:334-335; Uludağ,1990:188; Öztürk, 2003:272).

Allah’ın daim olduğu, sâlikin ve dünyanın ise geçici olduğu kurtuluşun ise fenâ olandan vazgeçip bekâ olanın yani kalıcı olanın kabulü ile mümkün olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Âşık iseñ gel geç bu fenâdan
Bir haber añla sırrı beğâdan (G. 169/1)

İnsan Allah yolunun yolcusu olmak isteğini yüreğinde taşıyorsa fenâdan vazgeçmeli ve bekâ mülkünün aşığı olmalıdır düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ger eger t̤alib iseñ Seyfî beķā mülkine sen
Bu fenâ dārınunñ efkārına olma mā'il (G. 135/5)

Fenâ olan dünyaya daldığı, tamah ettiği için Allah'ın ona bekâ mülkünü dar ettiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Fenâ dünyāya hergiz bakmam ben
Bekā mülkün baña dār eyledi Hū (K. 6/27)

2.2.2.5.26.9. Arîf-İrfân

İrfân, Arapçada bilen, tanıyan anlamına gelmektedir. Tasavvufta ilham neticesinde elde edilen bilgi anlamında kullanılır (Uludağ,1990: 52; Öztürk, 2003:260).

İrfân sahibi olana da arîf denir. Şairimize göre Allah'ın insana bağışlamış olduğu bilgi akılla elde edilebilecek bir değer değildir onun Allah tarafından bağışlanması gerekmektedir anlamında kullanılmıştır. İrfani bilgi akıl yoluyla elde edilen bilgi değildir. Allah'ın kulun gönlüne verdiği bilgidir. Arif'in halini ancak Arif olan anlar, Cahil ve nâdân olanlar ârifin hâlini bilmez düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bi-ḥamdi 'llāh irüşdük ol makāma
Dil oldı ehl-i irfân irdi Ḥaḳḳa (K. 2/19)

'Ālemse teḡeyyürde ḥaḳḳ ise taḡayyürde
'Ārifdür bilenlerde bir vücūd ile ḥālet yok (Mu.2/2)

İnsanın kendi nefsinin bilmesiyle Allah'ı bileceği ve bu yolda ehillerden olacağı düşüncesi hadisten iktibasla dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kendi nefsün bilüp Allāhı bilen
'Ārif ü 'āşık hem miskîn olur (G. 52/2)

2.2.2.5.26.10. Dört Kapı

Tasavvufta şeriat, tarikat, hakikat, ma'rifet dört kapı olarak ifade edilir. Hz. Peygamber'in sözü şeriat, fiili tarikat, hali marifet, sırrı hakikattir (Uludağ1990:153; Kaya2010:254). Dîvânda şeriat, tarikat, hakikat, ma'rifet şeklinde kullanıldığını görmekteyiz.

2.2.2.5.26.10.1. Şeriât

İslam inanç sisteminin temel yapısını oluşturan, ibadet ve fıkhn sosyal yaşama yansımalarının genel adıdır. Sufiler, zahiri ve şer'i hükümlere şeriat derler(Uludağ,1990:492; Öztürk, 2003:283).

Herkesin uyması zorunlu kurallar olarak düşünülen eylemlerdir. Bu kurallara uyulmaması durumunda sonucun kötü olacağı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Kūnū alā şer'i-r-Resūl tā tā'ateş bāşed kabūl
Kendūñ görüp olma fuḍūl şaḡuñ olursun zālīmın (G. 169/7)

Muştafānuñ şer'ine kıl inḳiyād
Şohbet istersen resūlullah ile(G. 195/4)

2.2.2.5.26.10.2. Tarikat

Bir takım kuralları olan, Allah'a varmak için tutulan, elde edilen manevi tecrübenin Allah'a ulaşmak için kullanılan değerlerin insanları daha da olgunlaştıracağına inanılan tasavvufi yoldur(Uludağ,1990:510; Öztürk, 2003:284).

Manevi yolculukta uyulması gereken kuralları oluşturan disiplin olarak gönül dünyasını dizayn etmesi hali ve tasavvuf yolunun yolcusunun ulaşacağı mertebelerden ikincisi olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kaşd itdi gönül şerḥ iderken tarikat
Bir laḡza ecelden baña emān eyle(G. 208/3)

Es-selām ey sālîk-i rāh-ı Şerî’at es-selām
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i ٲariqat es-selām(G. 140/1)

2.2.2.5.26.10.3. Hakikat

Hakikat, gerçekte var olan, olduğuna kesin inanılandır. Bir şeyin esasını oluşturan temel değerdir. Tasavvufta üç anlamına dikkat çekilir. İlki Allah’ın hak yolun yolcusundan onun özelliklerini alıp yerine kendi özelliklerini ikame etmesi, ikincisi ise tasavvufun özü olması olarak kullanılmıştır. Hakikat, ilm-i tasavvuf şeriat, ilm-i fıktır. Üçüncüsü ise Hz. Âdem’den kıyamete kadar değışmeyecek olan olarak kullanılmıştır. (Uludağ,1990:216; Öztürk, 2003:275).

Hakikat kavramı kelime ve terim anlamlarıyla şairimizin dîvân’ında hakikat olan bir takım sırların yani herkes tarafından bilinenleri değıl sadece Allah ehli olanlar tarafından bilinenlerin açıklanması olarak şu şekilde yer almıştır.

Haqîkat sırr-ı esrâruñ cihânda ehl-i hâl añlar
‘Avâm olan ne bilsün hâlet-i ‘aşkı vebâl añlar(G. 69/1)

Her kim ki dünya malına gönül verir ve kendini Allah’tan muğayyer görürse onun hakikat esasına sahip olması beklenemez düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu zerd bu zînet-i dünyâ ile bu fikr-i muhâl
Seni bu rāh-ı haqîkatden ‘aceb kıldı cüdā(G. 3/3)

Her kim ki muğāyir göre kendüñi Hudādan
Keşf olmadı kıldı aña esrār-ı Haqîkat(Mus. 5/3)

İnsanların hidayeti ve hakikati bulabilmesinin temel esasının tevhiğ olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Hidāyet bābünüñ miftāhı tevhiğ
Haqîkat ‘āleminüñ rāhı tevhiğ(G. 35/1)

2.2.2.5.26.10.4. Ma'rifet

Arapça bir kelime olup tecrübe edilmiş bilgi, bilme anlamında kullanılmaktadır. Ma'rifet, sûfilerin ruhânî halleri yaşayarak, manevi ve ilâhî hakikatleri vasıtasız tedarik ve deruni tecrübî ile elde ettikleri bilgi, irfân anlamına gelmektedir (Uludağ,1990:347; Öztürk, 2003:277).

Herkesin anlayacağı bir bilgi olmadığından ancak marifet sahibi ehlullah anlayacağı bununda manevi bir halle tahsil edilebileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Bu taḥṣîl eyledigüm ma'rîfetler
Ṭarîḳ-i Ḥaḳda oldı baña sedler
Dil olmaz Kâ'be anda olsa pütler
Cem-î taḳlîdimi taḥḳîke döndür(Mus. 8/6)

2.2.2.5.26.10.5. El almak

Bir mürşide intisap edip ondan tarikatin yollarını öğrenmektir(Uludağ, 1990:166). Allah yoluna gönül veren birinin, ona ulaşmak için bir mürşidin himmetinden faydalanması ve ona tabi olması hali onun yüreğinde meydana gelmiş olan derdin dermanı olacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Seyyid Seyfî gel mürşîd elin al
Eyleye tâ kim derdine dermân(G. 166/7)

Seyfullâh sözünde mestdir şeyḥinden aldığı destdir
Dîvâne-râ ḳalem nîstdir ne söylese ḳanar olmaz(G. 102/7)

2.2.2.5.26.10.6. Arş

Çadur, çardak, hâkimiyet anlamında kullanılır. Gökteki en yüksek yer olarak kabul edilir. Levh-i Mahfuzda olmasından dolayı Allah'ın takdirinin gerçekleştiği yerin de burası olduğu düşünülür. (Uludağ,1990:53; Pala,1990:40). Bazen kâinatın bütünü anlamında dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürem görseler 'arş olmuşum
Geh görürüm Ḥâḳ ile ferş olmuşum(T.bent. 4/1)

Bazende melekût âlemi anlamında Arş-ı Mecid olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Geh görürüm hâk ile bād olmuşum
 Geh görürüm âb-ı revân ser-keşüm
 Gâh çıkarum ‘arş-ı mecîd üstüne
 Geh inerüm yedi yerûn altına (Mus. 4/5)

Allah ehli olanları manevi bir yolculuk esasına bağlı olduğu dolayısıyla onlarla Allah arasında bir iletişimin mevcut olduğu düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şakın vâ’iz görüp’âşıklarun ‘aşkına dahl etme
 Derûn-i sîneden ‘arşa İrüşir âhumuz vardur (G. 55/3)

Arş’ın devr itme yani döndürülme görevinin meleklere ait olduğu Dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Gel şekki göñlinden gider
 Mü’minlerde inkâr n’ider
 Melekler ‘Arş’ı devrider
 Ya ben nice dönmiyeyüm (İ. 16/3)

2.2.2.5.26.10.7. On Sekiz Bin Âlem

Kur’an’da geçen “*Hamd âlemlerin rabbi olan Allah’a mahsustur*(Fatiha/1)” ayetinde geçen âlemler konusunda âlimler farklı fikirler ileri sürmüşlerdir. Ancak on sekiz bin âlem kavramı tasavvuf ehli arasında yaygın bir şekilde kullanılmaktadır. Yaratılan nefs-i küll ile beraber anâsır-ı erba’a mevâlid-i selâse ile beraber bunların karşılığı olarak bin âlem sayıldığında 18 bin âlem edecektir. Bu rakamın kırk bin, on dört bin olduğunu söyleyenlerde vardır. İçeriği belirtilmeden dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Ol evûn on sekiz biñ ‘âlemi var
 Kimi nârı kimi nûr-ı muşaffâ(K. 1/9)

Küntü kenzün sırrı zâhir oldı bir kez kün didi
 On sekiz biñ ‘âlem anuñçün Kelâmu’llâhdur (G. 50/3)

İnsan kalbi Allah'ın oraya sığmış olmasından dolayı hem âlemin merkezi hem de âlemi kendinde topladığından dolayı onu gösteren bir aynadır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

On sekiz biñ 'âleme âyinedür qalbüñ senüñ
Kendü ef'âlindür anda görüñen yahşi vü 'abes(G. 106/6)

2.2.2.5.26.10.8. Heft İklim

Dünyada var olan yedi iklim bölgesine karşılık kullanılır. Bütün kâinatı karşılar şekilde kullanılmaktadır(Pala, 1990:222).Yedi iklime hükmetmek yani kâinatı etkisi altına almak, bir diğer yerde ise kendi nefsinin terbiye etmek gayesiyle yedi iklimde sülükünü tamamlaması gerekir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Yedi iqlīm hūkm itmek murādı
Önünce 'aşkı burhān itdi Qayyūm(K. 4/14)

Yedi iqlīme ittdüñse sülūki
Bilirsün n'eydügün ism ü müsemma(G. 8/7)

2.2.2.5.26.10.9. Va'z

İnsanların doğru yola gelmesi amacıyla onlara verilen nasihat, öğüttür. Bu va'z ı verene de vâiz denir(Uludağ,1990:551). İnsanlara doğruyu buldurmak amacıyla öğretilenler olarak söylenen sözün nadan için olduğu kendisi gibi Allah ehli olanlara nasihat gerekmediği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ögredi kimsenüñ baña gerekmez
Ne va'z ü ne naşihat isterüm ben(G. 183/2)

2.2.2.5.26.10.10. Deyr, Kilise,

Hristiyanların ibadet mahallidir. Rahipler burada kendilerini Allah'a adayarak hakikati bulmaya çalışırlar. Şiirde de sadece mekân adı şeklinde ele alınmaktadır.

Bağladum bel rāh-ı ‘aşkuñda ölürsem dönmezem
Rāhib-i deyr-i beķāyum ğayrī zünnār istemem(G. 144/3)

2.2.2.6. TARİKÂTLA İLGİLİ MEFHURLAR

2.2.2.6.1. Halvetîlik:

Lehican’da doğan Ömer el-Halvetî Zâhid-i Geylânî’nin halifesi olarak irşad faaliyetlerinde bulunmak üzere amcasına intisap etmiş, amcasının vefatından sonra onun yerine post nişin olan Ömer el-Halvetî; başta, Tebriz’de olmak üzere farklı yerlerde irşad faaliyetlerinde bulunmuş ve zaman içerisinde bağımsız ve kendine ait sistemi olan bir tarikata dönüşmüştür. Kurumsallaşmış bir tarikat olmayan Zâhidiye tarikatıyla silsile olarak birleşir ve bu tarikat, Sadreddin Erdebilide Safeviyye, Ömer-el Halvetîde de Halvetiyyeye dönüşmüştür. Birçok şubesi bulunan Halvetiyye tarikatı İslam coğrafyasında en yaygın tarikat olduğu görülmektedir. Tarikat’ın silsilesi Ahi Mirem, Sadreddîn Hiyâvî ve oradanda tarikatın ikinci kurucusu olarak kabul edilen Seyyid Yahyâ-yı Şirvanîye ulaşmaktadır. Onun ölümünden sonra tarikatın dört kola ayrıldığını görmekteyiz(Uludağ, DİA.: 394).

1. Ruşeniye
2. Cemâliye
3. Ahmediye

Bu dergâhın şeyhi olan Ahmedi’nin aynı zaman da fütüvvet teşkilatında yiğit başı makamını temsil ettiğinden dolayı “Yiğitbaşı” da denir. Aynı zamanda bu Halvetîler arasında Orta yol olarak da kabul edilmektedir. Şairimiz olan Seyfullah Nizâmoğluda bu grubun Ramazaniye koluna mensup olan Ümmî Sinan’ın kurmuş olduğu Sinaniye koluna mensuptur.

4. Şemsiye

Halvetîlerde seyr u sülûk yolculuğu esnasında yedi isim kullanılarak(Lâ ilâhe illallah, Allah, Hû, hak, hay, Kayyûm, Kahhar) yapılır. Her biri nefsin farklı boyutunu karşılayan bu zikrin tarikat içerisinde bulunan bazı kollarda farklı sayılarla kullanıldığı görülmektedir(Uludağ, DİA. s. 394). Anadolu’da var olan tarikatlar

kapatıldıktan sonrada gerek açık gerekse gizli olarak yapmış oldukları meclislerde devran ve semalar varlığına devam ettirmişlerdir. Dîvânda şairin bağlı olmuş olduğu tarikat adı bir ilâhîde şu şekilde yer almaktadır:

Zâhid bize ta‘n eyleme
 Hâlvetîyüz devrânîyüz
 Biz ehl-i ‘aşkuz söyleme
 Hâlvetîyüz devrânîyüz

Müftî fetvâ virür baña
 Cānum kurbân olsun aña
 Kōmaz bu ‘aşk beni baña
 Hâlvetîyüz devrânîyüz

Zikru’llâh ider dilümüz
 Güzeldür bizüm yolumuz
 Her kişi bilmez hâlimüz
 Hâlvetîyüz devrânîyüz

Yandursalar küller gibi
 Çignetseler yollar gibi
 Taşgın akar seller gibi
 Hâlvetîyüz devrânîyüz

Seyyid Nizâmoğlu gine
 Mecnûn olmuş döne döne
 Girdük çün aşk meydânına
 Hâlvetîyüz devrânîyüz (İ. 4)

2.2.2.6.2. Pîr

Yaşlı, ihtiyar büyük anlamında kullanılan farsça bir kelimedir. Sülûk yolculuğunda yanlış ve sıkıntılı yolları bildiğinden onlara yol gösteren anlamında tasavvufta kullanılır (Uludağ, 1990: 421). Dîvânda yol gösteren rehber anlamında şu şekilde yer almaktadır:

Merhâbâ olşun Taķî vü bâ-Naķî hem ‘Askerî
 Bunlaruñ kâ’im-maķâm-ı pîr-i pîrân merhâbâ (G. 1/7)

Tasavvuf yolunun yolcuları ham oldukları ve pişmeleri yani olgunlaşmaları için bir pîr'e ihtiyaç duydukları ve bu pîr'in izinden giderek hakikat ehli olabilecekleri düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

İrüş mürşide Seyfî puhte ol var
Eger bî pîr iseñ bir ham yemişsün(G. 175/7)

Şu gibi karar itme Nizâmoğlu müdâmi
Pirlere yüzüñ sür yûri didâre varınca(G. 200/5)

2.2.2.6.3. Şeyh:

Tarikata katılan taliplere irşad faaliyetinde bulunulan, kendisine uyulan kemal sahibi olan kişidir. Aynı zamanda onlara manevi yolculuk boyunca rehberlik yapandır(Uludağ,1990: 496-97). Dîvânda yol gösteren ve aynı zaman da kendisine hakkı telkin eden olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Bu ismi baña şeyhüm itdi telkîn
Bu telkîn ile hayâtı Hayya irdük(K. 3/27)

Kime bu ismi telkîn itse şeyhi
Hicâbı olmadı meydân irdi Hakkâ(K. 2/24)

2.2.2.6.4. Mürşid

İrşad eden, sâlikî doğru yola götüren, ona hakkı öğretip gösteren anlamına gelmektedir (Uludağ, 1990:388). Tasavvufta bağlılığın sembolü olan mürşide kayıtsız ve şartsız bağlanmanın ve onun yol göstermesi, rehberlik yapması durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Mürşide Hakk diyen kişi
Mürşidi Hakk bilmek gerek
Evliyâyâ uyan tâlib
Gayrîsin yok bilmek gerek(İ. 8/1)

Mürşide irüp eger derde devâ buldunsa sen
Zerre-i nâ-çiz iken bir âfitâb olsañ gerek(G. 116/3)

Ezel denizinde dervişin yol ehlinin bir katre olduğu; fakat bir mürşide erişmekle ummanlara daldığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Deryâ-yı ezelde sen bir katre sin ey dervîş
Mürşide İrüş katreñ iyleye küh-i ‘ummân (G. 171/6)

2.2.2.6.5. Abdâl, kalender

Yoksul, muhtaç olan, tarikatte, şeyhe bağlananlara verilen isimdir(Uludağ, 1990:142)

Abdâl:

Sayıları yedi veya yetmiş olarak kabul edilen, kendilerini ahirete adayan Allah dostlarıdır(Uludağ,1990: 14). Her şeyi terk edip Allah yolunda yol alan kişiler olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkinde abdâl olmuşuz
Varımız terk eyledük tâc ü kâbâdan geçmişüz(G. 94/2)

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkünde abdâl olmuşuz
Hāngah-i dilde Hâkdur rûz ü şeb mihmānumuz(G. 98/6)

Kalender:

Her iki dünyadan da ilgilerini kesmiş, dünya ve ahiret umurunda olmayan, toplumun kurallarına karşı umarsızca bir tavır takınmış, bazen ibadet eden zevk ve keyf ehli kişilerdir(Uludağ,1990:298). Ahiretten ziyade dünya aşkıyla kendinden geçen olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Beni kalender eyledi iki ruhuñ ‘aşıklar
Sineme yakdığım budur başdan ayağa tağları(G. 217/6)

Kendi gönlünü kalenderhane olarak görmekte ve bu durumu dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Bu dil mülkü alender-âne oldu
Bize hep ehli esrar eyledi hu(K. 6/8)

2.2.2.6.6. Tâlib

Hakk’a giden yolda dört merhale vardır. Bunlar(Tâlib, mürid, sâlik, vâsıl)dır. Allah’a giden yolda istekli olan anlamındadır. Hakkı isteyen, onu arzulayan tarikat yolunun ilk merhalesi olarak kabul edilir. Bu kelime, Hak yolunun isteklisi olmak anlamında kullanılır. Talibler iki kısma ayrılır: Hak tâlibleri ve cennet tâlibleri (Uludağ,1990:509; Üstüner, 2007:406). Allah aşkına karşı istekte bulunan olarak hak talibi şeklinde dîvânda şiirde şu şekilde ele almaktadır:

Kaçan şugletse tâlib ism-i zâtı
Melekler alk ıder nûrından Allâh(K. 7/14)

Allah yolunun yolcusu gerçekten hakikat taliplisi olsa bağlanacağı mürşid onu denize yani manevi hazineye dâhil edebileceği düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Haikat derine tâlib olursun
Seni bahri ıder ‘ummâna mürşid(G. 32/5)

2.2.2.6.7. Mürîd:

İrade eden, isteyen arzu eden anlamındadır. Kendisine ait bir iradesi olmayan, iradesini mürşidine teslim edendir. Mürşidinin iradesi karşısında kendi iradesinden vazgeçen, Hakk’ın iradesini isteyendir. Tasavvuftaki dört merhalenin ikincisidir(Tatçı,1990:384). Gerçeği arayanın gerçeğe ulaşması ve bu gerçeğe beraber ömür sürmesi yani tam bir teslimiyetle bu gerçeğe teslim olan olarak dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

‘Acâib türlü türlü hayallerle
Mürîd idinür âhır miğnetlerle(M. 2/2)

Hız. Peygamber’in ailesine mürit olunarak insanların hem bu dünyada hem de ahirette kurtuluşa erecekleri düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Mürîd olan mürîd i âl-i Resûle
Gece itiginüz tevbe abûle (M. 6/14)

Mürîd ol kendüni ħalâş eyle îmân zevâlinde
Bi-ĥamdi 'llâh benüm pîrüm bugün âl-i Muĥammed'dür(Müs. 10/3)

2.2.2.6.8. Sâlik:

Allah yolunda manevi yolculuk yapan, tarikat ehli olan kişidir. Tasavvufta ilim ehli değil hâl ehli olana denir. İlme-yakin değil ayn'el-yakin olan bilginin sahibidir. Manevi eğitimini maddi değerlerden üstün tutan kişidir(Uludağ,1990:451). Allah yolunun yolcusu olma isteğiyle bir takım değerler sahibi olan kişi ve aynı zamanda bu yolun ilki olan şariat yolunun yolcusu olarak bir zikir erbabıdır. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vaşl-ı Mevla dilerseñ iki 'âlem terkin ur
Sâlik-i rah-ı Ĥudânuñ varı zıkrı'llâh olur(G. 83/2)

Es-selâm ey sâlik-i râh-ı Şerî'at es-selâm
Es-selâm ey reh-ber-i ehl-i tarîkat es-selâm(G. 140/1)

Sâliki Allaha yaklaştıran, ulaştıran tevĥîddir düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Sâlik-i Mevlâya vâşıl eyleyen tevĥîddür
Cennet-i a'lâyı ĥâşıl eyleyen tevĥîddür(G. 57/1)

2.2.2.6.9. Zâhid:

Dünyayı sevmeyen, dünyadan yüz çeviren, dünyadan el etek çekip uzaklaşan anlamına gelmektedir. Kendini bütünüyle hak yoluna veren, dünya malına tamah etmeyen insandır(Uludağ,1990:581; Üstüner, 2007:411). Kişinin sahip olma imkânı olmasına rağmen, kendinden ve dünyadan geçip hakikate ulaşan ve aynı zamanda kendini kâinatı gösteren bir ayna olarak görmesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şanma ey zâhid bizi zâ'id yire dîvâneyüz
'Âlem-i bezm-i ezel cāmın çeken mestâneyüz(G. 97/1)

Onsekiz biñ ‘âlemüñ âyînesidür ƣalbimüz
 ‘Âlem-i zâhir de zâhid gerçi kim pervâne yüz (G. 97/4)

Allah’ın emrinin ayetle sabit olmasına rağmen sahte zâhidin secdeden kaçma hali dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Niçüñ sen secdeden zâhid kaçarsuñ
 Degil mi âyet-i ƣur’ân güvâhum (G. 150/6)

2.2.2.6.10. Vâsıl:

Erişmek, ulaşmak anlamında Allah’a ulaşan olarak kullanılmaktadır (Uludağ, 1990:559). Olgunluğa erişen Hakk’ı gören onun cemaliyle müşerref olan anlamında vâsıl ve vasılan olarak dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Vâsıl-ı dîdâr-ı Hâƣ olmaz muƣarrer ol kişi
 Varlığından olmayunca tâ fenâ-ender-fenâ (G. 12/2)

‘Âşıkun dâ’im işi efgân olur
 Vâsılân hayret de hep hayrân olur (G. 51/1)

Allah’a kavuşma ümidine sahip olan kişi Allah dışında ne dünya’ya ne de başka bir güzele veya nesneye asla ne yönelir ne de muhabbet besler. Bu durum dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Vişâlün isteyen ‘âşık muhabbet iylemez ģayre
 Murâdı vâsıl itmekdür hemân cânını cânâne (G. 196/3)

2.2.2.6.11. İmâm

İman kelime manası bakımından önde olan demektir. Eserde On İki İmam, Hz. Hasan ve Hüseyin vb. kişiler için kullanıldığı gibi özellikle de kerem ve hürmet sahibi Hz. Ali için var olan kullanımlar dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Göster Nizâmoğlına yâ Rab ölmedin
 Ƣabz itme rûhunu ol devre dirmedin
 Yüzün ayağı başdığı toprağa sürmedin
 Ya’nî İmâm Muammed Mehdîyi görmedin

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Mürtezā ‘Alī (Müs. 4/11)

Ehl-i sünnet düşüncesi mekteplerinden olan Hanefî mezhebi imamı Ebu Hanife dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Çün İmāmuñ bu Ḥanîfe pāk dīni sen var yürü
Mezhebine daḥl iden kend’özinüñ noḡşānidur(G. 40/4)

Kırklar gibi gayb âleminde, kim oldukları tam olarak bilinmeyen, adına gavs veya kutub denilen kişiler vardır. Bunlara imameyn ya da imâmân denir. Dîvânda üçler kırklar ve yediler olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Tevhîd ider üçler kırklar yediler
Hakkı kabul idüp dünyā kodılar
Anuñçün anlara dervîş didiler
Ḥaḡḡı isteyenler tevḥîd eylesün(İ. 34/2)

2.2.2.6.12. Semâ ve Deverân

İşitmek anlamına gelen semâ, daha sonraları tasavvufi bir kavram olarak deveranla aynı anlamda kullanılmıştır. Zikir maksadı ile dinlenen musiki neticesinde kendinden geçmenin tesiriyle insanın dönmesini ifade eden semâ, mü’minin imanını artırdığı düşüncesiyle bazı tarikatlerde var ola gelmiştir. Kâdiriyye, Rifâiyye, Halvetiyye ve Mevleviyye gibi cehri zikri esas alan tarikatların döne döne yaptıkları zikre deverân ya da semâ denilir (Uludağ,1990:461; Öztürk, 2003:280).

İnsanların Allah’a ulaşmak için yapmış olduğu bu sema zikrinin ehl-i aşka ait olduğu bundan bigâne olan nasipsizlerin bu durumu anlamasının mümkün olmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

İnkâr itme ehl-i ‘aşḡuñ semâ’ına şafāsına
Diñlemezsın bari miskîn sözlerine tañla yüri (G. 231/4)

Tasavvuf ehli olanın sema ederken bir yandan dilinde tevhîd olması diğer yandan da gönlünde dünyaya ait fikirlerden arınması gerektiği düşüncesi dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Durma semâ' it döne döne git
 Kıomaya tevḥîd gönlünde efkâr(G. 82/3)

Devran etmenin, dönmenin ayıp hatta bu durumun utanılacak bir şey olmadığı olmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ṭa'n mıdur ser-mest olup 'aşk ile devrân eylesem
 Mihr u mah çarḥ-ı felek hep zâr u sergerdân aña(G. 11/4)

Vaizlerin anlamadıkları halde bu işe müdahil oldukları düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmıştır.

Görüp şufilerün devrânun ey vâ'iz gider daḥli
 Senün aḫluñ buña irmez bizüm maḫşûdumuz vardır(G. 64/2)

2.2.2.6.13. Tâc:

Başa giyilen başlıktır. Manevi gücü sembolize eden ve tarikat erbabının takmış oldukları başlıklardır (Uludağ, 1990:506).

Abdâl ya da zahit aşk tavırlarını öğrenmek istiyorsa tac'dan vazgeçmeli ve böylece aşk mertebelerine ulaşabilmelidir düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Terk-i tecrîdüz fenâ mülkinde abdâl olmuşuz
 Varımız terk eyledük tâc ü ḳabâdan geçmişüz(G. 94/2)

Geçmişüz tâc ü ḳabâdan terk-i tecrîdüz bugün
 Lâ'übâli pâk meşreb sâḳin-i ḫum-hāneyüz (G. 95/2)

Gerçek bir Allah dostu dünyadan ve onun ritüellerinden vazgeçmeli ki mana âlemine ve onun ilmine vakıf olabilsin düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şûfi virdüm saña tâc ü ḫırḳa-i seccādeyi
 'Âlem-i dilde benüm rāz-ı nihānum var imiş(G. 106/2)

Bu şüret-i zâhirle dil ‘âlemi fehmi olmaz
Var tâc ile hırkan düz kendüni bize şatma(G. 201/2)

Dünyanın geçiciliği düşüncesi onda daha evvel hüküm sürenlerin dahi toprak olup gittikleri ve geriye kendi büyüklüklerinden hiçbir şeyin kalmadığı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Kanı Kayşer kanı Hüsrev kanı Cemşid ü İskender
Yaturlar hâke yek olmuş ne tâc u ne kemer peydâ(G. 6/6)

2.2.2.6.14. Hırka:

Tarikat mensuplarının giydikleri kendilerine has yapısı olan özel, önü açık üst elbiseye denir (Uludağ,1990: 237). Dış unsurlarla insanların gönül dünyasına ait olanı anlaması mümkün değildir. Aynı zamanda bu dünya süsüne ait olan unsurlar yol ehlini Allah’a ulaşmaktan da yoksun bırakacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde dile getirilmektedir.

Bu şüret-i zâhirle dil ‘âlemi fehmi olmaz
Var tâc ile hırkan düz kendüni bize şatma(G. 199/2)

Şûfî gel odlara yak bu hırka ü seccâdeni
Mâni’-i dîdâr-ı Hâkdur saña bu tâcî kaba(G. 12/3)

Hırka giyme durumu, dış dünyaya ait bir eşya olduğu için görüntü ile alakalıdır dolayısıyla tasavvufta farklı bir değer olarak düşünülen bu durum dîvânda riyakârlık olarak şu şekilde ele alınmaktadır.

Var odlara yak hırka ile tâcuñ ey miskîn
Bu ‘âlem-i şüret de olan hâl-i riyadur(G. 44/3)

Velî zâhirde tâc hırka vü püşem
Belümde gizlidür zünnârum ey dost(G. 26/2)

2.2.2.6.15. Destâr:

Mutasavvıfların giymiş oldukları külahların üzerine taktıkları farklı renklerden oluşan sarığa denir(Uludağ,1990:144). İnsanın dış dünyasının değil iç

dünyasının önemli olduğunu insanın dışı yol erkânı ile düzenlenmiş olabilir fakat içinde bu erkânlara ait düzenekler yoksa onun hak aşkından habersiz olduğu anlamında dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Ȧısuñ bir cübbe vü destâr olupdur
Dirîgâ ‘aşk-ı Hâkdan içi boşsuñ (G. 175/3)

Cübbe u destâr kıo zâhid nemed-püş ol yûri
Mîr-i meydân-ı Taķi bedr-i dücânüñ ‘aşkına(G. 24/10)

2.2.2.6.16. Kabâ:

Kaftan anlamına gelmektedir. Astarsız giyilen uzun kumaş elbise olarak kullanılmıştır(Onay,1996: 288). İnsanın dış görüntüsü itibari ile bir meşrep mensubu gibi görünmesinden ziyade iç dünyası itibariyle baēlı olması anlamında yer alır bu durumun yol ehlinin hakikatten uzak olmasına yol açacağı düşüncesi dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Şûfî gel odlara yak bu hırķa-i seccâdeni
Mâni’-i dîdâr-ı Hâkdur saña bu tâc u ķaba(G. 12/3)

Geçmişüz tâc ü ķabâdan terk-i tecrîdüz bugün
Lâ’übâli pāk meşreb sâķin-i ģum-hāneyüz(G. 95/2)

Beni ‘üryân ü büryân it muĥabbet ģil’atün giydür
Varılmaz ģazrete herģiz bu tâc ü bu ķabâyla(T-bent. 3/1)

2.2.2.6.17. Zünnâr:

Papazların bir alamet olarak bellerine baēladıkları kuşaktır. Tasavvufta kendini tanıya adamak, hizmet sülük ve riyazet âdetidir (Pala,1990: 539).

Allah yolunun yolcusu olarak mutasavvıf görüntüyle deēil esasında içinde olanla kendini o yolun yolcusu olarak kabul eder bu durumu dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır:

Baēladum bel rāh-ı ‘aşķında ölürsen dönmezem
Rāhib-i deyr-i beķâyum ģayrî zünnâr istemem (G. 143/3)

Velī zāhirde tāt ırķa vü pūšem
Belūmde gizlidür zūnnārum ey dost(G. 26/2)

2.2.2.7. BAZI MUTASAVVIFLAR:

2.2.2.7.1. Hallâc-ı Mansûr:

Ene'l-Hak demesiyle dîvânda şu şekilde ele alınmaktadır.

Bağ şu Manşûrun işine halkı üşürmüş kalbine
Ene'l-Hağķuñ firâşına düşenlere timar olmaz(G. 97/6)

Bağr-i vaħdet den şada İnnî ene'llāhdur kalan
Anuñçün oldu Manşûr dār hem urgān ğarķ (G. 111/11)

Dîvânda Ene'l-Hak demesi neticesinde dara çekilmesi yani idam edilmesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Çünkü ben yār ile yārum Manşûr oldum digen dārum
Nesīmīyüm yüzüñ derüm aşşı ziyān olmaz baña(İ. 43/5)

Cemāl-i yār-i dil-berden bu dil Manşûra dönmüşdür
Mu'anber zülfine dil-ber beni dār iylemez hergiz(G. 89/4)

2.2.2.7.2. İbrâhîm Edhem:

Dîvânda bir yerde isim olarak şu şekilde yer almaktadır:

Göñül İbrâhîm-i Edhem gibi oldu
Cihāndan anı bizār eyledi Hû(K. 6/16)

Babası yerine padişah tahtına oturmasına rağmen padişahlığı ve tahtı Allah yolu için terk etmesinden dolayı dîvânda şu şekilde yer almaktadır:

Pādişāh-ı 'ālem isen de ferāğat eyledüñ
Şûret-i kārūn Yezīde ma'ni'i Edhem bize(G. 193/4)

2.2.2.7.3. Ümmî Sinan:

Dîvânda bir yerde kendisinden hakikat değerlerini telkin eden biri olarak şu şekilde ele almaktadır.

Seyfî kime kim telkîn ider Ümmî Sinândan
Girayân getirüp dünyâya ħandân iletürler (G. 78/5)

Dîvân'ın bir yerinde de piri olarak şöyle ele almaktadır.

Benüm pîrüm 'azîzüm Şeyĥ Sinândur
Anuñ şeyĥi de Ĥacı Karamândur(M. 10/5)

2.2.2.7.4. Nesîmî:

Dîvânda derisinin yüzölmesiyle şu şekilde yer almaktadır:

Çünkü ben yâr ile yârüm Manşûr oldum digen dârum
Nesîmîyüm yüzüñ derüm aşşî ziyân olmaz baña(İ. 43/6)

Fazl-ı Ĥaĥdan feyz irüşdi indi âşârüñ fenâ
Çıkarup postuñ Nesîmî oldu gör 'üryân ġarĥ(G. 111/12)

2.2.2.7.5. Ĥacı Bektâş-ı Velî:

Dîvânda bir yerde sultan velî olarak şu şekilde yer almaktadır:

Çıkar silsilemüz derler 'Âlîye
Erenler şâhı sulţân-ı Velîye(M. 8/3)

Seyfullah Nizâmoġlu, dîvân'ın son bölümünde yer alan mesnevide de kendisinin bağlanmış olduġu tarikatın mürşidlerinin silsilesini vermiş ve bunları dîvânda şu şekilde ele almaktadır:

Be-ġâyet izzet-i devlet sa' âdet
Tarîĥ-i Muştafâdan oldu bî' at
İrince silsilem râh-ı Resûle
Şefâ' at mâ' deni 'aşlü'l-uşûle

Ėulaĥ ur edeyüm ism ile takrîr
Çıkınca Muştafâya cümle bir bir

Ĥaĥĥa ĥamd ü Resûlüne taĥiyyât
Tarîĥat silsilesin itdüm işbât

Benüm pîrim 'azîzüm Şeyĥ Sinândur
Anuñ şeyĥi de Ĥacı Karamandur

Anuñ pîri yigitbaşidurAhmed
Hudâ rahmet kıla bî-hadd ü bî‘ ad

Alâaddîn ‘uşşâkîden alup el
Olupdur mürşid-i kâmil mükemmel

Anuñ şeyhidür İbrâhim-i şânî
Anuñ pîri Muḥammed Erzingânî

Anuñ da pîri evlâd-ı Muḥammed
Mübârek nâmı Yaḥya sırr-ı Ahmed

Anuñ da pîri Şadrü’ d-dîn ḥayyavî
Anuñ şeyhinüñ ‘İzzü’ d-dîn nâmı

Aḥî mîrimdür anuñ pîri ol şâh
‘İbâdet ide anuñ işi her gâh

Anuñ pîri ‘Ömer-i Ḥalvetîdür
Anuñ da şeyḥi Muḥammed ḥazretidür

Anuñ şeyḥi zâhid Geylânîdür bil
Fedâ olsun oña biñ cân ile dil

Anuñ piri Cemâle’ d-dîn Efendi
Anuñ da şeyḥi Şihâbü’ d-dîn Efendi

Anuñ da şeyḥi Rüknu’ d-dîn efâdı
Anuñ da şeyḥi Kûṭbü’ d-dîn Kâmil

Ebû’n-necm oldı ol sultâna reh-ber
Anuñ da şeyḥi ‘Ömerü’ l-bekr server

Aña mürşid Vaḥiyü’ d-dîn-i kâdî
Muḥammed Bekrûñ oldı ehl-i râdî

Muḥammed dînidür denir onuñ delîli
Anuñ da şeyḥi Mîmşâd dost Ḥalîli

Aña da şeyḥ Cüneyd Bağdâdî oldı
Serîr-i Suḳûṭîden aña geldi

Anuñ da pîri şeyḥ Mā' rûf-i Kerḥî
Bulupdur Dāvūd-ı Tā'iden fahri

Ḥabîb-i 'acemîye bu yol erkân
Ḥasanü'l-Başrîden ki geldi ey cân

'Âliyy'el-murtaẓâdurpîri anuñ
Velisidürzemîn ü âsumānuñ

Aña irdi yol erkân Muştafâdan
Nebîler serveri kân-ı şafâdan

Bularuñ şeyḥ Nizâmoğlu kûlıdur
Kul olan bunlara muṭlak velîdür

2.3. ÜSLÛP

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun şiirlerinde sade bir dil kullandığı görülmektedir. Bununla beraber mutasavvıf bir şair olmasından dolayı dîvân'ında dini ve tasavvufi öğelere yoğun olarak yer verilmiştir. Şiirlerinin diğer mutasavvıf şairlerde de olduğu gibi kolay bir söyleyişe sahip olduğu görülse de anlam ve söyleyiş bakımında da taklidinin zor olduğunu söylemek mümkündür. Mutasavvıf şairlerin tamamında olduğu gibi şairimizde de bazen görülenden farklı anlamlara gelebilecek sehl-i mümteni ifade tarzı onun söyleyişinin temel unsuru olarak karşımıza çıkar.

Şiirleri, Allah'ın kendisine bahşetmiş olduğu bir lütuf çerçevesinde dile getirdiği görülmektedir. Şiirlerinden de anlaşıldığı üzere ilim ve irfan sahibi olan şairin, vezin, kafiye gibi şiirin kulağa ve göze hoş gelmesini sağlayan yapısal değerlere de dikkat ettiği görülmektedir. Şiiri kendi duygu ve düşünceleri için bir araç olarak kabul eden mutasavvıf şairler bir yolculuk olarak düşünülen hayatı ve hayata dair edindikleri tecrübeyi başkalarıyla paylaşmak olarak düşündükleri şiiri bu kendinden geçme halinin bir terennümü olarak düşünürler.

Üslûpla ilgili inceleme hakkında bilgi veren kaynaklara baktığımız da belli bir şairin eserlerinde ortaya çıkan ve sürekli tekrar eden ortak özelliklerin o şairin üslûbunu oluşturduğu görülmektedir. Herkeste var olabilecek özellikler şairin

üslûbunu tespit etmede yararlı olmayabilir bu nedenle şairi bir diğer şairden ayıran özelliklerin tespiti gerekmektedir (Gümü, 2011: 40).

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun üslûbunu belirleyen bir takım özelliklerin olduğunu görmek mümkün; özellikle şiirlerinde kullanmış olduğu dil ve musiki, ele almış olduğu konular ve bu konuları dile getirirken başvurmuş olduğu bir takım yöntemlerden oluşmaktadır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında yabancı sözcüklere yer vermekle birlikte onun dili günümüz diline oldukça yakındır. Yunus misali kimi zaman sade ve anlaşılır bir Türkçeyle şiirler kaleme aldığını görmekteyiz. Seyfullâh Nizâmoğlu'nun dilinin en önemli özelliği günümüz Türkçesine yakın olmasıdır. Bununla beraber şiirinde bazı arkaik sözcüklere de yer verdiği görülmektedir:

Senüñ ' aşîlere lütfuñ öküşdür
Benüm nûr ile yarüñ nârum ey dost(G. 26/5).

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı'nda Arapça, Farsça ve bazen de Arapça, Farsça ve Türkçe sözcüklerden meydana gelen tamlamaların varlığı dikkat çekmektedir. Genelde iki sözcüğün kurmuş olduğu bağ şeklinde oluşan tamlamaların bazense "zincirleme tamlama" şeklinde oluştuğunu söylemek mümkündür.

Güruh-ı ehl-i ' aşkı biz bizüm ders-hânemüz ' arşdur
Delîl-i ' akl ile Hakkı nice idrâk idersin sen (G. 140/4)

Naş-ı hicâb-ı kalbden Hakk itdüñ ise kardaş
Dîdâr-ı hâzret-i Hakk çeşminde ola seyrân(G. 141/3)

Rü 'yet-i dîdâr-ı dost olmaz naşîb
Nâr-ı ' aşka yanmayınca bu beden (G. 145/3)

Sendedür cennet tûbâ vü melek hûr ü kuşûr
Sendedür bâr-geh-i hâzret-i Hakk dergâhı(mus. 7/4)

Menba' -ı kân-ı kerem ma' den-i mürüvvettür ol
Başdan ayağa kamu ' ayn-i kerâmetdür ol (G. 167/1)

Sen mekân-ı pertev-i zat-ı Hudâsın ey gönül
Sen temâşây-i rûh-i cânâne cânsın ey gönül (G. 169/1)

Âşinây-ı derd-i ‘aşk olduñ ferâgat eyleme
Geçme ğurbetde şaķın yâr-i muvâfıkdan gönül (G. 169/3)

Es-selâm ey sâlik-i râh-ı Şerî‘ at e’s-selâm
Es-selâm ey reh-ber-i ehl-i tarîkat e’s-selâm (G. 140/1)

Seyfullah Nizâmoğlu Arap alfabesindeki her harfte gazel yazmamıştır. Bununla beraber Dîvân’ın temel esasını gazeller meydana getirmektedir. Gazellerde şairin en fazla tercih ettiğı beyit sayısı 5’dir. 243 gazelin 115 tanesi 5’şer beyitlidir. Gazelden sonra dîvânda en çok dörtlüklerden meydana gelen ilâhîler, mesnevîler ve kasideler yer almaktadır. Dîvânda 1 tane Arapça-Farsça-Türkçe mülemma gazel(G. 160) olduğu görölmektedir.

Dîvânda bulunan musammat sayısı 27’dir. Musammatların içinde şarkı nazım şekliyle yazılmış 5 murabba bulunmaktadır. Bu şarkılardan 2’si 6, diğeri 2’si 5 bentten oluşmaktadır. Dîvânda 2 müseddes bulunmaktadır. 7 kaside, 1 kıt’a ve 23 müfret ise diğeri nazım şekillerini oluşturmaktadır(bk. İnceleme’mizin Nazım Şekilleri böl.).

Nazım türü olarak da Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvânı’nda Münâcât na’t, İhlas-nâme ve Tevhîd yer almaktadır (bk. İnceleme’mizin Nazım Türleri böl.).

İncelememizde elde ettiğimiz verilerden hareketle görüldüğü üzere Seyfullâh Nizâmoğlu’nun en fazla kullandığı nazım şekilleri gazel, kaside ve tasavvuf edebiyatı nazım şekli olan ilâhîlerdir. Kasidelerinde dîvân edebiyatında tam bir kasidede bulunması gereken bütün bölümler mevcut değildir. Kasidelerinde bir devlet büyüğüne övgü söz konusu değildir. Dolayısıyla şairin herhangi bir kimseye sunulmak üzere yazılmış bir kasidesi mevcut değildir.

Her şairde görüldüğü üzere şiirin kulağa hoş gelmesini sağlayan müzikal unsurların Seyfullâh Nizâmoğlu’nda da önemli bir yere sahip olduğu görölmektedir. Şiirin temel müzikal unsuru olarak vezinde şairimizin bazı durumlar dışında başarılı olduğu fakat dini-tasavvufi tarzda şiir yazan şairlerde görüldüğü üzere, şiir bir estetik kaygıdan öteye düşüncenin paylaşıldığı bir araç olarak kabul eden Seyfullâh Nizâmoğlu’nda da vezin kusurları bulunmaktadır. Bazı yerlerde var olan vezin

bozuklukları düzeltilme yoluna gidilmiştir. Bazı nazım şekillerinde de vezin tespiti yapılamamıştır.

Seyfullâh Nizâmoğlu Dîvân'ında dini ve tasavvufi değer çerçevesinde hikemî tarza yakın eserler meydana getirdiği görülmektedir. Özellikle gazellerinde Dîvân Edebiyatı'nın klasik anlayışından uzaklaşarak kadın, aşk, şarap konuları yerine Allah, din, vahdet-i vücûd gibi konuları ele almıştır. Dîvân'ında var olan. Kaside, rubâî ve musammatlarda da diğer türlerde olduğu üzere aynı konular işlenmiştir.

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvânı'nda, sık sık aliterasyon ve asonanslara başvurarak oluşturmaya çalıştığı ahenk unsuru şiirde farklı bir müzikal unsurun oluşmasını sağlamıştır. “b, m, n, l, r” sesleri yumuşak ve sızıcı sesler olmasından dolayı, şiirde vurgunun daha akıcı bir halde sağlanmasına katkı sunan sesler olarak kullanılmaktadır. Bu sesler diğer seslere nazaran dîvânda daha çok kullanılmışlardır. Şairin “n” sesine dîvânda daha çok yer verdiği dikkat çekmektedir.

Yandıklarum şam ü seher senden midür benden midür
Başumdaki ‘aşkdan eser senden midür benden midür

Terk itdigüm cân u teni yoğ eyledigüm ben beni
Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür(G. 49/1-2)

‘Âşıkun dâ’im işi efğân olur
Vâşılân hayretde hep hayrân olur(G. 51/1)

Benlîğin terk itmeyen h’od-bîn olur
Şanma mü’mindür anı bî-dîn olur(G. 52/1)

Şair, “m” sesini dîvânı'nda çokça kullanmıştır. “m” sesi diğer yumuşak ünsüzlerde olduğu gibi ses meydana geldiğinde her hangi bir engele maruz kalmadan ortaya çıkmaktadır. Bu sesin çokça kullanılmış olması şiire akıcılık katmaktadır.

Merhabâ şâhum Muhammed Mehdiden evvel gelüp
Mürde diller kıldun ihya câna cânân merhabâ(G. 1/8)

Gâh görürüm Hâk eyleyem Hâk menem
Geh görürüm yere iy ki gün menem
Geh görürem görseler ‘arş olmuşum
Geh görürüm Hâk ile ferş olmuşum(Tercibent. 4/1)

Yüzüm kara günāhum çok
 Necideyüm neyleyüm
 Saña lāyık ‘amelüm yok
 Necideyüm neyleyüm(İ. 13/1)

Şūfiyüm der gezerüm
 Hırkam tācum düzerüm
 Nice göñül bozarum
 Dostı sever geçerüñ(İ. 12/2)

Yā Rab muḥabbetinden göynümü itme ḥālī
 Mihrinden özge dilde hīç koma kıyl ü ḳālī
 Her ruz u şeb dilinde tesbiḥüm ey mevālī
 Yā Muştafā Muḥammed yā Mürtezā yā ‘Ālī(Mu.. 3/1)

Zulmet-i dünyāya geldüm içmege āb-ı hayatı
 Bunda ārām iylemez dil mihribānum andadur(G. 80/3)

Dîvânda “I” ünsüzünün 6700 civarında kullanıldığı görülmektedir. Bu sayı dîvândaki diğer ünsüzlerin kullanımı ile kıyaslandığında oldukça fazladır:

Bir yaña mülk ile mā‘ lüm
 Bir yaña ehl u ‘ayālüm
 Mevlā’m saña mā‘ lüm ḥalüm
 Necideyüm neyleyüm(İ. 13/5)

Günāhlarım şorulacaḳ
 Defterlerüm görülecek
 ‘Āşilerle sürülecek
 ‘Acep benümḥālüm n’ola(İ. 28/2)

Nice bir dil-berümüz aduñı vird eidinelüm
 İdelüm gel beri şimdengirü ezkār-ı İlāh(G. 192/4)

Bî-ḥaberler derd u dilden gelmesün bu meclise
 Geçmeyenler ḳāl ü kıyliden gelmesün bu meclise(G. 203/1)

Dîvânda çokça kullanılan ünsüzlerden biri de “r”dir. Seyfullāh Nizâmoğlu, Dîvânı’nda “r” sesini 4200 kez kullanmıştır.

Ḳanı İskender-i ‘ālem ḳanı dārāb-ı cihān
 İrdi Sohrāb tîr-endāze daḥı tîr-i ḳazā(G. 13/3)

Yar ğark ağyar ğark mest ğark huşyar ğark
Sır ğark esrar ğark vale-i hayrani ğark(G. 111/10)

Ṭamū-i nirānī ğarḳ u mālik-i sūzān ğarḳ
Cennet-i ḥūrī ü ḳaşr u ravza-i nirān-ı ğarḳ(G. 111/5)

Serdār-ı müttakīler Muḥammed-i Taḳīdūr
Envār-ı dīde 'i dil-i Āl-i ' Ālī Naḳīdūr
Bu virdi ḳoma dilden her rüz ü şeb oḳıdur
Yā Muştafā Muḥammed yā Mürtezā yā ' Ālī(Mus. 3/10)

Ḥudā Ḳur'ānda ḳurbāya meveddet emir ḳılmışdur
Bu emrūn imtişālī ol yüce dergāhı sevmekdür(G. 70/2)

Aşağıdaki tabloda ünsüzlerin kullanım sayıları yaklaşık olarak verilmiştir:

b	2926
c	954
d-d	4914
f	920
g-ğ	2100
h-ḥ-ḫ	3250
k-ḳ	3511
l	6633
m	6462
n-ñ	9300
p	1175
r	4200
ş	3100
t-ṭ	4100
v	2700
y	3400
z	3265

Seyfullâh Nizâmoğlu'nun Dîvânı'nda asonansların kullanımı, oldukça fazla olup dikkat çekmektedir. En çok “e” ünlüsü kullanılmıştır. Dîvânda 46215 civarında bir kullanım söz konusudur.

Resûlûñ âlini sevmek Reşulullâhı sevmekdür
Resûlullâhı sevmek sıdık ile Allâhı sevmekdür(G. 70/1)

Merhabâ ey nesl-i pâk-i nûr-i Yezdân merhabâ
Merhabâ di câmi‘ -i âyât-ı Qur’ân merhabâ(G. 1/1)

Yanmışum ben teşneye eyle ‘ aṭâ
Âb-ı Kevşerden ‘ Aliyye’l-Mürtezâ(G. 3/1)

Nice bağrum pâre pâre yâre yâre olmasun
Yetmiş iki pâre oldı Hâzret-i Zeynü’l-‘ abâ(G. 4/4)

Görineñ ‘ alem-i ḳalbümdeki envâ‘ -i şûretler
Olurmuş kendi ef’âlümünden ey şâhum meger peydâ(G. 6/2)

Ey ṭabîb olmaz bu derde çâre dermân eyleme
Gine derddür bilürüm bu derdüme iden devâ(G. 10/4)

Muḳtedây-ı ümmet-i Aḥmed emîr-i ehl-i dîn
Ca‘ fer-i Şâdık mürüvvet ma‘ deni kân-ı şehâ(G. 14/6)

Dîvânda kullanılmış olan ünlülerin sayısı yaklaşık olarak şöyledir.

a: 9675

ā: 9500

e: 46215

ı: 6664

i: 25178

î: 3100

o: 2890

ö: 1570

u: 6200

û: 2800

ü: 4200

Dîvânda şairin Arapça, Farsça, Türkçe olarak aynı anlamda kullanılan sözcükleri bir arada aynı mısra içinde kullandığı görülmektedir.

Ta‘l biyâ gel berü aç gözüñ olma ğâfilün
‘Areb ‘Acem Türk Tatar nefsiñiz eyleñiz zebün(G. 169/1)

Şairin şiirinde üç yerde Kur’an-ı Kerîmden surelerin Arapçasını ve o surelere ait mealleri bir özellik olarak kullandığı görülmektedir:

Yüzini gördüm okudum hamdü lillâh âyetin
Nuṭṭ kim ki dinledi okudı Rabbü’l-‘âlemîn

Dü kaşuñ gören kişi bildi dehân-ı mîmini
Er-Raḥmân âyetüñ okur oldılar ḥamime deġin

Kendi vücûdın añlayan mâlikıdür yevm-i-dîn
İyyâke na‘bûdü bilür okur iyyâke nesta‘în

İstivâşuñ bilen bilür ihdina’s-sırâṭ bugün
Müstakîm oldı kişi añladı çün kendüdekin

Sen sırâṭe’l-lezîne añlamayan olmayalum
En‘ amte aleyhim gayrı’l-maġdûbi çün bildük yeḳîn

Şaşma gör ṭarîḳini düşmeyesüñ yabañlara
Aleyhim âyetüñ oku olma gör ve led-ḡallîn

Seyyid Nizâmoġlı budur ümmü’l-kitâb didiġi Ḥaḳḳuñ
Vechinden bilmegen bunu bilmedi ne îmân ne dîn (G. 171)

Dîvânda şairin döneminde var olan Hurufiliġin etkisiyle yazdığı şiirlerin yer aldığını görmekteyiz. Alfabeı ahenk unsurları çerçevesinde şiire dönüştürerek kullanıyor olması buna işaret etmektedir:

Elif Allâh bâ beḳâdur tâ teā‘ lâ sâ şebîl
Cim cemâliyle celâli ḥa ḥayâta irdüm üş

Ḥı ḥabîrdür dâl delîldür zâl zâtına anuñ
Rı raḥîmdür raḥmi çok zâ zevâlsüz bildüm üş

Sîn Semi‘dür şin Şekûrdür sād şameddir dād riḏā
Tı ṭahûrdur zı zuhûrdur ayn ‘alîmdir virdüm üş

Ġayn ġanîdür fa fettâhdur kaf kâdirdur kef kerîm
Lâm lâṭîfdür mîm mücîbdür nûn nûr’uñdur gördüm üş

Vāv vâḥidden bugün(e) he hidāyet iste gel
Lâm-elîfdür lâ dimezem îkrâruma durdum üş

Yā ya hayye ismini terk itme iḥyā idegör
Ben bu gönül şehrine esmā’ ile girdüm üş

Seyyid Seyfî bil bu cihân dārü’l-ḳarār degildür
Ezelebed bâḳî mülkdür bi-ḥamdi’llāh yurdum üş (G. 107)

Şairin şiirini kendi gerçeklerini anlatması için bir araç olarak düşüdüğü ve şiirinde adeta karşısındaki ile konuşuyormuş gibi “**ey**” veya “**ya**” ünlemlerini çokça kullandığı görülmektedir:

Derd-i ‘aşḳ oldum meded ey derde dermānum yetiş
Tende cān etmez ḳarārı cāna cānānum yetiş

Hıẓr-ı dil ister şarābı cāvidānundan senüñ
Ḥayy-i lâ-yefnā olan ey āb-ı ḥayvānum yetiş (G. 108/1-2)

Gider oldum ey beden şimdengirü var elveda‘
Göz ḳulaḳ ey el ayak dilde güftār elveda‘ (G. 110/1)

Yā Rab n’ideyüm sensüz ārām-ı dil ü cān yok
‘Aşḳsuz olan diller taḥtîdur aña sultān yok (G. 112/1)

Yā Resūla’llāh bize gör n’itti ‘āşî ümmetüñ
Görmeye onlar daḥı rûz-ı ḳıyāmet şefḳatüñ (G. 126/1)

3. BÖLÜM
SEYFULLÂH NİZÂMOĞLU
DİVÂNİ (Tenkitli Metin)

3. BÖLÜM: NİZÂMOĞLU DÎVÂNİ (Tenkitli Metin)

3.1. Nüshaların Tanıtılması:

Nizâmoğlu Dîvânı'nın yirmi üç nüshası tespit edilmiştir. Bu Nüshalardan on ikisinin oluşturulacak tenkitli metin çalışmasına kaynaklık teşkil etmesine karar verilmiştir. Söz konusu bu on iki nüsha farklı kütüphanelerde yer almaktadır. Söz konusu nüshalar ve nüsha özellikleri şöyledir:

1. (A) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Milli kütüphanede Milli kütüphane Yazmalar koleksiyonu 2853

Eserin istinsah tarihi belli değildir. Dîvânda, 236 gazel, gazellerden biri mülemma tarzında yazılmış, 8 terc-i Bent, 3 Murabba, 4 Şarkı v3 3 Müsedes, 7 Kaside, 10 küçük mesnevi, 2 kıta, 3 Rubai ve 5 tanede müfred yer almaktadır.

Müstensih: Seyyid Nizâmizâde Seyyid Ali Fakirdir.

Fizikî Özellikler: 102 varak, 233x175mm ölçü, talik yz., 17 satırlı.

2. (B) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Milli kütüphanede Milli kütüphane Yazmalar koleksiyonu 2852

İstinsah tarihi bilinmemektedir. Bu nüshada 222 gazel, 6 kaside, 1 Terci-i Bent, 1 Muamma 16 Müfred bulunmaktadır.

Baş: Be-ḥaḳḳı lâ ilāhe illa'llāh

Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Fizikî Özellikler: 65 varak, 233x175 mm. ölçü, yz, rika, st, 17

3. (C) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul üniversitesi kütüphanesi ktp. no.T 211

Bu nüshada ise 323 parça münacat, na't, ilâhî ve gazel yer almaktadır:

Baş: Tecelli eyledi zatıma Mevla

Son: Şol yüreği dağlu benim bilen bilür ki neyim

Fizikî Özellikler: Yk:93, ölçü:245 x181 st: 17 yz.: Adi rika, mahlaslar:kırmızı kt:Avrupa ct:yeşil kağıt kaplı

4. (D) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı:635/2

Bu nüshada kafiye düzenine göre tertiplenmiş 220 manzume münacat, naat, ilâhî ve gazel ile 5 müseddes, 1 murabba yer almaktadır:

Baş: Be-ḥaḳḳı lā ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Annesi ḳarnına ol pes ey püser
Günde yüz kere olur girer Çıkar

Fizikî Özellikler: istinsah th,1039, yk:91b-227, boyut: 200-140, st.:15.yz. Nesih, Müstensihî Ali bin Ahmed, İstinsah tî 1039 (1629).

5. (E) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı: o.ergin 1619/1

300 civarında şiir ihtiva eden bu nüshada gazel, kaside, mesnevi ve müfredler karışık bir şekilde yer almaktadır.

Baş: Tecellî eyledi zâtına Mevlā
Yaratdı bir muşavver rūḥ-ı zībā

Son: Ḳanı bize Ḥaḳ virmiş idi evvel emānet
Tā kim tutaruz biz anı ḳuvvetle be-gāyet

Fizikî Özellikler: Yk: 1-89a,boyut:200-160, st.:17.yz..Talik,Müstensihi:Belli değildir.

6. (F) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

istanbul büyükşehir belediyesi atatürk kitaplığı: o. ergin565/2

Bu nüshaya mesneviyle başlanmıştır, Bu nüshada 200 manzume münacat, ilâhî ve gazel, kaside ile 3 müseddes, 2 murabba ve nüfredler yer almaktadır:

Baş: Ola eger şa' bān ayında vāḳi' olsa ki ol ayların efdālidür...

Son: Anası Fāṭıma biñt-i Resüldür
' Ālīdür vālidī zevc-i Betüldür

Fizikî Özellikler: Yk:64a-176a,boyut:220-155, st.:19.yz..Nesih,Müstensihi:Belli değildir..

7. (G) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi.162/3.

Karışık bir şekilde düzenlenen nüsha, hemen baş tarafta bir fihristle başlar nüshanın içerisinde 220 civarında gazel, 15 civarında nesnevi, 3 terkeb-i bent ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Divân nüshasında yer alan şiirlerin bir fihristi yer almaktadır.

Son: Yunus emre'ye ait bir manzume yer almaktadır.

Fizikî Özellikler: istinsah th.1258,yk:92b-188a,boyut:224-165,st:23.yz. Nestalik, Kağıt:aharlı Müstensihî:Belli değildir.

8. (H) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi.1058/1.

Bu nüsha mesnevi ile başlamakta ve bu nüshada 4 mesnavi, 2 kaside, harf sırasına göre düzenlenmiş olan 210 gazel ve müfredlerden oluşmaktadır.

Baş: Be-hakkı lâ ilāhe illa'llāh
Koma ben kulumda cürm ü günāh

Son: Fihrist-i cāmī' u'l-Me'ārif bölümü yer almaktadır.

Fizikî Özellikler: istinsah th,1271,yk:1b-89a,boyut:216-132,st:23.yz. Nestalik, Kağıt: Aharlı Müstensihî: Belli değildir.

9. (K) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Yapı kredi sermet çiftler araştırma kütüphanesi 1105.

Bu nüshada 215 gazel,7 mesnevi, 3 kaside,1 ruba'i ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Yā Rabb bañā elfāzımı asān eyle
Ehkām u 'ibādedini ihsān eyle

Son: Nizāmoğlu egerçi 'aşî kuldur
Ümidim bu ide ceddüm şefā'at

Fizikî Özellikler: istinsah th,1274 ,yk: 100,boyut: 240-175,st:17. yz..Nestalik, Kağıt: aharlı Müstensihi: Nizâmzâde Ali Dede'dir.

10.(L) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

Ali emiri efendi manzum eserler (millet ktb.218)

Bir mesnevi ile başlayan bu nüshada har sırasına göre 200 gazel, 6 mesnevi, 4 kaside, 8 musammat ile müfredler yer almaktadır.

Baş: Be-ḥaḳḳı lā ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Seyyîd Nizāmî-zâdenüñ ḥayli ḳavîdir müşkilî
Ḳall şübhe oldı bunda kim vergisi hem hikmetidir

Fizikî Özellikler: Yk:89,boyut:240-130,st: 19.yz.. nesih(80-90 arası talik) mahlaslar kırmızıdır. Ct mor kağıt kaplıdır. Müstensihi belli değildir. İlk sahifede Ali Emri Efendi'nin vakıf mührü bulunmaktadır.

11. (M) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

hüseyin kocabaş kitaplığı: s.h.m.h. k.yaz.326

Mesnevi ile başlayan bu nüshada 200 gazel 7 mesnevi 2 kaside, 3 terkib-ibent ve müfredler yer almaktadır.

Baş: İdüp ḥamd ü şenā Allāha dā'im
Şālavāt hem resull'ullāha dā'im

Son: Enderun hümāyünüñ ḥāne'i ağālardan der-ṭārîk-i naḳşübendî
fuḳaralardan el-faḳîr el-ḥaḳîr bir ber-şehr-i yārî es-seyyîd Muḥammed
memiş ḡafereî ve'-cemi' ü'l-mü'minîn

Fizikî Özellikler: Yk:52,boyut:200-160,st:19.yz..Nesih,Müstensihi:Belli değildir.

12. (N) Kısaltmasıyla Gösterilen Nüsha

vatikan kütüphanesi: vat-turco 249

Vat-Turca 249 arşiv numarasıyla kayıtlı olan bu nüsha tek tek sayfalar halinde resimlenmiştir. Nüsha'da 225 gazel,6 mesnevi,6 kaside 8 terkib-i bent,ilâhîler ve müfredlerden oluşmaktadır.

Baş: Be-ḥaḳḳı lā ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Evvel ü ahir hüve'l-ḥayyü'llezîdür la yemût
Ara yirde Seyfîyâ ben bir ḥayâlât olmışum

Fizikî Özellikler: Yk:100, boyut:200-160, st:19. yz. Nestalik, Kağıt: aharlı
Müstensihi belli değildir.

13.Konya Bölge Yazma Eserler Kütüphanesi.

3507 arşiv numarasıyla kayıtlı olan nüsha külliyyat şeklindedir. Külliyyat'ın 920-992 numaralı fotoğrafları arasında Nizâmoğlu'nun divanı yer almaktadır. Bu nüshada karışık bir halde 315 manzume yer almaktadır.

Baş: Yâ Rab muḥabbetinden göynümi itme ḥâlî
Mihirinden özge dilde hiç kıya kıyl ü kâlî
Her ruz u şeb dilümde tesbiḥüm ey mevâlî
Yâ Muştâfâ Muhammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî

Son: Kûṭbu'l 'arîf Seyyid Nizâm zâde Seyyid Seyfullâh efendi
ḥazretlerinin virdleri

Fizikî Özellikler: Yk:138,boyut:200-160,st:20.yz..Rika Müstensihi belli değildir.

14. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 8313

Bu nüsha farklı nazım şekillerinden müteşekkil 340 civarında manzume ihtiva etmektedir.

Baş: İdüp ḥamd ü şenâ Allâha dâ'im
Şâlavât hem resull'ullâha dâ'im

Son: Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyâ murâd
Aña minnet itmeden kurtuldum oldum ber-murâd

15. Ali Emiri Efendi Manzum Eserler (Millet Ktb.798)

Harf sırası gözetilerek düzenlemiş olan bu nüshada 30-99 varâkları içinde 200 gazel, 3 kaside 2 terkibi bent, kıta, 2 mesnevi ve müfredler yer almaktadır.

Baş: Hâḳ-i pây-i ehl-i 'aşḳ oldum bugün ben bî-riyâ
Ġam degil zâhid eger olsa yerüm fevḳa'l-'alâ

Son: Seyyîd Nizâmî-zâdenün ḥayli ḳavîdir müşkilî

Hall şübhe oldu bunda kim vergisi hem hikmetidir

Fizikî Özellikler: Yk:69, boyut:220 x155 st: 17.yz.: nesih gibi, kağıt: kaharlı kalın ct:arkası meşin üstü kağıt kaplı . Baş tarafında 1-29. Yapraklarda şairin manzum bir risalesi yer alırken aynı zamanda eserde kütüphane mührü yer almaktadır.

16. Hacı Mahmud Efendi. (Süleymaniye Ktb.)3331

Bu nüshada muhtelif isimler altında düzensiz 182 parça manzume ve 36-38. Yapraklarda

Gaybi'ye ait bazı nazımlar bulunmaktadır.

Bas: Be-ḥaḳḳı lâ ilāhe illa'llāh
Ḳoma ben ḳulunda cürm ü günāh

Son: Seyyi Nizamoğlu benim yol altında baḡlu benim
Şol yüreḡi daḡlu benim bilen bilür ki neyim

yk:45, öç:232 x134 st: 25 yz:adi rika, kt: beyaz ct:Arkası meşin üstü siyah bez kaplı. 1-3. Yapraklarda Nesîmî'nin ve Kadı adlı bir şairin birer gazeli bulunmaktadır. , Sultan Mustafa'nın bir nazmına Ragıp paşa ile diğerk üç şairin nezirleri yer almaktadır.

17.Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)83

Dîvân'nın bir kısmını ihtiva eden bu nüshada Etvar-ı Seb'a, Mürşid'i Kamil, Adab-ı mürid İs-Sadikin ve sünnet-i Selase Beray'i ta'zim-i Al-i resul veUlema-i Zaman, Beyan-ı Daire-i Nefs-i Emmare, levvane, Mülheeme, Mutmaine, Raziye, Marziyye başlıklı şiirler bulunmaktadır.

Baş: Yā Rab bana el-fazımı asân eyle
Ahkâm ı ibadâtını ihsân eyle

Son: Nizāmoğlu ḥaḳḳı gör görme kendün
Baña açun bu erḳan itdi Kayyüm

Fizikî Özellikler: İst. th: Şevval/1302-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:10 öç:236x 160, st:22 yz:rıka, kt:beyaz, ct:ebr taklidi kağıt kaplı. ilk sayfadaAhmed Muhtar Efendi Zade ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır.

18.Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)84

Dîvân'ınbir kısmını ihtiva eden bu nüshada manevi mertebelere dair bir mesnevi ile 1 terki-i bend, 7 terc-i bend, 1 kaside, 5 rubai 17 müfredyer almaktadır:

Baş: Ey münkir hak gel vireyim sana tecella

Son: Nizami alemin kadrin bilürsün

Senin hep kadrini bilmez bilürsün

Fizikî Özellikler: İst. th: Muharrem/1303-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:11, ölç:225 x155 st: muhtelif yz: güzel, kt. beyaz ct: mor kağıt kaplıdır. İlk sayfada Ahmed Muhtar Efendi Zade Ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır. Nizâmoğluna ait bir münâcât yer almaktadır.

19. Haşim Paşa (Selim Ağa Ktb.)80

Bu nüshada kafiye düzenine göre tertiplenmiş 212 manzume münacat, naat, ilâhî ve gazel ile 4 müseddes, 2 murabba yer almaktadır:

Baş: Dilerseñ eyleye Allah tecella

Gönül mir'atını eyle mücella

Son: Ferâmûş itme künt-i kenzi

Ki zira yâr iken ağyâr olursa

Fizikî Özellikler: İst. th: Şevval/1302-M. 1885 yzn: Ali Haydar yk:39, ölç:235 x165 st: muhtelif yz: rika, ct: vişneçürüğü meşin kaplı ve ıstampa yaldızlıdır. İlk sayfada Ahmed Muhtar Efendi Zade ali Haydar'ın vakıf mührü bulunmaktadır. 40-53 yaprakları arasında Nizâmoğluna ait Miracü'l mu'minin adlı manzum eser yer almaktadır.

20. Milli Kütüphane Yazmalar Koleksiyonu 1173/2

Bu nüsha farklı nazım şekillerinden müteşekkil olan bu nüsha diğer eserlerinde içinde yer aldığı bir külliyyatdır. Külliyyatın 36a-55b varakları arasında divan yer almaktadır. Divan 300 civarında manzume ihtiva etmektedir.

Fizikî Özellikler: Ölç.235-163, yk.39-156, st. 19, yz. rika, kırmızı güllü bez kaplı mukavva bir cilt içindedir. Eserin müstensihi belli değildir.

Baş: İdüp hâmd ü şenâ Allâha dâ'im
Şâlavât hem resull'ullâha dâ'im

Son: Oldı remzi bir tabîb-i bî-vefâya muhtelâ
Ne yazık tutundım aña ölmekden özge çare yok

3.2. Tenkitli Metnin Hazırlanmasında Takip Edilen Metot:

Tenkitli Metin hazırlanırken her iki nüsha da kullanılmış, nüsha farkları dip notlarda gösterilmiştir. Tertip bakımından herhangi bir nüsha esas alınmamıştır. Fakat metin tespitinde A nüshası esas alınmıştır. Bu nüsha, şiir sayısı bakımından daha zengin bir nüshadır. B,C,D,E,F,G,H,K,L,M,N nüshaları şaire ait bir kısım şiirler içermemektedir. Bunun yanı sıra bu nüshalarda bulunup A nüshasında yer almayan şiirler ile yukarıda tanıtılan diğer nüshalar muhteva taramasından geçirilerek var olan farklı şiirler metnin içine uygun yerlere yerleştirilmesi suretiyle yeni bir netin meydana getirilmeye çalışılmıştır.

3.3. Transkripsiyon Sistemi ve Metnin Tespitiyle İlgili Açıklamalar:

Tenkitli metin hazırlanırken aşağıdaki transkripsiyon sistemi uygulanmıştır.

ع	ا	آ	ب	پ	ت	ث	ج	چ	ح	خ
ʿ	a	Ā	b	p	T	ṯ	C	ç	ḥ	ḫ
د	ذ	ر	ز	س	ش	ص	ض	ط	ظ	ع
d	z	R	z	s	ş	ş	ẓ-ḍ	ṭ	ẓ	ʿ
غ	ف	ق	ك	ل	م	ن	و	ه	ی	
ġ	f	Ḳ	k	l	m	n	v/o/ö /u/ü	a/e/h	y	

1. Farsça bazı sözcüklerde bulunan “vâv-ı mâ’dûle”, (ّ) işaretiyle gösterildi: ḥ̣ocā, ḥ̣oş gibi.

[KAŞAYID]

1.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Tecellî eyledi zātınā Mevlā
Yaratdı bir muşavver rūḥ-ı zībā
2. Yedi biñ yıl añā terbiyye itdi
Kemāl-i kudretinden ferd-i yektā
3. Ki her biñ yılda bir oldı müyesser
Sülūk üzere kemāle irdi esmā
4. O rūḥa bir ḥitāb eyledi Ḥālīk
Vücūdı dirildi gūyā ki deryā
5. Düründen oldı anuñ cümle 'ālem
Zemīn ü āsumān pinhān ü peydā
6. O 'ālem *aḥsen-i takvīmī* dirler
Su'āl itdigi yerdür Ḥak Te'ālā
7. Bu arada tenezzül emr olundu
Tabi'atla mukadder ola cem'ā
8. 'Anāşırdan yapıldı bunda bir ev
Mekān ide anı bu rūḥ-ı zībā
9. Ol evüñ on sekiz biñ 'ālemi var
Kimi nārı kimi nūr-ı muşaffā
10. Bu evde bir 'acep āyīne vardur
Muşakḳaldur muşakḳidür mücellā
11. Kaçan rūḥ istese evvelki ḥālī
İdem āyīneñe Allāh tecellā

1 A 7b, B 7b, CE 1237a, F 1125b, G 1094a, H 4102a, K 4a, L 6b, N 7b

2 añā A : saña B

8 zībā A : ra' nā B, cem'a N/anı A : bunu B

10 muşakḳidür A: muşaffādur B, C, D, E, N/evüñ A: anuñ C/ 'acep A: 'acayib B

12. Unumdunsa eger öteki hâli
 Karârdı girdi mir'atûñ dirîgâ
13. Ol 'âlemlere ki nûr itdi sende
 Kamusı nâra tebdîl oldı hayfâ
14. Tolar her 'âlemüñ içi kabâhat
 Aya meymûn ile hınzîr dirîgâ
15. O mir'atûñ tutuser yüzini pas
 Olur bir kara taşdan dağı ednâ
16. Çıkar olduğı vaqt cânûñ bedenden
 Komazlar aşlına gitmege kat 'â
17. Eger girdiyse imân kaçmadıysa
 Mü'ebbed kaldûñ ol şüretde eyvâ
18. Meger mürşid-i kâmile irüşe
 Zuhûr itmüş ola rûhânî ma' nâ
19. Muhabbetdür ola ol rûh-ı evvel
 Muhammed rûhıdur ol rûh-ı zîbâ
20. Ki ol rûh-ı Muhammeddür muhabbet
 Cenâb-ı Hâzret-i Mevlâya hâşâ
21. Ki anuñ âb-ı rûyî hürmetine
 Vücûda geldi bu dünyâ vü uhrâ
22. Bu rûh-ı Muştâfâya mazhar olmuş
 'Azîze iktidâ it yürü turma

13 ki A: kadîm E

17 müebbed A: müsevvid B, E, F, N.

19. zîbâ A: râ'na K/ Muhammed rûhıdur ol rûh-ı zîbâ A, Cenâb-ı hâzret-i mevlâyı şâha B/ola A, olan C

20 Hâşâ A: şâhâ L, N/

“Ki ol rûh-ı Muhammed dür muhabbet

Cenâb-ı Hâzret-i Mevlâya hâşâ”(20. B nüshasında yer almamaktadır)

22 İkinci mısra “Göñülde çekildi şahane tuğrâ”B

22 “Azîze iktidâ it yürü durma mısarası” (B, N nüshasında bulunmamaktadır.)

23. Saña telkîn ide tevḥîd-i darbı
Göñülde çekile şāhāne tuğrā
24. Devāmiyle ide ḳalbūñe te'sîr
Yine mir'ât-ı dil ola muşaffā
25. Yıkup emmārenüñ ḳaşr u sarāyuñ
O şüretler ki vardur ide fenā
26. Aradan ref' ola keşret ḥicābı
Gide lā-ḥükmi ancak kala illā
27. Zuhûr ide o vaḳt levvāme nefsi
Ḳomaz emmārenüñ ḥükmini ḳat' ā
28. Kişi Seyyid Nizāmoğlu bu ḥāle
İrüşmez tevḥîd itmeyence ammā

2.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Bi-ḥamdi'llāh ki bu cān irdi Ḥaḳḳa
Zihî minnet ki hicrān irdi Ḥaḳḳa
2. Nice dağlar u beller aşdı geldi
Bu gün rūḥ-ı sulṭān irdi Ḥaḳḳa
3. Muḥammed Muştafā devrānı geldi
Ne hoş devrān bu devrān irdi Ḥaḳḳa
4. Nice 'ālemleri itdüm temaşā
Hidāyet oldı seyrān irdi Ḥaḳḳa
5. Bu nefsi-i mülhime cezbeye yitti
Gelüp ser-mest ü ḥayrān irdi Ḥaḳḳa
6. Bu nār-ı 'aşḳa kim yandı yakıldı

25 fenā A: efna C, D, E, K, N

26 lā-ḥükmi A: lā-ḥükmü C

2 A 65b, 82b, B 51b, C 76b: E 1237a, F 1127b, G 1094a, H 4151 a, K 72a, L 8a, N 9b

Bulup derdine dermān irdi Hāḫḫa

7. Fedā itmek dilerdi ana cānuñ
Ḳabūle geçti ḳurbān irdi Hāḫḫa
8. Işıklar gibi ‘āşıklar gezerken
Kimi mest kimi ḫayrān irdi Hāḫḫa
9. Döne döne hele Mevlevī miskīn
Şükürler eyle devrān irdi Hāḫḫa
10. Ḥarābāt ehli bir dīvāne iken
Müyesser itdi sübhān irdi Hāḫḫa
11. Dilerdi vuşlata dil-dārı her dem
İderken bülbül efgān irdi Hāḫḫa
12. Ene’l-Hāḫ sözleri Manşūra n’itdi
Takup boynuna urğan irdi Hāḫḫa
13. Nice zulmānī nūrānī menāzil
Şükür geçti bu fermān irdi Hāḫḫa
14. Mūsāfir gibi idi cān bedende
Sa‘ ādet buldı mihmān irdi Hāḫḫa
15. Fenā-ender-fenāya ırmış idi
Bugün ‘üryān büryān irdi Hāḫḫa
16. Ḳuşur olmadı ki çün ḫizmetinde
Ḳul iken oldu sultān irdi Hāḫḫa
17. Göñülde on sekiz biñ dürlü şüret
Gidüp eşkāl ü elvān irdi Hāḫḫa
18. Resūl-i ekremüñ evvel sülūki
Bu menzildendür ol ḫān irdi Hāḫḫa

19. Bi-ḥamdi'llāh İrüşdük ol makāma
Delīl ol ehl-i irfān irdi Ḥaḳḳa
20. Delīl oldu bu yolda bize Aḥmed
Hele bu yol bu erkān irdi Ḥaḳḳa
21. Bizi kaṭreden ḥalk itdi Ḥālīḳ
Olup bir Baḥr-i 'ummān irdi Ḥaḳḳa
22. Baṣum tok idi bu meydān-ı 'aşḳda
Bu tok ile bu çevgān irdi Ḥaḳḳa
23. Göñül mülkindeki şol kara taşlar
Olup lā'1 ile mercān irdi Ḥaḳḳa
24. Kime bu ismi telḳin itse şeyḫi
Ḥicāb olmadı meydān irdi Ḥaḳḳa
25. Dilerdi dil bula evvelki zevḳi
Ciger ḳan dīde büryān irdi Ḥaḳḳa
26. Göñül mülküni Seyfī eyledüñ pāk
Hele bu ḳaşr u eyvān irdi Ḥaḳḳa

3.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Bi-ḥamdi'llāh ḥayāt-ı Ḥayya irdük
Koyup fānī şıfātı Ḥayya irdük
2. 'Anāşır zulmetinden oldu zāhir
Bulup āb-ı ḥayātı Ḥayya irdük
3. Ölüm yok bize Hızr olduk ölüm yok
Geçüp gitdük memāt-ı Ḥayya irdük

Vücūdum zerreden zerre idi ezel

Olup ḥurşid-i raḥşan irdi hakka(H nüshasında bulunmaktadır.)

3 A 36b, 89a, B 30b, C 40b: E 1273 a, F 1128 b, G 1095a, H 4162b, K 38a, L 8b, N 10a

3 Ölüm yok A: canda C: ölmez F: Cihanda D, G, N

4. Demi ‘İsāya mazhar düşdi bu cān
Bulup mevtden hayāt-ı Hayya irdük
5. Gidüp zulmetde terk itdi memātı
Bilüp ol pāk-i zāt-ı Hayya irdük
6. Didi Hakk *irci*⁸ bu muṭma’ine
Rızā-yı rāziyāt-ı Hayya irdük
7. Kılıçdan keskin ince idi kıldan
Geçüp biz ol sırāt-ı Hayya irdük
8. İrüşdük evvelün evveline
Bulunmaz āhirāt-ı Hayya irdük
9. Göñül Ka‘besi bunlardan arınd
Gidüp Lāt ü Menāt-ı Hayya irdük
10. Bu dehr-i pîre-zenden döndürüp yüz
Virüp ric‘at berāt-ı Hayya irdük
11. ‘Anāşır bend ü bāğ olmuşdı baña
Koyup ol müşkilāt-ı Hayya irdük
12. Ne gelse nuṭka ilhāmāt-ı Hakkdur
‘Acā‘ib vāridāt-ı Hayya irdük
13. Mekānum lā-mekān mülkünde oldı
Ġarā‘ib menzilāt-ı Hayya irdük
14. Bu zāhir şüretin virdük fenāya
Vücūd-ı bākiyāt-ı Hayya irdük
15. Biri biñ görmeden bulduḡ ḡalāsı
Bulup ma‘neviyāt-ı Hayya irdük
16. Bu nefis bilenler menzilidür
Bulup bu ma‘rifāt-ı Hayya irdük

8 evvelün A: evvelinün C, N

11 ‘Anāşır bend ü bāğ olmuşdı baña

Koyup ol müşkilātı Hayya irdük” (C, N nüshasında bulunmamaktadır)

17. Maḳām-ı ḥazret-i ‘İsādurur bu
Anuñçün ulviyyāt-ı Ḥayya irdük
18. Fenā-ender-fenādur işbu ‘ālem
Fenādan bu şıfāt-ı Ḥayya irdük
19. Murādum yok murādum Ḥaḳ murādı
İrādet birle zāt-ı Ḥayya irdük
20. Ölmeden ol gün öldüm hem dirildüm
Görüp ol ‘araşāt-ı Ḥayya irdük
21. Bu menzildür ḥuşul-i tevḥid-i zāt
Bulup tecelliyāt-ı Ḥayya irdük
22. Dibi el-faḳr-ı faḥri bunda Aḥmed
Anuñçün faḥriyāt-ı Ḥayya irdük
23. Murādım sırrı idi Muştafānuñ
Bulup ol sırrıyāt-ı Ḥayya irdük
24. Bu ismi baña şeyḥüm itdi telḳin
Bu telḳin ile ḥayāt-ı Ḥayya irdük
25. Ferāmuş itmeden saḳlasun Allāh
Bunuñla menzilāt-ı Ḥayya irdük
26. Çü bildük evvel ü aḥir Ḥudādur
Ḳoyup bu ğayriyāt-ı Ḥayya irdük
27. Nizāmoğlu çıḳalı ara yerdan
Vücūd-ı vācibāt-ı Ḥayya irdük

20 ol gün A: ögden C, F, L, N

“Çü bildük evvel ü aḥir Ḥudādur

Ḳoyup bu ğayri yātı Ḥayya irdük”(E, N nüshasında bulunmamaktadır.)

4.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. 'Acā'ib lütf u ihsān itdi Qayyūm
Beni bir gevhere kân itdi Qayyūm
2. Giyirdi başuma tāk-ı sa' ādet
Beni bir mülke sulṭān itdi Qayyūm
3. Ne zıdd u ne şeriki var mülküñ
O mülke beni ḥaḳān itdi Qayyūm
4. Beni bir ḳaṭre iken nāgehānī
Varup bir baḥre 'ummān itdi Qayyūm
5. Baḥruñ ne kenārı var ne ḳa'rı
O baḥrī baña evṭān itdi Qayyūm
6. Ḥurūf u lafzı şavt olmaz o yirde
Qāmusın mest ü ḥayrān itdi qayyum
7. Ḥicāb olmışdı benlük baña bende
O küfri şaşdı imān itdi Qayyūm
8. Ḥaḳīḳat gencüñ izhār itmek için
Qāmu mülkümi vīrān itdi Qayyūm
9. Gerekmez cenneti ḳorḳmak ṭamudan
Rızā-yı Ḥaḳḳa fermān itdi Qayyūm
10. Beni bir zerre iken nūrı birle
Ġarā'ib māha tābān itdi Qayyūm
11. Bu nefis-i rāziyem marziyye oldu
Bir āvāz ki ḥilḳate cān itdi Qayyūm
12. Beni bensüz iletdi bir maḳāma
Bir ulı şāha mihmān itdi Qayyūm

4 A 50b, 89b , B 65b, C 48b: E 1283b, F 1129a, G 1096 b, H 4167 b, K 45b, L 10a, N 22a

1 bir A: bu B,

9 ḳorḳmak A: korkmaz C

13. Bu ilüñ ehli sulṭān elçisidür
Anuñçün derde dermān itdi Qayyūm
14. Yedi iqlīm ḥükm itmek murādı
Önünce ‘aşkı burhān itdi Qayyūm
15. Göñül mülkinde ağyar qorqusından
Bu zıkrı’llāhı pāsban itdi Qayyūm
16. ‘Aql u rūḥiyle nefsum buldı vahdet
Qamusun dilde yeksān itdi Qayyūm
17. Ma‘ārif bahrı çüş itdi göñülden
Cihāna gevher-efşān itdi Qayyūm
18. Şalāt ile kıyāmum oldı kâ’im
Anuñçün ehl-i ‘irfān itdi Qayyūm
19. Bu marzıyye kıyāma ermek ile
Qıyāmet ḥālūñ āsān itdi Qayyūm
20. İrüşüp‘ aql ile bākī hayāta
Ölümsüz dirlik ihsān itdi Qayyūm
21. Fenā-ender-fenā oldum fenāda
Bekāda cānı cānān itdi Qayyūm
22. Göñülde qomadı bir ğayrī şüret
Derūnum nūr-ı Yezdān itdi Qayyūm
23. Künūz-ı Haqqı izhār itmek için
Bizi gül-gūna vīran itdi Qayyūm
24. Resūl-i Ekremūñ kâ’im maqāmı
İdüp irşād-ı ihsān itdi Qayyūm

20 ‘akl ile A: ‘aşkla B, D, E: ‘aşk ile H, N

23 Gülgüne A: bugüne B, Bir güne N

25. Cemāl-i nūr-ı zātı vaḥdet ile
Göñül mülküñ gülistān itdi Qayyūm
26. Gören ol görünen ol gösteren ol
Bu benligümi pinhān itdi Qayyūm
27. Gözüm yumdum cem‘i-i māsivādan
Baña bu yolu erkān itdi Qayyūm
28. Nizāmoğlu Ḥaḳı gör görme kendüñ
Baña didārı seyrān itdi Qayyūm

5

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İrüşdi bir ‘acep kār eyledi Hū
Bizi vākf-ı esrār eyledi Hū
2. Cem-i varlıgum virdi fenāya
Beni bir devlete yār eyledi Hū
3. Baña bir cur’a sundı ‘aşk meyinden
Ayılmaz mest-i evkār eyledi Hū
4. Şerehler çekdi bir bir sīnem üzre
‘Āşıklar gibi bī-kār eyledi Hū
5. Benüm bu nefsi-i levvāmem elinden
Alup mülküni nā-çār eyledi Hū
6. Bir olup mülhime nefsi ile nā-gāh
Yürütdi ḥükmüñ izhār eyledi Hū
7. Gelüp şofra çeraḳ itdi ḥavāle
Yaḳup sīnemde taḡlar eyledi Hū

27 Bu yolu A: didārı B, N

“İrüşüp ‘aşkile bāḳi hayatı

Ölümsüz varlık ihsan itdi” Kayyum (F nüshasında bulunmakta.)

5 A 58a, B 40b, C 69a: E 1303a, F 1127b, G 1094a, H 4189a, K 64b, L 8a, N 18a

2 Yār A: var B

8. Bu dil mülk-i alender-hane oldu
Bize hep ehl-i esrr eyledi Hu
9. amu runiler mevlevi oldu
Kimin alar kimin oynar eyledi H
10. Ene'l-H syledp Manra 'a
Der-i dil-dr'e berdr eyledi H
11. Cemln gösterüp dil blblne
İin efgn ile zr eyledi H
12. Hrbt ehli oldum gitdi 'arşın
Beni b-nmus u 'ar eyledi H
13. af-yı cennete meyl itmez oldum
Gl mut ddr eyledi H
14. Bu cümle varlıgum degiti 'aa
'Acep hürmetli bzr eyledi H
15. Gl İbrhim-i Edhem gibi oldu
Cihndan anı bzr eyledi H
16. Bu 'a ateşi dil ormanlarını
Yaup yerini glzar eyledi H
17. Bu 'an h elinden vah elinden
'Acep derde giriftar eyledi H
18. adem badum mücerred 'lemine
Mcerredligi başa yr eyledi H
19. 'Aıl u nefis ile rum bir şey oldu
Anun keşf-i esrr eyledi H
20. Murdum vaşl-ı r-ı Mutafdur
Beni ol nr ile var eyledi H
21. Yapar yıkar nice isterse eyler
Glde 'ağını mi' mr eyledi H

22. Bu ismi Hūya hīç vasıta olmaz
Bu ismi gāyet ikbār eyledi Hū
23. Anuñçün Hūdūr evvel Hūdūr āhīr
Dilümde anı güftār eyledi Hū
24. Kime kim olsa telķin bunda rūzī
Onı maḥşerde serdār eyledi Hū
25. Eger telķin alup itseñ ferāmūş
Cehennemde yerūñ nār eyledi Hū
26. Kimin ki ism-i Hū gitmez dilinden
Anı hem-rāz-ı muḥtār eyledi Hū
27. Fenā dünyāya hergiz baķmayam ben
Bekā mülkin baña dār eyledi Hū
28. Göñül zülmetde ķalmadı hevādan
Anı Seyfī pür-envār eyledi Hū

6.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İnāyet ide saña ondan Allāh
Hayırlar vire saña cāndan Allāh
2. İkilik ref olup irüşe birlik
Seni ķurtara nefsi-lādan Allāh
3. Toyumlıķlar ide lā 'āleminde
Keremler ide iḥsānuñdan Allāh
4. Müyesser ola saña zıkr-i ķalbi
Ola gāyetde rāzı senden Allāh

27 bekā A: fenā B

28 kalmadı A: kalmıştı B, D, F, L

6 A 66a, B 50b, C 77b: E 1305a, F 1126b, G 1093a, H 4191a, K 73a, L 7a, N 16a

3 lā 'āleminde A: 'āleminde C

5. Anuñ bir adı tıfl-ı ma‘nevîdür
Ayurmasuñ bizi imāndan Allāh
6. Bular mülk-i ma‘ādin ‘ālemidür
Cevāhirler çıkardı kāndan Allāh
7. Fakîrû’l-hāl idi levvāme nefsi
Ġani itdi anı lütfundan Allāh
8. Kelāmu’llāh okudup gitdi cehli
Bu nefse virdi hoş ‘ilminden Allāh
9. İrüşdi hıızr-dil āb-ı hayāta
Müyesser eyledi zulmetden Allāh
10. Olup rûh ile nefsüñ imtizacı
Götürdi buğzı ara yirden Allāh
11. Zuhūr itdi gönül mülkinde Mehdi
Bizi kurtardı nefs zulmünden Allāh
12. Dımeşk şehrine ‘İsā indi gökden
Halāş itdi bizi Deccālden Allāh
13. Bu ism-i zāt müstecmi‘ şıfâtıdur
Anuñçün nūr ider nārından Allāh
14. Kaçan şuğl etse tālîb ism-i zātı
Melekler halkı ider nūrundan Allāh
15. Saña her birisin ider mu‘āvin
Seni kurtarmağa düşmandan Allāh
16. O dürlü dürlü ahlāk-ı zemā’im
Gidere ‘ālem-i qalbüñden Allāh
17. Yüri Allāh dur Allāh otur Allāh
Şakın hiç gitmesün dilüñden Allāh

18. Çalış şıǵl eyle bu ismi unuṭma
Dilerseñ ola rāzı senden Allāh
19. Bu ism telķin alup sürmez isen sen
Seni maḥrūm ide mihrinden Allāh
20. İrüş ḳalbünden ol Faḥr-i cihāna
Müyesser ide dīdārından Allāh
21. Göñül ḳulmetde ḳalmışdı hevādan
Ziyālar virdi envārından Allāh
22. Sürūr-ı ḳalb ile bir sırra irseñ
Hidāyet itse esrārından Allāh
23. Ola gör ehl-i sūnnet ve'l-cemā' at
Seni ḥalk id ebrārından Allāh
24. Enīsūm mūnisūm zıkrūm İlāhī
Ayurma yārini yārinden Allāh
25. Ḥaḳuñ tevḥīdinün ter-tākı irdi²²
Beni ḳurtardı nefis mārından Allāh
26. Fedā cānı olur olmazsa rāzı
Eger Seyyid Nizāmoǵlından Allāh

7.

mūfte' ilün fā' ilün mūfte' ilün fā' ilün

1. Öldüğünde ḳabrinden ḳaldıra başını cān
Göre ki maḥşer olmuş ḥayretde cümle insān
2. Ne şıfātla bunda mevşūf iseñ bil anda
Ol şekl-i cān būrinūr eyle bu nuṭķı iz' ān

20 İrüş A: iş C

23 ḥalk A: ḥaşr G

25 ter-tākı A: tiryāk-ı D, E, K, L, N

7 A 39b, B 43a: C 62a: E 1297a: F 1190b: H 4180a: K 55b: L 51b: N 102a

3. Naķş-ı hicāb-ı albden Hak itd  n ise ardaŗ³
D  d  r-ı h  zret-i Hak eŗm  nde ola seyr  n
4. Fi‘l-i Res  le fi‘l  n bunda mu‘tab  k ise
Anda ola en  s  n d  ‘im h  b  b-i Raĥm  n
5. Nefs  nle gice g  nd  z eyle cih  d-ı ekber
Dest-g  r ola y  r  n Ebu Bekr ‘   mer ‘ Oŗm  n
6. N  ŗ eyle her ne gelse z  hrse bil H  d  dan
Vire ŗar  b-ı kevŗer maĥŗerde ŗ  h-ı Mer  d  n
7. Z  kr-i H  d  y   dilden oma olanca cehd it
H  r  ler ile ferd   hem-niŗ  n ola   lm  n
8. ŗaķ  n h  r  ma ŗunma ĥ  nz  r olur der  nu  n
H  sed ey   degild  r ŗekl  n olur ŗo  ulcan
9.   l  rse   iki y  zl   meym  na tebd  l oldun
Var ise b  yle fi‘l  n var tevĥ  d eyle her   n
10. D  ny  ya meyli terk it bi’ll  hi kelb ol  rsu  n
  ts  n rencide ĥaĥķ   yir   peleng    arslan
11. Yiy  p yid  rmeyenler cem‘ eyledigi mal  
arınca ol  sardur ya ara yaĥud onuzlan
12. ŗoķ  n dili ile ĥaĥķ   yılan ıyan olurmiŗ⁴
Muķarrer ey   olmak kend  n g  ren m  selm  n
13. Yiy  p i  p yatanlar   nbay olur ya avŗan
aŗ  r muķarrer olmak kiz  b eyleyen fer  v  n
14. Altunl   c  melerle giy  p urulan   dem
  v  sa tebd  l olup amuda ide cevel  n
15. N  -maĥreme baķanlar aplumba  a olurmiŗ⁵
L    ler ola filler sicc  nde uta ev  t  n

16. Kin tutma mü'min iseñ mü'min ol aña zinhār
Deve olur gezersüñ maḥşer yerinde sekrān
17. Şol şavurup gezenler zurna-pā olur ekşer
Hırsın olursa ġālib kırtsun yāḥud zırtlan
18. Ḥaqqı idüp ferāmūş çok oynayup gülenler
Döne çitüne şekli ide enīn ü efgān
19. Zeğellik iden ādem keçi olmak muḳarrer
Bī-şek olursa ḥīle tilki olursuñ ey cān
20. Şehvet olursa ġālip hırsın gezer yularsuz
Dā'im beḥīl olursan olduñ bi' ayn-i Şeyṭān
21. İdüp müsāvī ġıybet ādem etin yiyenler
Marṭı olur ya kırtal şāhid bu söze Kıur'an
22. 'İlmi okuyup 'amelsüz geçseñ eger cihāndan
Bir yemişsüz ağaçsın ṭurma cehennemde yan
23. Ḥalka naşīhat idüp kendün eger tutmazsuñ
Üstü kalıblı çörek koz gibi içün yalan
24. Hırsız olur giceler tam delüp eşseñ dīvār
Şanşara döne yüzüñ öldüğüñ gibi hemān
25. Münāfık olsa kişi keklik olur ḥezr kıl
İden tarīk-i inkār olur gürūh-ı küfrān
26. Tevbe-i telkīn alup soñra ferāğat iden
Yüzi dönüp ardına ola bir ulı nişān
27. Ḥālī dahı olmadan ma' nī uğurlayanlar
Gelincik ola geze eyleme hergiz gümān
28. Ma' rifetüm var diyü kıurı lākırdı çalan
Alaca kıarga ola yāḥud öter şakşağan
29. Sazını sāzendeler ırlasalar çalsalar
Kınadın urur öter ḥoroz olur ey civān

30. Fā'idesiz endişeden pire ile bit olur
Çağal olurmuş şağın evveli için uluyan
31. İki cihān fahrinüñ nesline kim buğz ider
Anuñ ile haşr olur Kosta vü Miḥāl u Yuvān
32. Yerüñ göğüñ 'ilmini dünyā için okursuñ
Bir elif öğrenmedeñ maḫşūduñ otluk şamān
33. Böyle giyinüp kuşanma aldar seni inanma
Beg paşa didükleri bir kuruca ād u şān
34. Menzil uzak sen yayan zād u zevāduñ yok
Ḳaddüni lām eylemüñ cürm ile bār-i girān
35. Bu sözlerim şanma derd-mend şaḫuñ söz degil
Olur be-Ḥaḳḳ-ı Ḥudā öldüğüñ gibi 'iyān
36. Yarın rāfiẓiler ola her-i Yehūda
Binüp aña cühūdlar tamuda ide tayrān
37. Şeyhler mürā'î olsa baykuş olur muḳarrer
Şūfiler olsa kuzgun ol ola şekli hemān
38. Eger saña bu sözler kār itmediyse kardaş
Taşdan temürden ider tamuda seni Sübhān
39. Bu didüğüm sıfatlar dilerseñ ola fānī
Zikr eyle gice gündüz yan yakıl eyle devrān
40. Şerḥ itdüğüm bu sözler maḫşerde olıserdür
Zāhirde bu iş olmaz dünyānı itme vīrān
41. Gerçi tenāsuḫiler olur cihānda dirler
Bu söze itme taşdıḳ anlarda yokdur imān
42. Bir mürşid-i kāmile teslīm-i cān u dil kııl
Seyyid Nizāmīoğlu olmak dilerseñ insān

[ĞAZELİYYÂT]

[Harfû'l-Elif]

1.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Merhabâ ey nesl-i pâk-i nûr-ı Yezdân merhabâ
Merhabâ de câmi' -i âyât-ı Kır'ân merhabâ
2. Merhabâ olşun Ebûbekr [ü] 'Ömer nûr-ı ile
Berķ urur yüzinde şâhum nûr-ı 'Oşmân merhabâ
3. Merhabâ ey zübde-i âl-i Muhammed merhabâ
Merhabâ evlâd-ı Haydar şâh-ı merdân merhabâ
4. Merhabâ 'ammüñ Hasanü'r-Rızâdur çün senüñ
Merhabâ ceddüñ Hüseyin Şâh-ı şehîdân merhabâ
5. Merhabâ Zeynü'l-'ibâd-ü Bâķır u Ca' fer deki
Sende zâķir olmış ol âdâb-ı erķâna merhabâ
6. Merhabâ Mûsâ-yı Kâzım hem 'Âlî Mûsâ'r-Rızâ
Sırrına mazhar olan Sultân-ı 'irfân merhabâ
7. Merhabâ olşun Taķı vü bâ-Naķı hem 'Askerî
Bunlaruñ ķâ'im-maķâm-ı pîr-i pîrân merhabâ
8. Merhabâ şâhum Muhammed Mehdîden evvel gelüp
Mürde diller ķıldun ihya-yı câna cânân merhabâ
9. Merhabâ redd itme **Seyyid Seyfî** bendendür senüñ
Yüz sürer der-gâhına her gün ğarîbân merhabâ

1 A 8b: B 10b: C 3a: D4169a: E 1241b: F 1188a: G 1091a: H 4125a: K 4b: L 50a: N 100a

1. de A ey C, N/âyât A, diyen C
- 2 urur A: urub B, C, N/olsun A: evvelinC
- 3 âl-i A: nûr-i B, C, H, M, N
- 4 halkı C/çü A: çün B, C
- 5 ola, olanC
- 6 hem C
- 7 olşun A: olan L, N
- 8 Muhammed B de yok

2.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Yanmışam ben teşneye eyle ‘aṭā
Āb-ı Kevşerden ‘Alīyye’l-Murtezā
2. Bāde-i hicrān içersün sen de gör
Nice zehr içmüş Ḥasan ḥulku’r-rızā
3. Kanımız kaynar yolunda ölmege
Kānuñı saçmış Ḥüseyn-i Kerbelā
4. Ey münāfık bilmedün ma‘būdunu
Saña reh-ber olmadı Zeyne’l-‘Abā
5. Bākıra deryā-yı ḥikmet didiler
Okıdur ‘ilm-i ledünni gūyiyā
6. Mezheb-i Ca‘ferde Şādıklar olur
Kāzibe yok i‘tibārum bī-riyā
7. Mūsā-i Kāzım Ḥudānuñ nūridur
Andadur nūr-ı nübüvvetden ziyā
8. Muttaḳī iseñ Muḥammeddür Taḳī
Var ise imānuñ oldur muḳtedā
9. Reh-nümā olsun ‘Ālī vü bā-Naḳī
Mü’mīn ol itme Yezīde iḳtidā
10. ‘Askerine bende ol ḥulḳ-ı Ḥasan
Kır ḥavāric ‘askerin seyf-i Ḥudā

2 A 9a: B 11b: C 4b: D220a: E 1442b: F 1230a: H 4126b: K 6b: L 75a: N 149b

“Bende ol Musa rızānuñ alüne

Ehl-i imana kerem eyle ‘aṭā”(L nüshasında bulunmakta.)

1 kevşerden A: kevşer B, D.

4 niye A: yine F.

5 ki C.

8 “Mü’mīn ol itme Yezīde iḳtidā”B nüshasında ikinci mısra.

9 ” Var ise imānuñ oldur muḳtedā”B nüshasında ikinci mısra.

10 ‘askerine A: askeriye B.K.

11. Yine tekrār eyle imānuñ bugün
Bil Muḥammed Mehdīdür şāhib-livā
12. Lā' net olşun bunlara buğz idene
Raḥmetu'llāhi 'alā aḥbābına
13. Oldı Seyyid Seyfī 'abdi bunlaruñ
Baña reh-berdür bular rüz-i cezā

3.

fe'ilātün fe'ilātün fe'ilātün fe'ilün

1. Seni mest itdi dirīgā bu mey-i dār-ı fenā
Sen seni anlamaduñ ıalduñ anuñçün hayfā
2. Kūs-i rıḥlet çalınur kim ki gelür gine gider
İrmedi sem' ine bi'llāhi senüñ hıç bu şadā
3. Bu zerd bu zīnet-i dünyā ile bu fikr-i muḥāl
Seni bu rāh-ı ḥaḳīkatden 'acep kıldı cüdā
4. Niye geldüñ bu cihān mülkine bildüñ mü seni
Ekl ü şürb itmege geldin mi şanırsuñ maḥzā
5. Ğafleti қо gözüñ aç sende Nizāmoğlu bugün
Sensüñ ol mazhar-ı āyīne-yi envār-ı Hudā

4.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Ben muḥibb-i ehl-i beytüm sevdigümdür Muştafā
Bende-i āl-i Resülüm pādişāhum Murtezā

13 bular A: bunlarB

12 "Lā'net olşun bunlara buğz idene

Raḥmetu'llāhi 'alā aḥbābına(C Nüshasında bulunmamakta.)

3. A 9b, B 10a: C 4a: D 145b: E 1240a: F 1164b: G 1552a: H 4126a: K 5b: L 36a: N 71a

1 bu mey C

4 niye A: yine C/sen A: seni C

4. A 9b, B 12a: C 4a: D220a: E 1243a: F 1230b: H 4127a: K 6a: L 75b: N 150a

1 muḥibb A: muḥabbet C

2. Cān u dilden k̄uluyum k̄urbānıyım der-gāhınuñ
K̄urretü'l-‘ ayn-i Muḥammeddür Ḥasan ḥulku'r-rızā
3. Sıneme çeksem şerehler tan mıdur dağlar yakup
Biñ cefā ile şehīd oldu Ḥüseyn-i Kerbelā
4. Nice bağrum pāre pāre yāre yāre olmasun
Yetmiş iki pāre oldu Ḥazret-i Zeynü'l-‘ Abā
5. Ey ḥavāric bilmedüñ kimdür Muḥammed Bākırı
Şed hezāren lā‘ net olsun cānına ey bī-ḥayā
6. Ca‘ fer-i Şādık imām u her dü ‘ālemdür bugün
Mü‘min iseñ gāfil olma iktidā it iktidā
7. Ber-güzīn-i āl-i Aḥmed muḳtedā-yı ehl-i dīn
Ḥazret-i Mūsā-yı Kāzım yolına cānum fedā
8. Nice biñ a‘ mālaruñ ‘aynuñ açar sürse yüzün
Münkir olma ey münāfık merḳad-i Mūsā’r-Rızā
9. Muttakī olan bilür kimdür Taḳī kimdür Naḳī
Müşrik olan ne bilür kimdür bugün āl-i ‘ Abā
10. Şāh Ḥasanu'l-‘ Askerīnūñ ‘askeri olmak gerek
Rūz-i maḥşer olmayasun tā ki bunlardan cūdā
11. Ḥāk-i pāyine yüzüñ sürmek Muḥammed Mehdīnūñ
Sen müyesser eyle **Seyyid Seyfīye** bāri Ḥudā

5.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. Murtezānuñ çākeriyüz muḳtedāmuz Muṣṭafā
Tutīyā-yı dīdemüzdür ḥāk-ı rāh-ı evliyā

5 ḥayā A: riyā C: ziyā N / kimdür C

5A 10a, B 11a: C 4b: D 199a: E 1241a: F 1213b: G 1339a: H 4125b: K 7a: L 66a: N 132a

1 rāh A: şāh C, E, F, G, N

2 sen C/ bakmaz A: bakmazsın C

3 kan ile A: kanınla C/ yirde A: derde C

4 melāmet A: melā C

6 ca‘ ferī A: ḥicāb F/muḥīb C

2. İki göz ile nice bakmaz seversün ālini
Kurretü'l-‘aynuñ birisidür Hasan hulk-ı Rızā
3. Mā'im ile boyanup kan ile ol gerçek şehīd
Tā refīkūñ ola her yirde Hüseyin-i Kerbelā
4. Gir 'ibādet-hānesine giy melāmet şalını
Göstere nūr-ı cemālini saña Zeyne'l-‘Abā
5. Gel Muhammedden işit kim evvel ü āhir nedür
Vārişi 'ilm-i ledünnüñ Bākır-ı hayrū'l-verā
6. Yetmiş iki milletin hiçbiri nācī olmadı
Mezheb-i haq ister iseñ Ca'ferī ol dā'imā
7. Zehr-i cevr-i düşmeni yutduñ velāyet sendedür
Hażret-i Mūsā-i Kāzımdan İrüşdüyse du'ā
8. Pır-i irşadumsın ey şāh-ı Ḥorāsān el-meded
Gel yetiş ben pāy-māle yā 'Ālī Mūsā'r-Rızā
9. Gel Taķı ol cān ile sırr-ı Muhammed gör nedür
Dīn-i haqda vācib oldu mü'min iseñ ittiķā
10. Ol 'Āliyye'l-Murtezānuñ sırrıdur zāt-ı Naķī
Pāk mezheb pāk meşreb şāf dil-dār evliyā
11. Hūlkıdur anuñ Hasan kūz-i me'vālī 'askerūñ
'Askeri ol cānıña toğsun güneş gibi ziyā
12. Gözlemekden gözüñe dıksin hidāyet sancagun
Gün gibi bir gün toğa tā Mehdī-yi şāhib-livā
13. On iki burc-ı hidāyetdür Nizāmoğlı bular
Fırķa-i Nācī ola bunlara iden iktidā

8 şāh-ı ḥorāsān A: şāh-ı kūr 'an F: velayet D, L, N

9 Sırrı A: Sırla C/ ittiķa A: iktida C

12 gözüñe A: yüziñe L

13 bulara A: bunlara D

6.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cemāl-i Hâk müyesser ola diyü bir nazar peydâ
Dükenmez giceler âhum olinca tâ seher peydâ
2. Görineñ 'âlem-i kalbümdeki envâ' i şüretler
Olurmuş kendi ef'âlümünden ey şâhum meger peydâ
3. Kõnan bu dâr-ı dünyâya göçer bir cây-i fânîdür
Bu deñlü gelme vü gitme alınmaz bir haber peydâ
4. Esîr-i nefis-i şüm olma seni Hâkdan ba'îd eyler
Eger bir kez muṭî' olsañ olur biñ şûr-i şer peydâ
5. Gelenler geldügi yirden su'âl itseñ haber bilmez
Gidenlerden muḳarrerdür ki olmaz bir eşer peydâ
6. Kanı Kayşer kanı Hüsrev kanı Cemşîd ü İskender
Yaturlar hâke yek olmuş ne tâc u ne kemer peydâ
7. 'Înân-ı ihtiyâruñ virmedi İblîse cehd itdi
Olur mu şöyle **Seyyid Seyfî** gibi gerçek er peydâ

7.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. 'İzzüñ Celâlüñ haḳḳiçün bir çâre kıl Mevlâm baña
Tâ cümleden fâriğ olup meyl eyleyem senden yaña
2. Ben nefsimüñ işlâhına yâ Rab ḳâdir olamadum
Dermân olursa ger eger senden olur h'âcem baña

6 A 11a, B 10b: C 5a: D 190b: E 1240a: F 1206b: G 1064a: H 4125a: K 7b: L 61a: N122a

1 dükenmez A: tükenmez C

2 görineñ A: görine B

3 alınmaz A: olunmaz B, F, L, M, N/ cây A, hây C

4 olma A: olsañ D

5 "Gelenler geldügi yirden su'âl itseñ haber bilmez"

Gidenlerden muḳarrerdür ki olmaz bir eşer peydâ (Bu beyit C nüshasında bulunmamaktadır.)

7 A 11a, B 8b: C 5b: E 1237a: F 1130b: G 1032a: H 4123a: K 8a: L 11a: N24a

2 yâ Rab A: yâ Rabbî C

3. Zıkr ü 'ibādet t̃ā' atüm ḥalvetler ıslāḥ itmedi
Şimden gerü her kārımı ışmarladum Mevlām saña
4. Ben benligümle itdigüm t̃ā' at degilmüş t̃ā' atüm
Al benligüm benden kamu sen ıal hemān öñden soña
5. **Seyyid Nizāmıoğluñ** lütfuñla 'afv it cürmüni
Rüz-i kıyāmet bakmağa lāyık olam dīdārıña

8.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Göñül mir 'ātını eyle mücellā
Görine anda envār-ı tecellā
2. Bir ādem kendüñ idrāk itmeyünce
Bir āḫer kimseye virmez tesellā
3. Me'ād ile me'āsuñ vaşf-ı ḥālūñ
Eger berzaḫda itmezseñ temāşā
4. Yüri da' vā-yı irşād itme zinhār
Saña keşf olmadıysa 'ilm-i rü 'yā
5. Buña 'ilm-i ledüññi dirler ey şeyḫ
Şanur mısuñ vire her kişi ma' nā
6. Yedi iklīme itdünse sülūki
Bilirsün n'eydigün ism ü müsem mā
7. Çalış **Seyyid Nizāmıoğlu** yüri var
Bolay ki fetḫ ola ebvāb-ı isrā

8 A 11a, B 8b: C 5b: D 111a: E 1238b: F 1136b: H 4123b: K 8a: L 16a: M 7473a : N 31a

3 ḥālūñ A: ḥalūñi C, N

6 sülūki A: sükuñ C

7 bolay A: bulna C

9.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İki 'ālem temāşā-gāh-ı rü 'yā
Hāqīkat 'āleminüñ rāhı rü 'yā
2. 'Acep āyinedür ahvālün anda²³
Saña hayrāndurur her gāhı rü 'yā
3. Görinür dost cemāl-i āfitābı²⁴
Olur der-gāhımız der-gāh-ı rü 'yā
4. Maḳāmuñ gösterür olmazdan evvel
İdersün zikri illā'llāhı rü 'yā
5. Düşüm ki dersin olur saña āḫır²⁵
Meveddet menzilün bi'llāhı rü 'yā
6. Zemāyimden kaçan pāk ola ḳalbün
Olur dil mülkine cān şāh-ı rü 'yā
7. Görür çünki tenzil-gāh-ı terāḳḳı
Ḳomaz azdırmağa Seyfullāhı rü 'yā

10.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gökden inse her kaçan derd ü ḡamı ḡuşşa belā
Kimseye hıç varmadan evvel gelür benden yaña
2. Dest-i ḳudret ḥākimün içdük de temhīrün ezel
Fırḳat-ı ḥasret inildi zārīlīḳ ḳatmış aña

9 A 11b: C 6a: E 1243a: G 1061b: H1427a: K 8a: N 173a

2 ahvālün A: ahvālün

3 olur A: evveli C/ olur dergāhumuz dergāh-ı rü 'yā A: ulu dergāh imiş dergāhumuz N

5. "Düşüm ki dersin olur saña āḫır

Meveddet menzilün bi'llāhı rü 'yā"(E nüshasında bulunmamaktadır.)

10A 11b, B 9b: C 6a: D 145b: E 1240a: F 1165b: G 1052a: H 4124b: K 8b: L 35b: M 7501a: N

71a:

1 "ḡamı ḡuşşa" M nüshasında yer almamaktadır

3. Cümle ‘âlem şād u hurrem hep şafā vü zevk ile
Âh baña eyvāh baña bu derd ü miḥnet hep baña
4. Ey ṭabīb olmaz bu derde çāre dermān eyleme
Gine derddür bilirüm bu derdüme iden devā
5. Hāḳ Te‘ālā kısmet itdükce naşībün kullara
Ey **Nizāmoğlu** belālar taḳdīr olmışdur saña

11.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Uḡradum bir derde kim derddür gine dermān aña
Bendeyüm bir şāha kim ḳuldur ḳamu sulṭān aña
2. Ṭa‘n mīdur ser-mest olup ‘aşḳ ile devrān eylesem
Mīhr ü meh çarḥ-ı felek hep zār u ser-gerdān aña
3. Ḳulum ol sulṭāna olmuş enbiyā vü evliyā
İns ü cinn ḥūr u melek fi’l-cümle hep fermān aña
4. Ey müderris bu mu‘ammā feth olunmaz ders ile
İtmeyünce cān u dilden cānıñı ḳurbān aña
5. Daḥl idüp vā‘iz dimiş devr idenün imānı yok
Baña ‘aşḳ-ı Hāḳ yiter bu dīn ile imān aña
6. Zāhidā rüz-i ḳıyāmet görmek isterseñ Hāḳḳı²⁶
Kim ki kendün yoḡ ider Hāḳ görünüñ her ān aña
7. Defter-i dīvāna **Seyyid Seyfinün** şıḡmaz sözi
On sekiz biñ ‘âlem olmuş defter-i dīvān aña

4 gine A: yine B, M, N / derddür A: dertdür B, N

5. itdükce A: itdükde F, M, N

11 A 12a, B 9b: C 6a: D 141a: E 1240a: F 1160a: H 4124b: K 8b: L 33b: N67b

1 derddür gine A: derd yine C, N : yine G, H, L, N, / şāha A, şāh B

6 kim ki A: kimle C(5. Ve 6. Beyitlerin ikinci mısraları N nüshasında yer deḡiştirmiş)

12.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Hāk-i pāy-i ehl-i 'aşk oldum bugün ben bī-riyā
Gam degil zāhid eger olsa yerüm fevka'l-'alā
2. Vāşıl-ı dīdār-ı Hāk olmaz muḳarrer ol kişi
Varlığından olmayınca tā fenā-ender-fenā
3. Şūfī gel odlara yak bu hırḳa vü seccādeni
Māni' -i dīdār-ı Hāḳdur saña bu tāt u ḳabā
4. Ḥayber-i nefsi helāk it şāh-ı merdānlık budur
Merd iseñ dil virme bu dünyā-yı dūne vir fenā
5. Zikri terk itme Nizāmoğlu dilünden rüz u şeb
'Asker-i nefsi fenā eyler budur seyf-i Ḥudā

13.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Çünkü bildüñ saña yurd olmaz imiş dār-ı fenā
Yüri cehd it olasuñ pādişah-ı mülk-i beḳā
2. Vuşlat-ı hicr olur āhir kerem ü lütf u cefā
Şihḫat-i derde döner zevḳ-i elem bāl-ı belā
3. Ḳanı İskender-i 'ālem ḳanı Dārāb-ı cihān²⁷
İrdi Sohrāb tīr-endāze daḫı tīr-i ḳazā
4. Ḳanı Şeddād ile Ḳārūn ḳanı Hüsrev ḳanı Cem
Bunlaruñ hükmine rām idi ser-ā-ser dünyā
5. Eyledi Rüstemi bu pīre-zen-i dehr-i zebūn
Arḳası yire gelüp ḳuvveti hep oldu hebā

12 A 12b, B 8b: C 3a: E 1238a: F 1132a: G 1034b: H 4133b: K 8b: L 13b: M 7474bN 28a

3 odlara A: otlara M

4 Ḥayber A: cenberi M/ Vir A : ey C

13 A12b, B 9b/ aynı gazel A 87a : C 6b: D 120a: E 1239b: F 1143a: H 4124b: K 9a: L 43b: M 7473a : N 22a

3 dārāb A: dār ey B

4 rām idi A: dem-be-dem C

6. Fırşat el virmüş iken ma' şıyyet-i bahre düşüp
Yok yere ömrünü harc eyledün eyvāh hayfā
7. **Seyfi**yi kayd ü ta' allūkdan ırağ it yā Rab
Raḥmet eyle mekḥkarin anı ey Bārī Ḥudā

14.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Server-i 'ālem ḥabīb-i Ḥaḳ Muḥammed Muştafā
Tañrı arslanı 'Ālīyye'l-Murtezādur Murtezā
2. Cān u dilden kulıyum kurbānıyum ol serverün
Ḳurretü'l-' ayn-i Muḥammeddür Ḥasan ḥulḳu'r-rızā
3. Nice ḳan yaş dökmesin añladığı vaḳt gözlerüm
Biñ belā ile şehīd oldı Ḥüseyn-i Kerbelā
4. Dā'imü'd-dehr ehl-i ṭā' at olduğıçün ol imām
Didiler anuñ mübārek nāmına Zeyne'l-' Abā
5. Ben muḥibb-i ḥānedānıyum Muḥammed Bāḳıruñ²⁸
Yoluña cānum fedā itmek ne cüz'idür baña
6. Muḳtedā-yı ümmet-i Aḥmed emīr-i ehl-i dīn
Ca' fer-i Şādıḳ mürüvvet ma' deni kān-ı şehā
7. Pādişāhumdur imām Mūsā-i Kāzım kulıyum
Şeh-zādemdür emīrüm serverüm Mūsā'r- Rızā
8. Ehl-i taḳvāyum diyen ister Taḳīden şefḳati
Kim muḥibbidür Naḳīnün evliyādur evliyā
9. ' Askerī olmaḳ dilerseñ sen Ḥasanü'l-' Askere
Ol muḥibb ü muḥlis-i evlād-ı Ḥaydar bī-riya

10. Mehdî-i şāhib-zamān sulţān-ı dīn itse zūhūr
Eylese a‘ dāy-i āl-i Aḥmede ol ān hebā
11. Dā’ima **Seyyid Nizāmoğlu** budur gönlündeki²⁹
Muştafā ‘ Āliyle ḥaşr itsün beni yarın Ḥudā

15.

fā‘ ilātün fā‘ ilātün fā‘ ilün

1. Faḥr-i ‘ ālem yāni ceddüm Muştafā
Aña maḥbūbum dimiş iken Ḥudā
2. Urdılar taş ile anuñ dişini
Didi İslām ide Ḥaḥḥ size ‘ aṭā
3. Hem Ebū Bekri ‘ Ömer ‘ Osmānı gör
Çekdiler daḥı nice dūrli belā
4. Urdı şimşir ile Mülcem ḥārici
Gitdi dünyādan ‘ Āliyye’l Murtaẓā
5. Hem Ḥasan ḥulḳu’r-Rızāya zehr virüp
N’oldıguñ bildüñ Ḥüseyn-i Kerbelā
6. Ḥaẓret-i Zeyne’l-‘ abā-yı bī-günāh
Yetmiş iki pare itdiler şāha
7. Eridüp kurşun Muḥammed Baḳıruñ
Ağzına aḳıtdılar nice bī-ḥayā
8. Ca‘ fer-i Şādık imām Kaẓım ile
Oldılar nā-ḥaḳ şehīd ender-belā
9. Kātḍılar engüre zehri kātili
Yedi anı ḥaẓret-i Mūsā’r-Rızā
10. Hem Taḳī vü hem Naḳī vü ‘ Askerī
Hem Muḥammed Mehdî-i şāhib-livā

11 āliyle A: nesliyle L

15 A 13a: C 7a: E 1244a: G 1088a: K 9b

11. Bunlaruñ her birisüñ bir vech ile
 ıldular fāñi cihān içre fenā

12. Şimdi bize bu cefālar çok mıdur
 Zīra Evlād-ı  Aliyüz **Seyfiyā**

16.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Dilerseñ eyleye Allāh tecellā
 Göñül mir'ātini var it mücellā
2. Seni sen lā ile nefy eyle gitsün
 Ki işbāt ide illa'llāhi illā
3. açan bir atreyi bahre bırasuñ
 Gider atre alur deryāda deryā
4. Saña sen perdesin senligi o
 Senüñle saña keşf olmaz bu ma' nā
5. Varup bir ehl-i Hāuñ dāmeniñ tut
 Bilesüñ n'eydigün ism ü müsemmā
6. Unuť her bildigüñ yazdıklarūñ yu
 Ne ders alsun ne ders-āne ne monlā
7. **Nizāmioğlu** kendüñ yoğ idelden
 Bekā mülkinde aldı ferd ü yektā

12 evlād-ı  Aliyüz A: evlād-ı  Ālī C

16 A13b, B 11a/ aynı gazel 86b: C 7b: de: D 196a: E 1241a: F 1210b: G 1068b: H 4125a: K
 10a: L 64a: M 7474b: N 128b

3 kalır A: kalur B, D, M, N/ deryāda A: deryāya C

4 “o” C nshasında mevcut değıldir.

6 , B'de her eksik yazılmış / Yu A C de yok

7 A nushasında seyyid yok, B nüshasında seyyid var. /aldı A: oldu B, N

17.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu 'âlem halk-ı ol deñli muhabbet itdi dünyāya
Sañasuñ taşdıķ itmezler derūnī hergiz 'uķbā'ya
2. Bu devletler bu 'izzetler gönül bi'llāhi fānīdür
Yüri cehd eyle uğratma şaķın kendüñ bu ğavġāya
3. Görürsüñ şüretā bu halk muvaḥḥid müttakīlerdür
Velī her biri olmışdur bir İblīs ile hem-sāye
4. Eger biñ yıl 'ömür virse Hudā şimdiki bu halka
Vefā itmeye bi'llāhi bu tedbīr ile bu ra'ya
5. Tedārük eyle mevtinden muḳaddem ḥālūñ ey miskīn
Ki tā düşmeyesüñ rüz-i kıyāmet āh u eyvāha
6. Gönül lütf eyle gel söz tut bu esfelden ferāġat kıl
'Urūc it ḥazret-i 'İsā gibi a'lādan a'lāya
7. Yüzüñ döndürdi halk ekşer beḳādan dār-ı dünyāya
Nizāmoġlı sen döndür yüzün cehd eyle Mevlāya

18.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Cihān bir dār-ı miḥnetdür ḥużur olmaz bu dünyāda
Eger merd iseñ ey 'aķıl ḳoma kendüñ bu ğavġāda
2. Şaķuñ bu nefis-i emmāreñ seni iḥrāc ider yoldan
Ḳalırsuñ vaḥşiler birle tek ü tenhā bu şahrāda
3. Bu evlād ile ensābuñ bu sīm u zerle esbābuñ
Seni dūr eyledi Ḥaḳdan dimāġuñ virdi ifsāda

17 A 62b, B 55a: C 73b: D 175a: E 1310b: F 1193b: G 1066a: H 4195b: M 7508b

4 virse A: görse F

4 "Eger biñ yıl 'ömür virse Hudā şimdiki bu halka

Vefā itmeye bi'llāhi bu tedbīr ile bu ra'ya"(M nüshasında yer almamaktadır)

18 A 68b, B 55a: C 79a: D 169a: E 1309b: F 1188a: G 1097a: H 4154b: L 50a: N 99a

4. ‘İbādet ü t̄a‘at ü tevḥīd ü riyāzet birle k̄ā’im ol
Enīsīñ hur ile ğılmān ola tā rūz-i ‘uqbāda
5. Yok olsa senligüñ sende bilürdin n’eydigüñ sende
İdersin kendüñ azāde olurşuñ ğarḳ bu deryāda
6. Cihānuñ varlığı lādur vücūdı muṭlaḳ illādur
Ḳamudan yokluk evlādur dilersüñ varlık ‘uqbāda
7. Nizāmoĝlı ölmekden ögerdi ger ölürsüñ sen³⁰
Bulırsun şūret-i aḥsen olırsun ‘arş-ı a‘lāda

19.

mef‘ülü mefā‘ilün mef‘ülü mefā‘ilün

1. Sözüñ sirāyet itse bu nefsi-nā-murāda
Ḳoyup ṭarīḳ-ı Ḥaḳḳı gezmez idi hevāda
2. Vaḥdet deminde evvel ‘ahd itmüş idi Ḥaḳḳa
Terḳ eyleyüp evvel ‘ahdi dil virdi şimdi yāda
3. İrüşmüşdi himmet bāṭın-ı evliyādan
Ḳurtarmayaydı kendüñ ḳalaydı mā’sivāda
4. Maḳbūl-i ḥazret-i Ḥaḳ olmaĝa ḳanı t̄a‘at
Vuşlat demine irmez ḳalan kişi riyāda
5. Biri iki görenler bu menzile irüşmez³¹
Zira ki vaḥdet-i Ḥaḳ fenādudur fenāda
6. Zāhir diyü bu baḳdıĝuñ bāṭındur ey naḳar-gah
Bāṭını zāhirde gör ola göñül küşāda

7 ögerdi A: ölürdi C: L, N/7 bulursun A: bulup bir F, L, M, N

19 A 68b, B 53b: C 79b: D 140a: E 1307b: F 1159a: G 1051b: K 45a: L 33a: M 7507b: N 65a

3 bāṭın A: bāṭını C

5 bu A: ol B

5 “Biri iki görenler bu * menzile irüşmez

Zira ki vaḥdet-i Ḥaḳ fenādudur fenāda”(M nüshasında bulunmamaktadır.)

6. gah A: sen B : siz D, “gah” (M nüshasında bulunmamaktadır.)

6 “Zāhir diyü bu baḳdıĝuñ bāṭındur ey naḳar gah”

Bāṭını zāhirde gör ola göñül küşāda”(E, nüshasında bulunmamaktadır)

7. Maḳṣūdı evvel ü āḫir **Seyyid Nizāmoğlu**nuñ
Göre cemāl-i Ḥaḳḳı dīdār-ı evliyāda

20.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Cefā-yı yāre şabr iden dostuñ irer vefāsına
Bulmaz vefā-yı yāri hīç katlanmayan cefāsına³²
2. Yirme şaḳın belālardan yārun olursa şad-hezār
Bālin eger ister iseñ taḥammül it belāsına
3. Ḥaste-i derd-i 'aşḳ iseñ ḳoma añladı zārını
Zamān ola irüşesüñ ol ḥekīmüñ devāsına
4. Ağ üstüne ḳaraları ḳıra 'āt eyle ey faḳīh³³
İrmeyesin biñ yıl olasuñ ol ağın ḳarasuña
5. Muḳadder-i Ḥudā imiş derd ü belā zevḳ-i şafā³⁴
Mü'min iseñ miḥnetle katlan anuñ ḳaḍāsına
6. Küşte'-i rāh-ı 'aşḳ olan ḥayāt-ı cāvidān bulur
Gine anuñ cemālidür 'aşıḳa ḳan baḥāsına
7. Zāhidā ger ister iseñ anı gider senle seni
Kendüñi yoğ eylemeyen irmez anuñ liḳāsına³⁵
8. Mürşide irmegen kişi murādına irüşmeye
İre iren Ḥaḳa ire bulup sebep ḥalāsına
9. Günāhınuñ nihāyeti yok bu **Nizāmoğlu**nuñ
Raḥmeti çok sen ey h'ācem baḳma anuñ ḥaḫāsına

20 A 64b, B 55b: C 76a: D 179a: E 1310a: F 1196b: G 1036a: H 4135b: K 71a: L 55a: M
7506a: N50a

1 cefā-yı A: derdi H/1. dostuñ irer vefāsına A: irdi yarinüñ şefāsına

³² Bu beyit vezne uymamaktadır.

2 it A: kıl B: kıl L

4 eyle A: it B, C : hey D: it L, N

4 ve 5. beyitler vezne uymamaktadır/4. "İrmeyesin biñ yıl olasın ol ağın ḳarasına" A: "bir gün ola ırmeyesin ol ağında ḳarasına" B

7 liḳāsına A: beḳāsına C

21.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Eyledüm terk-i dil ü cān ben Hudānuñ 'aşkına
Şol ḥabīb-i ḥazret olan Muştafānuñ 'aşkına
2. Nüş kıldı cān ezel bezm-i muḥabbet cāmını
Sākī-i Kevşer 'Ālīyyü'l-Murtezānuñ 'aşkına
3. Devr ider mihr ile māh envār-ı ḥüsni tābına
Ḳurretü'l-'ayni Ḥasan ḥulku'r-rızānuñ 'aşkına
4. Zeyn idüp bir bir elifler tağlar öyle sīnemī
Şāh-ı şehīdan Hüseyin-i Kerbelānuñ 'aşkına
5. Ḳāl u ḳālī terk idüp ser pā-bürehne çār darb
Bir ḳalender olmışum Zeyne'l-'abānuñ 'aşkına
6. Güş-ı cāna bir şadāḳat gevherin mengüş ḳıl
Bākır ol sultān-ı şāh-ı evliyānuñ 'aşkına
7. Ḳılınur evḳāt-ı ḥamse oḳınur beş vaḳt ezān³⁶
Ca'fer-i Şādık İmam-ı reh-nümānuñ 'aşkına
8. Başımı top eyledüm ben bu belā çevḳānına
Mūsā-i Kāzım Emīr-i kām-rānuñ 'aşkına
9. Ḥāricīler günde biñ kez öldürürlerse beni
Dönmezem şāhum' Ālī Musā'r-Rızānuñ 'aşkına
10. Cübbe vü destār ḳo zāhid nemed-püş ol yūri
Mīr-i meydān-ı Taḳī bedr-i dücānuñ 'aşkına
11. Vādi-i 'işyānda ḳaldum yā İlāhī ḳıl meded
Şāh-ı Şultān-ı Naḳī şīr-i Hudānuñ 'aşkına

21 79b: E 1313a: H 4197b: K 76b: L 81b: N 165a

1 eyledüm A: kıldum K

7 ezān A: namaz H

12. Dāğ-ı miḥnet birle yaq̄dum sīne-i sūzānum
Nūr-ı pāk-i ‘Askerī šāhib-livānuñ ‘aşkına
13. Cānuma kār itdi ḥasret yā Muḥammed Mehdī gel
İki ‘ālem faḥri ceddūñ Muştafānuñ ‘aşkına
14. Ḥubb-i evlād-ı ‘Ālī birle ḥavāric üstüne
Yürüyelüm **Seyfiyā** āl-i ‘abānuñ ‘aşkına

22.

fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilātūn fe‘ilūn

1. Ne çalışırsın ‘acep bu şoñı yok dünyāya
Bir iki gün daḥı gel meyl idelüm ‘uqbāya
2. Bunda biz ḥizmete geldük gine āḥir giderüz
Gel göñül virmeyselüm yüze güler efnāya
3. Kendüñi kırtaragör cehd idüp var esfellerden
Yüri zıkr eyle Ḥaḳı tā iresüñ ‘a’lāya
4. ‘Alem-i ḳalbüñi aḥlāḳ-ı zemā’imden arıt
Var iken elde bugün saña yiter ser-māye
5. Bu cihānuñ ḳurı ğavgāsını terk eyle yüri
Seyfi cehd eyle yüzüñ döndire gör Mevlāya

23.

müstef‘ilūn müstef‘ilūn müstef‘ilūn müstef‘ilūn

1. Nefsini kim bildi bugün bildi nedür bār-ı Hudā³⁷
Böyle imiş tütma gümān ḳavli Resül-i Muştafā
2. Ayīneñe eyle nazar ‘aksini salmış anda Ḥaḳḳ³⁸
Cemālūñe celālūñe oldı göñül mekān aña
3. Nūrı mıdur nārı mıdur anda zuhūr iden şıfat

22 A 83a, B 53a: D 126b: F 1147a: M 7507a: N 45a

23 A 8b: C 3b: F 1146a: N20a

1 bār A: barī C

2 ayīneñe A: ayīne C

3 nūrundur A: varımdur C

Nûrına baķ nârını ķo eyleme nâra iķtidâ

4. Bâķî ķalup ezel ebed mülkine şâh olam diyen³⁹
Kendü vücūd[ı] varlıķuñ eylesün ‘ aşķ ile fenâ
5. ‘ Adüvv olup egri baķan râh-ı Resûl-i Aķmede
Ŧoķrı tarîķi bulmadı eyledi ‘ ömrüni hebâ
6. Kim ki göyñün âyînesin tevķîd ile itdi cilâ
Şüphesüz ol âyîneden görünce ol güzel liķâ
7. Merîz-i ‘ aşķ olanlara şerbet-i vaşl imiş ‘ ilâç
‘ İķlîm var o ħastenüñ derdine itmege devâ
8. Ħakîkat-i Muĥammede tâlib olup İrüşmeyen
Dâmen-i mürşide yapış tâ irüşe lûtf-ı ‘ aķâ
9. **Seyyid Nizâmoĥlı** h’âcem bensüz diler senden seni
Al benligüm benden ķamu sen ķal hemân yâ Rabbenâ

[Harfû’l-Bâ]

24.

mefâ’ ilün mefâ’ ilün fe’ ülün

1. Beni vaşl eyle bensüz saña yâ Râb
Ki gidem aradan sen ķalasuñ hep
2. Ne diyem ben ki sen bilmezsüñ anı⁴⁰
Ne ķudret var ki bende depredem leb
3. Beni ‘ aşķuñla benden öyle maĥv it
Ne dîn ķalsun ne küfr imân mezheb
4. Çü sensüñ evvel ü ‘ aķir muķarrer
Daĥı hem zâĥir ü bâķın müretteb

4 nûruna A: yüzine C

24 A15a, B 13b: C 8b: D 138a: F 1157b: H 4130a: K 11a: L 31b: N63a

2 ben C ve N nüshalarında yer almamaktadır.

5. Ara yirde ne kaldı **Seyfiyā** pes
Olıcağ *Küllü şey'in hālik* hep

25.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İlāhī koma benlük bende yā Rab
Vücūdum bī-vücūd it sende yā Rab
2. Göñül āyīnesinüñ sil ğubārın
Hemān sen ol görinen anda yā Rab
3. Baña nūrından ihsān eyle bir göz
Cemālün seyredem hep anda yā Rab
4. Göñül ister ezel ol *küntü kenzi*
İrüşdür 'aşkuñ ile anda yā Rab
5. Cihānı görmiyem bakdukça hergiz
Seni görem bakarsam kanda yā Rab
6. Hemān sensün senüñdür cümle varluğ
Fenādur her görünen bunda yā rāb
7. İrüşdür **Seyfiyi** *kurb-i vişāle*
Kulındur kalmasuñ dermānda yā Rab
[Harfū't-Tā]

26.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Riyādur rüz u şeb[de] kārūm ey dost
Anuñçün diñmez āh u zārūm ey dost

5 olıcağ A: olunca B

25 A 15a, B 13a: C 9a: D 1244b: F 1155a: G 1020a: H 4130a: L 30a: N60a

2 āyīnesinüñ A: āyīnesin C

3 nūrundan A: göründün C

26 A 16a, B 14b: C 10a: D 189a: E 1246a: F 1205b: G 1064a: H 4132a: K 12a: L 60a: N 121b

“Ma'arīfdür me'anidür dilümde

Dilimde diyendür efkarum ey dost” (bu mısra E, M nüshasında aynı gazelde bulunmaktadır)

2. Velī zāhirde tāt u hırka pūšem
Belümde gizlidür zünnārum ey dost
3. Selāmum almayayduñ belki bilseñ
Duyayduñ gizlice esrārum ey dost⁴¹
4. Beni her tāt'atüñden ğāfil eyler
Elinden nefsimüñ nā-çārum ey dost
5. Senüñ 'āşilere lütfüñ öküşdür
Benüm nūr ile yāruñ nārum ey dost
6. Budur **Seyyid Nizāmoğlu** ümīdün
Günāhum setr ide Settārum ey dost

27.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Dilde envār-ı Hudādur şalavāt
Hāzret-i Hāqdan 'atādur şalavāt
2. Gösterür saña cemāl-i Hāqqı
Sebeb-i seyr-i liķādur şalavāt
3. Zūlmet-i kalb açılur anlar ile
Göyñüne nūr-ı ziyādur şalavāt
4. Görmeye iki cihānda elümi
Siper-i derd-i belādur şalavāt
5. Hūr u ğilmān ile saña cennetde
Seyfiyā zevķ ü şefādur şalavāt

2 belümde A: dilde B, dilümde D, M

3 duyayduñ A: tıyayduñ C

27 A 16b: C 10b: E 1246a: H 4132b: K 12b: M 7475b

3 göyñüne A: göñle C, N/ añlar ile A: anuñla C

28.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Eger seyyidlere ey mäh-ı ʔal' āt
Derūnında bulınursa muḥabbet
2. Kıyāmet günü ' adn uçmağı içre
Kılasuñ Muştafā ile muḥabbet
3. Bu dünyāda kime gönül virürseñ
Koparsuñ yāruñ anuñla elbet
4. Bilirsüñ cümle insānı rüz u şeb
Umarlar faḥr-i ' ālemden şefā' at
5. Cihānda Seyfiyā nesl-i Resūle
Muḥabbet eyleyen olur selāmet

29.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Ḥabībūñ Muştafā haḳkı bize imānı yoldaş it
Muḳarreb evliyā haḳkı bize imānı yoldaş it
2. Göge gözler dikildükde gözüñ nūrı döküldükde
Bedenden cān çekildükde bize imānı yoldaş it
3. Dilüm sözden kıala bir gün elüm tutmaz ola bir gün
Ecel añsuz gele bir gün bize imānı yoldaş it
4. Bulunmaz ol zamān çāre onulmaz artıḳ ol yāre
Elüm boşdur yüzüm kıara bize imānı yoldaş it
5. Kıalıcak kıarañusunda bulunmazsa ' amel bende
Baña kim eş ola anda bize imānı yoldaş it

28 A 16b, B 14a: C 10b: D 119a: E 1245b: F 1142a: G 1089a: H 4130b: K 12b: L 20b:

2 muḥabbet A: muḥallet D, H

4 şeb A: maḥşer B, F/insān A: insānı C

29 A 16b, B 14b: C 10b: D 183a: E 1246b: F 1199a: G 4131b: K 12b: L 56b

5 kıara gögsünde A, kıaralar sende B: karagusunda K

6. Yerüm cennet midür āḫir cehennem mi olur zāhir
Cihānı ḫalk iden ḳādir bize imānı yoldaş it
7. Nizāmioğlu²nuñ cürmi ‘acep bir kimsede var mı
Yedi deryā anı yur mu bize imānı yoldaş it

30.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Günāh-kārum günāhum bī-nihāyet
Bulunmaz raḫmetüne ḫudūd ḡāyet
2. Ğulām-ı ‘āṣīyüm kārum ḫaṭādur
Hācem sensün gine sen ḳıl ‘ināyet
3. Esir-i nefis-i şüm oldum meded ḳıl
Beni dūr eyledi senden be-ḡāyet
4. Murādum rüz u şeb ḫazretten ey dost
İdesün ben günāh-kāra hidāyet
5. Nizāmoglu³ egerçi ‘āṣī ḳuldur
Ümidüm bu ide ceddüm şefā‘ at

[Harfū’l-Dāl]

31.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Mülkine yokdur şerik ey *ḳul hū vallāhū ehad*
Kimse hiç zātuñ taşavvur itmez *Allāhū’s-samed*
2. Kimse senden toḡmadı kimse toḡurmadı seni
Anuñ için nāzil oldu *lem yelid ve lem yūled*
3. Vāḫid-i ḫayy-i ebedsün saña hem-tā gelmedi
Hiç nazirün yok *ve lem yekün lehū küfüven ehad*

30 A 17a: E 1246a: G 1031b: H 4132a: K 13a

31 A 17a: C 11b: E 1248a: G 1044a: H 4134b: K4a: L 89a: M 7476b: N82

2 kimse senden A: kimseden hiç M

3 gelmedi A: olmadı E, N/ “nazirün” C nüshasında bulunmamaktadır.

4. ‘ Alemüñ ḥallākısun ḥalk eyledüñ yokdan beni
Senden ğayrı yok efendüm isteyem ondan meded
5. Yā kavī kādırsüñ eyle kuvvet-i ‘ aqlum öküş
Tā ki **Seyfiyā** itā‘ at kıla nefsi-i dīv-red

32.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İrüşdürdi bu cānı cāna mürşid
Bizi vaşl eyledi cānāna mürşid
2. Giderdi cān u dilden māsivāyı
Gönülde kıomadı bīġāne mürşid
3. Bize gösterdi rāh-ı müstaķımı
Delālet eyledi Qur‘āna mürşid
4. Celalüñ sırrıdur ki oldı zāhir
Bizi irşād ider erkāna mürşid
5. Ḥaķīkat derine tālīb olırsuñ
Seni bahrı ider ‘ummāna mürşid
6. Tutanlar pīr elinden dest-i tevbe
Anı şaķlar kıomaz Şeytāna mürşid
7. Gözet **Seyfi** yūri şeyḥüñ rızāsın
Ki derdiñ döndire dermāna mürşid

33.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Beni bu nefsum‘ acep eyledi āvāre meded
Cürm ü ‘ işyān ile kaldum kanı bî-çāre meded
2. Oldı cān haste ilāhī ğam-ı dünyā ile āh
Eyle tevḥīd ile bu dil-i bīmāre meded
3. Kerem eyle baña h‘ācem ‘ ināyet kıl nazaruñ
Kıpladı şehr-i dili ‘ asker-i emmāre meded
4. Meded Allāh meded ile bu gönül levḥini sil
Gözüm aķduķca baķam ḥazret-i dīdāre meded
5. Yüri ey pīre yetiş tevbesüñ al yaman iş⁴²
Koma kendüñi günāh ile yüzi kara meded
6. İre irenler irer Ḥaķķa şaķuñ tutma gümān
Kiminki olmaz delili odur āvāre meded
7. Ateş-i ‘ aşķ ile yanup yaķılan dostā irer
Seyyid Nizāmoghı yansuñ koyunuz nāre meded

34.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Her kime kim eyledüm ben nīk u bed⁴³
Kendüme itdüm ben anı ‘ āķıbed

4 celalüñ A: rasuluñ H

5 ider A: kılur H/ ikinci mısra A nüshasında “*seni bahri ider ‘ummāna mürşid*” B nüshasında “*komadı dilde hīç bigāne mürşid*” şeklindedir.

33 A 17b, B 15a: C 12a: D 188a: E 1247a: F 1203a: G 1063b: H 4134a: K 13b: L 59a: M 7476b: N 119a

1 āvāre A: azare K

3 kıl B: M ve N’de yok/ eyle A: it D, E, G, M

4 aķduķca A açduķça C, M, N

5 ey A: bir B/5. yaman iş A: ‘ arifseñ D

“Baña benden durur çünkim bu yāre

Bulunmazsın dururken baña çāre meded(F, N nüshasında bulunmakta.)

6 olmaz A: olmazsa C

7 seyyid A: mīr M

34 A 17b: C 12a: D 103a: F 1135b: G 1037a: H 4134b: K 14a: L 15b: N 32a

1 kendüme A: kendüñ C

2. Şol ‘amel kim benden itmüştür zuhūr
Ya melek hūri olur ya dīv-i redd
3. Zāhir ü bātında ahvālüm benüm
Levh-i dilde yazılır ferden be-ferd
4. Bunda tezhib eyleyen ahlākını
Rūz-ı mahşer İrüşür Hakkdan meded
5. Müşrik olma kendüni birşey şanup
Yokdur illā *kul hü vellāhü ahad*
6. Ol münezzeh zāt-ı pākı zıkr idüp
Gitmesin dilünden *Allāhü’s-samed*
7. Seyfiyā deryā-yı vahdet bir durur
Lik hiç emvācına yokdur ‘aded

35

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Hidāyet bābınuñ miftāhı tevḥīd
Ḥaḳīkat ‘āleminüñ rāhı tevḥīd
2. Giderür mülk-i dilden māsivāyı
Kıomaz hiç ma‘şiyet va’llāhi tevḥīd
3. ‘Adālet yüridür dil ‘ālemüne
Eger olursa göynüñ şāh-ı tevḥīd
4. Kelām-ı lāda ‘ālem maḥv olur hep
Vaḳit işbāt ider Allāhı tevḥīd
5. Kārañlu ḳalbüne virür ziyāyı
Göñül gögünde toḡa māh-ı tevḥīd

35 A 18a/ aynı gazel A 84a: C 11b: D 138a: E 1247b: F 1258a: G 1050b: H 4134a: K 14a: L
32a: N 64a

3 göynüñ A göñlüñ C

5 karanlu A: karañu D

6. Kıyâmet günü tamu heybetinden
Halâş eyler seni bi'llâhi tevḥîd
7. Dilinde zıkr sensûn gece gündüz
Ulaşdur Haḳḳa Seyfullâhı tevḥîd

36.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

1. Cemi'î derdlere dermân Muḥammed
Cihân ten gibi aña cân Muḥammed
2. Zemîn ü âsumân olmazdı peydâ⁴⁴
Senüñçün oldu bu ekvân Muḥammed
3. Günah-kâr ümmetüñe kıl şefâ' at⁴⁵
Su'âl itdügi vaḳt gufrân Muḥammed
4. Vücûduñ maẓhar-ı nûr-ı ilahî
Yüzindür sûre-i Raḥmân Muḥammed
5. Senüñ Seyyid Nizâmoğlu kûlındur
Hiç âzâr eyleme sulṭân Muḥammed

37.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Ğaflet-i dünyâdan oldu dîde-i giryân meded⁴⁶
Hâḳ-i pâ-y-i Dûldülün çün yâ ' Âlî senden meded
2. Pençe urdum ḥâricîler cânuña şankim esed
İsterüm ḥûn-i Hüseyin-i yâ ' Âlî senden meded

3 göynün A gönlün C, N

5 karanlu A: karanu D: karangu F, H, K: karagu L

36 A 18a: C 11b: D 112a: E 1246a: F 1136b: G 1021a: H 4134a: K 14b: L 16b: M 7476a: N

34a

2 ekvân A: eyvân C, M, N

3 itdügi vaḳt A: itdügiden C

4 "Vücûduñ maẓhar-ı nûr-ı ilahî

Yüzindür sûre-i Raḥmân Muḥammed (C Nüshasında mevcut değildir)

37 A 86a: C 12b: E 1247a: G 1041b: H 4134a: K 14a: L 84b: N 164a

1 düldülün çün A devletündür C

3. Cān-ı elbürüzünde kıldum nefis-i Ye'cūcuña sed
Ben gedā der-gāh-ı ālūñ yā 'Ālī senden meded
4. Kalmadı 'ālemde merdüm taldılar hep dīv-red
Neylesün insān-ı kāmīl yā 'Ālī senden meded
5. Şūret-i dil-ber perī-veş şūret-i ağıyār bed
'Āşık-ı bī-çare n'itsün yā 'Ālī senden meded
6. Ġam-ı deryāsına düşdüm mevc vardır bī-⁴⁷aded
Kangı mevce yapışayum yā 'Ālī senden meded
7. Āsitānuñ hākūñ idindi **Nizāmoğlu** sened
Be-Ḥaḳ-ı Ḥüseyn ü Ḥasan yā 'Ālī senden meded

[Harfū'r-Rā]

38.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Göñül tahtuña sultān Muştafādur
Bu mürde cismüme cān Murtezādur
2. Resūlu'llāhuñ iki gözi nūrı
Şeh-i 'ālem Ḥasan ḥulku'r-Rızādur
3. Şuşuz biñ dürlü derd ü miḥnet ile
Şehīd olan Ḥüseyn-i Kerbelādur
4. Yezīd elinde yetmiş iki pāre
Olan sultān-ı dīn Zeyne'l-⁴Abādur
5. Muḥammed Bākır u Ca' fer yolına
Kemīne kemterūñ cānı fedādur
6. Mūsā-i Kāzımuñ ben bendesiyüm
Emīrüm reh-berüm 'Ālī'r-Rızādur

6 ġam A: ġamı C

38 A 18b: C 13b: E 1260a: H 4115b: K 19b: L 82b: M 75a: N 158a

4 dīn C de yok

7. Ḥasanü'l-[‘]Askerinüñ şübhesüz bil
Cemâli nûrî envârı Ḥudâdur
8. Zuhûr-ı Mehdîye her kim inanmaz
Cemi[‘]î zühd ü takvâsı hebâdur
9. Bu gün Seyyid Nizâmoğlu gümânsuz
Muḥibb ü muḥlis-i âl-i [‘]abâdur

39.

mefâ' ilün mefâ' ilün fe' ulün

1. Muḥammed enbiyâ ser-defteridür
[‘]Âlî cümle velîler reh-beridür
2. Ḥasandur kurretü'l-[‘]aynî Resûlün
Yüzüm der-gâhınun ḥâk-ı deridür
3. Ḥüseyn-i Kerbelâ anıldığı vâkt
Yezîde lâ[‘] net it gâyet yeridür
4. [‘]Âlî Zeyne'l-[‘]abâ şâh-ı velâyet
Ḥavâric gözlerinün ḥançeridür
5. Muḥammed Bâkırîyüm Ca[‘]ferîyüm
Buları sevmeyenler ser-serîdür
6. Mūsâ-i Kâzımuñ ben bendesiyüm
[‘]Âlî Mūsâ'r Rızâ dîn serveridür
7. Taḳîdür ehl-i taḳvâ pişvâsı
Naḳî münkir münâfıḳdan beridür
8. Ayağı toprağı başumdan tâcum
İmāmum şâh Ḥasanu'l-[‘]Askerîdür

39 18b: C 13b: E 1260a: H 4146a: K 19b: L 83a: N 167b

“Taḳîdür afîṭâb-ı her dü alem

Naḳî ehl-i ṭâriḳe pişvadur” (bu beyit sadece H ve L nüshasında bulunmaktadır)

6 “Mūsâ-i Kâzımuñ ben bendesiyüm

[‘]Âlî Mūsâ'r Rızâ dîn serveridür” (C Nüshasında bulunmamaktadır.)

8 imāmum A: İmām C

9. Muḥammed Mehdīnūñ görsen cemālūñ
Anuñ mü ’min mev ’ālī askeridür

10. Bugün **Seyyid Nizāmoghı** derūnī
Muḥibb-i ḥānedān-ı Ḥaydarīdür

40.

fā’ ilātūn fā’ ilātūn fā’ ilātūn fā’ ilūn

1. Çār-yāruñ sevgisi cān u dilūñ burhānidur
Sinemūñ bu taḥtı üzre ey dede sulṭānidur
2. Birisi Şiddik-i ’ālem biri fārūk-ı cihān
Birisi nūreyne şāhib ol bir ’ umrānīdür
3. Kıl Ḥasan ile Ḥüseynūñ rūḥına dā ’im du’ ā
Onlara itmek du’ ā ehl-i dīnūñ erkānidur
4. Çün İmāmuñ bu Ḥanīfe pāk dīni sen var yürü
Mezhebine daḥl iden kendi özinūñ noḡşānidur
5. ’ Aşere-i mübeşere ile ḥaşr ol **Seyfiyā**
Onlar ile ḥaşr olanuñ ravzası rıdvānīdür

41.

1. Envār-ı dīde-i dil Muḥammed ü ’ Ālīdür
Fi’l-cümle ḥall-i müşkil Muḥammed ü ’ Ālīdür
2. Ol ḥüsn ü şāh-ı dīn-i Aḥmede ḡāyet yakīn
Hādī-i rū-yi zemīn Muḥammed ü ’ Ālīdür
3. Nūr-ı dü-çeşm-i velī Ḥüseyn ibn-ü ’ Ālī
İns ü melek evveli Muḥammedü ’ Ālīdür

40 A 19a, B 15a: C 14b: D 112a: E 1249a: F 1137b: G 1015b: H 4136a: K 20a: L 17a: N 31b

2 birisi A: biri C, N

5 olanuñ A: olan C

41 A19a, B 24a: C 14b: D217a: E 1258b: F 1229a: G 1037a: H 4144a: K 20a: L 74a: N70a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

“Feda olsun āña kim oldur di-nu iman

İki alemde sulṭān Muhammedü Alidir” (C nüshasında bulunmaktadır)

4. Şāh Zeyne'l-‘Ābidīn tāc-ı ser-i zāhidīn
Secde-gāh-ı sācidīn Muḥammed ü ‘Ālīdür
5. Bākır imām Muḥammed nesl-i Resūl-i Aḥmed
Cümle fenā mü ’ebbed Muḥammed ü ‘Ālīdür
6. Ca‘fer-i Sādık imām uydu aña ḥāş ü ‘āmm
Mezheb-i dīn-i tamām Muḥammed ü ‘Ālī dir
7. Mūsā-i Kāzım u şāh-ı pertev-i nūr ilāh
Şū‘le-i mihr ile māh Muḥammed ü ‘Ālīdür
8. Ḥazret-i Mūsā’r-Rızā itdi yezīdler cezā
Maẓhar-ı nūr-ı Ḥudā Muḥammed ü ‘Ālīdür
9. İmām Muḥammed ü Tākī ser-askeri müttakī
İki cihān revnākı Muḥammed ü ‘Ālīdür
10. Şāh Naķī-i şīr-ter sulṭān-ı baḥr u hem ber
Şāḥib-i tāc u kemer Muḥammed ü ‘Ālīdür
11. Şāh Ḥasanü’l-‘Askerī ḥāce-i ins ü perī
Cümle cihān reh-beri Muḥammed ü ‘Ālīdür
12. Mehdī-i saḥib-livā mālīk-i seyf-i Ḥudā
Şāfi-i bedr-i dūcā Muḥammed ü ‘Ālīdür
13. **Seyfī** bulur Ḥaḳḳa yol yol muḥibb-i āl-i Resūl
Cümleden aṣl-i uşūl Muḥammed ü ‘Ālīdür⁴⁸

42.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Benüm bu dīnüm imānum Muḥammed Muştafādandur
Tenim içindeki cānum ‘Alīyyü’l-Murtezādandur
2. İçürdi İbn Süfyān ile Mervān zehri ol şāha
Ciger biñ pāre oldığı Ḥasan ḥulḳu’r-Rızādandur

13 cümleden A cümlesi C

42 A 20a, B 25a: C 15b: G 1059a: H 4145b: K 21a: L 79a: N 157a

3. Yezîdler kıydılar âl-i Resûlün saçdılar hûnûn⁴⁹
Anuñcün cûş iden kanum Hüseyn-i Kerbelâdandur
4. Vücûdın eylediler yetmiş iki pâre ol şâhuñ
Şerehler çekdigüm bu sîneme Zeyne'l-‘ Abâdandur
5. Muḥammed Bakır ilmüñ baḥridür evlâd-ı Peyğamber
Aña mihr-i muḥabbet eylemek ‘ ayn-i imândandur
6. Eridüp ağzına kurşun akıtdılar havâricler
İmâm Mûsânuñ ‘ aşkına yananlar evliyâdandur
7. Kâatup engûre zehri kan ile virdiler o şâha
Şararup şolduğı benzüm ‘ Âlî Mûsâ’r-Rızâdandur
8. Gürûḥ-ı ehl-i İslâmuñ Taḳîdür muḳtedâsı bil
Ziyâsı dîn ü dünyânuñ Naḳî nûr-ı Hudâdandur
9. Ḥasanü'l-‘ Askerî mülk-i velâyet pâdişâhıdur
Zuhûr-ı Mehdînuñ ‘ âşıqlara derde devâdandur
10. Yüri Seyyid Nizâmoğlu havâric qahruña şabr it
Bize bu derd ü miḥnetler Cenâb-ı Kibriyâdandur

43.

mef'ülü fâ' ilâtün mef'ülü fâ' ilâtün

1. Bu nefis-i rû-yi siyâhum yolından azmak ister
Koyup tarîḳ-i Ḥaḳḳı yok yire gezmek ister
2. Bir şeyḫ ü bir ‘ azîzüñ tevbesin almış iken
Yâ Rabbi ‘ inâyet kııl ol ‘ ahdi bozmak ister

3 kanum A: cānum C, N

“Hele ben ca‘ferî şadîḳ yolunda hak-ı rah oldum

Kemale irdügi tâḳva o şaha iḳtidadandır”. (Bu beyit sadece H, L nüshasında bulunmaktadır)

7 kan A: kâtîli C

10 “şabr it” B Nüshasında mevcut değildir

43 A 20b19a: C 15b: D 158a: E 1252b: F 1176a: G 1058b: H 4139a: K 21b: L 49b: M 7420a:

N 86a

2 kııl A: eyle B, D, G, M, N

Yâ Rabbi ‘ inâyet kııl ol ‘ ahdi bozmak ister A : koyup tarîḳ-i ḥaḳḳı yok yere gezmek ister E

3. Nağş-i mişāl-i Bākī mevcūd iken gönülde
Şimdi hayāl-i fānī ol levha yazmak ister
4. Birkaç gün idi zālīm haps itdi halvet içre⁵⁰
Şimdi hevā'ı gördi ol hālā esmek ister
5. **Seyyid Nizāmīoğlu** Tombaycıguñ taraldı
Çiftini toğrı sürmez kenarı çizmek ister

44.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Keşf ile kerāmet kişiye zıkr-i Hudādur
Zikritmeyenün 'ömri geçer bād u hevādur
2. Dil 'ālemini vesveseden 'aşk ile pāk it
Zīrā ki gönül *āyine-yi künti-nümādur*
3. Var odlara yak hırka ile tācuñ ey miskīn
Bu 'ālem-i şüretde olan hāl-i riyādur
4. Senün gibi harīş olma murādınca bu nefsün
Rūh ile enīs ol ki yeri fevķ-i semādur
5. Varlıguñı yoğ eyle **Nizāmıoğlu** gibi sen
Her kim ki ola bunda fenā anda beķādur

45.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Esir-i nefis-i emmāre zelil olmak muķarrerdür⁵¹
Gönül ihyā iden ādeme hālil olmak muķarrerdür

4 esmek A: yazmak F, M: gezmek L/ hevā'ı A: hevālar M

44 A 21a, B 20b: C 18b: D 168a: E 1254b: F 1187a: H 414ob: L 49b: N50a

3 ey B'de yok: ey A : bu E

1 hevādur A: hebadur C, D

45 A 21a, B 22b: C 18b: D 191a: E 1256a: F 1207b: G 1065a: H 4142b: K 22a: L 61b: M 7482a: N 123 a

1 zelil A, delil C

“Uzlet itdi şimdi gayet de helallikden gönül

Al yudı nāmaħrem ile aşnalıķdan gönül”(Bu beyit sadece F nüshasında bulunmaktadır)

2. Yapış bir mürşide cehd it saña Hakkâ delîl olsun
Delîle iktidâ iden delîl olmağ muğarrerdür
3. Murâd-ı nefsi terk eyle fenâdur izzet-i dünyâ
‘Azîz olan beden anda zelîl olmağ muğarrerdür
4. Nazar-gâh-ı Hudâdur dil anı püt-ğâne itdün sen
Hużûr-ı Hakkâ varduğda hecîl olmağ muğarrerdür
5. Şular kim âteş-i ‘aşk-ı ilâhîden münevverdür⁵²
Nizâmoğlı gibi yanup fitîl olmağ muğarrerdür

46.

mef‘ülü mefâ‘ilü mefâ‘ilü fe‘ülün

1. Dünyâda hevâ ile geçen ‘ömre yazuklar
‘İbretle bakup görmedigün seyre yazuklar
2. Dil ‘âlemi pâk olmadı çün gayrî şıfatdan
Bunlarla ‘acep şöyle kalan ‘ömre yazuklar
3. Şunlar ki varup olmadılar mürşide teslîm
‘Âlemde anuñ eylediği hayra yazuklar
4. Hayfâ ki nedür anlamaduñ ‘ilm-i ledünni
Bu kıl ile bu kâle giden ‘ömre yazuklar
5. Seyfî iki görme biri gâyetde haţâdur
İrüşmez ikilükde kalan bire yazuklar

47.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Şacuñ *ve’l-leyli* yüzün *ve’d-duhâdur*
Cemâlün pertev-i nûr-ı Hudâdur

5 fitîl A: gâil C, M

46 A21b, B 17b: C 18b: D 140a: E 1251b: F 1159a: G 1051b: H 4136a: K 22b: L 33a: N 66a

1 ‘İbretle A: gayrile C

2 Bunlarla ‘acep A: bütlerle ebed H/2‘ acep A: ebed D/ömre A: dire E, G

5 Bire A: bize D

47 A 21b, B 23a: C 19a: D 195a: E 1257b: F 1210a: G 1068b: H 4144a: K 22b: L 63b: N 127a

2. Yüzünde âyet-i Qur'ân yazılmış
Anı kim okumaz Hâkdan cüdâdur
3. Dudağıñ âb-ı Kevşerdür rûhuñ hem
Biri mihr ü biri mâh-ı lîkâdur
4. Kitâb-ı hikmet-i Hâkdur dehânuñ
Kelâm-ı nâtuquñ müşkil-küşâdur
5. Cemâlûñ kim görüp itmez sücûdı
Aña emr itdi Hâk lâ' net revâdur
6. Ayağıñ toprağı ey mazhar-ı Hâk
Cihân halkı gözine tütîyâdur
7. Senûñ dört kirpigüñe iki kaşuñ⁵³
Siyâh saçuñ '*ale'l-'arşı's-tivâdur*
8. Senûñ Seyyid Nizâmoğlu yolunda
Nesîmî gibi cân virse revâdur

48.

mef'ûlû mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ûlün

1. Zât-ı Hudâya mazhar olan âdemdür
'Âlemde ne kim var ise âdemdeki demdür
2. Zîrâ ki gönül âyîne-yi zât-ı Hudâya
Bu sırrı bilen âdeme 'âlemde ne ğamdur
3. Derdi olanuñ nâle vü efgânı dükenmez
Bağı baş olur gözleri kan yaş ile nemdür
4. Mürşid etegin tutmasa dünyâda bir âdem
Allâh yolına gitmek aña ğâyet elemdür

6 ey mazhar-ı hâk A: ey mihr u envâr B, C: envâr F

7 kirpigüñe : kirpigüñle

48 A 22a: C 19b: E 1262b: H 4147a: K 23a: N 172a

1 'âlemde A: âdemde E, N

5. **Seyfî** şaķın ol itme heves mülk ile mālā
Dünyānuñ öñi ıatlıdur ammā şöñi ğamdur

49.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Yandıklarum şām u seher senden midür benden midür
Başumdaki 'aşkdan eser senden midür benden midür
2. Terk itdigüm cān u teni yoğ eyledigüm ben beni
Her gördüğüm sanmak seni senden midür benden midür
3. Bağrumdaki başum benüm gözümdeki yaşum benüm
Āh oldı yoldaşum benüm senden midür benden midür
4. Nālānum irdi göklere düşmeli oldum dağlara
İrüşdigüm bu çağlara senden midür benden midür
5. **Seyyid Nizāmogluñ** saña al benliğin senden yaña
Sen ben sözi bilmem baña senden midür benden midür

50.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cümle eşyāya nazar kııl gör ne sırru'llāhdur
Raṭb ü yābis zāhir ü bāṭın şıfātu'llāhdur
2. Cüş idüp deryā-yı vahdet zāhir oldı kâ'ināt
Zerrelerdür şems-i Hāk her kaṭre baḥru'llāhdur
3. **Küntü kenzüñ** sırrı zāhir oldı bir kez **kün** didi
On sekiz biñ 'ālem anuñçün Kelāmu'llāhdur
4. Lā nedür illā nedür fehmi itmeyen mü'min degil
Lā ilāhdur her dü 'ālem bākī ol Allāhdur

49 A 22a, B 17a: C 20a: D 133a: E 1250a: F 1153b: G 1147b: H 4137a: K 23a: L 29a: M 7479b: N 48a

2 itdigüm A: eyledüğüm F, M

50 A 22a, B 21a: C 20b: D 107a: E 1249a: F 1133a: G 1088a: H 4136b: K 23a: L 14a: M 7483b: N 276b

5. Kanda kim kılsañ naẓar hîç halkı görme Hakkı gör
Ey muvaḥḥid gördigün hep *sümme vechu'llāhdur*
6. Zāt-ı Bārī çün şıfâtından kemālün gösterür
Cân göziyle bak şıfâta 'ayn-i zātu'llāhdur
7. Ger dilerseñ senligün maḥv ola zāhir ola Hakk
Zikri terk itme **Nizāmioğlu Seyfullāhdur**

51.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Āşıkān dā'im işi efgān olur
Vāşılān ḥayretde hep ḥayrān olur
2. 'Āşıkān her dem karar itmez gezer
Vāşıl-ı Hakk-ı baḥr u bī-pāyān olur
3. 'Āşıkān bülbül gibi nālān ider
Vāşılān her dem gül-i ḥandān olur
4. 'Āşıkān görmek diler dil-dārını
Vāşılān maḥbüb-ı ins ü cān olur
5. 'Āşıkān 'aşk derdine durmaz yanar
Vāşılān pür-âteş-i sūzān olur
6. 'Āşıkān derdine dermānlar diler
Vāşılān bī-derd ü bī-dermān olur
7. 'Āşıkān inler **Nizāmioğlu** gibi
Vāşılān dem-beste-i ḥayrān olur

7 nizāmioğlu A: seyyid nizāmioğlu B, N: nizāmioğlu seyfullāh M

51 A 22b, B 18a: C 16a: D 146a: E 1252a: F 1165a: G 1053b: H 4138a: K 23b: L 36hb: N 72a

5 derdine A: odına B odına C: odına E

52.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Benligi terk itmeyen ḥ'od-bîn olur
Şanma mü' mindür anı bî-dîn olur
2. Kendü nefsüñ bilüp Allāhı bilen
‘Ārif ü ‘āşık [u] hem miskîn olur
3. ‘Āleme mü'min teraḥḥümle bakar⁵⁴
Münkirānuñ bāṭını pür-kîn olur
4. Ehl-i tevḥîd ölse olurlar melek
Münkirüñ cānı ölünce cîn olur
5. Mü'minüñ Seyyid Nizāmoğlu müdām
Zikr-i Ḥaḳ dilinde Seyfû'd-dîn olur

53.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Gele şofi gele sende yola reh-ber bula gör
Kılağuzsuz kuş uçar mı şu cihānda hele gör
2. Bu cihān mülkine her kim ki konar göçse gerek
Sen de ölmezden ögürdince yarağun kıla gör
3. Tutagör cān u gönülden yüri mürşid etegin
Kaṭresüñ bahre irüş derd ile güher ola gör
4. Ger eger yoğ ise ‘aşkuñ kurı kavağ gibisin
Yüri bir ehl-i Ḥaḳkuñ nuṭṭığını tola gör

52A 22b, B 23b: C 20a: D 197a: E 1257a: F 1212b: H 4144a: K 23b: L 65a: M 7483a: N 130b

3 pür-kîn A: bir kim C

4 münkirüñ A: münkirlerüñ C: münkirānuñ M

“Mü'minüñ Seyyid Nizāmoğlu müdām

Zikr-i Ḥaḳ dilinde Seyfû'd-dîn olur”(B Nüshasında mevcut değildir)

53 A23a, B 16b: C 21b: D 132a: E 1250: F 1152b: G 1047a: H1437b: K 24a: L 28b: M 7479a:

N 56a

4 diñle F, M, N

5. Ger eger Hakkı görenlere degilsen münkir
Çalışup taḥṣīle sende yūri nefsinı bile gör
6. Seyfinūñ cedd ü celāli aṣl Muḥammed ‘Ālīdür
Yūri hey yoluñ azıtmış aña sen de gele gör

54.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Cemālūñ āfītābından iki ‘ālem münevverdür
Mu‘anber būy-i mūyından sekiz cennet mu‘aṭṭardur
2. Yüzūñ bu māh-ı tābāndur ki nūrından cihān rūṣen
Ki eṭrafında mürseller şanasun bürç-ı aḥterdür
3. Senūñ evlādına her kim muḥabbet eylemez bunda
O mel‘ünler kıyāmetde Şeyāṭinden de ebterdür
4. Mübārek nāmını her kim ḥabībüm zıkr ider durmaz
Muḥarrerdür ki ol kimse muṭahhirdür muṭahhirdür
5. Cemālūñ nūrınuñ şevki tecellī ideli ḳalbe
Anuñçün Seyfinūñ gönli ki çāk ‘arşa ber-ā-berdür

55.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Bizüm ey şofı bilmezsūñ ulu der-gāhımız vardır
Gönül āyinesi gibi temāṣā-gāhımız vardır
2. Murād-ı nefis içün şāh-ı cihāna iḳtidā itmem
Bizi ma‘düm iken mevcūd iden Allāhımız vardır

5 “Çalışub taḥṣīle size yūri nefsinı bile gör” mısarası B nüshasında yok

5 “Ger eger Hakkı görenlere degilsen münkir

Çalışup taḥṣīle sende yūri nefsinı bile gör (C, E, F ve M nüshalarında bulunmamaktadır.)

54 A 23a: C 21b: E 1260a: G 1015b: H 4137a: K 24a: L 28b

2 bu A: bir E

5 nūrınuñ A. yüzünūñ C

55 A 23a, B 23a: C 21b: D 192a: E 1256b: F 1208a: G 1065b: H 4142a: K 24a: L 62a: M

7483b: N 124a

2 itmem A itdüm C, N

3. Şaķın vā' iz görüp' aşıkıların' aşķına daħl itme
Derün-i sineden' arşa İrüşür āhımız vardır
4. Bi-ħamdi'llāh dālālet yolların Allāha döndürdük
Huzūr-ı ħāzret-i Hākķa gider bir rāhımız vardır
5. Nizāmoğlı' acep mi' asker-i nefse fenā virsün
Bizüm tevħid gibi bi'llāh **Seyfullāh**ımız vardır

56.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Virirsün cānıñ cānān senüñdür
Serün top eyle var çevgān senüñdür
2. Eger virmezseñ esb-i nefse ruħşat
Bugün merdānesün meydān senüñdür
3. Yüzün döndürme Hākķuñ ħizmetinden
İderseñ bendelik sultān senüñdür
4. Anuñ derdün devādan cāna yeğ bil
Dilerseñ derdine dermān senüñdür
5. Seni senden ħalāş itsün seni var
Çıķarsuñ aradan seyrān senüñdür
6. Bilürseñ kendüñi bildün Ĥudāyı
Ne ħam yirsin ki dīn ü imān senüñdür
7. Ĥaķīķat şemsi oldı çüñki zātuñ
Nizāmoğlı yürü devrān senüñdür

57.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sālīķi Mevlāya vāşıl eyleyen tevħiddür
Cennet-i a' lāya ħāşıl eyleyen tevħiddür

5 seyfullahımız A: seyyid seyfullahımız B

56 A 23b, B 21a: C 22a: D 184a: E 1254a: F 1200b: G 1061a: H 4141b: K 24b: L 57a: M 7481a: N 115a

2 merdānesün A birdanesün C

57 A 24a, B 23a: C 23a: D 194a: E 1257a: G 1068b: H 4113a: K 25a: L 63b: M 7483b: N 127a

2. ‘ Asker-i emmāre-i iḥrāk idüp ifnā iden⁵⁶
Ḳurb-i Ḥaḳda saña menzil eyleyen tevḥiddür
3. Rāh-ı Ḥaḳdan māsivāyı ref‘ idüp āsān kılan
Bār-gāh-ı ḥazrete yol eyleyen tevḥiddür
4. Nefs şerrinden ḥalāş idüp bu cānı ḳurtaran⁵⁷
Vaşlu’llāha ḥaşıl eyleyen tevḥiddür
5. Rūz u şeb terk itme zikru’llāhı **Seyyid Seyfī** sen
Gönlüni der-gāha mā’il eyleyen tevḥiddür

58.

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

1. Nān içün medḥ eyleme nā-dānı nā-dānluḳ budur
Ḥayber-i nefsuñ helāk it şāh-ı merdānluḳ budur
2. Āb-ı rūyuñ ḥāḳ-i rīz itme varup her cāhile
Virme ruḥşat esb-i nefse mīr-i mīrānluḳ budur
3. Dīve ta‘ zīm eylemek insāna ād meleke degül
Ḥātemüñ ‘ırzın şaḳın lütf it Süleymānluḳ budur
4. Nūş-dārı isteme nā-dāndan ölürsen eger
Ehl-i ḥikmet ol ḳanā‘ at ile Loḳmānluḳ budur
5. Gürbe-veş sūrāḫ-ı mūşe **Seyfī** göz dikme şaḳuñ
Her nasībüñ Ḥaḳdan iste şīr-i Yezdānluḳ budur

2 ḥaḳda A: cennetde B

4 “vaşlu’llāha ḥaşıl eyleyen tevḥiddür” A: “va’dlu’llāha vaşıl eyleyen tevḥiddür” H

5. terk A: diğ er D

58 A 24a, B 23b: C 23a: D 198a: E 1257b: F 1213a: G 1070a: H 4119a: K 25a: L 66a: M 7484b: N 132a

1 ḥayber A: ğayrı C

4 eger A: derdle B, / derd ile C/ölürsen eger A ölsen derd ile C ölsen derd ile D

59.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Muḥabbet bezminüñ cām-ı cemün her cāna virmezler
Anı ser-mest-i ' aşk olan içer ḥayrāna virmezler
2. Yüri ' anka gibi kāf-ı kanā' at ihtiyār it kim
Muḥabbet geşt ü zārından saña bir dāne virmezler
3. Şeyh-i ' aşk olmak isterseñ çeküp ten cübbesin çāk it⁵⁸
Ki zīra cāme-i şāhı her ' üryāna virmezler
4. Şarāb-ı bezm-i vaḥdetden nasībün yokdur ey şūfi
Bu meclisde olan bī-gāneye peymāne virmezler
5. Diyār-ı dilde ey **Seyfi** me' ānī-i tıflı vardur kim
Mışır şultānı olan Yūsıf-ı Ken' āna virmezler

60.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Gel ey şūfi gönül mülkinde Beytu'llāhı gör
Dīde-i bāṭın ile eyle bir nazar Allāhı gör
2. Bir misāfir-ḥānedür dünyā-yı dūndan yüz çevir
Ḥayy u Bākī lā-yezāl olan ulı der-gāhı gör
3. Halk-ı ' ālem her biri bir şāha olmışdur esir
Ey muvaḥḥid cümle şāha olan ol Şāhı gör
4. Hır bakma her kim eyi hırka-pūşa sen sen ol
' Ālem-i ḳalbinden anuñ Ḥaḳka giden rāhı gör
5. **Mūtu kable en temūtūdan** dilerseñ sen ḥaberi
Ölmeden ölmüş dirilmüş sen bu **Seyfullāhı** gör

59 A 24b, B 18b: C 23a: D 1252b: F 1210a: G 1054b: K 25b: L 38a: N 76a

3 çeküb A: gelüp C

60 A 24b, B 22b: C 23b: D 191a: E 1256b: F 1207a: G 1065b: H 4142b: K 25b: L 60a: M 7484b: N 123a

1 gel A: gel gel B, C, M

4 ḳalbinden A: ḳalbinde B, M

61.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cümle 'ālemden müberrā bendedür
Kūh-i kāfūm bil ki 'anḳā bendedür
2. Şūretā bir ḳaṭreyūm gerḳek ki ben⁵⁹
'Alem-i ma' nāda deryā bendedür
3. Bende ḥūri bende ḡilmān bendedür
Bende cennet bende ṭūbā bendedür
4. 'Ālem-i vaḥdetde yokdur ḡayrī ḥiḳ
Cümle mevcūdāt-ı eşyā bendedür
5. Ger dilerseñ Ḥaḳḳı görmek Seyfiyā
Gel berü gel ṭūr-ı Mūsā bendedür

62.

mef'ülü mefā' ilün mef'ülü mefā' ilün

1. Lā ilāhe illā'llāhü vallāhü ekber
Muḥammedün Resūlullāh ḡayrū'l-beşer
2. 'Aliyyün Veliyyün ehu'r-resūl
Ḳurretü'l-'ayn-i şebbir ü şübbür
3. Āl ü Tāhā vü Yāsīn 'ibād-ı Bāḳır
Muḳtedā-yı 'ālem İmām-ı Ca'fer
4. Mūsā-i Kāzım u 'Alīyyü'r-Rızā
Yolunda fedā ḳıl yūri cān u ser
5. Muḥammed Taḳī vü 'Alīyyü'n-Naḳī
İmāmum serverüm Ḥasanü'l-'Asker

61 A 24b, B 16b: C 23b: D 131a: E 1250b: F 1151a: H 4137b: L 27b: M 7469a: N55a.

2. Gerçek ki A: gerçeke M

62 A 25a, B 24a: C 23b: D200a: E 1258a: F 1214b: H 4144a: K 25b: L&6b: N 133a

“Mūsā-i Kāzım u 'Alīyyü'r-Rızā

Yolunda fedā ḳıl yūri cān ü ser” A nüshasında mevcut olan beytin ikinci mısrası C nüshasında
“İmāmum serverüm ḡasanü'l-'askerī” şeklindedir.

6. Muḥammed Mehdīnūñ zamānı gele
Düşmen-i ‘ Āliden qalmaya eṣer
7. Nizāmīoğluñ murādı hemān
Rūz u şeb bulardan şefā‘ at diler

63.

mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn

1. Mecnūn-ı Hudā olanı zıncıre çekerler
Şol tālīb-i Hāk ‘ āşıķı bir pīre çekerler
2. Fer‘ ile bilinür gine ol ‘ ālemūñ aşlı
Ma‘ nī bilenı lafz ile taķrīre çekerler
3. Dil derde düşüp istese dīdār-ı Hudāyı
Pīrān-ı ḥaķīķat anı tedbīre çekerler
4. Bu *kāne yekūn* ile ey ḥ‘āce bu olmaz
Bu dersi bilen ‘ āşıķı tefsīre çekerler
5. Seyfī bilürüm dime şaķın ‘ ilm-i ledünni
Erbāb-ı tarīķat seni ta‘ bīre çekerler

64.

mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn mefā‘ilūn

1. Bi-ḥamdi’llāh zihī minnet bizüm ma‘ būdımuız vardur
Ne yirde isteseñ ancaķ bizüm ma‘ būdımuız vardur
2. Görüp şūfīlerūñ devrānuñ ey vā‘ ız gider daḡlı
Senūñ aķluñ buña irmez bizüm maķşūdımuız vardur

63A 25aB 19b: C 24a: D 160a: E 1253a: F 1179a: G 1059a: H 4139b: K 26a: L 44b: M 7484a:

N 88a

2 fer’ ile A fark ile C/gine A: yine C, M

4 bilen A: gören D, N

63 A 25b, B 19b: C 24a: D 160a: E 1253A: F 1178b: G 1059a: H 4139b: K 26a: L 44b: M

7180b: N 88a

1 ancaķ bizüm ma‘ budımuız A: ḥazır bizim mevcudumuz D, M

3. Muḥabbet âteşinden biz fenâ-ender-fenâ olduk
Bu bir bâzâr-ı varlıktır ki yokluk sevdamız vardır
4. Ḥarâbât ehliyüz mey-ḥâne-i ‘aşqdan şarâb içmiş
Ne ‘ırz u nâmus ne bir kişiden ‘avdımız vardır
5. Baña Seyyid Nizâmoğlu dimişler gerçi dünyâda
Bizüm ol ‘âlemde dilde bir özge adımız vardır

65.

mef‘ülü mefâ‘ilün mef‘ülü mefâ‘ilün

1. Kim saña esîr oldı sulṭân arayup n’eyler
Küfrünü gören ‘âşık îmân arayup n’eyler
2. Şol nergis-i şehlânı şol kâmet-i bâlânı
Ol kimse ki seyr itdi seyrân arayup n’eyler
3. Her kim ki yüzün gördi keşf oldı Kelâmu’llâh
Ḥüsnuñi bilen Qur’ân Furkân arayup n’eyler
4. Şol câh-ı zenehdânun ‘âşıklara maḥzendür
Ol câha düşen diller zindân arayup n’eyler
5. Ğarķ itdi gözün yaşı Seyfî bu cihân mülkün
Güher dileyen kimse ‘ummân arayup n’eyler

66.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Gönül çün derd-i cânândan beridür
Ne itse baña bu devrân yeridür
2. Vişâl-i şem‘ -i yâre vâsıl olanlar
Muḥarrerdür ki cân u dil eridür

65 A 25b, B 23b: C 24a: D 131a: E 1250b: F 1152a: H 4137b: K 26b: L 27b

2 ol kimse A ol kişi C kişi F/ kimse A: kişi D

66 A 26a, B 22b: C 24b: D 188a: E 1256a: F 1204b: G 1063a: H 4142b: K 26b: L 59b: M 7482a: N 120a

3. Uranlar cān u cānānuñ yolunda
Kamu ebrār-ı ‘aşkuñ serveridür
4. Yüri bir mürşid-i kāmilden el al
Kimün ki piri yokdur ser-seridür
5. Eger ‘āşık değilse ehl-i ‘aşkuñ
Nizāmoğlu kemine kem-teridür

67.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. ‘Aşk-ı Hakkā mübtelā bencileyün şeydā mı var
Tevhīdin qadrin bilür bir bülbül-i güyā mı var
2. Hāzretinden şerm-sār olup [da] ğark-riz olmaduk
Bir gül-i zibā mı var bir lāle-i hamrā mı var
3. Gülşen-i hüsnün temāşā eyleyüp medh itmege
Baş açık yalın ayak bir ‘āşık-ı şeydā mı var
4. Evvel āhir zāhir ü bātin Hudādur şüphesüz
Gelün inşāf idelüm hiç aña bir hemtā mı var
5. Seyfiyā bu eşk-i hūnumla ser-ā-pā ser-nigün
Kañlara ğark olmamış bir dāmen-i şahrā mı var

68.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Uyan bu hāb-ı gafletden behey pīr
Yüzün dönder Hakkā ‘ömr oldı āhir
2. Bedenden cān-ı şirīnün hākkı çün
Aña cennet midür tamu mıdur yer

67 A 26a, B 20a: C 25a: D 164a: E 1254a: F 1184a: G 1061b: H 4140a: K 27a: L 47a: N 94a
3 bülbül-i güyā mı var A ‘āşık-ı şeydā mı var G

5 ser-ā-pā A: ser-tā-ser

68 A 25a, 87b, B 21b: C 26a: D 185a: E 1255a: F 1201a: G 1062b: H 4141b: K 29a: L 57b: M
7481a: N 116a

3. Kālinca kabır içünde zār u tenhā
Enīsūñ mūnisūñ kimdür haber vir
4. Cevābuñ bunda hāzır eyledūñ mi
Su‘ āl olunduğı vaqt cümle bir bir
5. Senūñ meşhūrdur āher çün mekānuñ
‘Acep nūrdan mıdur nārdan mı ol yir
6. Kāmu akvāl u ef‘ āl ol kabāyiḥ
Ayu meymūn olur kurt ile hınzır
7. Olar öldükde karşıñda dizilür
Yüri ölmezden evvel eyle tedbīr
8. Nizāmoğlu bu derde çāre olmaz
Göñül ıslāhına elbet gerek pīr

69.

mef‘ūlū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ūlūn

1. Ey zühre-i mübīn tevḥīdūñ āyīne-i cāndur
Zerrāt-ı cihān gün gibi içünde ‘ıyāndur
2. Sevdā-yı ğam göñlüme düşelden o māhuñ
Cūy oldı gözüm yaşı eşkinde revāndur
3. Arzū-yı cemāl-i rūh-i şevkūñ eyle dostlar
Her dem yüregüm gonce gibi toptolı kındur
4. Ma‘ nīde şağımluk hayāt kalmadı bende
Zehr-i ğamı nuş eyleyeli hayli zamāndur
5. Bī-nām u nişān olalı aşk ile bu Seyfī
Engüş-t-nümā oldı‘ acep nām u nişāndur

7 “Olar öldükde karşıñda dizilür

Yüri ölmezden evvel eyle tedbīr” (G nüshasında bulunmamaktadır): dizilür A: derilür D

69 A 26b, B 20a: C 25a: D 166a: E 1254b: F 1185a: H 4140b: K 27b: L 48a: M 7484b: N 95a

1 mübīn A: cebin D, H, L

70.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Resülün ālini sevmek Reşulu'llāhı sevmekdür
Resülullāhı sevmek sıdık ile Allāhı sevmekdür
2. Hudā Qur'ānda qurbāya meveddet emir kılmışdur
Bu emrün imtişālî ol yüce der-gāhı sevmekdür
3. Bunı pîr ü civān mîr ü gedā bilür benüm' ömrüm
Sevüp şehzādeye ta' zîm kılmak şāhı sevmekdür
4. Yüri leyl ü nehār şayf u şitā çıkarma kalbünden⁶⁰
Saña lāzım olan her zamān her gāhı sevmekdür
5. Tarîk-i ehl-i sünnet kāmîl imān āl-i aşhābı
Begüm va'llāhı sevmekdür begüm bi'llāhı sevmekdür
6. Kişi her neyü severse anuñla haşr olur **Seyfî**
Dil ü cāndan gerek bize hemān ol māhı sevmekdür

71.

mefā' ilün mefā' ilün fe'ülün

1. Benüm āl-i Resülüm ol kişidür
Ki gönlümde benüm bir nūr işidür
2. Haber-dār olmayunca derd-i dilden
Anuñ seyyid içi degil tışıdur
3. Bulına zāhir ü bāṭın siyādet
Bu seyyid iki 'ālem güneşidür
4. Gelüp her kim ki bundan bi' at itmez
Yeziddür ya Yezidün kardaşıdur

70 A 27a, B 20b: C 25b: D 168a: E 1254a: F 1187b: H 4140a: K 28a: L 49a: N 98a

4 olan A evlādı C

5 bi'llāhı A: va'llāhı F/ aşhābı A: şahābe C

71 27a, B 17a: C 25b: D 133b: E 1250a: F 1153b: G 1047a: H 4137b: K 29b: L 28b: N 57a

1 gönlümde A: gönlümün B, N

2 buluna A: bulunsa D/ dilden A: dilünden C

5. İmāmıdur zamānuñ **Seyfi Seyyid**
İtā' at eylemek mü'min işidür

72.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. 'Ālem-i kalbi muşaffā eyleyen gözyaşidur
Menzilün 'ālādan 'ālā eyleyen gözyaşidur
2. Yād idüp 'işyānuñı kan ağla ārām itmeyüp
Ateş-i şamuyı itfā eyleyen gözyaşidur
3. Pāk ider āyīnesin giryān olan 'āşıkların
Görmesin kalbün mücellā eyleyen gözyaşidur
4. Dāne dāne dökülen gözyaşınıñ cennetde bil
Her birinün hūr u gılmān eyleyen gözyaşidur
5. Yād idüp 'işyānuñı kan ağla **Seyyid Seyfi** sen
Kevşer-i maşşerde cüyā eyleyen gözyaşidur

73.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Çü geçdün lādan illāya hālāş oldun eyā server
Cemāl-i yār ile ol dem dolıdur görinür her yer
2. Saña bu senluki beñlük hicāb olmuş saña senden
Seni terk eyle sen sensüz varursañ görinür dil-ber
3. Cihāna gelmeden maşşūd olan Allāhı bilmekdür
Bilinmez Hāk bulunmaz yol bulunmayunca bir reh-ber
4. Budur reh-ber ki Hāk nūrı tecellī ide vechinden ⁶¹
Muhammed sırrına ırmış ola hem bātına mazhar

5 seyfi seyyid A: böyle seyyid

72 A 27a: C 26a: E 1263a: H 4149b: K 29b:

73A 79a, B 17b: C 17a: D 137a: E 1251b: F 1156a: G 1049b: H 4137a: K 29b: L 31a: M 7479b: N 62a

2 Senliğı A: senlik B

4 İrmüş A: düşmüş B, C, D, M

5. Nübüvvet ma'deni sırr-ı velāyet mürşid-i kāmīl
Eşigünde kul ol **Seyfī** bulırsañ böyle bir server

74.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Çerāğ-ı mescidi mihrāb u minber
‘Ālī hem Fāṭıma Şebir ü Şübbür
2. ‘Ālī Zeyne'l-‘abā’ya bendeyüm ben
Muḥammed Bāḳıra cān oldı server
3. İmāmum Ca'fer-i Şādık yoluñda
Fedā olşun eger var ise biñ ser
4. İmām Mūsā-yı Kāzım dīn ü dünyā
‘Ālī Mūsā’r-Rızā āl-i Peyğamber
5. Taḳīyi kim ki sevse müttakīdür
Naḳīyi sevmeyenler oldı ebter
6. Ḥasanü'l-‘Askerī nūr-ı İlāhī
Muḥammed Mehdī oldı dīne server
7. Yeter **Seyyid Nizāmoğlu**na ‘izzet
Olupdur bende-i evlād-ı Ḥaydar

75.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dehr-i dūna dil viren ādem degil divānedür
Devlet-i ‘izzetüñ dırsen bir qurı efsānedür
2. Münkesir olmuş gönüllerdür mekānum didi Ḥaḳ
Her kaçan baḳsun anuñçün gönlimüz virānedür

74 A 80b, B 16a: C 17a: D 113a: E 1249b: F 1138a: H 4136a: K 40a: L 17b: N 32a

2 server A: çaker B, D, E, F, L

4 peygamber A: Peyam-ber L

7 “Yeter **Seyyid Nizāmoğlu**na ‘izzet*” mısrası B nüshasında bulunmamaktadır.

“Yeter Seyyid Nizāmoğluna ‘izzet

Olupdur bende-i evlād-ı Ḥaydar”(F nüshasında bulunmamakta.)

75 A 82b: C 17a: E 1261a: G 1037b: H 4147b: K 40a: L 89a: N 171a

3. ‘Arşı devr eyler melâ’ik hâciler hem Ka‘beyi
Dahli ko vâ‘iz anuñcün bilmez devrânedür
4. Zâhidüñ dahl itdi kendün gam yime devrânuña
Anlamaz erbâb-ı ‘aşkuñ hâlini biğânedür
5. Ten yaķar pervâne şem‘a gerçi **Seyyid Seyfi** gör
Şem‘i tâb-ı hüsn-i yâre cân yaķar pervânedür

76.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Hâb-ı gafletden gözüñ aç kendüñ idrâk ide gör
İstivânı fehm idüp gel sineñü çâk ide gör
2. ‘Alem-i kalbüñde isterseñ tecellâ ide Hâķ
Sil süpür dil şehrini sulţân için pâk ide gör
3. Gel tekebbür olma Şeyţân gibi görüp kendüñi
Secde topraĝa olundı kendüñi hâķ ide gör
4. Derde düş derdüñ yoĝ ise zîrâ dermân derddedür
‘Aşķ-ı Hâķdan ĝâfil olma dîde nem-nâķ ide gör
5. Nefsinüñ ejderhâsı **Seyyid Seyfi** yuţmasuñ seni
Zîkr-i Hâķķı dâ‘ima dilinde tiryâķ ide gör

77.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Resülün âli kendi üşmesidür
Anuñcün ümmet-i ser-çeşmesidür
2. Gelüp bu çeşmeden nüş itmeyen âb
Cehennem nârı içre pişmesidür
3. İden âl-i Resûlden ĝayre bî‘at
Tarîķ-i Muştafâdan şaşmasıdır

4. Kimin dest-gîri seyyid olmaz evlād
Şırâtı ol geçerken düşmesidür
5. Karuşmaz bunda kim āl-i Resūle
Yezîdüñ Mervān ile karışmasıdur
6. Kimüñ tâcı degildür çākeri āl
Şeyâtınler başına üşmesidür
7. Gören **Seyfî**yi ecdāduñdan ayrı
Anuñ ceddüñden ayru düşmesidür

78.

mef' ulü mefā' ilü mefā' ilü fe' ulün

1. Cānān ilüñe ziynet içün cān iledürler
Dīdār-ı Hākı görmege insān iledürler
2. Yūsıf gibi şāh oldunsa eger mısr-ı vücūda
Dil-i Ya' kûbına ismüñi andan iledürler
3. Şunlar ki nedür bilmediler 'ilm-i ledüni
İnsan getirüp dünyāya hayvān iledürler
4. Her kim ki içer bunda mey-i 'aşk-ı ilāhī
Ol 'āleme ol 'āşıkı mestān iledürler
5. **Seyfî** kime kim telkîn ider Ümmî Sināndan
Giryān getirüp dünyāya ḡandān iledürler

6 çāker A: hakde B : hak-rehD, E, H

78 A 96b, B 16a: C 21a: D 119a: E 1249b: F 1142a: H 4156a: K 28b: L 21a: N 43a

Manşur gibi her kim ki diye dā 'im en'l hāk

Dost zülfüne dār itmege urğan iledürler.

Korkutma bizi nā-rı cehennem ile va' iz

Aşk ehli gözü yaşını 'umman iledürler (L nüshasında bulunmaktadır.)

4 ol A: daḡi B/ eyleyüp A idüp C

5 Ümmî sināndan A: āl-i resulden B, E

Manşūr gibi her kim ki diye dā 'im ene'l-hāk

Dost zülfüne dar itmege uryan iledürler

Korkutma bizi nārı cehennem ile vā' iz

'Aşk ehli gözi yaşını 'ummān iledürler (beyitleri A'da bulunmayıp E, F, H' de bulunmaktadırlar)

79.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Haḳīkat sırr-ı esrāruñ cihānda ehl-i ḥāl añlar
‘Avām olan ne bilsün ḥālet-i ‘aşkı vebāl añlar
2. Görür mi her ṭahāretsüz şanırsuñ ‘ālem-i ḳalbe
Göñül sırrın beyān itseñ başiretsüz ḥayāl añlar
3. Okırlar levḥ-i maḥfūzuñ kitābın ehl-i ‘aşḳ olan
Ḳalan zāhırde bi’llāhi hemān bir ḳıl ü ḳāl añlar
4. Beḳā cām-ı şarābından müyesser olmayan şahsa
Cihānuñ zehrüñi nüş eyleyüp bî-çāre bāl añlar
5. Tefekkür ide mi **Seyfî** rümüz-ı ‘aşkı her ādem
Haḳīkat sözlerüñ her şahş ne bilsün hoş-ḥışāl añlar

80.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dost ilinden bu ile geldüm mekānum andadur
Bunda tendür seyreden ma‘ nāda cānum andadur
2. Padişāhum ben ḳulun gönderdi bunda ḥizmete
Ṭāvūs-ı ḳuds-i Ḥudāyum āşiyānum andadur
3. Zülmet-i dünyāya geldüm içmege āb-ı ḥayātı
Bunda ārām eylemez dil mihribānum andadur
4. Cūşa geldi baḥr-i vaḥdet taşra itdi ḳatresin
Bî-ḳarār anuñçün arzumānum andadur
5. Bunda **Seyyid Seyfî** Rūmî gerçi didiler baña
Aşıl adum bu degildür ad u şanum andadur

79 A 97a: C 26b: E 1262a: H 4147a: K 28a

4 eyleyüp A idüp C

80 A 97a: C 26a: E 1262a: G 1038a: H 4149b:

81.

1. Āyine-i ilāhī dīdārī dīdar-ı evliyādur
Bu āyineye gel bāḳ cām-ı cihān-nümādur
2. Baḳdıḳca āfitāba şūfī gözün ḳamaşur
‘Aksini āba şalsa baḳmak aña revādur
3. Bir mürşid-i kāmīle teslīm-i cān u dil ḳıl
Zirā ki maẓhar-ı Ḥaḳ serveri evliyādur
4. Niteki sende senlük vardur aña varulmaz
Yok yire dökme yaşın tã‘atlerün hebādur
5. Dünyāda görmeyenler hīḳ görmez āḫiretde
Aç gözün aña baḳ bu ḳavl-i Muştafādur
6. Benden saña nasīhat sen senligünı terk it
Varluk aña yaraşır ez-ğayr-i Ḥaḳ fenādur
7. **Seyyid Nizāmoğlu**nün ‘aşḳı murād-ı Ḥaḳdur
‘Aşḳ olmayan ‘ameller cümlesi māsivādur

82.

fā‘ilātün fā‘ilün failün

1. Cigeri büryān bülbul ider zār
Gözleri giryān istegi gül-zār
2. Hū diyelüm hū saña gerek bu⁶²
Göynün evin bu görüne dīdār

81 A 98a, B 17b: C 19b: D 138a: E 1251b: G 1050a: H 4138b: K 29b: L 31: N63a

Gazelin vezni tespit edilemedi

1 dīdār dīdār-ı A: didar-ı B

2 ḳamaşur A: kararur B

5 aña bak A: evḳāt C

7 ḥaḳdur A ḥaḳdan C / cümlesi A hep cümle C, N

82 A 26b, B 18b: C 25b: D 152a: E 1252b: F 1169a: G 1155: H 4139aK 27b: L 39b: M
7480a: N78a

1 istegi A: maksudı G, M

2 gögnün A: gönlün B, C, N

3. Durma semâ‘ it döne döne git
Kömaya tevḥîd gön̄lünde efkâr
4. Terk-i dil ü cān eyle gel ey cān
‘Āşık iseñ yan sen de yûri var
5. Āh bu gön̄ölden ‘ārı yok elden
Uṭanmaz dilden oldu dili var
6. Ey ṭālib-i Ḥaḳ gözünü aç baḳ
Ḥaḳ ile muṭlaḳ cümle ne kim var
7. **Seyfî** bilirsün şoñra n’olursun
Āḥir olursun çār ile nā-çar

83.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Merd-i merdān-ı Ḥudānuñ kārı zıḳru’llāh olur
Ṭālib-i didārı Ḥaḳḳuñ yāri zıḳru’llāh olur
2. Vaşl-ı Mevlā diler isen iki ‘alem terkīn ur
Sālik-i rāh-ı Ḥudānuñ varı zıḳru’llāh olur
3. Ehl-i derd ol söyleme bī-derde derd-i ḥalūñi
Dilde pinhān ‘aşḳuñ esrārı zıḳru’llāh olur
4. Gel ‘avām ile kelimāt itme ḳalbūñ hec olur
Ehl-i tevḥîdün müdām güftārı zıḳru’llāh olur
5. Gitmesün **Seyyid Nizāmoğlu** dilünde zıḳr-i Ḥaḳ⁶³
Zulm-i dil şehrinūñ envārı zıḳru’llāh olur

2 gögnūñ A gön̄lūñ C

7 ḥaḳdur A: ḥaḳdan L

83 A 96a: C 21a: E 1248a: F 1130a: G 1032b: H 4136a: K 41b: L 11b: N 24a

2 vaşl-ı A: vuşlāt-ı F: vuşlāt-ı H

5 zulm-i dil A zulmet-i dil C

84.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ey kamu 'ālemlere perver-digār
Her ne kim var gizli saña āşikār
2. Sen bizi var eyledün ma' düm iken
Lütf u ihsānuña hîç yokdur neşār
3. Ben gedā hālümde bî-gavgā iken
Genc-i miḥnet itmüş idüm ihtiyār
4. Bir ' acep sevdāya düşdi cān u dil
İñledür durmaz beni leyl ü nehār
5. Şabra tākat kalmadı şerḥ eyledüm
Şimdi ne şüret tutupdur rûzīgār
6. Muḳtezā-yı nefse uydı her kişi
Halk-ı ' ālem şimdi gāyet azdılar
7. ' Ālem ü evlāda ḥürmet kalmadı
Sırrını İslām u dīnün bozdılar
8. Bunlara iledecek olmazsa eger
Bu ḍalālet de ḳalırlarsa bular⁶⁴
9. Mehdī-i şāḥib-zamān itse zuhūr
Bulsa şer' i Muşţafānuñ iştiḥār

85.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ḳanı bir ' aşḳ ehli ḳardaş ḳanı bir derd ehli yār
Bağrı başlu gözi yaşlu ḳanı bir dostuñ añār

84 A 94b : D 193a: F 1208a: H 4142a: K 57b: L 12b: N 125a

Bu Gazelde şair'in mahlasını kullanmadığı görülmektedir.

8 iledecek A: ıslāhuñ L

85 D 142b: E 1251b: F 1162b: H 4138b

2. K̄anı bir k̄avlinde şādık k̄anı bir H̄akk derdlüsi
K̄anı bir āh eyledükçe s̄inesinden od çıkar
3. K̄anı iñiler iñil iñil derdinüñ dermānı yok
K̄anı uyku gelmeyüp iden şehirler āh ü zār
4. K̄anı bir mürşide ikrār eyleyüp s̄abit t̄uran
K̄anı cümle varlıguñ terk eylemüñ bir t̄ac-dār
5. K̄anı **Seyyid Seyfī** gibi kendüzin yoğ eylemüñ
Ehl-i ‘aşkuñ ayağı altında olmuş h̄āk-sār

86.

mef’ulū fā’ilātūn mef’ulū fā’ilātūn

1. ‘İlm ü‘ amel gönülde ‘ālime meşgāledür
‘Amelsüz olan ‘ilmin başda bir meşgāledür
2. Dilde olup bir ‘amel k̄albe duḥūl itmese
Güft ile gūsı anuñ bir k̄uru velveledür
3. ‘Āmil olan ‘ālimüñ ālī olur menzili
Dünyā için ‘ālimüñ meyli hep esfeledür
4. Bu *kāne yekūn ile k̄āle yekūlūñ* eker
H̄akk için olmaz ise çeşmüñe zelzeledür
5. ‘Aşk unutturdı benüm yazdığım okıdığım
Bildiklerüm unuttum sen h̄āce var biledür
6. Deryā-yı vaḥdet benüm varlığum yok eyledi
Eger sen de isterseñ ardım sıra gele dur
7. Evvel ü āḥir ‘ilmi bir elifdür öğrendüm
Dört kitābuñ ma‘nīsini bildüm bir mes’eledür
8. Ben benden geçmeyince andan haber almadum
Sen de terk it senligüñ terk itmezsen biledür

9. Oqıdıguñ yerlerde isterseñ Hakkı sen
Ben her kande olursam Hakk benümle biledür
10. İki Cihān güneşi Muhammed hürmetiyçün
Mürşide varmayınca her çekdigüñ belādur
11. **Seyyid Nizāmoğlu** var kālını hāl idegör
Hakk nazarı hālledür şanma kıl ü kaledür

87.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1. Şulhi şoran kande bilen anda olan egretidür
Kande bilen harbe tıran ansız olan kesretidür
2. Tıtdı o dem kopdı bu dem 'aksidür işte bu dem
Şulhi bozar nāme yazar hile eder fırsatıdur
3. Şulhi bilen gizli olan evvel olan sāni ile
Şonra olan yine bozar cenge tıran şıhhatidür
4. 'Aklı ile cehli ile nādim olan lāda kalan
Böyle olur çāre nedür hayrı budur tārihidür
5. Belhi gelür bütün alur dīne yine tāzelenür
Ordudadur çerhacıdur çadır anuñ zīynetidür
6. Toplar atar oyun düzer durma gelür almak diler
Lāgım kıazar çeri yazar şeltāt yazar kudretidür
7. Yalancı bu dem tiz cāñla rüyine yine kuvvet gelür⁶⁵
Şulhi bozar Seyfı urar kıanlar şaçar heybetidür
8. Bābı açar ābı geçer uçar uçar meydān açar
'Amelsüz mi güzel seçer şer' i açar şiddetidür

10 her H: heb: G, E

87 E 1263a: G 1086b: H 4147a

Yalancı budem tiz cāñla ruyine yine kuvvet gelür

Şulhi bozar Seyfı urar kıanlar şaçar heybetidür (G nüshasında bulunmamaktadır)

9. **Seyyid Nizāmī-zādenüñ** hayli qavīdür müşkili⁶⁶
 Hāll şübhe oldı bunda kim vergisi hem hikmetidir

88.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şanma zāhid 'āleme beyhūde geldi pīrler
 Haste-i derd-i dile anlar ider tedbīrler
2. Eylemez nūr-ı cemāl-i hāq tecelli bilmiş evvel
 Şafha-i dilden kaçan hāq olmasa taşvīrler
3. Cān u dilden hāq içün bir 'āşıkuñ hū didigüñ
 Anuñ evşāfında 'ācizdür kamu tekrīrler
4. Kim seyr eyleser zıkr-i hāqkı dā'im kendüye
 Bir қalan kesimiz anuñ ger olsa biñ şimşīrler
5. Her kim eyler 'ālem-i қalbūñ de tevḥīde maқām
 Anlaruñ çün 'adn-i a'lāda idirler yirler
6. Ehl-i 'aşkuñ vā'izā daḥl eyleme devrānına
 Bende ider mi 'āşık-i şurīdeyi zincīrler
7. Zıkrī **Seyyid Seyfī** terk itme dilüñden rüz u şeb
 Ecr-i ehl-i tevḥīdüñ dīdār-ı hāqdur dirler

[Harfū'z-Zā]

89.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. 'Acāyip derde düştüm aña dermān bulmadum hergiz⁶⁷
 Baña hem-dem olur bir lāḥza yārān bulmadum hergiz
2. Bulur vīrānelerde isteyen genci ey şāhum
 Benüm göñlüm gibi 'ālemde vīrān bulmadum hergiz⁶⁸

9 seyyid nizāmī-zādenüñ E: seyfullāh nizām-zādenüñ G

88. D 176a: E 1254b: G 1033b, 4141b

89 A27b, B 27a: C 27b: D 191a: E 1266b: F 1207a: G 1065b: H 4152a: K 15a: L 61b: M 7474a: N 123a

1 aña C de yok/dem A dert C

3. Kaçan yaşlar döker didem derūnı gülistān eyler
Gözüm yaşı gibi bi'llāh ki bārān bulmadum hergiz
4. Göñül āyīnesin pāk it tecellā eylesin ol Hāk
Cemāl-i nūr-ı Mevlā gibi seyrān bulmadum hergiz
5. İçelden bāde-i 'aşkı yitirdüm 'aql u idrākı
Nizāmoğlu gibi dem-beste hayrān bulmadum hergiz

90.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. 'Aceptdür halk-ı 'ālemden göñül 'ār eylemez hergiz
Beni rüsvā-yı 'ālem itdi söz kār eylemez hergiz
2. Olup Mecnūn-veş her dem figān u āh u zār eyler
N'idem Leylāya feryādum haber-dār eylemez hergiz
3. Bugün Ferhāda dönmüşdür göñül bu 'aşkı-ı Şirinden
Dilāverdür virür cānuñı efkār eylemez hergiz
4. Cemāl-i yār-i dil-berden bu dil Manşūra dönmüşdür
Mu'anber zülfüne dil-ber beni dār eylemez hergiz
5. Dururken Seyfiyā bākī temāşā rūḥ-ı cānānı
Göñül arzū-yı vaşl-ı ğayrī dīdār eylemez hergiz

91.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bir gün ola dürüle defterimüz⁶⁹
Kara toprağa qarışa tenimüz

2 benüm C de yok

4 göñül A: gel F

90 A 27b, B 27b: C 27b: D 129a: E 1264b: F 1149a: G 1046b: H 4152a: K 14b: M 7477b: N

52a

2 āh ü zār eyler A: āh ü zārıyla C, N

91 A28a, B 25b: C 28a: D 128a: E 1264a: F 1149b: G 1046b: H 4152a: K 15a: L 26a: M

7477b: N 52a

1 bir gün A bir günü C

2. K̄ala hep bunda bizüm didigimüz
K̄ara opraq ola bir gŭn yerimüz
3. Şorucular geleler kabrimüze
Şoralar dünyāda hep itdigimüz
4. H̄ālümüzde nesne yokdur yā İlāh
Rŭz-i maḥşerde şaşırma dilimüz
5. İder mi bize şefā‘ at Muştafa
Seyfiyā biz ki gŭnāh-kār ūmmetüz

92.

mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn

1. Bu bir deryā-yı vaḥdetdür kenārın görmedüm hergiz
Tükenmez mevci ammā rŭzgāruñ görmedüm hergiz
2. Düşüp girdāb-ı ‘aşka durmadan dönmekde ‘āşıklar
K̄arāra çāre yok h̄iç iḥtiyārın görmedüm hergiz
3. Beden bir cāh-ı zulmetdür ḥalāş it cānuñı andan
Erişdi āḥire ‘ömrüm nehārın görmedüm hergiz
4. İşidüp bu inildüm daḥl idermüş çŭnki Mŭnkirler
Hele bī-derd olanuñ āh u zārın görmedüm hergiz
5. **Nizāmoğlu** kanı bir gül ki açılmış fenā olmaz
Gŭlistān-ı cihānuñ ben bahārın görmedüm hergiz

93.

mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn mefā‘ilŭn

1. Bu dehr-i pīre-zenden geçmeyen Mevlāsını bilmez⁷⁰
Göñŭl tevḥīd ile pāk itmeyen taḫvāsını bilmez

92 A 28a, B 27a: C 28a: D 192a: E 1266a: F 1208b: G 1065a: H1143b: K 15a: L 62a: N 124a

3 beden A: yerin C

5 cihānuñ A cemalüñ C

93 A 28a, B 25b: C 28a: 115a: E 1263a: F 1139a: H 4152a: K 15b: L 18b: M 7476b: N 38a

1 Mevlāsını A: taḫvāsını

2. Temāşā itmeyen mir'āt-ı dilde kendi ahvālūñ
Bir ahir kişinūñ seyr itdügi rü'yāsını bilmez
3. Hakaikat 'ālemūñden dem uran dünyāya tālibler
Yalan söyler inanmağ itdügi da'vāsını bilmez
4. Beḳā mülki şafāsından haber-dār olan 'āşıklar
Bu çarḥ-ı bī-vefānuñ aşlı yok iḡvāsını bilmez
5. Göñül āyīne-yi İskenderi nūr-ı İlāhīdür
Bunı seyr itmeyen ḳandan gelür a' dāsını bilmez
6. Tecellī-yi cemāl-i yāre her kim mazḥar oldıysa
Yanar pervāne-veş ol şem'a pervānesini bilmez
7. 'Acep mi **Seyfiyā** devrānuña ki daḥl itse 'āşıklar
Başında 'āşık-ı şūrīdenūñ sevdasını bilmez

94.

fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilātūn fā'ilūn

1. Rāzıyuz dehrūñ cefāsına vefādan geçmişüz
Tālib-i miḥnet zevḳ ü şafādan geçmişüz
2. Terk-i tecrīdüz fenā mülkinde abdāl olmuşuz
Varımız terk eyledük tāt u ḳābādan geçmişüz
3. Āteş-i 'aşḳ ile yakduk nefsimüz kelbini biz
Āşinā-yı 'aşḳ olaldan mā'sivādan geçmişüz
4. Dil şaḳı Leylāsına Mecnūn olaldan dil-berūñ
Kūh-i miḥnet meskenimdür āşinādan geçmişüz
5. Şūfī ister bizi irşād ide kendi yolına
Seyfiyā biz ehl-i 'aşḳuz ol riyādan geçmişüz

3 iḡvāsını A: da'vasını C : da'vasını D

4 'āşıklar A: 'ārifler D, F, N

6 yaḳar A: yanar L/tecellī-yi A: tecellā-yi L/ B nüshasında "pervāne" Mevcut değildir.

7 'aşıklar A: zāhidler D, L

94 A28b, B 26a : C 28b: D 130a: E 1264b: F 1151a: G 1044a: H 4152b: L 27a: M 7478b: N

54a

4 leylā C de yok

95.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Şanma ey zāhid bizi zāyid yere dīvāneyüz
‘ Ālem-i bezm-i ezel cāmuñ çeken mestāneyüz
2. Geçmişüz tāt u kabādan terk-i tecrīdüz bugün
Lā ’ubālī pāk meşreb sākin-i ħum-hāneyüz
3. Dönmüşüz Der-gāha dönmek yokdur ey zāhid bize
Döne döne yanmışuz biz āteş-i pervāneyüz
4. Onsekiz biñ ‘ ālemüñ āyīnesidür ħalbimüz
‘ Ālem-i zāhir de zāhid gerçi kim pervāneyüz
5. Olmışuz Seyyid Nizāmoğlu gulām-ı ehl-i beyt
Biz ‘ Alinüñ ħamberi gibi bugün şirāneyüz

96.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Tālib-i rāh-ı Hāķīķat buġz-ı evlād eylemez
Buġz-ı āl-i Ħaydarı kendüye mū‘ tad eylemez
2. Ehl-i imānum diyen tutmaz Yezīdin cānibüñ ⁷¹
Muşţafānuñ şefkatinden kendüzin yād eylemez
3. Biz muħibb-i ħanedān-ı Muşţafāyuz şübhesüz
Anuñiçün cevır ider devrān bizi şād eylemez
4. Devlet-i didār-ı bākī isteyen yevmü’l-ħisāb
Miħnet-i derd-i belādan bunda feryād eylemez
5. Kerbelāda şāh Ħüseynüñ kim işide ħālını
Seyfiyā vīran eder göyñüni ābad eylemez

95 A 29a, B 27a: C 29a: D 190a: E 1265b: F 1206a: G 1064b: H 4153a: K 16b: L 61a: N 122a

2 geçmişüz A: çıkmışız F, N

96 A 29a: C 29a: E 1268a: G 1088b: K 16a:

2 diyen A: dīn C

3 ħanedan-ı A: ehl-i beyt-i E

5 göyñüni A: göñlüni C

97.

mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün mefâ' ilün

1. Bu 'aşk bir baḥr-i 'ummandur buña ḥadd u kenār olmaz
Delilüm sırr-ı Qur'āndur bunı bilende 'ār olmaz
2. Süregeldük ezeliden pīrüm Muḥammed 'Āliden
Şarāb-ı lā-yezāliden içenlerde ḥumār olmaz
3. Eger 'āşık iseñ yāre şaḥın aldanma aḡyāre
Düş İbrāhīm gibi nāre bu gülşende yañar olmaz
4. Kıyamazsañ baş u cāna uzak dur girme meydāna
Bu meydānda nice başlar kesilür hīç şorar olmaz
5. Ḥaḡ ile ḥaḡ olanlara kendi özin bulanlara
Dost yolında ölenlere ḡan baḡāşı dīnar olmaz
6. Baḡ şu Manşūrun işine ḡalkı üşürmiş ḡalbine
Ene'l-Ḥaḡḡuñ firāşına düşenlere tımar olmaz
7. **Seyfullāh** sözinde mestdür şeyḡūñden aldığı destdür
Dīvāne-rā ḡalem nīstdür ne söylese ḡanar olmaz

98.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Ten libāsın terk idüp cānānı ister cānımız⁷²
Ḥilḡat-i Rabbānī ile setr ola 'üryānımız
2. On sekiz biñ 'ālemüñ virdük fenā varluḡına
'Ālem-i ḡayret de yoklukdur bizüm erḡānımız
3. Biz irādet ḡān-kahında iḡāmet itmüşüz
Böyle emr itdi bizüm ḡün pīrimüz sulḡānumuz

97 A 29b: C 29b: E 1260b: G 1073a: H1154a: K 17a: L 87b: N 161a

6 ḡalbine A başına C,E,H

7 seyfullāh A: seyfi C

98 30a, B 26b: C 29b: D 161a: E 1265b: F 1180a: G 1059b: K 17a: L 45a: M 7478a: N 89a

1 ḡilḡat-i A: ḡil'at

4. Biz dālālet yolların rāh-ı hidāyet itmüşüz
Diyü itdük biz melek mü'mindürür Şeytānımız
5. Bist ü heşt ü sî vü dü ḥarfin kırā'at itmüşüz⁷³
Şüret-i mürşidde gördük sūre-i Raḥmānımız
6. Terk-i tecrīdüz fenā mülkinde abdāl olmuşuz
Ḥān-kah-i dilde Ḥaḳdur rüz u şeb mihmānımız
7. Cān u başı terk idenlerdür irenler ḥazrete
Bulmaduk cānanı **Seyfi** virmeýünce cānımız

99.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Dostlar yana yakılayum ol yār ele girmez
‘Aşk odı gibi yanmağa bir nār ele girmez
2. Mañşūr olayın cān u gönülden aşılayın
Dost zülfı gibi ‘āşıka ber-dār ele girmez
3. Dil derdüñi şerḥ itmege bulunmadı bir yār
Bağrumda biten baş gibi ğam-ḥār ele girmez
4. Bīmār-ı ğam-ı ‘āşıka devā isteme ‘āşıq
Derddür ki ne dermān aña tımar ele girmez
5. Bulmağ diler iseñ Ḥaḳı ger sen seni terk it⁷⁴
Yokluğ gibi **Seyfi** daḥı bir var ele girmez

5 itmüşüz A: ıleyüp C, F, L eyleyüp D, E, M

“Bist ü heşt ü sî vü dü ḥarfin kırā'at itmüşüz

Şüret-i mürşidde gördük sūre-i Raḥmānımız”(G nüshasında bulunmamaktadır)

6 terk-i tecrīdüz A: terk-i tecrīdin C

99 A 30a, B 26a: C 30a: D 136a: E 1264b: F 1156a: G 1049b: H 4152a: K 17b: L 80b: M 7478a: N 61a

1 yana A yanup C, yanayum M, N

5 ḥaḳı A anı C

“Bulmağ diler isen Ḥaḳı ger sen seni terk it” A: “ister iseñ sen anı yūri sen seni terk it” G

100.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Dirîğa vādî-i ğamda kalan āvāreler sızsüz
Bu deşt-i Kerbelāda bî-kes ü bî-çāreler sızsüz
2. Kaçan kim ' asker-i a' dā sizi bir bir şehīd eyler
Derūn-ı sine vü bi'llāh baġrum pāreler sızsüz
3. N'idem hīç toġmadı baġtum güneşi burc-ı miġnetden
Dirîğa ebr-i zulmetde kalan şad-pāreler sızsüz
4. N'ola ger devlet-i dünyā müyeşşer olmadı bunda
Muķarrer dār-ı ' uķbāda ķamu şehzādeler sızsüz
5. Kıyāmet günü āzād eyle gör Seyfīyi tamudan
Resūlu'llāhuñ evlādı olan meh-pāreler sızsüz

101.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Muḥammedden şefā' atdür ricāmuz
Şuna kevşer şarābüñ Murtezāmuz
2. Kuli ķurbānıyuz cān u gönülden
Ķabül itsün Ḥasan ḥulķu'r-rızāmuz
3. Yezīde şad-hezār lā' net olşun
Şehīd itdi Ḥüseyn-i Kerbelāmuz
4. Benī Mervānilerden bir münāfık
Göçürdi ḥazret-i Zeyne'l-' abāmuz
5. Muḥammed Bāķıra cānum fedādur
İmāmum Ca' feredür iķtidāmūz

6. Musî-i Kâzımuñ ben bendesiyüm
Naẓar itsün ‘ Ālî Mūsā Rızāmuz
7. Taķî şultān-ı dîn şāh-ı velāyet
Naķîdür Hāķ ıarîķe reh-nümāmuz
8. Hāsanü’l-‘ Askerînüñ ‘ askeriyüz
Muħammed Meħdîdür şāhib-livāmuz
9. Murādı Seyfînüñ bunlarla ķopmaķ
Budur tā ĥaşrolınca muķteďāmuz

102.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Gerķi kim okumada yazmada kāmîl degilüz
Hele bilmekde Hāķķı ey h‘āce cāhil degilüz
2. Bende-i ĥāzret-i Hāķķuz bilirüz ķulluğımız
Ĥizmet-i nefse ĥarîş olmuş arāzîl degilüz
3. Tā ölünce ķomazuz tāmēn-i ‘ aşķı elden
‘ Aşķı olmayaña el-ĥāşıl ķā’îl degilüz
4. Bize ‘ arz eyleme şūfî bu cihān cîfesini
Tūṭıyüz toğruşı ķuzğunluğa ķā’îl degilüz
5. Sāğar-ı ‘ aşķ ile ser-mest-i müďāmuz Seyfî biz
Vech-i cānān var iken ġayriye mā’îl degilüz

103.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Muştafā vü Murtezā ecdādımız
Seyyid-i sādāt olupdur adımız

102 A 79a, B 26a; C 30a; D 136b; E 1265b; F 1156a; G 1049bH 4153a; K 18a; L 31a; M 7478b; 30a; N 32b

5 biz C de yok/ var iken A: dururken C, ṭururn iken F

103 A 99a; C 31a; E 1268a; G 1089b; K 16a

2. Kimse ta‘lîmiyle ‘âlim olmaduk
Oldı Cibrîl-i emîn üstâdımız
3. Geldi gökden ceddî-‘â‘lâ’ma kitâp
Oldı Qur’ân-ı ‘azîm avrâdımız
4. Ehl-i beyt-i Muştafâ oldıgumuz
Bize bu ‘izzet yiter bünyâdımız
5. Ölüñüz diriñüz olmazdı temiz
Ger eger anılmasaydı adımız
6. Kesilir şanmañ Resûluñ neslini
Dünyâ durdukça durur evlâdımız
7. Hâkka dâ‘vet iderüz her kişiyi
Ceddîmüz irşâdîdur irşâdımız
8. Münkir olmañ nesline peygamberüñ
Muştafâya İrüşür feryadımız
9. Devlet-i ‘izzet-i sa‘âdet yiter
Fâtıma bint-i Resûldür anamız
10. **Seyfiyâ** eger beķānuñ çeşmine
Doķanısar ħançer-i bürrânımız
11. Ahiretde padişâh-ı ‘alemüz
Oldı virân dünyâda ‘abâdımız

“Devlet-i ‘izzet-i sa‘âdet yiter

Fâtıma bint-i Resûldür anamız”(Beyiti E nüshasında bulunmamaktadır)

10. “Seyfiyâ eger beķānın çeşmine

Doķanısar ħançer-i bürrânımız A

“Seyfiyâ biz ahiret şulţānıyuz

Oldu dünyada virân abâdımız”(E nüshasında yer almaktadır)

11. ”Ahiretde padişâh-ı ‘alemüz

Oldı virân dünyada ‘abâdımız”(E nüshasında bulunmamaktadır)

11. ”Ahiretde padişâh-ı ‘alemüz

Oldı virân dünyada ‘abâdımız”: (A nüshası)

“Seyfiyâ biz ahiret şulţānıyuz

Oldu viran dünyada abadımız”: (K nüshası)

“Ahiretde padişâh-ı ‘alemüz

Oldı dünyada virân ‘abâdımız”(C nüshası)

104.

müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. Zāhid bize daḥl iyleme hem zāhid hem taḳvā bizüz
Kesret ḡamından ḳurtulan şol 'āşık-ı yektā bizüz
2. Biz bu fenādan geçmişüz dār-ı beḳāya göçmüşüz
Vaḥdet şarābın içmişüz şol mest-i bī-pāyān bizüz
3. Oḳumadık biz hīç kitāp kimdür viren bize cevāp
Oldıḡı vaḳt yevmü'l-ḥisāb hem müftī hem mollā bizüz
4. 'Āriflerüz 'āşıklaruz biz ḥizmete lāyıklaruz
Her dā'im uyanıklaruz Ḥaḳḳı gören bīnā bizüz
5. Seyfī cihānuñ ḥikmetin bildin ḳamu māhiyyetin
Gelsün görenler şüretin 'āyīne-yi cilā bizüz

105.

mef'ülü fā'ilātü mefā'ilü fā'ilün

1. Şu gibi aḳar şāf-dilüz yok ḳarārımız
Deryā-yı 'aşḳa müntehīdür çeşme-sazımız
2. Bāl u per açsa murḡ-ı gönül dosta 'azm idüp
Sī-murḡ-ı ḳāf olur bizüm ol dem şikārımız
3. Bākī cemāl-i ḥazret-i ḥaḳ mübtelāsıyuz⁷⁵
Yokdur fenāya anuñçün i' tibārımız
4. Biz mest-i bezm-i rüz-i elestüz bugün
Kevşer şarābı def' ider ancaḳ ḥumārımız
5. Dönmezdi çarḡ gibi NizāmoḒlu āh idüp
Elde olaydı vā' iz eger iḥtiyārımız

104 A 85b: C 27b: E 1267a: G 1024a: H 4155b: K 19a: N 74a

1 daḥl A: ta' n K, N

2 vaḥdet A: vuşlat E

3 vaḳt A: dem E/3. bize A gelsün C

105 E 1267: G 1031: H 4155

3 ḥazret-i ḥaḳ E: rüz-i ḥazret G

[Harfû's-Sîn]

106.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

1. İsm-i Hūnuñ feyzin idrāk eylemez her hār u ḥas
Ḳāf-ı 'anḳādan su'āl eyle ne bilsün her mekes
2. Çün hüve'l-evvel hüve'l-āḥir Ḥudādan ḡayrī yok
Zāhir ü bāṭın hem oldur zīr ü fevḳ ü pīş u pes
3. Lā ile illānın esrārından aldinsa ḥaber
Görinür illā görüñmez gözine 'ālemde kes
4. Ṭāvus-ı ḳuds-i Ḥudāsın āşiyānuñ yād idüp
Dār-ı miḥnetdür bu dünyā eyleme hergiz heves
5. Baḥr-i vaḥdet murḡısuñ düşdin ṭabī' at dāmına
Aşla rāci' olmağa cehd eyle şandukda ḳafes
6. On sekiz biñ 'āleme āyinedür ḳalbün senün
Kendü ef'ālindür anda görünen yaḥşi vü 'abes
7. Kār-bān-ı ehl-i 'aşḳdan Seyfī dūr olma şaḳın
Şubḥ u şām olsun dilünde zıkr-i nālānuñ ceres

[Harfû's-ŞîN]

107.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün?

1. Elif Allāh bā beḳādur tā teā' lā şā şebīl
Cim cemāliyle celāli ḥa ḥayāta irdüm üş

100 A 31a, B 27b: C 31b: D 110a: E2168b: B1135a: G 1037b: H 4156a: K 43b: L 15b, N 30a
107 A 31a, B 28a: C 33a: D 189b: E 1269b: F 1205a: G 1064b: H 4156a: K 43b: L 60b: M
7485a: N 121a

1 şebīl A: şevāb B

2. “*Ḥı ḥabīrdür dāl delīldür zāl zātına anuñ*” (A Nüshasının ikinci mısrası)

“*Ḥa ḥayırdır e Delīl re raḥimdür raḥmi çok*” (B ve C nüshalarının ikinci mısrası)

“*Zāl zātına zı devāsuz bildüm uş*” (M Nüshasının ikinci mısrası)

2. Hı habîrdür dāl delîldür zāl zâtına anuñ
Rı rahîmdür rahmi çok zā zevālsüz bildüm üş
3. Sın Semî‘dür şın Şekûrdür sād Şameddür dād riḍā
Tı ṭahûrdur zı zuhûrdur ayn ‘Alîmdür virdüm üş
4. Ğayn Ğanîdûr fa Fettâhdur kaf Qādirdür kef Kerîm
Lām Lâṭîfdür mîm Mücîbdür nûn nûruñdur gördüm üş
5. Vāv vâhîdden bugün[e] he hidāyet iste gel
Lām-elîfdür lâ dimezem ikrāruma durdum üş
6. Yā yā hayye ismini terk itme ihyā idegör
Ben bu gönül şehrine esmā’ ile girdüm üş
7. **Seyyid Seyfî** bil bu cihān dārü’l-ḳarār degildür
Ezel ebed bâḳî mülkdür bi-ḥamdi’llāh yurdum üş

108.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Derd-i ‘aşḳ oldum meded ey derde dermānum yetiş
Tende cān itmez ḳarārı cāna cānānum yetiş
2. Hızr-ı dil ister şarāb-ı cāvidānundan senüñ
Ḥayy-i lā-yefnā olan ey āb-ı ḥayvānum yetiş
3. Pāy-māl itdi dirîḡā nefis-i bed-şūmum beni
Dest-gîr ol bendeki lüṭf u ıssı sultānum yetiş
4. Ḥaṭırum cem‘ iyyetin daḡıtdı devr-i rûzgār
Sen dururken kim bilür ḥāl-i perişānum yetiş
5. Ben ne ḥākum ki saña lāyık ‘ibādet eyleyem
Sen hidāyet it baña faḍlı ıssı Raḥmānum yetiş

5 lām-elîfdür lâ A : lām-elif-lādür C

7 bil ve baki sözcükleri C de yok/ seyyid seyfi bil bu A: seyyid niẓāmoğlu seyfi M

108 A 31b, B 28a: C 33a: D 108a: E 1268b: F 1133a: G 1035b: H 4156a: K 44a: L 14b: M M
7486a: N 28a

5 ıssı A: eyle F

6. Çün ezel deryâsıdur aşlı **Nizâmîoğlu**nuñ
Al kabul it kaçreni ey baır-i ‘ummānum yetiş

109.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Şimdi bildüm dostlar cānumda cānum var imiş
Cānlara cānlar virür cāne cihānum var imiş
2. Şūfî virdüm saña tāt u hırka vü seccādeyi
‘Ālem-i dilde benüm rāz-ı nihānum var imiş
3. Ben tecellî Tūriyum yoğ oldı cümle varlıgum
Şanma bu cismüm görüp nām u nişānum var imiş
4. Bî-mekān oldum benüm kārūm degildür bu mekān
Lā-mekān mülkinde bir özge mekānum var imiş
5. Cān revān itdüm **Nizāmoglı** gine Hāğdan yaña
Cānīb-i Hāğka gider rūhı revānum var imiş

[Harfū’l-‘AYN]

110.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Gider oldum ey beden şimdengirü var el-vedā‘
Göz kulağ ey el ayak dilde güftār el-vedā‘
2. Bir zamān sizünle bu dünyāda ‘ālem eyledük
Şimdi sizden vaz‘ geldüm çār u nā-çār el-vedā‘
3. ‘Ömrümün ser-māyesin yok yirlere harc eyledüm
Hep senün mekrüne uydum nefis-i mekkār el-vedā‘

109 A 31b, B 28b: C 33b: D 169a: E 1269b: F 1188a: 4156b: K 44a: L 49b: N 39a:
4 kārūm A: kanum C, F

110 A 32a, B 28b: C 34b: D 133a: E 1270b: F 1154a: G 1047b: H 4156a: K 44b: L 29a: M
7486a: N 58a
3 yirlere A: yere C

4. Ey oğul kız mülk ü mālum baña sizden çāre yok
Geldi irüşdi ecel ey yār u ağıār el-vedā^ç
5. Çün bekā mülkine **Seyyid Seyfi**ye gel didiler
Ey fenā dünyā saña şimdengirü var el-vedā^ç

[Harfū'l-Ḳāf]

111.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çün ezel baħruñda itdi cānı ol sulṭān-ı ğarḳ
Anuñiçün görünür gözüme āh efgānı ğarḳ
2. Baħr-i vaħdet ğarḳıdur^ç ālem ser-ā-ser kıl nazar
^ç Arş u kürsī levḥ kalem ṭāḳ-ı heft eyvānı ğarḳ
3. Mescid ü mey-ḥāne ğarḳ Ka^ç be vü püt-ḥāne ğarḳ
Baħr-i vaħdetden muḳarrer küfr ile imānı ğarḳ
4. Öyle müstağraḳdur ey h^çāce zemīn ü āsumān
Berr ü baħr ü kūh u şāħra çarḳ-ı ser-gerdānı ğarḳ
5. Ṭamu-i nīrānī ğarḳ u mālīk-i sūzān ğarḳ
Cennet-i ḥūrī vü ḳaşr u ravza-i nīrānı ğarḳ
6. Müftī monlā vü müderris kāḏī vā^ç iz şeyḥ ğarḳ
Şūfī-i seccāde ğarḳ ^ç ārif-i ^ç irfānı ğarḳ
7. Āb u āteş bād u ḥāk ol baħre ğarḳ olmış ḳamu
Tā şüreyyādan şerāya gizli vü a^ç yānī ğarḳ
8. Ādem ü İbrāhīm ü Āzer Nūh Ya^ç ḳūb ālini
Ḥızr-ı ^ç İsmā^ç il ü İshāḳ Mūsi'bnü ^ç İmrānı ğarḳ

4 oğul A: ğāfil C, M

5 bekā mülkine A: mülkine C

111A 32a, B 29a: C 36a: D 165a: E 1271a: F 1185b: G 1066aH 4159b: K 44b: L 47b: N 94a

1 ezel A: ecel B

2 baħr-i vaħdet A: baħr-i ^ç ālemC, N

4 günA: günü C

5 nīrānı A: rıdvān F, K

9. Oldı hem Dāvūd Süleymān ‘İse’bn-i Meryem kamu
Aḥmed-i Muḥtār cihāna raḥmet-i Raḥmānı ğark
10. Yār ğark aġyār ğark mest ğark hūş-yār ğark
Sır ğark esrār ğark valih ü ḥayrānı ğark
11. Baḥr-i vaḥdetden şadā *İnnī Ene’lāhdur* kalan
Anuñçün oldı Manşūr dār u hem urġanı ğark
12. Fażl-ı Haḫdan feyz irüşdi indi āşaruñ fenā
Çıkarup postuñ Nesīmī oldı gör ‘üryanı ğark
13. On sekiz biñ ‘āleme oldı çünki *Seyyid Seyfī* ğark
Eylesün қо varlıġuñ ol baḥr-i bī-pāyānı ğark

112.

mef’ülü mefā’ilün mef’ülü mefā’ilün

1. Yā Rab n’ideyüm sensüz ārām-ı dil ü cān yok
‘Aşksuz olan diller taḥtıdur aña sultān yok
2. Derd-i elem-i Haḫdan ayrılşa göñül bir dem
Güyā ki ġarīb olmış tenhā aña yārān yok
3. Var itme ṭabīb olmaz ‘aşk ḥastasına ṭimār
Bir derde giriftārum derddür aña dermān yok
4. Cān u ser-i ‘aşkında kimüñki qarār itmez
Ol sīnede bir zerre hīç dīn ile imān yok
5. Ḥūrī ile ġilmānuñ bundan iletür mü ’min
Cennet de behey dervīş ḥūrī ile ġilmān yok

Aḫlāk-ı zemā’imdür ṭamuda saña āteş
Bir zerre ḫadar anda hīç āteş-i sūzān yok

10. "Yār ğark aġyār ğark mest ğark hūş-yār ğark

Sır ğark esrār ğark valih u ḥayrānı ğark"(Bu beyit E, N’de bulunmamaktadır)

8 ḥızr-ı A: ḥazret C

112 A 32b: C 36b: D 184bE 1271a: F 1200a: G 1069b: H 4159a: K 45a: L 57a: M 7486a: N

115a

2 ayrılşa A: añlarsa D/elem-i A aña ki C

6 zemaīmdür A: zemaīmüñdür C

7. Yā Rab **Nizāmoğlu**n ayurma muhabbetinden
Envār-ı cemālinden özge aña seyrān yok

113.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Mest-i lā-ya‘ kul idelden beni cānā mey-i ‘aşk
Oldı bu sîne derūnī ezel-i hāne-i ‘aşk
2. Giceler subḥa degin nāle vü feryād iderüm
Ġam-ı hicrān deleli bağrumı oldum nāy-i ‘aşk
3. Mescid ü medrese zāhid saña var baña yeter
Mey içüp mest ü ḥarāb olmağa ḥum-hāne-i ‘aşk
4. Gele şūfī kerem it kıya şu zūhd-i ḥuşki
İçüben cām-ı muhabbet ola mestāne-i ‘aşk
5. **Seyfiyā** şūfī kaçan terk ide zūhd ü hevesün
Şanur ol ‘aqlı yitük şol kıy efsāne-yi ‘aşk

114.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Saña senden gözüñ nūrı bakıncaḳ
Görinmez gözine ol nūr bakıncaḳ
2. Görinür gözine göz nūrı ol dem
Aradan senlük u beñlük çıkıncaḳ
3. İderseñ kesb ü taḥşil-i başiret
Görinür dost ili bundan bakıncaḳ

7 nizāmoğlu A: nizāmoğlu C

“Derd-i elem-i Ḥaḳdan ayrılma gönül bir dem

Güyā ki ġarīb olmuş tenhā aña yārān yok (B nüshasında bulunmamaktadır)

“Alem tağayyürde ḥalk ise taḥayyürde

Arifim diyenler de bir vecd ile nalan yok.” (K nüshasında bulunmamaktadır)

113 A34a, B 29a: C 37b: D 178a: E 1270a: F 1149a: G 1046b: H 4159b: K 46a: L 26a: N 51a

1 idelden A: ezeliden C

114 A 34a, B 45b: C 37b: D 198a: E 1270a: F 1212a: H 4159b: K 46b: L 65b: N 131a

4. İrüp Hakkā olırsuñ mest ü hayrān
Vücūduñ kaçresi bahre aķıncaķ
5. Yeter Seyyid Nizāmođlı bu deñlü
İrenler ğayb ider esrār açıncaķ

115

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Ne kim Hakkādan gelür hīç dönmemüz yok
Ne dilerse kılur hīç dönmemüz yok
2. Şaķın dime şu şöyledür bu böyle
Lakin sultān bilür hīç dönmemüz yok
3. Güzeldür dostumuñ hep lütf u kahrı
Şikāyetden bulur hīç dönmemüz yok
4. Ne kim Allāh muķtedir itdi ise
Olacaķdur olur hīç dönmemüz yok
5. Ne iderse kişi hayr ile şerden
Kıyāmet de bulur hīç dönmemüz yok
6. Nizāmođlı bu cānı ' āķıbet haķ
Emānetdür alur hīç dönmemüz yok

116.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. ' Acep halk eylemüş bu nefsi ğālīķ
Elinden nefsüñ ' ācizdür ğalā ' iķ
2. Bu ğün şālih muvaħħid müttakīdür
Görürsüñ yaruñ olmış bir münāfīķ

3 dost ili A: dost B

115 A 34a, B 28b: C 37b: D 122a: E 1270b: F 145a: G 1041b: H 4159a: K 46b: L 22b: M 7486a: N 45b

2 şaķın A: gelin D

3 bulur A: nolur B, D

4 muķtedir A: muķadder C, M

116 A 34b: C 38a: E 1272a: G 1031b: K 47a: M 7487a: N 173a

3. Döner gâh Hakkâ zıkr ü t̃a' at eyler
İder her hı̃zmetüñ der-gâha layık
4. Uyar Şeytāna gâh eyler fesādı
Olur Raḥmānuña fi' l-i muṭābık
5. Nizāmoğluñ ḥalāş it nefis elinden
Ola her fi' li t̃a şer' a muvāfık

117.

mefā'ilün mefā'ilün

1. Bu 'ālem bir ḥayāl ancak
İşi hep mekr ü āl ancak
2. Bu virmekler bu almaḳlar
Hemān bir ḳıl ü ḳāl ancak
3. Şafāsı zevḳ-i dünyānuñ
Şevābı yok vebāl ancak
4. Eyü yādli ne itdünse
Şoñı bir bir su'āl ancak
5. Cihāna baḳmamaḳ Seyfī
Be-gāyet ki kemāl ancak

[Harfū'l-KEF]

118.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Dem-be-dem ḳan ağla ey çeşmüm türāb olsañ gerek
Hakkâ t̃a' at ile ey çeşmüm ḥarāb olsañ gerek

4 raḥmānına A: raḥmāna ki C 117.

N 117 A

118 A 35a: C 39b: D 161a: E 1276b: F 1180a: G 1060a: H 4162b: K 47b: L 85a: M 7488b: N 90a

1 ḥarāb A: turab C, M

4 'āleme A alemüne C

5 dest-i A dost C

2. Uyan ey miskîn uyan bir gün irer aînsuz ecel
Qabr içünde nice yıllar mest ü hârab olsañ gerek
3. Mürşide irüp eger derde devâ bulduñsa sen
Zerre-i nâ-çîz iken bir âfitâb olsañ gerek
4. Ger eger pâķ eyledüñse ğayrîden bu dil mülküñi
‘Âleme pertev şalar bir mâķ-tâb olsañ gerek
5. On sekiz biñ ‘âlemüñ sen defter-i dîvânısuñ
Dest-i kudretle yazılmış bir kitâp olsañ gerek
6. Emr-i Haķķı terk idüp olma esîr-i nefis-i şüm
Rûz-i maķşer her ne itdüñse ħisâp olsañ gerek
7. *Men ‘aref* sırrından âĝâh ol *Nizâmoĝlı* bugün
Baķr-i vaĥdetden zuhûr itmüş ħabâb olsañ gerek

119.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Âh elinden benligüñ feryâd elinden benligüñ
Mâ‘nî-i dîdâr-ı Haķdur dâd elinden benligüñ
2. Baña bu benligüñ ķomaz bir pîre teslîm olmaĝa
Eylemez mürşid beni irşâd elinden benligüñ
3. Qayd-ı dünyâ ile dil mülküñ ħarâb itdi ķamu
Qaldı vîrân olmadı âbâd elinden benligüñ
4. Benligüm benden gider vaşl eyle bensüz bendeñi
Tâ ki lûtfuñla ola dil-şâd elinden benligüñ
5. ‘Âlim ü ‘âbid muvaĥĥid nice zâhid müttakî
İtdiler tã‘ atlerin ber-bâd elinden benligüñ
6. Nice biñ yıl Haķķa tã‘ at itdi Şeytân ben didi
Taķdı lâ‘ net tavķını üstâd elinden benligüñ

7. Benligi Fir‘avn ile Nemrūda āḥir n’eyledi
Oldı merdūd-i Ḥudā Şeddād elinden benligüñ
8. Rūz-i maḥşer ger su‘āl itseñ baña a‘mālūmi
Eyliyem der-gāhına bī-dād elinden benligüñ
9. Ne Nizāmıoğlu ne Seyfî ne Seyyid cümlesi
Lāyı maḥv it ḳalmasun bir ad elinden benligüñ

120.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. Germe gögsüñ olup ey sine-çāk olsan gerek
Kendine virme ğurūr ey kelle Ḥaḳ olsan gerek
2. Erişüp bād-ı ecel bir zerre ṭāḳat ḳalmayup
Ḳara ṭopraġa düşüp ey ten ḥaḳ olsan gerek
3. Hem-nişîn ü hem-dem ol var bir ṭabībe şöyle kim
Añsızın ‘aşḳa düşüp bir derd-nāk olsun gerek
4. ‘Aḳluñı başına devşir eyle İblisden ḥazer
Her fesāde añun eyle iştirāk olsun gerek
5. Gel Nizāmıoğlu muşaffā eyle ḳalbüñ ġayrīden
Ḳoma dilden tevḥīdi añunla pak olsun gerek

121.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. Dişlerin *ve’t-tīnī ve’z-zeytūn* zebānıñdur senüñ
Dīde ki *ve’t-tūri sīnīn* Ḥaḳḳa şānuñdur senüñ

6. “Nice biñ yıl Ḥaḳḳa ṭā‘at itdi şeyṭān ben didi

Ṭaḳdı lā‘net ṭavḳını üstād elinden benlüğüñ”(C Nüshasında bulunmamaktadır)

120 A 94b, B 32b: D 152a: E 1276a: F 1169b: G 1035a: H 4162b: L 40a: 7488a: M 7488aN

79a

3 şöyle A: kalbe B, D, L

121 A 35b, B 33a: C 58b: D212a: E 1278a: F 1224b: G 1040a: H 4164b: K 49a: L 71a: M

7487a: N 140a

5 tıydı A : ṭoġdı C, M

3 *ḥalaḳnā* der bilür A: *ḥalaḳnā* dan bilür H, M

2. ‘ Ālem ü kalbinde *hāze’l-beled* olduğu budur
Gayrī Hāqdan kalmadı ol evde mihmānuñ senüñ
3. Kim *leḳad* ismini taḫḳīḳan *ḥalaḳnā* der bilür
Oldı *fī aḥseni taḳvīm* seyr ü seyrānuñ senüñ
4. Bilmeyen *sümme radednāhü* nedür esrārını
Esfele şāfilīn oldı şekl-i ḥayvānuñ senüñ
5. Tıydu kim *ellezine āmenūdan* bir ḥaber
Ve *amilu’s-sālihāti* oliser cānuñ senüñ
6. *Felehüm ecre* iresin anlıyacak kendüñi
Ġayrū memnūnlar müyesser ide sulṭānuñ senüñ
7. Bil *femā yükezzibüke* ḥālinden ahvālını
Ba’de biddīn yazıla bu dīn ü imānıñ senüñ
8. Kim *eleya’llāhü* bildi çünki Hāqdan ğayrī yok
Oldı *bī-ahkemi’l-hākimīn* çünki Subḥānuñ senüñ
9. Maḫhar-ı āyet-i Hāq oldı vücūdı Seyfīnüñ
Sūfi n’içün secde itmez ola Şeyṭānuñ senüñ

122.

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Deldi baġrum bülbül-i bī-çāre nālānuñ senüñ
Yoksa aldırduñ mı sen de vird-i ḥandānuñ senüñ
2. Baña beñzersüñ behey bī-çāre ārām itmeyüp
Şubḥa dek bu ḥalkı rāḥat itmez efgānuñ senüñ
3. Gülşeni külḥāna döndürdi iñildin āteşi
Nār-ı hicrāndan mı ḥalk itdi Ḥudā cānuñ senüñ

5 herce C/ “bir” C nüshasında bulunmamaktadır.

7 ḥālinden A: halinüñ D: ahvālını M

122 A 35b, B 32a: C 59a: D 145a: E 1276a: F 1164b: G 1052a: H 4163b: K 49a: L 36a: M 7488a: N 71

1 yoksa A: yoḡsa C

4. Her zamān açılmadan bir goncam eylersüñ fenā
Yok mıdur ey çarh-ı zālīm dīnūñ imānuñ senūñ
5. Ey felek bir yāre itdin sīneme hīç çāre yok
Zehr ile ālūde olmuş tiğ-i bürrānuñ senūñ
6. Aldın ‘ ömrüm hāşılıñ yıkdın bu gönüm şehrini
Dilerüm Hākdan yıkılsın kaşr u eyvānuñ senūñ
7. Çünkü Seyyid Seyfī dūr oldın vişāl-i yārdan
Ağlasuñ kan ağlasuñ bu çeşm-i giryānuñ senūñ

123.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. Dil nazar-gāh-ı Hudādur yıkma göynüñ kimsenüñ ⁸¹
Ka‘be-i Merve Şafādur yıkma göynüñ kimsenüñ
2. Mü‘min iseñ al ele bir mü‘minüñ göynüñ çaluş
Zirā şavl-i Muştāfādur yıkma göynüñ kimsenüñ
3. Şol kişi kim dā‘ima gönülün yıkar dervişlerin
Tā‘at ü zühdi hebādur yıkma göynüñ kimsenüñ
4. Mü‘minüñ kalbidür Allāhuñ evi sen bilmedüñ
İnkisār itme haţādur yıkma göynüñ kimsenüñ
5. Şeyh Nizāmoğlu gönül yap kim bilür kimde ne var
Hāk ile dil aşinādur yıkma gönülün kimsenüñ

124.

fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilātūn fā‘ilūn

1. Sen seni sen mi şanırsuñ dā‘ima bendür sözüñ
Zerrece yokdur vücūduñ nuţk-ı bī-cāndur sözüñ

5 ”Ey felek bir yāre itdin sīneme hīç çāre yok

Zehr ile ālūde olmuş tiğ-i bürrānuñ senūñ”(E nüshasında bulunmamaktadır)

123 A 36a, B 32a: C 59a: D 142a: E 1275a: G 1041a: H 4163b: K 49b: L 34b: M 7489a: N 68b

1 göynüñ A: gönülün C, M, N(Bütün beyitlerde aynı durum bulunmaktadır)

124 A 36a, B 41b: C 59b: D 156a: E 1276a: F 1174b: G 1057a: E4179b: K 49b: L 42a: M 7489a: N 82a

2 şavl yurt A şanur yurt C

2. Hey ne ğafletdür bu ğaflet zıkr-i Hakkı terk idüp
Manşıb-ı dünyā vü şavl yurt kaşr u eyvāndur sözün
3. Belki şanırsuñ ki hükmin hüccetün bâkî kala
Rūzgār ile yapılmış dār-ı vīrandur sözün
4. Öyle mağrūr eylemiş bu cīfe-yi dünyā seni
Sanasuñ bir ‘aqlı gitmiş beng ü hayrāndur sözün
5. Āferin **Seyyid Nizāmoğlu** ne h’oş söz söyledün
Kendün idrāk eyleyen insāna imāndur sözün

125.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Unuñ her bildigün bilmek dilerseñ
Sen seni yavu kıl bulmağ dilerseñ
2. Vücūduñ dost yolunda hāķe yek it
Mü’ebbed ölmeyüp kalmağ dilerseñ
3. Derūnuñ eyle hālī māsivādan
Anuñ ‘aşkıyla ger tolmağ dilerseñ
4. Şaķın kendüñe kendün dime kendüm
Eger Hāķ ile Hāķ olmağ dilerseñ
5. **Nizāmoğlu** gibi çık ara yirden
Dağı sen ölmeden ölmek dilerseñ

126.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Yā Resūla’llāh bize gör n’itdi ‘āşī ümmetün
Görmeye anlar dağı rüz-ı kıyāmet şefkatün

125 A 36b: C 59b: D 171a: E 1277b: F 1189a: H 4187b: K 47b

126 A 36b: C 59b: E 1273a: G 1089b

2 ger A: gel C

5 midhatuñ A : hürmetün C

2. Kerbelāda yā Muḥammed ger göreydün ḥālimüz
Tā kıyāmet sākin olmazdı bizüm'çün firḳatün
3. Şāh Hüseyñün itdiler ḥāḳe berāber cismini
Ḳılmadılar ol münāfıḳlar senün hıç ḥürmetün
4. Kim ki 'ālem faḥrinün evlādına buḡz eyleye
Eyleme aña müyesser yā İlāhī cennetün
5. Biz muḥibb-i ḥānedān-ı Muṣṭafāyuz **Seyfiyā**
Rüz u şeb nesl-i Resūlu'llāha olsun midḥatuñ

127.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Çün çıkar cāndan 'azīz cāncāğızuñ
Kodılar ḳara yire bil tencegizün
2. Beg efendi diriken ḥalḳ-ı cihān
Unudıla ad ile şancāğızuñ
3. Bunda yārān ile zevḳ eyler iken
Mār u mūr ile ṭola yancāğızuñ
4. Dünyā-yı dūna deḡiṣdün ey miskīn
Az çok elüñde olan rencegizün
5. Seni ḥalḳ eyledi Ḥaḳ ṭā'at için
Geçdi zāid yire her güncegizün
6. Mülküñ ile māla maḡrūr olurduñ
Unudıldı yatacaḳ tencegizün
7. Fānīdür Seyfī ki cihān bilmedün
Bār-i der-gāha çevir yöncegizün

128.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Ne 'âlemden 'aceb bu yire geldüñ
Ne isterseñ ne kazandüñ ne bulduñ
2. Gözüñde gören işiden kulağda
Dilüñde söyleyeni nice bildüñ
3. Tenüñ içindeki cânüñ nedendür
'Aql fıkır anı diyü bir nice öldüñ
4. Cihân mülkinde bilüp buyururken
Ne oldı neñ tururken niye alduñ
5. Eger kendüñi idrāk eylemezseñ
Sebā'iler gürühundan şayılduñ
6. Yüri tebdil-i ahlāk ile derviş
Kelāmu'llāh hākı bābında kıldıñ
7. Öürseñ **Seyfi** ölmezden ögürdi
Hāk ile hāk olub dünyāya tıldıñ

129.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Firāk-ı yāre şabr eyle vişāl-i yāri isterseñ
Cefāsın cânüña cân bil cemāl-i yāri isterseñ
2. Eger zehr ise nūş eyle cenābuñdan gelen yārüñ
Anuñ derdini şir'in tut zülāl-i yārī isterseñ
3. Mücellā eyle dil levh'in küdürāt-ı tabī' atden
Göñül āyīnesin şāf it hayāl-i yāri isterseñ
4. Hārābāt ehli ol nūş it şarāb-ı 'aşk-ı dil-dārı
Gözüñ yaşın revān eyle hayāl-i yāri isterseñ

5. **Nizāmoğlu** dost derdi devādan yegdür ‘uṣṣāka
Cemāl-i hūd muḳarrerdür celāl-i yāri isterseñ

[Harfū’l-Lām]

130.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Hū diyen ‘āşıqlara irmez zevāl
Hū diyen gönüllere gelmez melāl
2. Hū diyenlerdür gürūḥ-ı ehl-i Hāḳ
Hū diyenler göriser yārın cemāl
3. Hū diyenler açā cennet ḳapısın
Hū diyene ne cevāb var ne su’āl
4. Hū diyenler varlığından geçdiler
Hū diyene nefis idimez mekr ü āl
5. Hū diyenlerdür Hāḳuñ āyinesi
Hū diyenlerden görünür zū’l-celāl
6. Hū diyenler Muḥammed ümmeti
Hū diyenlerde bulunur hep kemāl
7. Hū de **Seyyid Seyfī** Hūdan ḡayrī yok
Hūdan özge bir vücūd olmaḳ muḥāl

131.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Sen er ol olşun yerüñ şaff-ı ni‘āl
Şaff-ı ni‘li şadr ider saña kemāl

6 olurduñ A: oldun D

130 A 46b, B 30a: C 44b: D 139a: E 1282b: F 1138a: G 1055a: H 4166a: K 40a: L 32b: M 7436 a: N 65a

1 melāl A: zevāl L, M

2 göriser yārın cemāl A: bulunur hep kemāl C

131 A 46b: C 44b: D 128a: E 1282a: F 1158b: G 1050a: H 4166a: K 40a: L 32b: N 51a

3 uça ger A: uça gör C

2. Var ise alb  nde  irf  ndan aber
Yer  n alada aın itme ay  l
3. C  hile a ehli itmez  itib  r
Ua ger efl  ke asa per    b  l
4. Olsa ger c  hiller  n giyd  gi   b
Yek durur   rifler  n egninde   l
5. **Seyfiy  ** d  r-ı fen  da isteg  m
Bizi ir  d ide bir   hib-kem  l

132.

mef   l   mef   il  n mef   l   mef   il  n

1. Dil lev  ini a  n  la y   Rabbi m  cell     l
P  k eyle       dan z  tu  n  la tecell     l
2.   ldur beni l   fu  n  la bu   k-i mezelletden
Afv eyle amu c  rm  m her menzil  m   l  la   l
3. eyt  n ile bu nefs  m bir oldu fes  d  tda
Edn  lar ile   ldum   ldur beni evl     l
4. A  l  k-ı zem  imden p  k eyle der  num hep
Ma   erde   b  b  n  le    r olma  ı mevl     l
5. Ecd  dı ile ferd      r eyle **Niz  mo  lu  **
C  rm ile cin  yetden p  k eyle m  berr     l

133.

f   il  t  n f   il  t  n f   il  t  n f   il  n

1. Kim ki derd  n buldı art  k neylesin derm  n   ol
Bunda kim terk itdi c  nu  n buluser c  n  n   ol

132 A 47a, B 29b: C 45a: E 1281a: F 11130b: G 1032a: K 40b: L 11a

1       dan A:      t C

133 A 47a, B 30a: C 45b: D 136a: E 1282b: F 1156a: G 1049b: H 4166a: K 42b: M 7490b: N

61a

4 eylemi  d  r A : egm   d  r C, N

2. Bunda huzūra İrüşüp âb-ı hayât içmeyen
Zaldı zulmetde ebed olmadı hiç nūrānī ol
3. ‘Ālem-i qalbūñ kimūñ tutdı hevā ‘ askerleri
Görmeyi serdür göñül mülkinde hiç sulţānı ol
4. Kim ki ‘ uqbāyı koyup alduysa dünyā mülkünı
Eylemişdür kendizūñ hiç şüphesüz Şeyţānı ol
5. Muşhāf-ı hüsnūñde her kım okudı āyātıñı
Ehl-i tefsīr oldı bildi ma‘ nī-yi Qur‘ān ol
6. Hakkı ben her yirde hāzır gördüm itdüm secdeyi
Zāhidā sen secde itme var yūri Şeyţānı ol
7. Zerrece Seyyid Nizāmoğluñā ‘ aşk-ı Hāk yiter
Eyledi zühhāda yağma dīn ile imānı ol

134.

fe‘ilātūñ fe‘ilātūñ fe‘ilātūñ fe‘ilūñ

1. Menba‘-ı kân-ı kerem ma‘ den-i mürüvvetdür ol
Başdan ayağa kamu ‘ ayn-i kerāmetdür ol
2. Güneşi kanda görür gözleri huffāş olanuñ
Bu cihān halkına bir nūr-ı hidāyetdür ol
3. Her dem irer keremi bī-kes ü bī-çārelere
Fuķarā bendelere bāb-ı sa‘ ādetdür ol
4. Zemm-i a‘ dā ile birdür ana dostuñ medħi
İkisūñden de bile şöyle ferāgatdür ol
5. Şeyh Nizāmoğlu kemāliyle anı medħ idemez
Mazhar-ı zāt-ı Hudā sırr-ı velāyetdür ol

3 görmeyi serdür A: göriserdür B: görmiye C

4 eylemişdür A: inmişdür C

134 A 47b: C 45b: E 1283a: G 1015b: H 4165b: K 41a

135.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Yüri var taşfiye-i kalp ide gör ey gâfil
Ola göynüñ evi envār-ı ilāha qābil
2. Od u şu toprak u yel ālet-i esbabuñdur
Bunı zāid yire harc itme olursuñ cāhil
3. Niye geldin bu cihān mülkine maqşūduñ ne
Ne kazanduñ görelüm n'en var elüñde hāşıl
4. Beg efendi paşa didiklerüñe halk-ı cihān
Saña gerçek mi şanırsuñ behey ahmaq bātıl
5. Ger eger tālīp iseñ **Seyfi** bekā mülkine sen
Bu fenā dārınuñ efkārına olma mā'il

136.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sen mekân-ı pertev-i zat-ı Hudāsuñ ey gönül
Sen temāşā-yı rûh-i cānāna cānsuñ ey gönül
2. Mü'minüñ kalbidür Allāhuñ evi bilmez misüñ
Ka'be vü zemzem dağı Merve vü Şafāsuñ ey gönül
3. Sensüñ ol gencīne-i sultān içün mahzen olan
Anuñiçün gayrīden fakr u fenāsuñ ey gönül
4. Sen tecellī Tūrisuñ envār-ı Hakkı görmeklige
Şüphesiz *āyīne-i künti-nümāsuñ* ey gönül
5. Sen muhabbet kânısuñ 'uşşāka 'aşk senden gelir
Ma' den ü kân-ı kerem vücūd-sehāsuñ ey gönül

135 A 47b, B 29b/aynı gazel A 85a: C 46a: D 123a: E 1283b: F 1145a: B 1042a: H 4166b: K 41a: L 23a: M 7489b: N 46a

1 göynüñ A: gönül C, M, N

4 bātıl A: gâfil H

136 A 47b, B 29b: C 46a: D 142a: E 1282b: F 1161a: G 1024b: H 4165a: K 41a: L 34b: N 68a

6. Bâb-ı vuşlatsuñ vişâl-i yâri senden buldılar
Ehl-i derdün derdüñe ‘ayn-i devâsuñ ey gönül
7. Al elün Seyyid Nizâmoğluñ ulaşıdur aşlına
Küntü kenzün ‘âlemiyle âşinâsuñ ey gönül

137.

fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün

1. ‘Uzlet itdi şimdi gâyet de halâyıkdan gönül
El yudı nâ-mahrem ile âşinâlıkdan gönül
2. Döndürüp yüz süfliden eflâke itmüşdür ‘urüc
Geçdi ‘İsâ-veş mücerreddür ‘alâyıkdan gönül
3. Âşinâ-yı derd-i ‘aşk olduñ ferâgat eyleme
Geçme gurbet de şakın yâr-i muvâfıkdan gönül
4. Vâ‘ izün devrânuña dahl itdügiden gam yime
Dinleme her bir sözi lütf it münâfıkdan gönül
5. ‘Âşık ol tek Hakkâ Seyyid Seyfi durma dön yüri
Her ne itse hoş gelür mâ‘ şûka ‘âşıkdan gönül

138.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. İşit sözümi ey gâfil çü dersin kim benüm kâmil
Su’âlüm var cevâb vir bu müşkilümi kıl hâşıl
2. Hudâ çünkim münezzehdür hurûf ü lâfz ile şavtdan
Resûlu’llâha ya muşhaf nice olmışdurur nâzil
3. Kaçan Qur’ân indi âyet âyet-i Hâk Resûline
Cenâb-ı ‘izzete kendi varur mıydı ya Cebrâ’il

137 A 48a, B 30b: C 46b: D 192a: E 1282a: G 1065a: K 42b: L 62a: M 7490a: N 124a

138 A 46b, B 30a: C 45a: D 128a: E 1281a: F 1249b: G 1044a: H 4166b: K 50b: L 25b: M

7489b: N 51a:

1 çü A: çün C, N / cevâb A: cevâbum C, M

4. Benüm[‘] aqlum qabul itsün tesellî vir baña lütf it
İşidüp anı her sâ[’]il olalar sözüne qā[’]il
5. Bu bir sırr-ı İlāhîdür bunı fāş eyleme **Seyfî**
Ki her müşkili hāl ide qanı bir mürşid-i kāmîl

139.

fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilātün/ fā’ilün/

1. Sensün ol kudret-i āli taḥmîr iden ḥak-ı ezel
Sensün ol feyz-i ilāhîye olan kul bî-meḥîl
2. Sensün ol cümle melā[’]ik ki sūcūd eylediler
İtmedi secde saña irdi [‘] Azāzille zelîl
3. Sensün ol mazhar olan cümle esmālarına
Saña bildirmedi mi neydiğüni [‘] ilm ü [‘] amel
4. Sensün ol mecmū[‘] -ı kevn ü mekân aṇlamaduñ
Ser-serî gezme bu afâkı yûri sen saña gel
5. Seni ḥalk eyledi ḥâḳ aḥsenü[’]t-taḳvîm üzre
İki [‘] alemde bulunmaz daḥı bir saña bedel
6. **Şeyḥ Nizāmoğlu** eger istersen vuslat-ı Hâḳḳ
Yûri bir mürşid-i kamîle irüş tüt etegün al

140.

müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün müstef’ilün

1. Hâḳḳa yakın eyler beni çok sevdigüm cānum [‘] amel
İnkār ile şirki qomaz sînemde îmanum [‘] amel
2. Dil [‘] âlemün rûşen kıılır qalbün daḥı gülşen kıılır
Ġam qomaz aşla şen kıılır gül gibi handānum [‘] amel
3. Her kimde kim olsa [‘] amel irmez aña hergiz ḥalel
Eyler saña cennet maḥal lütfiyle sultānum [‘] amel

4. Olur sebeb dīdāra ol bulırsuñ ol der-gāha yol
Kılur saña cennetde kul hūriyle gılmānum ‘amel
5. Cān gidicek dostdan yaña yoldaş olur yoǵdur saña
Hiç şübhe yoǵ olur baña qabr içinde yārānum ‘amel
6. Ben kuluña sen kıl ‘atā kim kılmaya hergiz hatā
Her ne buyurduysa Hudā ‘ömrüme fermānum ‘amel
7. **Seyyid Nizāmoǵlı** bilür her kişi itdügin bulur
Dermān baña senden olur ey derde dermānum ‘amel

[Harfū’l-Mīm]

140.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Es-selām ey sālīk-i rāh-ı şerī‘ at es-selām
Es-selām ey reh-ber-i ehl-i tarīkat es-selām
2. Es-selām ey pertev-i āyīneyi nūr-ı ilah
Es-selām ey vāqıf-ı sırr-ı haqīkat es-selām
3. Es-selām ey nesl-i pāk-ı Muştafā vü Murtezā
Es-selām ey şāhib-i sırr-ı velāyet es-selām
4. Es-selām ey muǵtedā-yı tālībān-ı rāh-ı Haq
Es-selām ey ‘āleme envār-ı raḥmet es-selām
5. Es-selām ey āşiyānuñ Ka‘be-i erbāb-ı dīn
Es-selām ey zübde-i şāhib-i kerāmet es-selām
6. Es-selām ey on yedi erķāna bī‘ at gösteren
Es-selām ey şāhib-i āyāt-ı bī‘ at es-selām
7. Āsitāne geldi **Seyyid Seyfī** yüz biñ ‘özü ile
Kıl qabūl eyle selamuñ kân mürüvvet es-selām

140 A 48a, B 35a: C 42b: D 150a: E 1287b: F 1167a: G 1054b: H 4169a: K 43a: L 38b M
7494a: N 76a

2 ilah A: ħuda D, H, F, H, L, M nūr-i ilah A: nūr-i ħudā B

141.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Zāt-ı Bārīden haber-dār oldıgum mıdur suçum
Halk-ı 'ālem bilmedigün bildigum midür suçum
2. Nice ler gencine-i Hakkdan haber-dār olmadı
Ben bu vıran gönlüm içre buldığum mıdur suçum
3. Māsivādan 'ālem-i kalbüm muşaffā eyleyüp
Şol muhabbet nūrı ile doldığum mıdur suçum
4. Küfri virdim kâfire din-dāra virdim dīni ben
Ben cemāl-i Hakkā hayrān oldığum mıdur suçum
5. Zāhidā kendün görüp dahl itme **Seyyid Seyfiye**
Varlıgum mahv eyleyüp yoğ oldığum mıdur suçum

142.

1. Vefāsı cefā imiş cihānı bildüm
Şafāsı belā imiş zamānı bildüm
2. Derd imiş devāsı devleti fenānuñ
'İzzeti zillet imiş ben anı bildüm
3. Taht u seriri olan şāhlaruñ
Qabr imiş 'ākıbet mekānı bildüm
4. Naqd-i 'ömri şarf u tã'at ile
H'āce ben sūd-i ziyānı bildüm

5 aşiyānuñ A: asitānuñC, H

141 A 48b, B 35a: C 43a: D 151a: E 1287a: F 1167b: G 1054a: H 4169b: K 43a: L 38b: N
111a

1 halk A: cümle C, F, G, H, K

4 hakkā A: yāre F

5 mahv A: terkC, F

142 A 49a, B 36b: C 43b: F 1197a: G 1036b: H 4170a: K 44a: L 55a: M 7491b: L 53a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 qabr imiş 'ākıbet A: 'ākıbet qabr imiş C

9 gözlerde A: gözlerden C, M

5. Dosta hediye ile kendi yokluğunu
Der-gāha lāyık armağanı bildüm
6. Kāfile-i ehl-i ‘aşk ola gör
Dil-dāre giden kār-bānı bildüm
7. Dil verme ‘acūze-i dehre şaķuñ
Mekkāredür ol rūziyānı bildüm
8. Gördüm fenā cihāna ‘uzlet eyledüm
Andan hayāt-ı cāvidānı bildüm
9. Maḥv eyledüm Nizāmīoğlu ben beni
Gözlerde nihān olan ‘ıyānı bildüm

143.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Meded pīr olduğumca azdı nefsum
Yolum üzre kuyular kazdı nefsum
2. Murād almak diler dār-ı fenādan
‘Ömür az kaldığını sezdi nefsum
3. Geçende tevbe itdüm her günāha
Uyuben Şeytānlara bozdu nefsum
4. Düşüp şahrā-yı ‘işyāna yularsuz
Nice yıldur ki zā’id gezdi nefsum
5. Bozup cennetde cürm ile mekānum
Cehennemde mekānlar düzdi nefsum
6. Bi-ḥamdi’llāh derūnī tevbe itdüm
Senüñ hep itdigün Hakk bozdu nefsum

143 A 49b, B 33b: C 47a: D 107a: E 1284b: F 1133a: G 1035b: H 4167a: K 44b: L 13b: M 7497a: N 26b

3 uyuben A: anıB, D/ şeytānlara A: şeytān C, N/ bozdu A: uydu C

5 mekānum A: günahum E

7. Yüzüñ döndürdi dünyādan İlāha
Nizāmoğlu fenādan bezdi nefsum

144.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. 'Aşkuñı yār it baña yā Rab daḥī yār istemem
Gögnümüñ şehrinde andan ğayrī dil-dār istemem
2. Bülbül-i bāğ-ı cemālūñdür ezelden dil senüñ
Ben anuñ nālānyum bir daḥī gül-zār istemem
3. Bağladum bel rāh-ı 'aşkıñda ölürsem dönmezem
Rāhib-i deyr-i beḳāyum ğayrī zünnār istemem
4. 'Ālem-i ḳalbümde senden ğayrī bir yār olmasuñ
Dur iden dostdan beni göñlümde aḡyār istemem
5. İstegüm budur senden hiç bende benlük ḳalmasun
Var olam varluḳdan özge seyr-i didār istemem
6. 'Aşk bāzārına virdüm cānumı 'aşḳ almağa
Ben bu bāzār ehliyüm bir ğayrī bāzār istemem
7. Ḥān-kah-ı *Küntü Kenzüñ Seyfi* bir ḥayrānıdur
Tekke-i dār-ı fenādan dervīş-i esrār istemem

145.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Gelicek aḡsuz emān virmez ölüm
Evüñe destür alup girmez ölüm
2. Bey eger yoḡsul ü pīr ü nā-tüvān
Cümlesinden cān alur virmez ölüm

144 A 50a, B 34a: C 47b: D 144a: E 1286a: F 1163b: G 1052a: H 4169b: K 44b: L 35b: M 7495b: N 70a

1 gögnümüñ A: göñlümüñ F: G, M, N

145 A 50a, B 33b: C 47b: D 109a: E 1284a: F 1134b: G 1035a: H 4167b: K 45a: L 14b

2 bey A: bay H

3. Şol zamān kim irüşse yevmü'l-ecel
Rāzı mısuñ diyü hıç şormaz ölüm
4. Hey ne ğafletdür bu ğafletdür deminde
Söylerüm ben sem' üñe girmez ölüm
5. Eyle **Seyyid Seyfî** bir efdāl 'amel
İrecek va' de gelür tırmaz ölüm

146.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Āh benüm buldığunı söyler dilüm
Bilmezüm āhır beni n'eyler dilüm
2. Āhıret menzillerün vıran idüp
Baña fānide maḳām eyler dilüm
3. Zıkr-i tevḫīdi ferāmüş iyleyüp
Söyler ammā bildüğün ezber dilüm
4. Baş қоşar varup nice nādān ile
Olmadı hergiz baña hem-sır dilüm
5. Gel beri zıkr eyle **Seyfullāh** ile
Bir iki gün 'aḳıl yoḳ kemter dilüm

147.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Bu dünyānuñ hayāline şaḳın aldanma ey göynüm
Anuñ mekriyle ālüñe şaḳın aldanma ey göynüm
2. Belādur bāli dünyānuñ fenādur devlet-i taḥtı
Bunuñ mülkiyle māluña şaḳın aldanma ey göynüm

5 gelür tırmaz A: eman vırmez D/gelür A: emān C

146 A 50a, B 35b: C 47b: D 155a: F 1174b: G 1056a: H 4170b: K 45a: L 41b: M 7494b: N 81a

4 göynüm A: dilüm C : gönlüm(bütün mısra sonları) E, F

147 A 50b, B 29b: C 48a: D 123a: E 1285b: F 1145a: G 1042a: H 4173b: K 45b

1 göynüm A: gönül B gönlüm C, M

2 belādur A: fenādur K, M

4 bunun A: bu B

3. Bu dünyānuñ hevāsına heves itme hebādur hep
Yalandur kıl ü kālīne şaķın aldanma ey göynüm
4. Olursañ ‘ālemüñ şāh-ı cihānı ‘ākıbet mevtdür
Fenādur ittişāline şaķın aldanma ey göynüm
5. Elüñ çek **Şeyh Nizāmoğlu** bu dehr-i pīre-zenden sen
‘Azābı çok vebālūñe şaķın aldanma ey göynüm

148.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Hāķuñ āyetleridür cümle ‘ālem
İçinde Ādem oldı ism-i a‘zam
2. Diyen Qur’āna maḥlūk oldı kāfir
Ki nātık biledür nuṭk ile her dem
3. Seni bildüñ mi kimsüñ cān-ı ‘ālem
Yaratdı Hāķ seni ġāyet mükerrrem
4. Vücūduñ Ka‘besidür kā’inātüñ
Hāķīkat ‘ālem oldı sende zemzem
5. Sücūd itmedigiçün saña İblīs
Taķıl dı tavķ-ı lā‘net aña ol dem
6. Göñül āyīnesinüñ sil ġubāruñ
Tecellī ide ol zāt-ı mu‘azzam
7. Bilürseñ **Seyfi** kendüñ Hāķķı bildüñ
Budur ben bildigüm va’llāhü a‘lem

149.

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

1. Ey nokta-yı haķikat sensüñ sevād-ı a'zam
Āyinedür cemālün göründi sende 'ālem
2. Fi'l-cümle ismüñi Haķ insāna ta'lim itdi
İnsan imiş muķarrer ben bildüm ism-i a'zām
3. Bilsem niçün mürā'î Ādeme secde itmez
Terk itdi emr-i Haķķı Şeytāna uydı her dem
4. Ādemdedür kerāmet ādemden iste haķķı
Ben Ādemi yaratdum didi Ĥudā mükerrrem
5. Ka'be yerinden aldı toprağı Ādemün Haķķ
Budur qadīm Ka'be gel secde it hey ādem
6. Kāküllerüñi qaldur şāhum Cemālün örtmiş
Seyyid Nizāmoğlına göster yüzüñi bir dem

150.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Yüzünde bîst ü heşt ĥurūfu'l-ehem
'Acep naķş eylemüş ey pâdişāhum
2. Degil mi şübhesüz seb'a'l-meşānī
Qaşuñla kirpigün zülf-i siyāhum
3. Cemālün istivāsın gösterirdüm
İki şaķķ ola dirüm gökde māhum

149 A 52b, B 37a: C 53b: D 219a: E 1290b: F 1230a: G 1073b: H 4171a: K 47b: L 75a: M
7492a: N 149a

2 'ālem A: ādem B, C, N

4 mükerrrem A: ekrem B, C, D, L : ĥudāyı ekrem H

5 toprağı A: toprağın B

6 yüzünü A: cemālün E, M

150 A 52b, B 37b: C 53a: D 219a: E 1289a: F 1229b: G 1073b: H 4171a: K 47b: L 75a: M
7493a: N 148b

1 ey A: ol E

3 dirum A: derdüm B : didüm E

4. Vücūduñ faḍl-ı Hāḳ feyḫ-i Ḥudādur
Anuñçün oldı zātuñ secde-gāhum
5. Hāḳuñ emrūñi tūtdum secde itdüm
Bugün ben ādeme budur günāhum
6. Niçün sen secdeden zāhid kaçarsuñ
Degil mi āyet-i Ḳur'ān güvāhum
7. Kelāmu'llāh-ı nāṭıḳ oldı **Seyfī**
Baña benden bulundı Hāḳḳa rāhum

151.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Tā ezelden 'aşḳ odına bir yañar pervāneyüm
Cān u dilden geçmişüm bir terk-i ser-dīvāneyüm
2. Gāh yerüm ḥum-ḥānedür gāh mescid ü gāh medrese
Gāh derviş gāh monla gāh seyyid-zādeyüm
3. Nūş idelden 'aşḳ şarābın olmışum ḥayrān u mest
Gāh Hāy u gāh Hūy ü gāh cihān sulṭānıyüm
4. **Nizāmī**oğlıyüm ne **Seyfī**yüm ne zūlfikār
Bilmiş oluñ cümlelizüñ cismi içre cānuyum

152.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Baña bak sūfī baña gör ne mir'āt olmışum
'Arş u kürsī levḥ ü ḳalem arḍ u semāvāt olmışum
2. '**Alleme'l esmā**benüm benden zuhūr eyler ḳamu
Kāmilem noḳşān yok ehl-i kemālāt olmışum

151 A 53b, B 34a: C 49a: D 141a: E 1286b: F 1160a: H 4168b: K 48a: L 83b

152 A 53b, B 37a: C 49a: D 209a: E 1289b: F 1222a: G 1038b: H 4171b: K 48b: L 80a: N

183a

3 menüm A: benüm B, N/sacīd A: secde C

3. Ka‘beyem zemzem menüm şavm u şalâtem mâh u sâl
Sâcid ü mescüd menüm hem yine evkât olmışum
4. Münkere zehrem nebâtem sükkerem mü ’minlere
Her ne isterseñ gel al ben şöyle lezzât olmışum
5. *Evvel ü ahir hüve’l-hayyü’llezzâdür la yemût*
Ara yirde Seyfiyâ ben bir hayâlât olmışum

153.

1. Bir derdliyem derdüm vardır cümle dermâna virmezem
Geceler iñledüm zârum kevn ü mekâna virmezem
2. Eyyüb-i derd-i ‘aşk oldum mekânım künc-i miñnetdür
Mülk-i belâ saltañatı iki cihâna virmezem
3. Döne döne dost ‘aşkına yandığum ger küfr ise
Behey zâhid ben bu küfri dîn ü imâna virmezem
4. Münkəsir olmuş gönüller mekândur baña dimiş
Hağ ben bu yıkılmış göñlümi kaşr u eyvâna virmezem
5. **Seyyid Nizâmoğlu** dostuñ bir kez tecellî itdügi
Yitmüş cennet yüz biñ hûri on biñ ğilmâna virmezem

154.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. Ey ‘azîzüm devletüñde cânımız Hûdur bizüm
Cân nedür cândan ‘azîz cânânımız Hûdur bizüm
2. Öyle mağv itdüm beni ben bende benlük kalmadı
Himmetüñde şimdilük her yanımız Hûdur bizüm

3 sâcid A : secde C

153 A 54a, B 33b: C 50a: E 1285b: F 1135a: G 1036b: H 4168b: K 49a: M 7492a: L 15a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

1 cümle A: yüzbiñ B, C, F/1. Geceler iñledüm A: gice gündüz âh E

154 A 54b: C 50a: D 118b: E 1285a: F 1141b: H 4168a: K 49a: L 20a: M 7512a: N 41a

2 benlük A: bendelük M

3. Ālem-i kalbümde Hâkdañ gayrî şüret gitdi hep
Tekye-yi dilde hemân mihmânımız Hûdur bizüm
4. Biz gürûh-ı ehl-i ‘aşkuz yokluk oldı varımız
‘Asker-i ‘irfândanuz sulţānumuz Hûdur bizüm
5. Zümre-i ‘uşşak içinde **Seyfi** gavvâş olalı
Dürr-i meknûn bulmağa ‘ummânımız Hûdur bizüm

155.

fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün

1. Hâb-ı gafletden uyanmaz gözlerüm
N’oldı hiç uyhuya kıanmaz gözlerüm
2. Her neyi kim görse meyl eyler hemân
Baña aşla tanı tanımaz gözlerüm
3. Aldanup bu ziynet-i dünyāya āh
Seyr-i fānideñ uşanmaz gözlerüm
4. Kāra yerler içre nice rûzgār
İçi toprak tola şanmaz gözlerüm
5. Bilmezem **Seyyid Nizāmoğlu** niçün
Sözüme hergiz inanmaz gözlerüm

156.

fâ‘ilātün fâ‘ilātün fâ‘ilün

1. Her neyi işitse añlar kıulağum
Hâk sözi diñlerse diñler kıulağum
2. Zikre şağır çünün tanbūr diseler
Ol zamān ānide çıñlar kıulağum

155 A 54b, B 35b: C 50b: D 155a: E 1288b: F 1173a: G 1056b: H 4169a: K 49b: L 41a: M 7494b: N 81a

2 hemân A: nazar F

156 A 55a, B 35b: C 51a: D 155a: E 1288a: F 1174a: G 1056b: H 4170a: K 49b: L 41b: N 81a
2 diseler A: diyeler B, D, E, F, M

3. Şeyh naşihat eyler imiş gel disem
Hastayum diyü iniler kulağum
4. Vā' izūñ hergiz sözi kār eylemez
Ammā uğrudan ki diñler kulağum
5. Seyfî işitmez ezān āvāzını
Kendi öz başına bekler kulağum

157.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Dirîğa yok yire 'ömri geçirdüm
Hevā ile bu cān kuşın uçurdum
2. Ayağumda bu dünyā kaydı eyvāh
Tarîk-i Hakkā olmuşdur uçurdum
3. Cihānda zindelük şāhin 'amel ol
N'idem ol şāhini koldan kaçırdum
4. Koyup āb-ı hayātı zikr-i cāna
Fenā cām-ı şarābından içirdüm
5. Açar fāsık cehennem şālih uçmak
'Acep ben **Seyfî** kangısuñ açardum

158.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Sûre-i Rāḥmānı bildüm sûre-i Raḥmān menem
Daḥı muṭlaḳ Hakk kelāmum *kāf ve'l-Kur'ān* menem
2. Hem menem *ānestü nāruñ* sırrını fāş eyleyen
Hem ḥalil oldum bu nāre Mūsā-i 'İmrān menem

5 seyfi A: seyyid seyfi B

157 A 55a, B 33a: C 51a: D 107a: E 1284a: F 1132a: H 4167b: K 50a: L 13b: N 26a

2 ol A: var H, N

3 kaçırdum A: uçurdum B

158 A 55b: C 51b: G 1038a: H 4173a: K 50a: N 173a

3. Hem hayātum hem memātum hem nebātum bākīyüm
Mü'mine hem Nūḥ necātum kāfire tūfan menem
4. Hem 'iyānum hem Sikender hem menem āb-ı hayāt
Hem hayāt-ı Hızır buldum çeşme-yi hayvān menem
5. Hem ḥumārūm hem ḥamīrūm hem şarābum hem şehīd
Sel-sebīlūm sākiyüm hem sāķī-yi peymān menem
6. 'Arş menem hem kürs menem hem kalem ü hem encümem
Sırr-ı Aḥmed nūr-ı raḥmet nesli hem merdān menem
7. Hem şalāt u hem şā'ım şācid ü meşcūd menem
Bilmiş ol sen **Seyfiyā** ḥaḳdur sözüm iḥsān menem

159.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. On sekiz biñ 'ālemün ḥallāk-ı sulṭānum benüm
Her yaradılmışlaruñ Rezzāk-ı sulṭānum benüm
2. **Evvel ü āḥir hüvel-ḥayyü'llezisin lā-yemūt**
Cümle 'ālem-i fānī sensün bākī sulṭānum benüm
3. Sen müyesser kıl baña mey-ḥāne-i 'aşkuñ meyin
Daḥı hūş-yār olmayam ey sāķī sulṭānum benüm
4. Māsivādan pāk ider āyīne-yi ḳalbün müdām
Enfüsinde seyr iden āfākı sulṭānum benüm
5. **Küntü kenzün** 'ālemün yād eyledükçe cān u dil
Eşk-i çeşmüm ḥün ider efrāk-ı sulṭānum benüm
6. Kim ki cān āyīnesinden seyr ider envārını
Nice biñ cennetde ger ezvāk-ı sulṭānum benüm
7. Baḥr-i vaḥdet öyle ğarḳ itmüş **Nizāmoğluñ** h'ācem
Ḥaşr olunca gitmez istiğrākı sulṭānum benüm

160.

mef'ülü fâ'ilâtün mef'ülü fâ'ilâtün

1. Cānumda gizli imiş cānāncıgımı buldum
Derdüm içinde imiş dermāncıgımı buldum
2. Derd-i ğamdan ayrı düşmüş idi ben cānum
Minnet Hūdāya şimdi yārāncıgımı buldum
3. Şular gibi aķardum her yerde dōne dōne
Pinhān imiş ķatrede ummāncıgımı buldum
4. Kim saña olur āşık ğayrīye nazar itmez
Ben bāğ-ı cemālünde seyrāncıgımı buldum
5. **Seyfi** şaķın ol şanma sen Hāķķ cūdā senden
Taķt u dil-i cānumda sulţāncıgımı buldum

161.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Kerīmā 'ālī der-gāha hemān ihsāna geldüm
Ne çāre biz günāh-kāra hemān ihsāna geldüm
2. Senüñdür kuvvet ü kudret himmet ü seĥavet
Ne layık bize ger muĥabbet hemān ihsāna geldüm
3. Helāk itdi bizi 'ādat-ı ihāta eyledi zelālet
Çü sensün ķādir-i hācāt hemān ihsāna geldüm
4. Bizi lütfünden āġāh it kerem nāsa hem-rāh it
Dil ü cān mülkine şāh it hemān ihsāna geldüm
5. Nizāmī sa'ādet vir ķamu ihvāna rāĥat vir
'İbādetde ĥalvet vir hemān ihsāna geldüm

162.

müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün müstef'ilün

1. Sultân celâlün sırrıyum bir dağı var mı görelüm
Şeyhüm Hüseyñüñ pîriyim bir dağı var mı görelüm
2. Çerāğum velîdür ceddüm Muhammed ' Alîdür
Yolum erenler yoludur bir dağı var mı görelüm
3. Yedi deryâdan olayum dürlü güher tolayum
Dost bağınuñ bülbülüm bir dağı var mı görelüm
4. Mürşidüm der kişi çokdur şimdi benden gayrî yokdur
Ceddüm celâl sözüm hağdur bir dağı var mı görelüm
5. Seyyîd Seyfî dirler baña kim gelürse benden yaña
Şafî' olur yarın aña bir dağı var mı görelüm

[Harfî'l-NUN]

163.

mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün mefâ'ilün

1. Bugün envâr-ı zîkr eyleme tâbâna beñzersüñ
Muhabbet kokusu tutmuş misk-i gül-âba beñzersüñ
2. Gözüñ yaşını döndürdi vücûdın çenberi çarğa
İñildüñ tutdı âfâkı dilâ dolâba beñzersüñ
3. Kemân-ı tîr-i âhuñla helâk it ' asker-i nefsi
Göñül meydân-ı ' aşk içre bu gün serâba beñzersüñ
4. Mekânun bağır-i vağdetdür bi-ğamdi'llâh ne gam yersüñ
Bulunmaz güher-i mişlûñ dür-i nâ-yâba beñzersüñ
5. Semâ' eyle şîfâtiyle ' acep âyîne olmışsuñ
Ne olsa gösterür anda muşaffâya beñzersüñ

162. C 54a

163 A 38a, B 45a: C 60b: 189a: E 1277a: G 1064b: H 4182a: L 60b: N 122a

1 tâbâna A: mâh-ı tâbânaB

6. Uyutmaz şubha dek halkı şadāduñ gözlerüm yaşı
Şu bir yüksekden akip çağlayan seyl-āba beñzersüñ
7. Ne'ne meyl eylesün **Seyyid Nizāmoğlu** senüñ ey çarh
Vişālüñ bir nümāyişdür hayāl-i hāba beñzersüñ

164.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Gözinden ehl-i inkāruñ nihān-ender-nihānsuñ sen
Muvahhid kanda kim baksa 'ayān-ender-'ayānsuñ sen
2. Çü Sensüñ evvel ü āhir dahī hem bātin u zāhir
Mekānın lā-mekān bī-şek kamu kevn ü mekānsuñ sen
3. Gözüm ki görmesi sensüñ dilümde söyleyen Sensüñ
Semī' ümsüñ semā' umsuñ benüm cānumda cānsuñ sen
4. Boyanmağdan yakılmağdan murāduñ Hāq ise şūfī
Vücūdı aradan mahv it nazar kıl gör ne kānsuñ sen
5. 'Acā 'ib baħr-i vaħdetsin ki her dü 'ālem emvācuñ
Kenārı kâ' rı yok" baħr-i 'amīk-i bī-girānsuñ sen
6. Tefekkürle bilinmezsüñ te' aqkulla bulunmazsuñ
Muḳaddessüñ münezzehsüñ ne in ü ne ki ānsuñ sen
7. Vücūdı varlıguñ **Seyyid Nizāmoğlu**nuñ al gitsüñ
Ulaşdur aşlına anı hayāt-ı cāvidānsuñ sen

6 şadāduñ A: şadān ey C

164 A 38a, B 44b/ aym gazel A 82b: C 60b: D 180a: F 1197b: G 1036a: H 4181b: K 52a: L 55b: M 7504a: N 111a

3 görmesi A: gören C

4 vücūdı A : vucuduñ C

165.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bize pend itme vā' ız derd-i dilden bī-ḥabersūñ sen
Beni 'aşk itdi āvāre baña bilmem n'idersūñ sen
2. Muḥabbet āteşi yakdı vücūdum küllī kül itdi
Yoğ olmuş ādeme vā' ız naşihat mı idersūñ sen
3. Gürūh-ı ehl-i 'aşkuz biz bizüm ders-ḥānemüz 'arşdur
Delīl-i 'aql ile ḥaqqı nice idrāk idersūñ sen
4. *Hüve'l-evvel hüve'l-āḥir hüve'z- zāhir hüve'l-bāṭın*
Görüp kendüñi ey miskīn şanır mısūñ ki varsūñ sen
5. Gine Seyyid Nizāmoğlu degişdūñ cānı cānāna
Bugün meydān-ı 'aşk içre muḳarrer gerçek ersūñ sen

166.

1. Beni bu nefsüm eyledi ḥayrān
Ġam mīdur itmesem nāle vü efgān
2. Bağrumı yar gör anda ne var gör
Derd-i ğamuñla toptolıdur ḳan
3. Pervāneler varur şem' a yanarlar
Ġateş-i 'aşḳa sen de yūri yan
4. Ḥay ne durursūñ naşıl yūrürsūñ
Yollar ışsızdur ḳalmadı kār-bān
5. Tırma çalış git menzilüñe yit
Bāḳī degildür saña bu devrān

165 A 39a, B 41b: C 61b: D 152a: E 1296b: F 1169b: G 1055a: H 4179b: K 55a: L 40a: M 7504a: N 78b

5 gine A: yine C, M, N/ degişdin A: irkiştin C

5 gine A: yine C: yine G: yine H

166 A 40b, B 42a: C 63b: D 157a: E 1296b: F 1176b: G 1057b: H 4179a: K 51a: L 42b: N 78a

1 ḥayrān A: ḥayr C

6. Ölmeden irsem yüzüñi görsem
Cānumı virsem vaşluña kurbān
7. **Seyyid Seyfî** gel mürşid elüñ al
Eyleye tā kim derdüñe dermān

167.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Yā Rāb beni dūr eyleme evlād-ı^c Aliden
Kim bendesiyüm ben bularuñ kālū beliden
2. Dönmem ger eger ḥariciler başumı kesse
Sīnemde muḥabbetleri vardur ezeliden
3. Cān u dil ile bende olur āl-i Resüle
Her kime ^c ināyet nazarı irse veliden
4. A^c mā idi bu dīdelerüm oldı çü bīnā
Hāk-i reh-i seyyidlere ^c aynüm süreliden
5. Çün buldı hayātı ezeli bunlara **Seyfî**
Cānını fedā başını ṭob eyliyeliden

168.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Yā ilahī cümle sensüñ cümle sen
Sen dururken diyemezüm baña ben
2. Zāt-ı Hākka vāşıl olmaz ol kişi
Geçmeyünce cümle kendi kendüden
3. Rü'yeti dīdār-ı dost olmaz naşīp
Nār-ı ^c aşka yanmayunca bu beden

6 “Ölmedin irsem yüzüñi görsem

Cānumı virsem vaşluña kurbān”(B nüshasında yer almamaktadır.)

167 A 41b, B 39b: C 55 a: D 118a: E 1294b: F 1142a: G 1089a: K 57a: L 20b: N 41a

3 irse A: olsa C, N

168 A 41b, B 40b: C 55a: D 133a: E 1295b: F 1153a: G 1023b: H 4178a: K 53a: L 28b: N 57a

4. Ben baña baksam görünmez baña ben
Görinen didâr-ı Hâkdur cümleden
5. Cümle varlık varlığındur var yok
Varlığındur varı yoğı var iden
6. Ben de bildüm ki bilinmez yaradan
Kişi kendi çıkmayunca aradan
7. Görinen Hâkdur gören Hâk gösteren
Yâ Nizâmoğlu iki görmeñ neden

169 .

Müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün müstef' ilün

1. تعل بيا كل برو اچ كوزن اولمه غافلون
‘Areb ‘Acem Türk Tatar nefsünüz eyleñüz zebün
2. اَيْنَاخْصُومَصَلَات كجا روح جنكات
İrüşmedüñ dahî memât Hâk ile var ol dâ'imün
3. ماتتبعو علالهوار استبرودير اهخدا
‘Ömrünüñ eyleyüp hebâ olma gürüh-ı cāhilün
4. اسمعننو اولدتر كمكندكر خدا
Naşihatüm budur ebed nefse uyup olma zebün
5. يسئلر بكغدا هر چه كنداذنعطا
Eyleye Hâk lütf u ‘atâ kendüñi eyle tâ'ibün
6. اففع حجابك بنى حق تا برود شبهه و شك
Mürşide İrüş al sebağ bildüre n'eydigüñ fünün
7. كونو على شرع الرسول تا تا عتش با شد قبول
Kendüñ görüp olma fuḍül şağın olursuñ zālīmün
8. يا ايها لاهل الصلاح حاھى اكر فرد فلاح
Her rüz u şeb zıkr-i ilāhı eylerseñ olduñ sālīmün

9. يا ابن سيد نظام چون ميرسد عمرش تمام
Dünyā-yı dūna vir selām *innā ileyhi rāciūn*

170.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Kim ki bilmez kend'özin ma'būd bilmez n'eydigün
Bu cihāna gelmeden maqşūdı bilmez n'eydigün
2. Şūret-i Raḥmānı kim her yırde ḥāzır görmedi
Cāhil ü nā-dāndur ol mevcūd bilmez n'eydigün
3. Şūfi *vescud vekterib* sırruñdan āgāh olmadı
Emr-i Haqqı terk iden merdūd bilmez n'eydigün
4. Mü'minūñ kalbi naẓar-gāh-ı Hudādur bilmeyen
Bī-ḥaberdür sācid ü mescūdı bilmez n'eydigün
5. 'Ömrinūñ ser-māyesin yok yire **Seyfi** sarf iden
Ol başiretsiz zebanī sūd bilmez n'eydigün

171.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Yüzüñi gördüm okudum *ḥamdü lillāh* āyetin
Nuṭṭ kim ki dinledi okudı *Rabbü'l-ālemīn*
2. Raqqāşuñ gören kişi bildi dehān-ı mīmīni
Er-Raḥmān āyetüñ okur oldılar ḥamīme degin
3. Kendi vücūdın añlayan *mālikidür yevm-i-dīn*
İyyāke na'būdü bilür okur iyyāke nesta'in
4. İstivāşuñ bilen bilür *ihdina's-şırāṭ* bugün
Müstakīm oldu kişi añladı çün kendüdekin

170 A 42a, B 40a: C 55b: D 129b: E 1295a: F 1150b: G 1046a: H 4178b: K 53b: L 26b: N 52a

171 A 42b, B 47a: C 56a: D 212a: E 1299b: F 1224a: G 1040a: H 4183b: K 59: L 71b: M 7497a: N 142a

5. Sen *şırāte'l-lezīne* anlamayan olmayalum
En'amte aleyhim gayri'l-mağdūbi çün bildük yekīn
6. Şaşma gör tarīkini düşmeyesün yabañlara
Aleyhim āyetin okı olma gör *ve led-ḡāllīn*
7. **Seyyid Nizāmoğlu** budur ümmü'l-kitāb didügi Haḡḡkuñ
Vechünden bilmegen bunı bilmedi ne imān ne dīn

172.

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

1. Derd iste gönül her-dem derd ile olur dermān
Derdı olan ' aşıklar giceler ider efḡān
2. Eyyüb-veş ey miskīn yūri şabr eyle derde
Şabr eyleyene ol dost eyler dīdāruñ ihsān
3. Cān Yūsufı derdüñden Ya' kūb-ı dil ağlasuñ
Müyesser ola vuşlat āḡir olup bu hicrān
4. Yūsuf gibi ol bende kıl ḡācene ḡizmetler
Mışr-ı dile ḡizmetle tā kim olasuñ sultān
5. Vir ana gönüllerde bulur dileyen Haḡḡı
Bulunsuñ ezel genci ma' mūra ki kıl vīrān
6. Deryā-yı ezelde sen bir ḡatresuñ ey dervīş
Mürşide irüş ḡatre eyleye yine ' ummān
7. Maḡşūd-ı **Nizāmoğlu** dīdārıdur Allāhuñ
Ey ḡāce senüñ olsun bu dīn ile imān

Bu mısra vezne uymamaktadır.

Bu beyit vezne uymamaktadır.

172 A 42b, B 44b: C 56a: D 183b: E 1299b: F 1199a: H 4178b: K 59b: L 56b: N 114a

173.

fā' ilātūn fe' ilātūn fe' ilātūn fe' ilūn

1. Ben kulin şām u seher maqşadı sulţānumdan
Beni şoñ demde cüdā itmeye imānumdan
2. Kayd-ı dünyā ile dil oldı perākende katı
Sen hālāş it beni bu hāl-i perīşānumdan
3. Añladuñ gökleri sen ra' d-ı hayāl itme şağın
İñiler gökde melek yirdeki feryādumdan
4. Kendüden şubḥ u mesā şanma döner gerdünü
Te'şir itdi felegüñ çarḥına devrānumdan
5. ' Āleme dīdelerüm dökmeşe göz yaşuñ eger
Ki tutuşdı bu cihān āteş-i sūzānumdan
6. Bulmağ isterseñ eger şūfī Ḥaḳīkat gencin
Sen anı eyle kim taḥşīl dil-i vīrānumdan
7. Eyleme ilāhī Nizāmoğlını şermende hecīl
Rūz-ı maḥşer oğına defter-i dīvānumdan

174.

mefā' ilūn mefā' ilūn fe' ulūn

1. ' Ömür kār-bānı göçdi sen yatarsuñ
Bu cānuñ kuşu uçdı sen yatarsuñ
2. Unutduñ āḥiret aḥvāllerini
Günāhlar başdan aşdı sen yatarsuñ
3. Şaçuñ şaḳaluñ ağardı dirīgā
Ecel geldi irüşdi sen yatarsuñ

173 A 42b, B 44b: C 56b: D 175a: E 1298a: F 1192b: G 1066b: H 1181b: K 59b: L 52b: N

106b

3 ra' d-ı hayāl A : va' d-ı hayāl C

7 lā-hī A: ilāhī C

174 A 43a, B 38b: C 56b: D 111a: E 1274a: F 1136b: H 4163a: K 60a: L 16b: M 7499a: N 31a

4. Bizi Hâk hizmete gönderdi bunda
Kanı hizmet ki düşdi sen yatarsuñ
5. Hevâlar ‘Askeruñ cem’ itdi Şeytân
Göñül tahtına geçdi sen yatarsuñ
6. Nice gündüz nice giceler oldı
Ne kaynadı ne pişdi sen yaturşuñ
7. Senüñ Seyyid Nizāmoğlu bu nefsuñ
Yolından yine şaşdı sen yatarsuñ

175.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. ‘Acep nāzik-beden bir hoşca kuşsuñ
İçüñ fışk ü fesād zāhir de hoşsuñ
2. Cihānuñ ‘ilmüñ öğrendin ‘amel yok
Kitāb kanı seni yutmuş komışsuñ
3. Tışuñ bir cübbe vü destār olupdur
Diriğā ‘aşk-ı Hâkdan içi boşsuñ
4. Eger var ise hālüñ eñi söyle
Ne hāşıl çün işitmişüñ dimişsüñ
5. Nühās imiş dilüñ dünyā hevāsı
Şanırsuñ sen seni altun gümüşsüñ
6. Ne sūz eyler göñülde olmayunca
Tūtalum dürr-i meknūn söylemişsüñ
7. İrüş mürşide Seyfî puhte ol var
Eger bî-pîr iseñ bir ham yemişsüñ

175 A 43a, B 45a: C 57a: D 185a: E 1277b: F 1201a: G 1062b: H 4182a: K 60a: L 58a: M 7501b: N 117a

2 kitāb kanı seni A: kitāb kangısı C

6 sūz A: sud D

7 ola var A: olmaya G

176.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir vücūddandur vücūd-ı ins ü cān
Ġayrī şanma cümle birdür ey civān
2. İki 'ālem varlığı Haḫdandurur
Añsuz olmaz āşikār u nihān
3. Cān u 'ālem cānuma cānāndurur
Sāye-i Haḫdur ḫamu kevn ü mekān
4. Zāhir ü bāṭın Ḥudādan ġayrī yok
Görinen oldur 'ayān-ender-'ayān
5. Görmemüz işitmemüz söylememüz
Cümle Haḫdur tütma ey münkir gümān
6. Baḫr-i vaḫdet mevcidür 'ālem ḫamu
Ḳaṭresiyüz cümle ol baḫrūñ hemān
7. Ḳaṭreñi deryāya ġarḫ it **Seyfiyā**
Ḳala deryā aradan sen ol nihān

177.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çün şaḫınuñ cānuñı var itme cānān arzusun
Her kimüñ kim derdi yok n'iyler o dermān 'arzūsın
2. Müftinüñ fetvālarından ḫorḫup 'aşḫdan el yuduñ
Zümre-i 'uşşāḫ içinde itme 'irfān 'arzūsın
3. Sen Nesīmī gibi postuñ virmedüñ dost uğruna
'Aşḫa tensüz ne ḫācet eylemek cān arzūsın

176 A 44b, B 42b: C 58a: D 168a: E 1296b: F 1187a: H 4180b: K 54a: L 49a: N 98a:

1. bir A: bu C

3 cānāndurur A: cāndandur C, N

6 ḫaṭresi A: ḫaṭre C

177 A 45a, B 47a: C 64a: D 210a: E 1299a: F 1222b: G 1039a: H 4183b: K 54a: L 80a: N 140a

4. Hakkı hâzır görmedün kendüñde Manşür gibi sen
Dâre ber-dâr olmağa gel itme urğan arzūsın
5. Mü'minün kalbidür Allāhuñ evi sen bilmedün
Toptolı itdin varup ol evi Şeytān arzūsın
6. Hey ne ğafletdür bu ğaflet dâr-ı ' uqbâyı koyup
Komaduñ bî-çāre bu dünyâyı vîrān arzūsın
7. Bir göñülde hubb-i dünyā olsa **Seyyid Seyfî** bil
İtmesün ol kimse hergiz dîn ü imān arzūsın

178.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Ne kovalar şıvalarsuñ bire hey kurı kovan
Yüze güldigüni gerçek mi şanırsuñ bu cihān
2. Tışını ziynet idersün düzedüp kuqla gibi
İçin ammā ayı meymün tolı hınzırla yılan
3. Zāhira gerçi dilindeki ' ibādetler iyi
Dağı kalbün dili öğrenmedün İslām lisān
4. Zerrece var ise kalbünde bu dünyā hubbı
Ma' den-i mezbelesün saña ne lāyık ' irfān
5. ' Aklıñı başuña devşir bu cihān bākî degil
Kime kaldı idi saña qala devr-i zamān
6. Manşıb-ı devlet-i dünyā diyü ' ömrün çürüdi
Hizmet-i Hakkı koyup eyledün imāna ziyān
7. **Seyfî** dünyâyı seven ādemi insān şanma
Kimi kerkes kimi kuzgun kimi olmuş şırtlan

4 hâzır A: zahir K

7 bir A: her G

178 A 46a, B 40a: C 65b: D 124a: E 1294b: F 1146b: G 1042a: H 4177b: K 61b: L 23b: M 7503b: N 47a

1 kovan A: kavak C

6 manşıb-ı A: naşib C

179.

1. ‘Āşık iseñ gel geç bu fenādan
Bir haber añla sırrı beķādan
2. İñle ey bülbül tā görine gül
Geçmedi gönül bu hevādan
3. ‘Ömrümüz geçer bāl ü per açar
Cān kuşu uçar bir gün yuvadan
4. Talīb iseñ gel mürşid elüñ
Bilesün aḥvāl-i zevk-i şafādan
5. **Seyfî** iller şarpadur bu yollar
Ta‘ n ider iller dönme rızādan

180.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Nice bir ölmeyesün zevk ü şafālar süresün
İrüşe añsız ecel ḥālını ol vaķt göresün
2. Nice bir kaşr ü serāy ile müzehheb köşkler
‘Acabā añamısuñ tamudaķı ġayyā deresin
3. Nice bir şalınasuñ cāme ser-ā-serler ile
Şaralar egnine dībāyı alup bir paresin
4. Nice bir yaşdıġıñ atlas ola dībā döşegin
Kara topraġa düşüp qaragusına giresün
5. Nice bir eyleyesün bunda gücün yetdüġini
Her ne fi‘l itdüñ ise anda şu ‘ālin viresün
6. Nice bir el koşdurup dura senün qarşuñā ḥalk

179 A 56a, B 42a: C 66a: D 157a: E 1296b: F 1175b: G 1057a: H 4179b: L 42b: M 7501b: N

83a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi

2 ey A: bu D

180 A 56a, B 37b: C 66b: E 1281a: F 1131b: G 1033a: H 4176b: K 51a: L 12b: N 25b

4 kara topraġa düşüp A: kara toprak düşüp D

Sende mahşer günü biñ yıl ola hayrân göresün

7. Nice bir mûy-ı sefidünle **Nizāmoğlu** günāh
Yüri tevḥid ile aḳ eyle bu yüzler ḳarasuñ

181.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Beni red eyleme yā Rab cemālün şevḳ-i tābuñdan
Göñül mir' atını pāk it bu dünyānun hayālünden
2. Ne deñlü bir göñül yābis olursa ānı nerm eyler
Ḳaçan kim yaḡsa ol ḳalbe ilāhī feyzin ābuñdan
3. Şu 'āşıḳlar kim isterler vişālün vaşlınuñ dā'im
Ferāḡat eylemişlerdür sekiz cennet şevābuñdan
4. Yitürdüm 'aḳl u idrāki ilāhi fıkr-i zatuñla
Olurmuş mest-i lā ye' ḳul içen 'aşḳ şarābuñdan
5. Ümidüm vardır ey **Seyfi** cemalün görmege Ḳaḳḳuñ
Ki vardır Ḳaḳ cismümde Resūlullāh turābuñdan

182.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Çünki bildün saña ḳalmaz bu beden
Ya bu göñüldeki ḡafletler neden
2. Bögrüñe elin ḳoyup ḳurulma kim
Ḥāk ile yeksān olur 'izzetlü ten
3. Bir ḳaç altun aḳçe mülk ü māl diyü
Cem' idüben bıyıḡuñ burma iken
4. Devlet ü manşıbla 'izz ü cāh diyü
Bu hayālāta göñül virmeñ neden

6 ḳoşdurup A: ḳavuşdurup C,G : ḳavşurup D/ 6. göresin A: olasin D/6. göresin A: olasin D, N

181 A 56b: C 66b: E 1302a: G 1019b: H 4186a: K 51a

182 A 56b, B 38a: C 67a: D 111a: H 1293b: F 1136a: H 4176b: K 51b: L 16a

3 idüben A: idüp C, M

5 yaf A: na-filer C

5. Bu şavul yort hāy-ı çeşmi tut başum
Yaf eyle yokdandır aşluñ aña sen
6. Bākī devlet bākī izzet bākī yār
İster iseñ Seyfī sen çık aradan

183.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Ne vecd ile ne hālet isterüm ben
Ne ırz u ne melāmet isterüm ben
2. Ögredi kimsenün baña gerekmez
Ne va'z u ne naşihat isterüm ben
3. Ne keşretten gamum var ey azizüm
Ne karanlıkda halvet isterüm ben
4. Ne miḥnetden perişāndur bu gönlüm
Ne zevk ile ne vahdet isterüm ben
5. Ne firkatler gamından bî-ḥuzūrum
Ne ol dil-dāre vuşlat isterüm ben
6. Rızā-yı Hakkā Seyyid Seyfī rāzı
Hemān andan hidāyet isterüm ben

184.

mef' ulü mefā' ilün mef' ulü mefā' ilün

1. Derd içre gönül kalduñ olmadı saña dermān
Hālūñi şora gelmez oldı şu senün yarañ
2. Göl gibi şarāb oldı çeşmümden akan yaşum
Tennür gibi sinem oldı cigerüm büryān

183 A56b, B 38a: C 67a: M 7498b: N 30b

3 karanlıkda A: karangüde C, E

4 miḥnetden A: muḥabbetden C

5 dildāre A: didāre B

184 A 78b, B, 40b: C 67b: D 132a: E 1295b: F 1152a: G 1046b: K 52b: L 28a: N 55 a

3. H̄asret yūregūm yaḡdı dil mülküñi ḡam tıtdı
Yaḡdı beni kül itdi bu āteşle bu hicrān
4. Derdüme devā olmaz ‘ömür ise baña göymez
H̄ālın ne diyü gelmez bu ḡaste dile yārān
5. **Seyfīye** ‘ināyet kııl ḡāline ḡimāyet kııl
Lūṭfuñla şefā‘at kııl ey seyyid-i ins ü cān

185.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Olur çün ‘ākıbet ten ḡāke yeksān
Ḳoyup dünyāyı imān iste imān
2. Bu cānuñ çıkmadan bī-çāre tenden
Göñül derdüñe cehd it eyle dermān
3. Mücellā eyle dil mir‘ātını var
Tecellā-yı cemāl eyleye sulṭān
4. Vücūdın zerredür zāhirde ammā
Bulınur on sekiz biñ dürlü elvān
5. Eger hayvān me‘ādin cin melekdür
Şeyāṭīn dīv ile hem-perī insān
6. Bunuñ mażmunlaruñ maḡbūle dönder
Olasuñ kendi mülkinde Süleymān
7. Çalış **Seyyid Nizāmoḡlı** yūri var
Ola gör olmadan bir ehl-i ‘irfān

4 göymez A: gülmez B, N, L/ 4. bu A: ben D

5 şefā‘at A: ināyet D

185 A 83b, B 40a: D 127a: E 1294a: F 1148b: G 1020a: H 4177b: K 52a: L 25b: M 7450a: N 50a

3. Mücellā A: tecellā B, M

186.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Beni bu nefs-i zālīm itdi mağbūn
Elinden olmuşum gāyet diğ er-gūn
2. 'Acūze pīre-zen dūnyāya uymış
İderler baña yüz biñ dürlü efsūn
3. Cihān zulmetdür ey dil şanma leylī
Bağup ārāyişine olma meftūn
4. Toz ile toprak ile oyun oynar
Bir oğlandur buña kim oldu meftūn
5. Bu nefs-i zālīmūñ feryād elinden
Benüm derd ile bağrum itdi pūr-hūn
6. Belādūr bāli miḥnetdür huzūru
Kime kıldı vefā bu dūnye-i dūn
7. Cehennem āteşi **Seyfi** sönmez
Meger yaşuñ Fırat ola ya Ceyhūn

187 .

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Toğañ sensūñ tolıñañ sen ne toğar ne tolanırsuñ
Meḳānuñ lā-meḳān senūñ her meḳān da bulunırsuñ
2. Bilen sensūñ bilineñ sen bilirsūñ seni ki nesūñ
Tecellā itdigūñ dost a ki lūṭfuñla bilinirsūñ
3. Bir gönülde senden ğayrī ağıyār gidüp yār olmasuñ
Muḥabbetūñ nūrı ile ol gönülde şalınırsuñ
4. **Seyyid Nizāmoğlu** şaḳın ölem diyü guşşa yime
Dost ilinde toğarsuñ sen gerçi bunda tolanırsuñ

188.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. İlähî nefis-i emmârem yaqarsuñ âteş-i lâdan
Tola bu hane-i kalbüm benüm envâr-ı illâdan
2. İdenler zıkr-i mevlâyı bulurlar cāy-ı a' lāyı
Komayan dār-ı dünyâyı naşibi olmaz ' uqbādan
3. Eger bildünse hallākı idersuñ ' ömrüni bākî
Olur huzur aña sākî için bu cām-ı şehbādan
4. Kaçan kim eyleseñ hayrı ve yāhud sehv ile şerri
Görür maşşülünü fevrî bilen ta' bir-i rü 'yādan
5. Yüri mevlâyı zıkr eyle ne ise Hākka şükr eyle
Olursuñ **Seyfî** fikr eyle ferāgat eyle dünyādan

189.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

6. Şakla mü 'min kullaruñ yā Müste' ān
Ser-nigün olsun bular pîr ü civān
7. Hāşşa-i Nemrūd Fir' avn u Şeddād için
Bir yeri bunlara itmüşler mekân
8. Muḳtedā-yı şer' ile olmaz bir iş
Ol yerüñ adını komışlar dīvān
9. Kapısı üstünde yazılmışdurur
Oḳur anı ehl-i Hāk olan 'ıyān
10. Bunlaruñ itdigüñ ol sultān-ı dīn
Birisin itdi mi gel eyle beyān

188 A 57a: C 67b: G 1021a: K 52a:

3 olur A: olurmuş C/ sākî A: sākî C

5 mevlâyı A: İllahî G

189 A 95b: D 194a: H 4143b: K 58b

(Bu gazelde şairin mahlası bulunmamaktadır.)

11. Olaruñ dül-bendlerüñ kaftañlaruñ
Yedi mi yediklerüñ faḥr-i cihān
12. Evliyālar gördi ḡulmüñ bunlaruñ
Döndirüp yüz itdiler cümle li‘ān
13. Olmadı çün Hızriyūnlar tā‘ibūn
Ḥāzret-i Ḥaḡ virmesüñ hergiz emān
14. Nūh ḡavmi gibi ḡarḡ olsun ḡamu
Ḥulm ü ḡāretten ḡalāṣ olsun diyen

190.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. ‘Acā‘ib ḡaṡreyüm bende bulunur baḥr-i bī-pāyan
‘Acā‘ib ḡerreyüm oldı güneṣ ṣevḡümden ser-gerdān
2. Vücūdum dānesi dām oldı gerḡi ṡāvūs-ı kudse
Mekānum kurb-i ḡāzretdür idecek murḡ-ı cān ṡuyyurān
3. Benüm maḡṣūd-ı ‘ālem hep benüm dīdārum isterler
Ki zīrā bāb-ı vuṣṡatdur cenāb-ı ‘izzete insān
4. Yitirdüñ ‘aḡl ü idrāki unuttıñ aṣluñ ey miskīn
Melek ṣūretli iken sen revā mı olasuñ ḡayvān
5. Hemān erlik **Nizāmoḡlı** seni senden ḡalāṣ itmek
Gidicek aradan sen ben iki ‘ālem olur bir cān

191.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İrüṣdirdi bu cānı cāna Ḥur‘ān
Bizi vaṣṡ eyledi cānāna Ḥur‘ān
2. Giderdi cān u dilden mā‘ivāyı
Göñülde ḡoymadı bīḡāne Ḥur‘ān

190. H 4179a: L 32a

1 bende H: benden L

191. H 4178a

3. Bize gösterdi rāh-ı müstaķīmi
Delālet eyledi īmaña Qur'ān
4. Resūlūñ sırrıdur kim oldı zāhir
Bizi irşād ider erkāna Qur'ān
5. Haķīkat dürrine tālīb olursañ
Seni bahrī ider 'ummāna Qur'ān
6. Tutanlar dāmen-i Qur'ānı her dem
Anı şaķlar ķomaz Şeytāna Qur'ān
7. Gözet **Seyfi** yūri şeyhūñ rızāsın
Ne derdin döndüre dermāna Qur'ān

192.

mef'ulü fā'ilātü mefā'ilü fe'ülün

1. 'Aşķ āteşine yanmağı pervāneden öğren
Ser-mest oluben coşmağı dīvāneden öğren
2. Mecnūn gibi ol şevk ile vālih ü hayrān
Nāmūsuñı terk itmegi ĥum-hāneden öğren
3. Yoķlıkda itmiş genc-i ezel varlığı ey dost
Yoķlık nice olur var yūri vīrāneden öğren
4. Hūn eyle gözüñ yaşıñı ayaklara düş gez
Seyr itmegi elden ele peymāneden öğren
5. Nūş eyle Nizāmoğlu yūri bāde-i 'aşķı
Şurīde vü şeydālığı mestāneden öğren

193.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Vā' izā zem itme ehli 'aşķı hālin bilmedūñ
Söyleme her bir sözi lūtf it mālın bilmedūñ

2. Her kişinüñ vâkıf ol evvel nedür esrârına
Virme fetvâ kendü za‘ mince su ‘âlin bilmedüñ
3. Nice ıslâh idesüñ bu halkı ey bî-çâre sen
Sen musâvî ğıybet itmenüñ vebâlin bilmedüñ
4. Mü ‘mînüm diyüp nedür ol kimse da‘ vâ eyleyüp
Ümmetiyüm didügi sultânunñ âlin bilmedüñ
5. Şaķın ey miskîn bu halka kendüñi medh eyleme
‘Âlem-i rü ‘yânda nefsüñ meger o âlin bilmedüñ

194.

mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün

1. Kaçan bu uyķudan⁹⁹ bî-dâr olırsuñ
Görüp dîdârı ber-hudâr olırsuñ
2. Eger kendüñi yok itdüñse kendüñ
Bulup kendüñi kendüñ var olırsuñ
3. Bulursañ kendüñi kendüñde kendüñ
Her ne Manşûr-veş ber-dâr olırsuñ
4. Gönül levhîni pâk itdüyse tevḥîd
Enîs ü mûnis-i dil-dâr olırsuñ
5. İçerseñ cām-ı vaḥdet cur‘ asuñdan
Varup bî-nāmûs u bî-‘âr olırsuñ
6. Tabî‘ at ‘âleminde olma maḥbûs
Şaķın gâyetde ehl-i nâr olırsuñ
7. Ölürsüñ *mūtū kable en temūtū*
Ebed mülkinde tâc-dâr olırsuñ
8. Yıķarsuñ kal‘ a-i nefsüñ ḥişârın
Muķarrer ḥaydâr-ı kerrâr olırsuñ

194. E 1279: G 1067a

1 uyķudan E: uyḥudan G

9. Ferāmūş itme **Seyfî küntü kenzi**
Ki zîra yâr iken ağıyâr olırsuñ

[Harfû'l-Hâ]

195.

fe' ilātün fe' ilātün fe' ilātün fe' ilün

1. Eyledük nefse uyup kendimüzi rüy-i siyâh
Ne yüz ile varayuz hâzret-i Mevlâmıza âh
2. İtmedük zerre kadar Hâkka yarar bir eyü iş
Eyledük 'ömrümüzi yok yire dünyâda tebâh
3. Nice bir pîre-zen dehre uyub aldanasuñ
Kanı hey kalbi kararmış kanı zühd ile şalâh
4. Nice bir dil-berümüz adını vird idinelüm
İdelüm gel beri şimdengirü ezkâr-ı İlâh
5. Manşıb-ı devlet-i dünyâya harîş olma şakın
Ne vezîri kalıserdür ne emîri vü ne şâh
6. Nice bir ma' şî-yi bahre düşüp ey gâfil
Nice bir keştî-i nefise olasuñ mellâh
7. Nice bir küy-i nigâra varalum leyl ü nehâr
Gele şimdengirü **Seyfî** olalum sâlik-i râh

196.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Biz muhabbet ehliyüz yokdur aşla gam bize
Gam Yezîdindür şafâlar zevk ile her dem bize

195 A 69b: C 80b: D 121a: E 1306b: F 1143a: H 4192a: K 75b: L 22a: M 7506b: N 19a

6 nefise A: nefisine D, K, L

196 A 61a, B 52b/Aynı gazel A 85b: C 72b: D 70b: E 1306a: F 1145b: G 1041a: H 1192b: K 67b: L 23a: M 7507a: N 20a:

2. Kim ki sevmez Muştafānuñ neslini lā‘ net aña
Raḥmet-i faḍl-ı ilāhī feyz-i Ḥaḳ müdām bize
3. Devlet-i dünyāyı virdüñ isteyen münkirlere
Dār-ı-‘uḳbāda sa‘ādetle nice ‘ālem bize
4. Pādişāh-ı ‘ālem iseñ de ferāgat eyledüñ
Şüret-i Ḳārūn Yezīde ma‘nī-i Edhem bize
5. **Seyfiyā** derdler devāsıdur sevüñ āl-i Aḥmedi
Her zamān dirhem Yezīde dā‘ima merhem bize

197.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Eyledüm‘azm-i beḳā şimdengirü yāhū size
Baña gerekmez fenā şimdengirü yāhū size
2. **Küntü kenzin** ‘ālemüñ ister yine cān u gönül
Gider oldum ol yaña şimdengirü yāhū size
3. Bu diyār-ı ğurbete gönderdi ol sulṭān beni
Gel dimiş dostum baña şimdengirü yāhū size
4. Murğ-i cān pervāz idüp dostdan yaña uçmaḳ diler
Çāre yoḳdur ṭurmağa şimdengirü yāhū size
5. Çün gider **Seyyid Nizāmoğlu** bu yirden ‘āḳıbet
Ḥayr ile eyleñ du‘ā şimdengirü yāhū size

4 ferāget A: ferāmuşB, L

5 sevün A: sev B sev al C: senün E: sev L/ daima B nüshasında yok

197 A 61b: C 72b: D 158a: E 1308b: F 1177a: G 158a: H 4194a: K 68a: L 43b: M 7509b: N

86a:

198.

fâ' ilâtün fâ' ilâtün fâ' ilün

1. Her kim ister otura Allāh ile
Dā'imā otursuñ ehlu'llāh ile
2. Kim kemālāt itmek ister Hāk ile
'Ömrüñi geçirsuñ illa'llāh ile
3. Bulmak isterseñ beķā-ender-beķā
Āşinā ol var fenā fi'llāh ile
4. Muşţafānuñ şer' ine kıl inķıyād
Şohbet isterseñ Resūlu'llāh ile
5. Nefsüm isterseñ cehennemden ħalaş
Durma tevĥīd eyle **Seyfī** Allāh ile

199.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Eger vuşlat şebinde cān ħicāb olursa cānāne
Ki terk eyliyem ol cānı virem yolına şükrāne
2. Muĥabbet bezminüñ cāmın içen cān kıymetüñ bilmez
Gezer şūrīde vü şeydā iki 'ālemde mestāne
3. Vişālin isteyen 'āşık muĥabbet iylemez ġayre
Murādı vāşıl itmekdür hemān cānuñı cānāne
4. Muşaffā eyle gel ħalbüñ özin emmāre fi' linden
Ķurıla taĥt sulţānı geçüp otura şāhāne
5. Muĥabbet gencine maĥzen olaldan **Seyfinüñ** gönli
Anuñçün her kaçan baķsuñ görinür şöyle vīrāne

4 diler A: ister G

198 A 62a, B 67a: C 73a: E 1305a: K 68b

“Durma tevĥīd eyle seyfi Allāh ile” mısrası A nüshasında bulunmakta: B nüshasında bulunmamaktadır.

199 A 63b: C 74b: E 1314a: G 1018b: H 4198a: K 70a:

200.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Baña benden durur çünkü bu yāre
Bulunmaz ben dururken baña çāre
2. Olurdu derde dermān belki derde
Aradan yoğ olup çıkısam kenāre
3. Bulunmaz baña benden ğayrī düşmen
İrerdüm yāre çeksem cismümi dāre
4. Beḳādur rūhı çün nefsün fenāsı
İrüşdi şol kim yandı iş bu nāre
5. Benüm bu varlığumdan yokluğum yeg
İrüşür yoğ olan yoklukda vare
6. Beni benden ḥalāş it yā İlāhī
Ki benlük māni' oldı vaşl-ı yāre
7. Dilerseñ yāri terk it **Seyfi** varuñ
Saña sen derd olup sen başla zāre

201.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Yapuş āl-i Resülün dāmenine
İletsün seni rahmeti ḥırmanına
2. Muḥabbet eyleyen anlara bunda
Yāruñ der-gāh-ı ḥazretde sevine
3. İtā' at kılmayan āl-i Resüle
Yüzi üstüne maḥşerde sürine

200A 63b, B 57a: C 75a: D 188a: E 1311b: G 1063a: H 4196b: K 70a: L 59b: M 7508b: N 120a

1 benden durur A: bendendür B, M: tururken G

201 A 64a, B 52b: C 75a: D 119a: E 1306b: G 1089a: H 4192a: K 70b: L 20b: N 42a

1 hirmanine A: haremine B

4. Muḥibb-i āl-i Aḥmed ola şādān
İḥānet eyleyen münkir yerine
5. Muḥib ol Seyfiyā āl-i Resūle
Cemāl-i Ḥaḳ saña tā kim görüne

202.

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

1. Ey vā' iz ü ey nāşih ' aşıklara daḥl itme
Kendüni görüp lütf it Şeytāna uyup gitme
2. Bu şüret-i zāhirle dil ' ālemi fehmi olmaz
Var tāt ile hırkañ düz kendüni bize şatma
3. Sen daḥı yoğ olmaduñ varlığı neden bulduñ
Kuzgun iken ey miskīn gel tūti gibi ötme
4. Her bir sözi ' uşşākuñ bir meyve-i cennetdür
Çün yemeduñ sen anı zā'id yire taş atma
5. Derviş diyü çünkim sen kendüne bir ad takdın
Cehd eyle Nizāmoğlu hiç kimseyi incitme

203.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. ' Aşk āteşine yan ey gönül yāre irince
Cāndan daḥı pek sevgili dil-dāre irince
2. Bülbül gibi her şām u seher eyle fiğānı
Nālānuñ irüşsün göge gül-zāre irince
3. Ğam-ḥāne-i ' aşkuñ yüri nüş eyle şarābuñ
Şol ' ālem-i ma' nādaki esrāra irince

5 muhib A: murid B, C, D, E, H

202 A64a, 85a, B 53a: C 75b: D 125a: E 1307b: F 1147a: G 1043b: H 4193a: K 70b: L 24b: M 7509b: N 48a:

1 yoğ C

203 A 64b, B 54b: C 75b: D 159a: E 1308a: F 1178a: G 1059b: H 4194a: K 70b: L 44a: N 88a

3 ğamḥāne-i A: ḥumḥāne D, L, N

4. ‘Āşık añā dirler ki fedā eyliye cānuñ
Pervāne olan cānı n’ider nāra irince
5. Şu gibi qarār itme Nizāmoğlu müdāmī
Pirlere yüzüñ sür yūri didāre irince

204.

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

1. *Estağfiru’llāhü’l-‘azīm* mürāinüñ işlerine
Gördi sücūd eylemedi dil-berimüñ kaşlarına
2. Göñli qarañlığı gidüp ne hoş münevver olmadı
Nazar idüp dil-berimüñ inci gibi dişlerine
3. Başdan ayağa yārimüñ nūr oldıgun bilmediler
Zāhidān eksik olmasun belāları başlarına
4. Şūfī bu ‘aşk aşın degül derdlere uğradur seni
Yar yüregüm bir nazar it bu bağımuñ başlarına
5. Vech-i dil-bere zāhidin bakmaduğı ‘acep degil
İrmedi dost tecellisi içlerine tışlarına
6. Her kaçan ol serv-i revān görsem revān oldıgunı
Nīl ü Fırat benzemeye gözlerimüñ yaşlarına
7. Seyyid Nizāmoğlu cihān tolı cemāl-i yār ile
Görmediler körler anı girmedi hīç düşlerine

204 A64b, B 57b: C 76a: D 213a: E 1312b: F 1225a: H 4197a: K 71a: L 71b: M 7510a: N 142a

1 işlerine A: sözlerine B, C, L
3 oldıgın A: idüğümB : eydüğün D, L, M
4 aşın A: işun B : işin D: işüñ L
7 körler A: gözler B/ tolı A: doldı C: gözler E, L

205.

mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün

1. Cân murğı ider pervâz bu süfliden eflâke
‘İzzetlü sa‘ âdetlü cismün düşe nür-ı hâke
2. Her ne ise a‘ mâliñ anuñla olur hâlün
Mağrūr olup aldanma bu māl u bu emlâke
3. Aqvāl ile ef'ālün pāk ise eger bunda
Rāzı ola Hāḡ senden rāci‘ olasuñ pāke
4. Dil āyīnesin pāk it ġayrī sıfat-ı Hāḡdan
Görine cemāl-i Hāḡ bu dīde-i ġam-nāke
5. Yā Rab **Nizāmoğluñ** dūr eyleme vaşluñdan
‘Aşkuñla hidāyet kıl bu sīne’i şed-çāke

206.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Bī-ḡaberler derd ü dilden gelmesün bu meclise
Geçmeyenler ḡāl ü ḡilden gelmesün bu meclise
2. Biz ezel bezmün şarābuñ nūş iden ser-mestlerüz
‘Ār idenler ṭa‘n idenler gelmesün bu meclise
3. Āteş-i ‘aşḡ ile cümle varlıḡuñ yakmışlaruz
Ḳomayan varlıḡuñ elden gelmesün bu meclise
4. Āşinā-yı āşiyān-ı cān olan gelsün beri
Kim ḡaber bilmez ol eylede gelmesün bu meclise
5. Ḳuş dilün söyler Süleymān-ı zamān oldum gine
Seyfī kim bilmez bu dilden gelmesün bu meclise

205 A 65a, B 56a: C 75b: D 181a: E 1310a: F 1197b: G 1037a: H 4195b: K 71b: L 55b: M 7506b: N 112a

1 düşe nür-ı A: döşenir D, L

5 nizāmoğluñ A: seyyid Nizāmoğluñ B

206 A 67b: C 78a: E 1314a: G 1024b: H 1198a: K 72b: M 7509b:

3 “cümle” C nüshasında bulunmamaktadır.

207.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. N'olaydım gelmeyeydüm bu cihāne
Kıalup Hāḫ ile Hāḫ şöyle bīgāne
2. Ezel dost bağınuñ ben bir gülüydüm
Baña müştāk idi devr-i zamāne
3. Gül iken şimdi geldüm bülbül oldum
Anuñçün başladım āh u fiğāne
4. Temevvüc eyleyüp deryā-yı vaḥdet
Bırakdı taşra bir dürr-i yegāne
5. Yıtdüm oldum bu ğurbetde anuñçün
Vaṭandur istedigüm yane yane
6. Cemāl-i yār idi seyr ü sülūkum
Yoğ idi ara yirde bir bahāne
7. Budur Seyyid Nizāmoğlu ricāmuz
Bu güher vara ol evvelki kâne

208.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Temennāmuz budur Hāḫdan nice yüz biñ şafā ile
Olavüz rüz-i maḥşerde Muḥammed Muştafā ile
2. Kıyāmet ıssılarında şuşuzluk irdügi vaḳtün
İçevüz āb-ı Kevşerden 'Alīyyü'l-Murtezā ile
3. Yezīdler yüzleri üzre sürine zār u ser-gerdān
Biz olsaḳ kürsiler üzre Ḥasan Ḥulḳu'r-Rızā ile
4. Livā-i-ḥamdün altında dirülse cümle mü'minler
Cenāb-ı Ḥazrete gitsün Ḥüseyn-i Kerbelā ile

207 A 68a, B 53b: C 79a: D 141a: E 1307b: F 1161a: G 1018a: H 4193b: K 73b: L 34a: N 67a

2 bağınuñ ben bir gülüydüm A: bağında ben bir gül idim G

208 A 80a: E 1313a: H 4197b: K 76a: L 82a: N 166b

5. Şırâṭ Köprüsi üstünde münādīler nidā etse
Sevenler Muşṭafā neslün geçün Zeyne'l-‘ Abā ile
6. Kaṣan mizāna vardukda Muḥammed Bākır u Ca'fer
Diseler bunı ‘afv eyle ilāhī biñ ‘aṭā ile
7. İmām Mūsā-i Kāzımdan ricāmuz bile ḥaşr olmak
Mü'ebbed cennet içinde ‘Ālī Mūsā'r-Rızā ile
8. Taḳī Sulṭān-ı dīn server getürse bizi ṭopraḳdan
Olavüz ‘Adn-i a‘lāda Naḳī şāḥib-livā ile
9. İmāmum ‘Askerī şāhı velāyet himmet irgürse
Ḳıyāmet günü ḥaşr olsaḳ ḳamu āl-i ‘abā ile
10. Muḥammed Mehdī devrānı irüşse ölmedün görsek
Ḥavāriclere mihnetler irüşdürsek belā ile
11. Yürī **Seyyid NizāmoḒlı** muḥibb-i ehl-i beyt ol kim
Şefā‘ at eyleye ceddün saña lütf-i Ḥudā ile

209.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Tır-i ḡam-ı dil-dāre güldür çün nişāne
‘Ālem anı ister o görüñmez bu ciḥāne
2. Put-ḥāne vü mescidde benüm eyledigüm seyr
Ya‘nī ki ben anı dilerüm ḥāne-be-ḥāne
3. Ol ḥacı diler Ka‘beyi tā ide ziyāret
Bu ḥacı murād eyledüḒi şāḥib-i ḥāne
4. Maḳşūd olan Ka‘be vü put-ḥāne nedür ey dost
Sensün baña bu Ka‘be vü put-ḥāne bahāne
5. **Seyfīnün** ümīdi keremdür kerem eyle
Lüṭfuñdan eyü raḥmet olunmaz dil ü cāne

210.

1. Yā Rab baña elfazumı āsān eyle
Aḥkām-ı ‘ibāretüñi iḥsān eyle
2. ‘İsyānumı ref‘ eyle kemāl-i keremüñle
Şol ma‘ rifetüñ gevherine kân eyle
3. Kaşđ itdi gönül şerḥ ide erkānı tarīkat
Bir laḥza ecelden baña amān eyle
4. Evşāf-ı ḥabībūñ olam bülbul-i güya
Bu ḥizmeti ben bendeñe āsān eyle
5. Efkārumı kaṭ‘ eyle ḥayālāt-ı fenādan
Seyfi demini hem-dem-i irfān eyle

211.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Sebeb-i şohbet-i yārān ḳahve
Bā‘ iş-i cem‘ i ‘ irfān ḳahve
2. Fincān-ı sefid içinde güyā
Ḳamer yüzinde siyāh nişān ḳahve
3. Nice ler vardur ki ansuz olmazlar
Mürde cisme cānsuñ cān ḳahve
4. Çeşm-i yümnisün elde ‘uşşākuñ
Tutmasuñ saña rû-żıyān ḳahve
5. Yerinme siyāh olduğıña hergiz
Ḳaradur ḥuṭūṭ-i Ḳur’ān ḳahve

210 A 69a: C 80b: E 1304a: K 3b:

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 “Kaşđ itdi gönül şerḥ ide erkānı tarīkat

Bir laḥza ecelden baña emān eyle”(E de bulunmamaktadır)

2 ḥabībūñ A: ḥabībūñde C, M

211A 94b, B 65a: C 80a: D 227a: E 1312b: H 4198a: K 91b: L 78b: M 7510a: N 158a

6. Kim ki kaçreni hāke rīz itse
Dökmüş gibidür yire kan kahve
7. Seyfide eger olursa biñ gam
Nüş eylese gider hemān kahve

212.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Beḳādur bāḳīdūr zātuñ senüñ ey bī-zevāl Allāh
Fenādur cümle 'ālem Ḥayy u Kayyūm Lā-yezāl Allāh
2. Kebīr-i nūr-ı ḥālīksuñ muḳaddem hem mu'aḥḥarsuñ
Başır ü Hādī vü evvel ü aḥir ü bir el-Allāh
3. Ḥafīz Bāṭın u zāhir ü Raḥīm Raḥmān u Bārīsin
Muḳtedir ü ḳādir ü Eḥad u Metīn ü Müte'āl Allāh
4. Şamed Cebbār u Kahhārsuñ Mu'īn u hem Ğani mü'min
'Alīm ü 'Allam ü 'limsüñ Celīl ü zü'l-celāl Allāh
5. Vekīl Maksūd u Māni' ü Ḥafīz Bā'ış ü Cāmi'
Müheymīn ü Muşavvirsüñ 'Aliyyü'l-'Azīm ü 'allel'Allāh
6. Muḳarrer Mālikü'l-Mülksüñ u Nāfi' Mütekebbirsüñ
Mu'īd ü Mübdī ü Rāfi' Cemīl Allāh Cemāl Allāh
7. Ḥaḳīm ü ḳabz u Basīṭ ü Laṭīf ü Rāzık u Rezzāk
Keṛīm ü hem Mecīd Fettāḥ u Vehhāb bī-cidāl Allāh
8. Şekürü'l-Vāsi' ü'l-Ġaffār Ḥalīm ü Ḥaḳḳ u Muḥsinsüñ
Ra'ūf Tevvāb ü Mālik Münteḳīm bī-ḳīl ü ḳāl Allāh
9. Mucīb-i vāriş-i dār u Vedūd hem Ḥāsib ü Bāḳī
Habīr ü Dā'im ü 'Afüvv Ğafūr u bī-su'āl Allāh
10. Şabūr hem Muğīş ü Yuḥyī vü Yümīt ü 'Adl ü Vācibsüñ

3 ansuz A: sensüz H, M, N

7 seyfi A: seyyid seyfi B: seyyid seyfi L / eylese A: itse C, K, L

212. E 1313: G 1073b

3. Bu beyit vezne uymamaktadır.

Qavīsũn hem Ŗedĩdsũn zātuñ irmez hayāl Allāh

11. Ne vālid ü ne veldsũn iki olmaz Eḥadsın sen
Nizāmoğluña Ŗāhiddür Ŗerik ü bĩ-miŖāl Allāh

[Harfũ'l-Yā]

213.

mefā' ilũn mefā' ilũn fe' ulũn

1. Devāsuz derdüme dermān İlāhĩ
Ki sensũn 'ālemũn pũŖt ü penāhĩ
2. Eger baña 'ināyet itmez iseñ
Yüzümüñ gitmeye hergiz siyāhĩ
3. Qulınım emrũñe iŖũm muḥālif
Ne deñlü var ise bende menāhĩ
4. Beni ṭamu 'azābından ḥalāŖ it
Kerem kıl pādiŖāhlar pādiŖāhĩ
5. Cihān kāğıt mürekkep olsa dünyā
Yazılup Ŗıǵmaya nefsum günāhĩ
6. Bize Ŗoñ demde imān eyle rūzi
Ḥabībũñ ḥürmetine yā İlāhĩ
7. Quluñ Seyyid Nizāmoğluñ ŖaŖırma
Hidāyet eyle āña toǵrı rāhĩ

214

fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilātũn fā' ilũn

1. Sen seni terk ide gör tā bulasũn kim sen ānĩ
Cānuñĩ terk itmeyen qanda bulur cānānuñĩ

213 A 70b, B 59b: C 83a: D 159a: E 1317a: F 1177b: G 1058a: H 1201b: K 79a: L 43b: M
7413b: N 87a

2 hergiz A: her C

3 iŖim A : itsem C/ menāhĩ A: penāhĩC

214 A 71a, B 58a: C 84a: D 121a: E 1315b: F 1144b: G 1087a: H 4206b: K 79b: L 22a: N 44a

1 ānĩ A: seni G/ tā bulasın kim sen ānĩ A: tā bulasın kim sen C

2. ‘Âşıkum dirsen velî ‘aşqdan haber-dâr olmaduñ
Dost tahtına geçirdüñ nefsinüñ Şeytânıñı
3. Put-pereste ta‘n idersüñ biñ putun vardur senüñ
Mü‘min olmaz bozmayunca bir kişi eşnâmuñı
4. Yüri pāk eyle gönül mülküni ağıyār olmasun
Yār gelsin ki yerine nūr eylesin her yanıñı
5. Ger eger da‘vāña şādıkçañ yüri çık aradan
Bir imiş ol vaķit bilirsüñ ‘ālemüñ sulţānıñı
6. İkilikden geçmeyen bilmez Hudānuñ birliğin
Toptolı envā‘ı efkārıyla kalb maḥzeniñi
7. Benligüñ **Seyyid Nizāmoğlu** bu gün terk iyledi
Toldı vahdet nūrı ile zāhir ü hem bātını

215.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Fenāyī ol fenāyī ol fenāyī
Dilerseñ bulmağa mülk-i beķāyı
2. Yüri sen senlügi terk eyle derviş
Müyesser ola tā görmek Hudāyı
3. Muḥammed Muştafā nūrına mazḥar
Bulursañ pek yapış bir evliyāyı
4. Kūlī kurbānı ol var cān u dilden
Gider gitsün gönülden māsivāyı
5. Bu dil bāzārı yol bāzārı dirler

“Ger eger da‘vāña şādıkçañ yüri çık aradan

Bir imiş ol vaķit bilirsün ālemüñ sulţānıñı”(E nüshasında bulunmamaktadır)

215 A 71b, B 59a: C 84b: D 138a: E 1316a: F 1157b: G 1049a: H 4200b: K 79b: L 31b: N 67b

2 senligi A: senligüñ C

6 iste A: ide H: ide L

Bu der-gāhda qabūl olmaz mūrāyī

6. Eger derdli iseñ var bir tabībe
Onulmaz derdüñe iste devāyı
7. Varılmaz **Seyfī** yol menzil alınmaz
İdinmeyince reh-ber Muştafāyı

216.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Cümle Hāḫdur söyleyen her bir sözi
Ālet olmuş aña bu insān yüzi
2. Kim olurdı olmasa dost varlığı
N'ichün andan ayrı görürsün bizi
3. Biz ezel bir güher-i yektā idik
Bu bedendür ayrı gösteren bizi
4. İster iseñ aşluña varmaḫ gine
Evliyā izinden ayurmaz izi
5. Her kim ister **Seyfī** dīdār görmege
Pirinün yüzünden ayurmaz gözi

217.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Kim ki sevmez Muştafā evlāduñı
Bilmemişdür dīninün būñyāduñı
2. Qangı mel'ün sevmese seyyidleri
Olıser onlar cehennem itleri

216 A 72a: C 85a: D 147a: E 1317b: F 165a: G 1087b: H 4201a: K 80a: L 37a: M 7513a: N 72b

1 ḫāḫdur A: maḫşud

4 gine A: yine C, L

5 ayurmaz A: ayurmasın C, L : ayurma D/ Her kim A: kim C

217 A 72a: C 85a: D 119b: E 1315a: F 1142b: H 4200a: L 21a: N 42b

3. Her kim anlara ri'āyet kılmaya
Muşafādan hıç şefā' at bula mı
4. İtmeyen āl-i Resūle 'izzeti
Lā' netīdūr lā' netīdūr lā' netī
5. **Seyfiyā** sev cān u dilden anları
Tamuya girmez sevenler bunları

218.

mef'ülü mefā'ilün mef'ülü mefā'ilün

1. İster iseñ Hudāyı terķ eyle māsivāyı
Göñülde Hāğdan özge kıoma gider hevāyı
2. Dil ile bu iş olmaz hāl eyle yūri kālī
Bu menzile irüşmez kendūñ gören mūrāyı
3. Niteki sende senlūk vardur aña varulmaz
Gıydüre seni senden var bul bir evliyāyı
4. **Seyyid Nizāmoğlınuñ** 'aşkdur ricāsı Hāğdan
Biñ cennete değışmez bu 'aşkı var şafāyı

219.

mef'ülü mefā'ilü mefā'ilü fe'ülün

1. Evlād-ı Resūle kim ki ider olsa bī' ati
Yanmaya anuñ nār-ı cehennemde hıç eti
2. Bunda muħıbb-i hānedān-ı Muşafā olan
Maħşer yerinde görmeye bi'llāhi şiddeti
3. Āl-i Resūle buğz u ihānet idenlere
Eyler cem'ī melāike aña lā' neti

218 A 72a, B 59a: C 85a: E 1316a: F 1158b: G 1050a: H 4200b: K 80b: L 32b: M 7512b: N

64b

3 giydire A: gidere C, N

219 A 72b, B 57b: C 85b: E 1315a: G 1032b: H 4200a: K 80b: L 12a: N 25 a:

1 eti A: teni C

3 aña A: aña C, L

4. Cān u gönülden eyler iseñ ‘ izzet Āline
Hîç itmeye mi saña Muḥammed şefā‘ atı
5. Mürşid-i kāmīl olan seyyidleri koyup
Dīne zarar dur itme şaḡın ḡayre bī‘ atı
6. Dāmen-i āl-i Aḥmedi tūt bunda şıdḡla
Tā kim idesün añlar ile anda şoḡbeti
7. Ḥāḡ-i rāhı olursañ eger **Seyfī** bunlaruñ
Yarün giyersün başına tāc-ı sa‘ adeti

220.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Kim ki yüzün gördi senün bildi kitāb-ı envārı
Böyle kıldı kim nazar okudı Allāh Ekberi
2. Fehm iden istivāsını açdı der-i cennet ol
Bildi leb-i lā‘ lün imiş anda āb-ı kevşeri
3. Oldı dehān-ı nāṭıkuñ sırr-ı kitāb-ı ma‘ nevī
Anuñ içün de dişlerün otuz iki ḡarfleri
4. Yüzündeki fātiḡayı okumayan anlamadı
Ümmü’l kitābı n’eydigün bilmedi ḡaldı serseri
5. Aç bu gönül ḡapısını ḡoma içünde dīvleri
Ḥaydarīdür ol kişi kim fetḡ ide bāb-ı Ḥayberi
6. Beni ḡalender eyledi iki ruḡuñ ‘ aşıḡları
Sıneme yaḡdıḡum budur başdan ayaḡa ṭaḡları

7 giyersin A: giyesin B,C/sa‘ adeti A: devleti C, E, H

220 A 72b, B 61b: C 85b: D 211b: E 1320a: F 1223b: G 1040a: H 4203b: K 81a: L 66b: M
7511b: N 14a

1 böyle A: kim böyle

2 anda A: andaki C, L

3 dişlerün A: dişleri C

7 başları A: yaḡları C: yaḡları E: yaḡları L

7. **Seyyid Nizāmoğlu**nun yar yüregün bak içine
 ‘Aşk âteşi ile anuñ eridi bağı başları

221.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Bu halk āl-i Resüle buğz ile Mervāniler oldu
 Koyup dīn-i Resūli Kosti Alexi Yāniler oldu
2. İhānetle haķaretle baķarlar āl-i evlāda
 Sanasuñ Kisra vü Kayşer tab‘-ı hāķaniler oldu
3. Nice ‘izzet bulunsuñ ehl-i beyte şimdi hāķimler
 Kimi Lūṭī kimi fāsık yalancı zāniler oldu
4. Muḥammed haķkıçün āl-i Resūlden bunlara yek dost
 Yahūdiler keşişler malı çok Naşrāniler oldu
5. İdenler buğzı evlāda ebed raḥmāniler olmaz
 Dirigā **Seyfiyā** şimdi bu halk Şeyṭāniler oldu

222.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Ta‘ aķķul ide mi yā Rab seni bu ‘aķl-ı insānī
 Cemālūñ göre mi yā Rab iş bu rūḥ-i hayvānī
2. İlahī zātınuñ ‘ilmi bilinmez bī-nihāyetdür
 O bir deryā-yı vaḥdetdür ki yokdur ḥadd u pāyānı
3. Kaçan idrāk ider maḥlūk olan ‘ilmüñi ḥallākuñ
 İḥāṭa ide mi kaṭre olan deryā-yı ‘ummānı
4. İrüşse zerrece rūy-i zemīne zātınuñ envārı
 Olur nūrına pervāne cihānuñ mihr-i tābānı

221 A 73a, B 61b: C 86a: D 200a: E 1319b: F 1214a: G 1085b: H 4203a: K 81a: L 66b: M 7514a: N 133b

3 bulunsun A: iderler B eylesün C ,K, L: bulsun D

222 A 73a: C 86a: E 1323a: G 1021b: H 4206a: K 81a:

4 envārıA: nūrı K,

5. Koyup bu ʿilm-i eşyâyı vüṣûl-i Hâk olan kullar
İderler **Seyfiyâ** anlar kamu ʿarş üzre cevelânı

223.

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. ʿAşk-ı Leylâ eyledi Mecnûn-ı ser-gerdân beni
Merhamet eyler kaçan seyr eylese yârân beni
2. Ağlasam gözden çıkınca ğam degil Yaʿkûb-veş
Mısr-ı dilde tâ bulunca Yûsuf-ı Kenʿân beni
3. Men mey-i ser-hoş-ı ʿaşk oldum ḥarâbât ehliyüm
Şanma dehr-i dūna zâhid olmuşum ḥayrân beni
4. Gözlerüm yaşı aķar aĝlar dil ü cān āh ider
Dönderür şām u seher dolāb-veş devrân beni
5. ʿAķibet derd belā hicrân irüşsün vuşlata
Her ne iylerse ķo itsin ķarḥ-ı ser-gerdân beni
6. Rûz-i maḥşer olsa hicrân ile nālân eylesem
Raḥm idüp tamuda yakmaz âteş-i sûzân beni
7. Tâ ezelden **Seyfinün** maķşûdı Hâk dîdâridur
Aldamaz medh itme vâʾiz ḥûr ile ğılmân beni

224.

fâʿilâtün fâʿilâtün fâʿilün

1. Kurretüʾl-ayn-i Resûl olanları
Nice itdiler işitseñ anları
2. Dimediler neslidür Peyĝamberün
Ḥâliyâ tam-tāze idi tenleri

223 A 73b, B 60b: C 86b: D 184a: E 1318b: F 1200b: G 1061a: H 4202b: K 82a: L 57b: M
7511b: N 116a

3 men A: ben C, L/ mey A: bezm F, M

6 eylesem A: olsam B, N: eyleyin C: eyleyem L

224 A 74a: C 87a: E 1324a: G 1088b: K 82b

3. Şimdiki evlāduña hem ālūñe
Şimdiki ‘aşruñ olan Mervānları
4. Çok mıdır bu denli taḥḳīr itseler
Zīra yokdur bunlaruñ imānları
5. İlerü gelmekde her bir nā-ḥalef
Yire қа‘r olmaḳda güher kānları
6. Gıtdi ḥürmet ḳalmadı ‘alimlere
Şer‘e ḡalip oldı ‘örf ü ḥākimleri
7. Bilmeyenler **Seyfī** āl-i Aḥmedi
Ḥake yeksān itsün Allāh anları

225.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Muḥammeddür ḳamu derdler devāsı
Alīdür cümle nāşuñ muḳtedāsı
2. Resūlūñ ḳurretü’l-aynı Ḥasandur
Ḥüseyn-i Kerbelā cānlar şafāsı
3. ‘Ālī Zeyne’l-‘abāyı kim ki sevmez
Başuñdan eksik olmasuñ belāsı
4. Muḥammed Bāḳır envār-ı Ḥudādur
İmam Ca‘ferde görüñdi zıyāsı
5. İmām Mūsā-i Kāzım nesl-i Ḥaydar
‘Ālī Mūsā’r-rızā Ḥaḳ evliyāsı
6. Taḳīdür ber-güzīn-i āl-i Aḥmed
Naḳīyi sevmeyenler oldı ‘āşī
7. Ḥasanü’l-‘Askerīnūñ başduğı yer
Benüm bu gözlerimüñ tütıyāsı

8. Muḥammed Mehdī bir gün ola zāhir
Elinde ola muḥtāruñ livāsı

9. Muḥibb ol Seyfiyā āl-i Resūle
Görine saña ilāhuñ liķāsı

226.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Ḥaydar-ı Şāh-ı velāyet Murtezāsuñ yā ‘ Ālī
Laḥmike lāhmi Muḥammed Muştafāsuñ yā ‘ Ālī
2. Zehrūñi sükker yerine nūş eylesin ‘ aşıklarūñ
Bir nümāyişde Ḥasan ḥulķu’r-Rızāsuñ yā ‘ Ālī
3. Her dem içre kana ğarķ olşın vücūd-ı kâināt
Çün Ḥüseyn-i şāh-ı şehīd-i Kerbelāsuñ yā ‘ Ālī
4. Ḥalkı irşād eyledün ey şāh Zeyne’l-‘ Ābidīn
Ehl-i imāña hemān sen muḳtedāsuñ yā ‘ Ālī
5. Ḳalbi vāsi‘ olduğıçün adı Bākır serverūñ
Sen Muḥammed ḥaḳķıyçün āl-i ‘ Abāsuñ yā ‘ Ālī
6. Mezhebūñ Ḥaḳdur senūñ Ca‘ fer de sen Ḥaydar da sen
‘ Āleme āyineyi *künt-i nümāsuñ* yā ‘ Ālī
7. Ol imāmum reh-berüm Mūsā-i Kāzım pür-hüner
Ḳıl keremlerūñ gedāya ḥoş ğınāsuñ yā ‘ Ālī
8. Kim bilirsūñ şāh-ı ey mīr-i ‘ Arab şāh-ı ‘ Acem
Bu ne ḥikmetdür ‘ Ālī Mūsā’r-Rızāsuñ yā ‘ Ālī
9. Ehl-i imānuñ sözi gerçek Muḥammed-i Taķī
Ehl-i ‘ aşķ dilinde sen nūr-ı Ḥudāsuñ yā ‘ Ālī
10. Meşreb-i pāk-i ‘ Ālī şāhum Naķīdür şübhesiz

226 A 74b, B 67a: C 88a: E 1322b: G 1087a: H 4204a: K 83a: L 84a: N 168a

“Ḳıl Keremlerūñ gedāya ḥoş ğınāsın Yā ‘ Ālī” (mısarası B nüshasında bulunmamaktadır.)

2 zehrini A: ZehirC

6 senūñ A: bugün C: bugün L

9 muḥammed-i A: muḥammeddür C,L

Şāfi diller şāhısuñ ehl-i şafāsuñ yā ‘ Ālī

11. Askerüñ serdārıdur şāhum Ḥasanü’l-‘ Askerī

Allāh Allāh kâināta pîşvāsuñ yā ‘ Ālī

12. Rûz u şeb gözler seni **Seyyid Nizāmoğlu** şahā

Sen Muhammed Mehdīye şāhib-livāsuñ yā ‘ Ālī

227.

müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün müstef’ ilün

1. *Vahdehü lā şerīke lehü* sensüñ āyā māh-peri

Ādeme beñzer var ise bir dağı al getür beri

2. İki görür aḥvali olan bağıduğı vaqt ādemi¹¹⁵

Bilmedi ma‘ nī bir olup çok olduğı ḥurūfları

3. Faḥr-i cihān dimedi mi *nefsini her kim ki bilür*

Bildi ḥaḳıḳat ‘ ālemüñ buldı o zāt-ı ekberi

4. Ḳalbiñüñ āyīnesinde mün‘ aḳis aḳlamayan

Ḳaldı cehlinde ebed bilmedi ‘ ilm-i tefsīri

5. Leblerinüñ mā‘ rifeti āb-ı ḥayāt çeşmesidür

Her kim anı aḳlamadı içmedi āb-ı kevşeri

6. ‘ Ādeme gel ādemi bil ādem iseñ ādemi ol

Ādem içün Ḥaḳ yaratdı gökde mihr-i enveri

7. **Seyyid Nizāmoğlu** yūri ādeme söyle sırruñı

Be-hāyime ṭaḳma şaḳın sen yok yire bu gevheri

227 A 75a, B 62a: C 87b: D 211b: E 1320a: F 1223b: G 1040a: H 1203b: K 83a: L 71a: M
7511b: N 141a

1 getür A: gel B, D, E, M

2 ādemi A: bir ādemi C

4 cehlinde A: cihān D cihānda L

6 ādem iseñ A ādemiseñ C, L

228.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Gökde ister seni hep yirdeki hālāt ehli
Yirde eylerler talep cümle semāvāt ehli
2. Tolidur yer ile gök senden acep mi eger
Kıble idinse kamu ‘ālemi evkāt ehli
3. ‘Ālem-i dilde temāşā-yı cemālūñ kim ider
İrdi eflāke sırrı oldu kerāmet ehli
4. Kāndunı ağızına almazlar idi Mışruñ eger
Duysalar zevkūñi zıkrūñ kamu lezzāt ehli
5. Māsivādan gönül āyīnesini pāk ideli
Seyr ider anda senūñ nūruñ mir’āt ehli
6. Şandı te’şīr-i mü’eşşir anı fehm eylemedi
Dolanup çarha dönüp dönmede hey’āt ehli
7. İçeli bezm-i muhabbetde şarāb-ı ‘aşkı
Añılur şimdi Nizāmoğlu harābāt ehli

229.

mef‘ülü mefā‘ilü mefā‘ilü fe‘ülün

1. Dil-dār ile seyr eyler iken bāğ-ı cihānı
Bir goncaya dil kıldı nazar şöyle nihānı
2. Ol yār bakup yüzüme ider ki n’ide āh
Da‘vāsına şādık kanı bir ‘āşık cānı

228 A 76b, B 61b: C 89b: D 197a: E 1319b: F 1212a: G 1085b: H 4202b: K 84b: L 65b: M 7514a: N 131a

4 duysalar A: duysalar C: tuysalar L

229 A 76b: C 90a: D 186a: E 1319b: F 1202a: G 1062b: H 4202b: K 85a: L 58b: M 7513b: N 117a

2 Da‘vāsına A: : gel isteyü C, F gül isteyü D

“Da‘vāsına şādık kanı bir ‘āşık cānı” A: “gel isteye şādık kanı bir ‘āşık cānı” L,M

3. Her şām u seher hem dem iken saña cemālüm
Ġayrīye nazar aşlı nedür eyle beyānı
4. Bārī dime ben t̄alib-i dīdāruñum ey dost
N’iylər dileyen cismīni hür ile cinānı
5. Yā Rabbi **Nizāmoğlına** dīdāruñı göster
Ġayrīye nazar eylemeden şāklasuñ anı

230.

mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün mefā‘ilün

1. Olursa zāhidüñ cennet içün zühd ile taqvāsı
Murādı ben k̄ülüñ cāna ire Hāḫḫuñ tecellāsı
2. Ne ḥavfūm var cehennemden ne cennetden ümidüm var
Rizāya rāzıyum itsüñ gerek ‘āşī gerek ḥāşı
3. Çün ḥakdur *evvel ü āḫir daḫı hem zāhir ü bāḫın*
Ne kim var ise ġarḫ itdi Hāḫḫuñ birliği deryāsı
4. Şaḫın ben dime benlүkdür seni dur iyleyen Hāḫdan
İşitmedüñ mi ben demek nice dūr itdi *ḥannāsı*
5. **Nizāmıoğlınıñ** lāhı giderme zikri dilüñden
Göñül āyīnesin dā’im senüñ zikrūñ ider şāfi

231.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Dil ‘acep Mecnün-veş āvārelükden geçmedi
Kūh-i ġam Ferhādıdur bī-çārelükden geçmedi
2. Şem‘i tāb ḥüsn-i yāre yaḫdı cismüñ itdi küll
Daḫı maḫşūdı nedür pervānelükden geçmedi

230 A 77a, B 58a: C 90a: E 1315a: F 1132b: G 1034a: H 2200b: K 85a: L 13 a: N 26a

3 çün A: çü C, N

5 lā-hı A: yā rāb B, C

231 A 77b, B 59b: C 90a: D 158b: E 1317a: F 1176b: G 1058a: H 4201b: K 86a: L 44a: M 7513a: N 86b

3 yārdan A: yarile H

3. Hane-i dil toptoludur ‘aşk-ı şarāb-ı yārdan
‘Ömri irdi āhire mey-ḥānelükden geçmedi
4. Genc-i ‘aşk-ı yāre maḥzen oldu göynüm ḥānesi
Anuñiçün qaldı hīç vīrānelükden geçmedi
5. Dil ser-i zencīr-i zūlf-i yāre eyler arzū
Seyfi pīr oldu daḥı dīvānelükden geçmedi

232.

mef‘ülū mefā‘ilū mefā‘ilū fe‘ülün

1. Zāhid ne bilür n’eydigüñi ḥālet-i ‘aşkı
A‘mā-yı dil olan qanda görür şūret-i ‘aşkı
2. Müftī baña devr itme diyü virdi nāṣīḥat
Hīç terk ide mi ‘āşık olan ālet-i ‘aşkı
3. Hīç bir varak-ı ‘aşk okumadım diyen ‘ālim
Rü’yānı getir göstereyüm āyet-i ‘aşkı
4. Yoğ itdi kamu varlıguñı virdi fenāya
Gör neyledi n’itdi baña bu devlet-i ‘aşkı
5. Bu mes’eleyi qanda bilür vā‘iz ü nāşih
Gel **Seyfiye** sor diyü vire keyfiyet ‘aşkı

233.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Alur şīr-i ecel bir gün boğazı
Yüri qatl eyle olup nefsün ġāzı
2. Bilürseñ bī-vefādur çarḥ-ı gerdün
İdinme yāri hem-dem Ḥaḫḫa bazı

4 göynüme a: gönlüme b: gönlüm D, E, L, M

232 A 77b, B 60a: C 90b: D 159a: E 1317b: F 1178a: G 1058a: H 4201a: K 86a: L 44a: M 7514b: N 88a:

3 ‘ālim A Ādem A/ āyet’i A: aleti G

233 A 77b, B 60a: C 89b: D 171a: E 1318b: F 1189a: H 4201a: K 86a: L 50b: N 101a:

1 alur A olur B/ qatl A qıl C

3. Bu cism-i nâzenîn olıser Hâk
Şaķın terķ eyleme nâz u niyâzı
4. Urılur gece gündüz kûs-i rıķlet
Senûñ sem‘ üñe girmez mi âvâzı
5. Cihānuñ oyunu **Seyfi** ĥiledür hep
Budur âķir kimûñle itse bâzı

234.

1. Ėaflet ile geķen ‘ ömrüñ ardı sıra ağla yüri
Zâyid yire zâyı’ olan nefsüñ ile üñle yüri
2. Hâķ ĥizmetüñ koyup ĥalkdan manşıb-ı devlet dilersüñ
Uyuz şazı gibi gezüp şapu şapu senle yüri
3. Kendüñ işlâķ idemezsüñ bir mürşide varmayunca
Gerekse biñ üç yüz altmış vâ‘ izi sen dinle yüri
4. İnkâr itme ehl-i ‘ aşķuñ semâ‘ ına şafâsına
Diñlemezsüñ bari miskîn sözlerine řañla yüri
5. **Seyyid Nizâmoğlı** yârüñ řoru ĥesâb olur dirler
Aķıl gözlerüm Ėafletden ķulacıĖum çınla yüri

235.

fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilâtün fâ‘ ilün

1. ‘ Ömrüni yok yire řatduñ bilmedüñ bâzârını
Elde ser-māyeñ tükendi almaduñ dil-dāruñı
2. ‘ Ėlem-i ķalbüñde dost itmez tecellı bilmiş ol
Hāne-i dilden Ėidermeyünce hep aĖyāruñı

234 A 78a, B 61a; C 91a; D 197a; F 1212b; G 1074a; H 4202b; K 86a; L 65a; M 7514b; N

130a

Bu gazelin vezni tespit edilemedi.

3 gerekse A: gerek B

235 A 78b, B 61b; C 91b; D 210b; E 1320a; F 1222b; G 1039a; H 4203b; K 86b; L 80a; N

139a

1 tükendi A: dükendi B, L, N

3 düzeltilmişsin A: düzetmişsin C, L

7 cevherlerüñ A: gevhlerlerüñ C cevherüñ L

3. Bâṭınuñda nice biñ dürlü ḥicābuñ var senüñ
Zāhirā bir hoş düzeltmişsüñ n'idem güftāruñı
4. Bozmayunca putların geçmez kabüle ṭā' atün
Terk-i dünyā olmayunca bulamazsuñ yāruñı
5. On sekiz biñ 'ālemüñ mir'atıdur ḳalbüñ senüñ
Ḥāb-ı ḡafletden gözin aç göresüñ dīdāruñı
6. Sen Süleymān-ı zamān idin yitirdüñ ḥātemüñ
Nefsiniñ dīvine teslīm eyledüñ mihmānuñı
7. Olmayınca gevheri cevherlerüñ şarf eyleme
Seyfiyā fāş itme her nā-maḥreme esrāruñı

236.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Buḡz-ı āl-i Muṣṭafā itmez Muḥammed ümmeti
Ḳaşd-ı ehl-i beyte kılmaz kim dilerse raḥmeti
2. Kim ki nesl-i Aḥmede bunda iḥānet eyleye
Kimden ister rüz-i maḥşer raḥmet ü şefḳati
3. Ḳomaz elden dāmen-i evlādı ehlu'llāh olan
Tābi' -i Mervāniler dā'im dilerler lā' neti
4. **Seyfiyā** ehl-i sa' ādetdür seven seyyidleri
Ehl-i ṭamu eylemez āl-i Resüle 'izzeti

237.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Emānet ṭavḳına cānlar ezel çün ṭıtdı gerdānı
Bize lüṭfuñla ḳuvvet vir alunca ṭutavuz anı

7 cevherlerüñ A: gevherlerüñ C

236 A 78b: G 1089a: H 4200b: K 86b

2 kim ki A: her ki C

237 A 96b: G 1023a: H 1206a: K 88a

2 şanmazlar A: tutarlar G

2. Çeker ‘aşkuñ yükün durmaz senüñ ‘âşıkıların dâ’im
Şanmazlar emrünü her gözi virürler yolına cānı
3. İllāhī zātuñ envārı muḥīt-i küllī şey olmuş
Gözüm her kıanda kim baksa görünür nūr-ı sübhānī
4. Sücüd it vech-i Raḥmāna tekebbür olma ey nefsüm
Şayup emrünü İllāhuñ şaķıngıl olma Şeyṭānī
5. Behey **Seyfi** ‘acā’ibdür bu bir sırr-ı ğarā’ibdür
Bu derdden kim tıyar zevķin nedür derdüñe dermānı

238.

mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün mefā’ ilün

1. Naẓar kıl kudret-i Ḥaḳķa yaratdı çünkü insānı
Aña kalb iyleyüp a’ṭā idindi āyine anı
2. ‘Acā’ib kaçredür ādem bulunur nice biñ deryā
‘Acā’ib zerredür kim var nice ḥūrşid-i raḥşānı
3. Ḥicāb oldı ara yirde benüm bu nefis-i bed-kārum
Aradan perde ref olup görünse cānımuñ cānı
4. Vaṭan terk eyleyüp düşdüñ diyār-ı ğurbete hergiz
Yine ‘azm eylerüz anda kıoyup dünyā-yı vırānı
5. Eger **Seyyid Nizāmoĝlı** dilerseñ vuşlat-ı yāruñ
Ferāğat eyle sen senden bulasuñ sende sen anı

239.

fā’ ilātün fā’ ilātün fā’ ilün

1. Evliyālar bildi Allāh Ekberi
Evliyālar gördi Allāh Ekberi

238 A 97a: E 1324a: H 4206b: K 89a:

4 hergiz A: ansız H

239 A 97b: E 1324a: H 1206a: K 89b

1 gördi A: buldı H

2. Evliyālar dost ilinden geldiler
Halkı ıslāh itmek içün her biri
3. Evliyālar gelmeseydi bu ‘āleme
Bu cihān halkı kalaydı ser-serī
4. Evliyādur enbiyādan söyleyen
Evliyālardur Resūluñ minberi
5. Anuñiçün oldı **Seyyid Seyfū’ d-dīn**
Evliyānuñ cān u dilden çākeri

240.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. ‘Acep mi eylesem ben her gün āhı
Bu nefs-i zālīm eyler her günāhı
2. Hālāş olur kamu cürm ü haṭādan
Kimüñ kim zıkr-i Hāk olsa penāhı
3. Günāh-kārum günāhum bī-nihāyet
Öküşdür baḥr-i raḥmet yā İlāhī
4. Hidāyet eyle fazluñ ben faḳīre
Olnca ḳomıyam zūhd ü şalāhı
5. Şerī‘ atden bizi dūr itme yā Rab
Kim oldur Muştafānuñ şāh-rāhı
6. Ağarsın nūr-ı tevḥīd gele Mevlā
Bu ben bī-çārenüñ rüy-i siyāhı
7. **Nizāmīoğlu**na vir her murāduñ
Ki sensüñ pādişāhlar pādişāhı

240 A 70b, B 61a: C 82b: D 195a: E 1319b: F 1210a: G 1067b: H 4202b: K 78b: L 64a: M 7513b: N 128a

“Hidāyet eyle fazluñ ben faḳīre

Olnca ḳomıyam zūhd ü şalāhı”(E nüshasında bulunmamaktadır)

241.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. Şer' i koyup zulm iden 'ālimleri
Yüreginde rahmi yok zālimleri
2. İtmeyüp bir zerre deñlü merhamet
Eylesün hāke ber-ā-ber anları
3. Gitdi hürmet kalmadı 'āimlere
Şer' a gālip oldu 'örf hākimleri
4. Muşafānuñ şimdiki evlādına
Şimdiki 'aşruñ olan Mervānları
5. Buğz u taḥfif ü ihānet itmede
Bu Yezīdler şimdi geçdi anları
6. Dünyāya ol deñlü mā' il oldılar
Gitdi elden dīn ile imānları
7. Öyle zālim oldu bunlar her biri
Gözlerüñ yumup içerler kanları
8. Ger eger irmezse faḍluñ yā Rahīm
Böyle ser-gerdān koduñsa bunları
9. Yā İlāhī vir Ebā Müslim gibi
Bir eli nacaḳlı tīg-ı āb-dārı

242.

fā' ilātūn fā' ilātūn fā' ilūn

1. İki 'ālem faḥrinüñ evlādını
Sevmeyüp buğz idenüñ bünyādını

241 A 95a: H 4143a: K 58a: L 62b

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

242 A 95a: 193a: F 1209b: H 4143a: K 58a: L 63a:

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

2. Öyle vîrân eylesin yâ Rabbenâ
Alsın evlād-ı Resûluñ dādını
3. Zûlm ile dünyâyı vîrân itdiler
Diñlemezler kimsenüñ feryādını
4. Kaşr u eyvan köşk-i zerrîn yapmada
Bunlar unutturdı Şeddād ādını
5. Ehl-i İslāma şalarlar şalgını
Cem^c edüp yerler cehennem odını
6. Şer^c ile hîç işlemezler bir işini
Yine añarlar Muḥammed adını
7. İltizāmlar oldu peydā şöyle kim
Yıkıldılar bu dünyānuñ ābādını
8. Dilleriyle ehl-i İslām dirilür
Lehçe itmez bunlaruñ icādını
9. Vir Timur gibi bir ādem şîr-i nerr
Eylesin gine dünyâyı bunlara dar

243.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Yıldırım gibi tutup başlarını
Zehr-i kâtil eylesüñ aşlarını
2. Hükmine Qur'ānuñ uymaz oldılar
İtdiler Şeytān yoldaşlarını
3. Şarınurlar şol büyük dül-bendler
Gözleri üzre yıkup kaşlarını

9 bunlara dar A: bunlarını K

243 A 94b: D 144a: F 1209b: H 4143a: K 58b: L 63a

(Şair, bu gazelinde mahlasına yer vermemiştir.)

1 tutup A: döküp F, H, L

4. Aṭlas u dībā giyüp fahr idenüñ
Cem^ç idüp yaqsın oda leşlerini
5. Oḡudıḡın tutmayan ^ç alimlerüñ
Ḳomasuñ aḡzındaḡı dışlerini
6. Öyle yıqsın ḡānümānuñ bunların
Ḳomasuñ taş üstüne taşlarını
7. ^ç Ād ḡavmi Lūṭ ḡavmi ^ç ādetün
İtdi bunlar şimdiki işlerini
8. Cebrā³il Mikā³ili gönder heman
Eylesüñ lāhi bunları tār u mār

244.

mef^çülü mefā^çilü mefā^çilü fe^çülün

1. Bu derde ki ben düşdüm derddür gine dermānı
Bu ḡam ki benüm vardur hıç ola mı pāyānı
2. Miḡnet beni ḡāḡ itdi ḡam sīnemi çāk itdi
Ḥūn oldı ciger şāfī aḡar gözümüñ ḡanı
3. Baḡrumda biten başlar gözümdeñ aḡan yaşlar
Bu derd ile ḡardaşlar terk idiserem cānı
4. Ḥasret beni yandurdu yaḡdı küle döndürdi
^ç Ālemdeñ uşandurdu ḡoydum ḡamu yārānı
5. Ya³ḡūb-ı dil aldurdu gül Yūşıfunı ḡurda
Ölince Nizāmoḡlı terk eyleme eḡḡānı

5 ḡomasın A: itmesün F: itmesün H,L

244 A 71b, B 58a: C 84a: D 120a: E 1315b: F 1143a: H 4206b: K 79b: L 21b: M 7512a: N

43a:

2 ḡanı A: yaşı E

3 Bu beyit, gazelin veznine uymamaktadır.

245.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bu gönlüm şehrine girdüm zihî minnet ki fetholdı
‘Acā’ip nesneler gördüm zihî minnet ki fetholdı
2. Uyandum hāb-ı ğafletden çü gördüm nūr-ı kudretten
Baña esrār-ı vaḥdetden zihî minnet ki feth oldı
3. Benüm bu lāyı illā Hū maḳāmum itdi a’lā Hū
Cemāl-i nūr-ı mevlā Hū zihî minnet ki feth oldı
4. Baña reh-ber Muḥammeddür şefā’ at ıssı Aḥmeddür
Sözüm hep ‘ayn-i ḥikmetdür zihî minnet ki feth oldı
5. Gidüp hep varlıgum benden göründi dost yüzi cāndan
Bilindi Ḥaḳ baña benden zihî minnet ki feth oldı
6. Nihān iken ‘ıyān oldı rumūz-ı ‘aşḳ beyān oldı
Göñül ol gence ḳān oldı zihî minnet ki feth oldı
7. Baña mürşid kelāmu’llāh bu yolu gösteren Allāh
Şükürler eyle **Seyfullāh** zihî minnet ki feth oldı

246.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. Bi-ḥamdi’llāh ki İslāma delīlüm Muṣṭafā geldi
Emirüm reh-berüm şāhum ‘Alīyyel-Murtezā geldi
2. İmāmum ol kerem ḳanı nice ben sevmüyem anı
Resūlūñ ḳurretü’l-‘aynı Ḥasan ḥulḳu’r-Rızā geldi
3. Fedā olsun aña cānum hem oldur dīnüm imānum
İki ‘ālemde sulṭānum Ḥüseyn-i Kerbelā geldi

245 A 78a, B 60a: C 91a: D 166a: E 1318b: F 1186a: G 1090b: H 4201a: K 86b: L 48a: N 95a:

4 minnet A: tekke B: minnetki L

246 A 87b, B 63a: C 93b: D 218b: E 1321a: F 1229b: G 1087a: H 4204a: K 87b: L 74b: N

148b

9 ḥasanü’l’askerī A: imām ‘Askerī E: imāmum F, G imām ‘Askerī L

4. Aña ins ü melek bende en ednā bendesi bende
Cihānuñ kutbı ʿālemde ʿĀlī Zeyne'l-ʿAbā geldi
5. Muḥammed Bāķır ol şāhum imām Ca'ferdür māhum
Bulardan Mūsā-i Kāzım ki ol nūr-ı Hūda geldi
6. Yüzidür ғаaf ve'l-Ḳur'ān görüñdi Ka'be-i ʿirfān
Cihāna rahmet-i Raḥmān ʿĀlī Mūsā Rızā geldi
7. Taķi şāh-ı velāyetdür Naķi nūr-ı hidāyetdür
Bular maķbūl-i ḥazretdür ki bize reh-nümā geldi
8. Ḥasanü'l ʿAskeri kiblem eşigi taşıdur Ka'bem
Yolına cān u baş virmem baña ğāyet şafā geldi
9. Muḥammed Mehdi-i āḥir gele bir gün ola zāhir
O vaķtūñ ḥārici münkir bu der-gāhdan cūdā geldi
10. Behey derviş gözüñ açup cihān bunlarladur revnaķ
Bularuñ başduğı toprak gözüme tūtiya geldi
11. Sözüñ Seyfi ilāhidür cevabuñ nuṭķ-ı şāhidür
Ḥaķiķat burc-ı māhidür bu yola bī-riyā geldi

247.

mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün mefā'ilün

1. Bilürseñ kendüñi olduñ gönül mülk-i Süleymānı
Ser-ā-ser ḥükmüne fermān o yerüñ mīr ü mīrānı
2. Yüri rūhuñla me'nūs ol hevā-yı nefsüne uyma
Elüñden ḥātemüñ aldırmayup ol dīv-i yābānī
3. Temāşā eyle gör ḳalbüñ ʿaceb mülk-i a'zāmdur¹²⁵
Bulınur mağrīb ü maşriķ Semerķand u Ḥorasānī

10. Bularuñ A: onların G

242. G 1076a: H 4206b

1. Ḥükmüne G : emriñe H

3. a'zāmdur G: mu'azāmdur

247 A 71a, B 58a: C 83b: D 121a: E 1315b: F 1144a: H 4206b: K 79a: L 22a: M 7512a

1. miskīn A: miskīni C

4. Bakup ārāyış-i dehre şaķın aldanma fānīdür
Yüri bu nefse dil virme anı naķş itmedi fānī
5. Cenāb-ı hāzrete çünkim teveccüh eyledüñ **Seyfi**
İrince vuşlat-ı yāre ķo aķşun gözlerüñ ķānı

248.

mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün mefā'ılün

1. Şanur mısuñ saña bāķī ķalur derviş beden mülki
Yıkılur bozulur āķır behey miskīn bu ten mülki
2. Bu dünyā fanīdür fānī Muḥammed Muştafā ķanı
Eger vār ise idrāküñ beķādur sen idin mülki
3. Yaşarsañ sen eger biñ yıl hemān bir günce dersin bil
Hevā-yı nefsi terk eyle ķazan imān u dīn mülki
4. Koyup bu dār-ı dünyāyı recā it mülk-i 'uķbāyı
Hidāyet idüp Mevlā müyesser ola cān mülki
5. Diler **Seyyid Nizāmoğlu** vişālüñ Ḥayy-i Kāyyūmuñ
Beķā-ender-beķā içre ola tā cāvidān mülki

247 A 72a, B 59a:

3. eyleA: it B/nefsi A: enfüs C

4. İdüp A: eyleyüp D, L, M

[MUSAMMATLAR]

TERCİ-BENTLER

1.

fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilātün fâ' ilün

1. Ey ʔarīk-i ʔaḫḫı dā'im eyleyenler cüst ü cū
Görmek isteyen cemāl-i pādişāhı rū-be-rū
Giceler tā şubḫ olunca nāle vū feryād idüp
Ḳanda baḫsa isteyenler görmege dīdār-ı Hū
Bağrı başlu gözi yaşlu derd ile āh eyleyüp
Vuşlat-ı dīdār-ı yāri eyleyenler arzū
Okıdum yazdum cem' i-i ' ilmi bildüm aḫladum
Nice meclislerde oldı nice nice güfte-gū

Evvelinüñ evveli yoḫ āḫirinüñ āḫiri
‘ Ālem ü ḫayretde ‘ ālem ḫalkı hep ḫayrān ḫamu

2. Gel gel ey tekml-i nefis itdüm diyü da' vā iden
Ehl-i irşādum diyü bu ḫalka hem da' vālar iden
Daḫı sen yoḫ olmadın bu varlıḡa irmek neden
Kendüñ idrāk itmeden bir ḡayrīsüñ iḡvā iden
Kendü bilgüñdür saña bildürmeyen mā' būdini
Varlıḡındur saña kendüñ görmege ilkā iden
Mā arefnāk didi maḫbūb-i Ḥudā iken Resūl
Kim basiretsüzdür ol bildüm diyü da' vā iden

Evvelinüñ evveli yoḫ āḫirinüñ āḫiri
‘ Ālem ü ḫayret de ‘ ālem ḫalkı hep ḫayrān ḫamu

1. A 92a, B 50a: C 70a: D 201a: E 1304b: F 1216a: G 1027b: H 4190a: K 66a: L 67b: M 64b:

N 135

1 ḫayretde A: ḫayranda C

2 da' vālar A: da' vā B, L / bildim A: yitdim B /

“Ehl-i irşādım diyü bu ḫalka hem dā' vālar iden” mısrası B'de yok.

Ḫalka A: ḫalkı D Kim A: Ki D

3. 2. Bent C nüshasında yer almamaktadır.

1 idüp A: çeküp F, N

2 paslanup A: pasnanup K

4 bunu bildüm bunu duydum A: Bunda bildüm bunda duydum F

3. Enbiyā vü evliyā ebrār-ı Hâk ‘ālî-cenāb
 Müftî mollā vü müderris kādî vā‘ iz şeyh ü şāb
 Cümle ol bāb-ı rızāda zār u ser-gerdān kāmū
 Yüzlerüñ der-gāh-ı Hâkka eylemişlerdür türāb
 Ehl-i tevḥîde merātib lāda ‘ālem maḥv olur
 Menzil-i illāda hükm anuñ daḥı qalmaz cevāp
Evvel ü āḥîr hüve’l-ḥayyü’l-lezîdür lā yemût
 Zāḥîr ü bâṭın hem evvel **va’llāhü a‘lem bi’s-şevāb**

Evvelinüñ evveli yok āḥirinüñ āḥiri
 ‘Ālem ü ḥayret de ‘ālem ḥalkı hep ḥayrān kāmū

4. ‘Ömrümi ḥarc eyledüm bu yolda miḥnetler çeküp
 Paslanup taşa düşüp toprağa miḥnetler çeküp
 Giceler evrād u ezkā ile iḥyālar idüp
 Nice nice erba‘ınler nice ḥalvetler çeküp
 Diz çöküp pîrler öñünde nice rü’yālar didüm
 ‘Ālem-i ḳalbî muşaffā itmege derdler çeküp
 Bunı bildüm bunı duydum bunı idrāk eyledüm
 Bu ṭarîḳ-i ḥaḳda yüz biñ dürlü firḳatler çeküp

Evvelinüñ evveli yok āḥirinüñ āḥiri
 ‘Ālem ü ḥayret de ‘ālem ḥalkı hep ḥayrān kāmū

5. Naḥv şarf mantıḳ me‘ānî fikh ferāyîz nev civān
 ‘İlm-i ḥaḳkı eylemişler kāder olduḳça beyān
 Nice biñ dürlü mesā’il nice ḥall-i müşkilāt
 Olmuş ammā virmemişler bî-nişāndan bir nişān
 Anı bildüm bilmez anı bildigini terk itmeyen
 Lā-şerîk olmaz aradan gitmeyince cism ü cān
 Ḳatre çün müstaḡraḳ-ı baḥr oldu **Seyyid Seyfî** bil
 Fānî oldu cümle ‘ālem ḳaldı Allāh cāvidān

Evvelinüñ evveli yok āḥirinüñ āḥiri
 ‘Ālem ü ḥayret de ‘ālem ḥalkı hep ḥayrān kāmū

2.

mef'ülü mefâ'ilün mef'ülü mefâ'ilün

1. Yâ Rab bu beni 'abdüñ maşşûdı budur senden
 Dur eyleme son demde eyleme imân dînden
 Ahlâk-ı zemâyimden dil levhîni pâk eyle
 Lûtfun ile 'inâyet sen şûret-i ahsenden
 İsrâfil urup sûrı cânlar gelicek cisme
 Ne şûret ile kalkam haşr olmağîçün senden
 Bir ta'ati eylerken biñ dürlü haţâmız var
 Sen pâdişâha lâyıķ a' mâle heves-i kıandan
 Mümkün ola mı vuşlat dîdâr-ı Hakkıa miskîn
 Mâdemki kişı geçmez kendi kendüñden
 Bu kııl ile bu kıâli 'ilm ile 'amel şandum
 Bir zerrece 'aşkuñ yek 'aşıklara biñ fendün

Bilmem nideyüm ol Hakk cân ayrılacak bu tenden
 Bu cürm ü bu günâh ile râzı ola mı benden

2. 'Ömür âhire İrüşdi ihlâs ile tâ'at yok
 Nefsüm beni kıl itdi ol şâha itâ'at yok
 'Âlemse tağayyurda halk ise tağayyürde
 'Ârifdür bilenlerde bir vücûd ile hâlet yok
 Taklîd ile setr oldı taḥkîķ olan 'aşıklar
 Her bir kişı bu şeyḥdür nûrânî 'alâmet yok
 Ben kendi günâhumdan nâlân iderüm her dem
 Bir ğayrîñüñ ahvâli bilmege velâyet yok
 Efkâr ile mecnûna döndüm n'ideyüm bilmem
 Hâlüm nice olur âḥir keşf ile kerâmet yok
 'Âlimlerümüz şimdi bir hâlete düşmişdür
 İtdükleri ef'âlüñ haḳḳında bir âyet yok

Bilmem nideyüm ol Hakk cân ayrılacak bu tenden
 Bu cürm ü günâh ile râzı ola mı benden

3. Terk eylemezem gerçi evrâd ile ezkârüm
 Ammâ ki derûnumda hep dünyâdur efkârüm
 Tâ'atde şanur her kim görse beni mescidde

Almağ ile şatmağda bātında olan kārūm
 Kuşak kuşanup gerçi bir mürşide didüm hağ
 Kat' itmege çārem yok belūmdeki zūnnārūm
 Yā Rab 'ināyet kıl al benligūmi benden
 Dīdāruña māni' dūr bu nāmus ile 'ārūm
 Dil-i firqāt ile yandı lūtfuñla 'inayet kıl
 Hicrān ola mı āhīr terk eylemeden varum
 Taḥmīr idicek ḥākim kudret eli tā evvel
 Nūrūmı ziyād itdi yā ṭamuda ki nārūm

Bilmem nideyūm ol Hağ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cūrm ü günāh ile rāzı ola mı benden

4. Put eyledi dünyāyı kendūne bu ḥalk ekşer
 Var itmediyseñ küfri oqırlar saña evvel ezber
 Nağdī dīni dünyāya her kişi değışmekde
 Bir mertebe ḥalk azdı yokdur şanasuñ maḥşer
 Bu şūret-i zāhirde her birimüz ādemdür
 Bātına nazar kılsan cān şūreti hep ejder
 Cān Yūsufi ḥaps oldu bu cāh-ı vüçūdumda
 Ya' kūb-dil anuñçün her şām seher ağlar
 Deryā-yı taḥayyürde kaldum n'ideyūm āhīr
 Bu cānumı 'Azrā'il son günde ki kabz eyler
 Biñ dürlü günāhum var ā' mālī şalāḥum yok
 Ne şūretle mevlā yarun beni ḥaşr eyler

Bilmem n'ideyūm ol Hağ cān ayrılacak bu tenden
 Bu cūrm ü günāh ile rāzı ola mı benden

5. Bu ten kafesinden cān murgı idecek cevalān
 Cennet mi ola menzil yaḥud dūzaḥ u nīrān
 Şol gün ki mezārūmda tenhā kalıcağ bilmem
 Dīv ile melā'ikden anda kim ola yārān
 Dünyā hevesi ḥubb-ı uḥrāyı unutturdu
 Her bir kişi ḥayretde dem-beste vü ser-gerdān
 Yā Rab **Nizāmoğlın** dur eyleme vaşluñdan
 Yağdı beni kül itdi bu āteş ü bu hicrān
 Şimdi baña bu müşkil āhīr nice olur ḥālūm
 Benden yaña gel dir ise ol ḥālīk-i ins ü cān
 Rūz-i ezeli bilmem tağdīr olınan ḥālī
 Ğam mīdur eger itsem her şām u seher nālān

Bilmem nideyüm ol Hâk cān ayrılacak bu tenden
Bu cürm ü günāh ile rāzı ola mı benden¹²⁷

3.

mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün mefā' ilün

1. İlāhî sen müyesser kıl bize yüz biñ şafā ile
Tecellî-i cemāl olmak hidāyet kıl 'āta ile
Benüm al benliğüm benden mey-i 'aşkuñdan ihsān it
Olup ser-mest-ü hayrānuñ gezem Hüy ile Hāy ile
Beni 'üryān u büryān it muḥabbet ḥil' atın giydür
Varulmaz ḥazrete hergiz bu tāt u bu ḳabā ile
Murādı ben günah-kāruñ budur her rūz u şeb yā Rab
Eḥibbāmuz ne kim vardur bu ben yüzi ḳara ile

Ḳıyāmet günü ḥaşr eyle Muḥammed Muştafā ile
Ebū Bekr ü' Ömer 'Oşman 'Alīyyü'l-Murtezā ile

2. Sekiz cennet yedi ṭamu sırāt ile mīzān ḥaḳḳı
Ezel de yevm-i mīşāḳda olan 'ahd ü emān ḥaḳḳı
Vücūd-ı varlığıñ cümle fenā-ender-fenā itmüş
Cemālūñ pertev-i nūruñ gören cism ile cān ḥaḳḳı
Zebūr İncil ü Tevrātuñ olan aḥkāmı ḥaḳḳıçün
Resūle itdigüñ menzil kitāb-ı cāvidān ḥaḳḳı
Cemālin görmeden taşdıḳ iden mü'min muvaḥḥidler
Ḥabībūñ şāh-ı kevneyne olan dīn ü imān ḥaḳḳı

Ḳıyāmet günü ḥaşr eyle Muḥammed Muştafā ile
Ebū Bekr ü' Ömer 'Oşman 'Alīyyü'l-Murtezā ile

Sen ol Sultān-ı Kevneynsüñ lütfuñ bī-nihāyetdür
Günāh-kār ḳullara dā'im mürüvvet şāḥa 'ādetdür
Derūnī bir ḳulın Allāh didigüñ ger ḳabūl itseñ
O benden iki 'ālemde aḳibetden selāmetdür

3 ṭāmuda A: 'acep ya G

4 bir A: ol H,L

5 cevelān A: ṭayran H/ eyleme A: itme H/5. 4 bir A: bi C, nev A: ey D

3 A 62b, B 56a: C 74a: D 181a: E 1311b: F 1197a: G 1069b: H 4196a: K 69a: L 56a: N 172a

Kimüñ kim Haḡdan özge dilde bir endişesi vardur
 Hudādan kendüñi dūr eylemüñ kārı melāmetdür
 Habībüñ Ehl-i Beyti āb-ı rüyi hürmet-i Haḡkı
 İlāhī sen ḡabül eyle murādum ki ‘ ināyetdür

Ḳıyāmet günü haşr eyle Muḡammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Oşman ‘ Alīyyü’l-Murtezā ile

3. Resül-i Şāh-ı Kevneynüñ ḡadīşin okıdum ezber
 Ebū Bekri gören görsün dimiş İbrāhime beñzer
 ‘ Ömer Mūsāya beñzermiş daḡı ‘ Oşman Hārūna
 Baña beñzer dimiş Şāh-ı velāyet vaşfidur Ḳaydar
 Benüm gözlerimüñ nūrı ciger pārem bilüñ kimdür
 Hüseyn ile Ḳasan ya ‘nī biri Şebir biri Şübbür
 Hudāyā bizi bunlardan ayurma rüz-i maḡşerde
 Resülün ḡavzına bunlar olurlar sāḡı-i Kevşer

Ḳıyāmet günü haşr eyle Muḡammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Oşman ‘ Alīyyü’l-Murtezā ile

4. Habībün ḡaḡ-i pāyine ‘ aziz cānum nişār olsun
 Ebu Bekrün ayaḡı altına cismüm ḡubār olsun
 Emīr-ül-Mü‘ minin Fārūḡa bir‘ abdüm ḡabül itsün
 Muḡabbet ḡılmayan ‘ Oşmana yarun yeri nār olsun
 ‘ Alīyye’l-Murtezānuñ ḡamberinüñ ḡamberiyüm ben
 Muḡibb-i Ehl-i Beyt olan cihān durduḡça var olsun
 Ḳulun Seyyid Nizāmoḡlı diler her rüz u şeb senden
 Yārın Firdevsü’l-a’lāda bularla hem-civār olsun

Ḳıyāmet günü haşr eyle Muḡammed Muştafā ile
 Ebū Bekr ü‘ Ömer ‘ Osman ‘ Alīyyü’l-Murtezā ile

4.

fā‘ilātün fā‘ilātün fā‘ilün

1. Bildüm ben beni kimüm ben kimüm
 Anuñcün ben baña ben diyemem

3 vardır A: ola B: ola L / “Habībün Ehl-i Beyti āb-ı rüyi hürmet-i Haḡkı” mısrası B’de yok.

3 ”Fatıma ḡeyrunnisā ḡaḡ için ya İlāh

Hem ḡadice hürmetine vır muradı kim necātdür”(G nüshasında bulunmaktadır)

4 şebir biri şübbür A: şahdır ol evvel südur G

4 A 81a, B 64a: C 91b: E 1290a: F 1233a: H 4172b: K 88a: L 77b: N 155a

Gāh görürem ben beni kim ben kimüm
 Anuñ içün ben baña ben diyemem
 Gāh görürem Hāk eyleyem Hāk menem
 Geh görürem yer ile ki gök menem
 Geh görürem görseler ‘arş olmuşum
 Geh görürem hāk ile ferş olmuşum
 Gāh görürem kendümi nūr olmuşum
 Geh görürem zulmet ile dolmuşum
 Geh görürem cennet ü gılmān menem
 Geh görürem duzaḥ u nīrān menem
 Gāh görürem cümle menem cümle men
 Geh görürem ne men varum ne ḥod sen

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

2. Geh görürem Ādem ü Havvā menem
 Geh görürem anlara iğvā menem
 Geh görürem Nūḥ-ı necātum meni
 Geh görürem Nūḥ-ı mennem dökeni
 Gāh görürem kendümi oldum Ḥalīl
 Geh görürem Nemrūd-ı ḥā’in-i zelīl
 Geh görürem Mūsā-i ‘İmrān menem
 Geh görürem Mus‘āb u Hāmān menem
 Gāh görürem ‘İsā-i Meryem menem
 Geh görürem anlara dirhem menem
 Geh görürem inci şedef dürr menem
 Geh görürem leng ü ḍā‘if mūr menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

3. Gāh görürem Aḥmed-i Muḥtār menem
 Geh görürem aña cefā-kār menem
 Geh görürem Ḥaydarīyüm Ḥaydarī
 Geh görürem Ḥayberīyüm Ḥayberī
 Geh görürem kendümi Mü‘min Taḳī
 Geh görürem münkir münāfık şekī

1 ”Bildüm ben beni kimüm ben kimüm

Anınçin ben bana ben diyemem”(K nüshasında bulunmamaktadır)

1 gāh A: geh B, L, N/1. gāh A: ki C

Gāh görürem lā‘ l-i bedehşan menem
 Geh görürem seng-i beyābān menem
 Geh görürem mürşid-i kāmīl menem
 Geh görürem şūfī-i cāhil menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazüm ben kendümi

4. Geh görürem yire göge tolmışum
 Geh görürem yer ile gök olmışum
 Geh görürem çarḥ-ı felek hep menem
 Geh görürem gökde melek hep menem
 Geh görürem şems ü kamer encümem
 Geh görürem ben kimi kimden kimem
 Gāh görürem Hākka giden yol menem
 Geh görürem nefsum için kul menem
 Geh görürem şāhid ü meşhūd menem
 Geh görürem ‘ābid ü ma‘būd menem
 Geh görürem tālib ü maṭlūb menem
 Geh görürem gālib ü mağlūb menem

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

5. Geh görürem hāk ile bād olmışum
 Geh görürem āb-ı revān ser-keşüm
 Gāh çıkarum ‘arş-ı mecīd üstüne
 Geh inerüm yedi yerüñ altına
 Gāh görürem bākī kalır ölmezüm
 Geh görürem fānī olur kalmazum
 Geh görürem baḥr-i muḥīṭüm meni
 Geh görürem kaṭre bu cān u teni
 Gāh görürem **Seyfi**-i kaṭ‘i menem
 Geh görürem ‘āşī-i ḥāṭī menem
 Geh görürem mīr-i nizāmdur atam
 Gāh görürem aşla bilmezüm adum

Gāh bulurum bilemezüm ben kendümi
 Geh bilürüm bulamazum ben kendümi

5.

mef'ülü mefâ'ilü mefâ'ilü fe'ülün

1. Bilmem ne şanur 'ālemi bu şūfi-i zerrak
 Ğayret ile haḳḳa irem şanur ol aḥmak
 Cismüñi oradan götürüp keşf-i hicāb it
 Kendüñde dilerseñ bulasuñ Haḳḳı muḥaḳḳak
 Cān dīdesüñ aç 'āleme cāndan nazār eyle
 Ol dem görine saña ciḥān Haḳ ile muṭlak
 Biz 'āşıḳ-ı dīdāruz āyā şūfi ciḥānda
 Mey-ḥāne yeter bize yūri var saña uçmak

 Ber-dār ideler ger beni Haḳdan dönüşüm yok
 Haḳ söylemüsem haḳ dimişüm Haḳdur ene'l-Haḳ
2. Ey tālib-i Haḳ gel berü gel gezme beyāban
 Kim sendedür ol istedigüñ 'āleme sulṭān
 Cānānı içün cān u serüñ terḳin uranlar
 Oldı bu ciḥān içre olan şāḥib-i meydān
 Her kim ki Haḳı gördi cüdā kendi özünden
 Qaldı iki 'ālemde ebed cāhil-i nādān
 İns ü melek çarḥ-ı felek cümle esirān
 Sen şanma tehī kendüñi ey şāḥib-i 'irfān

 Ber-dār ideler ger beni Haḳdan dönüşüm yok
 Haḳ söylemüsem haḳ dimişüm Haḳdur ene'l- Haḳ
3. Nefsüñi bilen Haḳḳı bilür didi Muḥammed
 Nefsüñi bilen kişilere irdi sa'ādet
 Aldanma ḥayāline saḳın sen bu fenānuñ
 Ger diler iseñ saña Ḥudā eyliye rahmet
 İrmez ikilük ile kişi cānib-i Haḳḳa
 Gel birlige yitegör nicedür 'ālem-i vaḥdet
 Her kim ki muḡāyir göre kendüñi Ḥudādan
 Keşf olmadı qaldı aña esrār-ı ḥaḳīḳat

 Ber-dār ideler ger beni Haḳdan dönüşüm yok
 Haḳ söylemüsem haḳ dimişüm Haḳdur ene'l-Haḳ

4. ”geh görürem kadeḥ menem ney menem

Geh görürem ceng-u def-u ney menem”(H nüshasında bulunmamakta.)

5 A 33a: D 200b: C 36b: E 1271a: F 1214b: G 1227a: H 4160b: K 35b: L 67a: N 134b

4. ‘ Ālem yüzine toptolı envār-ı ilāhī
 Halk eyledi Hakk senün için mihr ile māhı
 Envār-ı ilāhīyle yüzün kim ki ağartmaz
 Gitmeye ebed kala anuñ rüy-i siyāhı
 Mürşid etegin kim ki tutar kırmaz elünden
 Toğrı vara menzile ire şaşmaya rāhı
 Şek tutma şakın birliğine hāzret-i Hakkıñ
 Şāhid mi değil vahdetine cümle giyāhı

Ber-dār ideler ger beni Hakkdan dönüşüm yok¹²⁸
 Hakk söylemişem hakk dimişüm Hakkdur ene’l-Hakk

5. Cehd eyle dürüş kâşif-i esrār olasuñ sen
 Benligi gider ‘ aşık-ı dīdār olasuñ sen
 Nüş eyle yūri bāde-i vahdetden āyā dil
 Ser-ḥ’oş ola gör bülbülü gül-zār olasuñ sen
 Yağ nefsuñi ‘ aşk āteşine mahv-ı vücūd it
 Ger diler iseñ hem-dem-i dīdār olasuñ sen
Seyfī berü gel cān u seriñ sen de fedā kııl
 ‘ Uqbāda varup bir ulu serdār olasuñ sen

Ber-dār ideler ger beni Hakkdan dönüşüm yok
 Hakk söylemişem hakk dimişüm Hakkdur ene’l-Hakk

6.

mef’ulü mefā’ilü mefā’ilü fe’ulün

1. Ey Münkir-i Hakk gel vireyüm saña tesellā
 Tā kim bilesin n’eydigüni lā ile illā
 Sen kendüñi bir başka vücūd itme taşavvur
 Var olan anuñ varlığıdur sensüñ olan lā
 Her kim ki bilür kendü özin bildi Hudāyı
 Kendüñi bilen buldı ebed menzil-i a’ lā
 Dil ‘ ālemi tefsīr eder dersüñ okursañ
 Hiç şübhesüz itdüñ seni sen ‘ ālim ü dānā
 Bu *kāle-yekülü* ile bu *kāne yekūnuñ*

3 hakkı A: hudāya F

4 vara A: ire E: ire L

6 A 13b, B 12a: C 5b: D 112b: E 1239a: F 1157a: G 1028b: H 4126a: K 10a: L 17a: N 138a

1 itme A: itmese C, N/Hudāyı A: Hudā C/ varken A var iken B / “var“ C nüshasında mevcut değildir

Varken *feyekûn* it biline hâzret-i Mevlâ

Dil âyînesin ğayrîden it var mücellâ
Ol âyîneye eyleye dil-dârı tecellâ

2. Kendüñi görüpsen seni bir kimse mi şanduñ
N’olduñ sen ‘acep kendüñi ğāyet de begendüñ
Pend itmek için halkı nice kanda çalışduñ
Âhır saña bend oldu haḳḳa gitmege fendüñ
Ger ister iseñ vuşlat-ı dîdâr-ı Hüdâyı
Yoğ eyle aradan yûri sen kendüñi kendüñ
Biz komazuz elden tutaruz dâmen-i ‘aşkı
Vâ‘ iz yûri sen başuña it var ise pendüñ
Bu deñlü hicâbât ile ol dost görünmez
Ya böyle hicâbât ile sen ire mi şanduñ

Dil âyînesin ğayrîden it var¹²⁹ mücellâ
Ol âyîneye eyleye dil-dârı tecellâ

3. Ḳanı bize Ḳaḳ virmüş idi evvel emānet
Tâ kim tutaruz biz anı kuvvetle be-ġāyet
N’itdün sen anı n’eyledün ey h’āce ḡaber vir
Ḳaḳ üzre ‘acep sen aña itdün mi ri‘āyet
Yoksa unudup aşluñı zālīm mi denildün
Cāhillik idüp itdün ise aña ḡıyānet
Sen defter-i dīvānı ḳamu kevn ü mekānsuñ
Sende bulunur zūlmet-i envār-ı hidāyet
Tebdīl idegör zūlmetün envār-ı ilāha
Görmeklige dîdâr-ı Ḳaḳḳı ola liyāḳat

Dil âyînesin ğayrîden it var mücellâ
Ol âyîneye eyleye dil-dârı tecellâ

4. ‘Ömrün çürüdi gitdi hevâ ile hevesde
Döndürmedün eyvâh yüzüñi cānib-i dostā
Unutduñ ola mı vaṭan-ı aşluñı miskīn
Bu ḳaydı ‘alāyık yolunı eyledi beste

2 hicâbât ile A: muḡabbetle F/tutaruz A oluruz B, L/ Sen A: B’de yok
“var” sözcüğü Türkçe kelime olmasına rağmen vezin gereği “vār”(bir buçuk hece olarak) şeklinde okunmuştur.

‘Ahd ile emān itmüş idüñ haḳḳ ile evvel
 İkrāruñ ‘acep var mı ola yevm-i eleste
 Dīdār-ı gül ü bülbül idüñ sen ezelde
 Ol ‘ālemi unutduñ ola mı bu kafesde
 Dört yaña gezüp ḳanda ararsın anı dervīş
 Pāk eyle gönül levḫini var anda var iste

Dil āyīnesin ḡayrīden it var mücellā
 Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

5. Bu zīnet-i dünyā ile bu şöhret-i āfet
 Bu Hāyy-ı hışm ḳaşr u sarāy ile bu devlet
 Bu atlas u dībā ile bu giyme ḳuşanma
 Biñ dürlü nefā ’isle virüp nefsüne lezzet
 Bu ‘izzet ü dünyā ile bu māl bu manşıb
 Yārān ile bu zevḳ ü şafā hem bu zerāfet
 Şanduñ mı saña bākī ḳalır bunlar ey miskīn
 Hiç ‘aḳluña gelmez gibi aḫvāl-i ḳıyāmet
 Bir devlete çalış ki **Nizāmoğlu** fenāsuñ
 Olmaya anuñ zevḳ ü şafāsına nihāyet

Dil āyīnesin ḡayrīden it var mücellā
 Ol āyīneye eyleye dil-dārı tecellā

7.

fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilātün fe‘ilün

1. Kendüñ idrāk ideḡör nūr-ı muşaffāsuñ sen
 Mebde-i her dü cihān sırr-ı ev ednāsuñ sen
 Senüñ içün yer gök çarḫ u felek buldı vücūd
 Cümle bu defter-i dīvāndaḳi ma‘nāsuñ sen
 Saña bildürdi Hudā evvel ü āḫir ‘ilmüñ
 Olma cāhil ḫāzer it ‘ālim ü dānāsuñ sen
 Sensüñ ol āyet-i Ḳur’ān ile tekrīm olunan
 Saña Haḳ dimedi mi *‘Allemü’l-Esmāsuñ* sen

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen

5 bunlar A: bunları B

3 buA: bir D

E nüshasında bu terci bendin 5. bendi bulunmamaktadır.

7 A 43b, B 45b: C 57b: D 203a: E 1280b: F 1217a: G 1028b: H 4182: K 60b: L 68b: N 136b

Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

2. Ne revādur bu fenā mülkine mağrūr olmak
 Bu hayālāta virüp göñlüñi mesrūr olmak
 Bu ‘anāşır saña itdürdi ferāmūş aşluñ
 Aldanup zulmet-i dünyā ile bī-nūr olmak
 Sen ezel kırb-i vişāline karīb idüñ anuñ
 Saña lāyık mudur aşluñ unudup dūr olmak
 Evvel ü āhır ebed mülki mekānuñdı senüñ
 Terk idüp ol vaṭan-ı aşluñı maḳḫūr olmak

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen
 Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

3. Kendüzin kim ki bilür bil ki ol Allāhı bilür
 ‘Ālem-i dilde olan Hāḳḳa giden rāhı bilür
 Ğayrīden kim ki ider ‘ālem-i ḳalbi şāfī
 Cümleye ḥākim-i mutlak olan ol şāhı bilür
 Yoğ iden varluğını var ile varluḳda olur
 Kendüzin görmiyen ḥazret-i bi’llāhı bilür
 Sendedür istedigüñ ser-serī gezme saña gel
 Kendi āyīnesine kim ki baḳar lāhı görür

Aç gözüñ pertevi āyīne-yi Mevlāsuñ sen
 Mazhar-ı nūr-ı Hudā cām-ı mücellāsuñ sen

4. Sendedür genc-i ezel-ḥānesinüñ miftāhı
 Sendedür şems-i şerīf burc-ı sa‘ādet māhı
 Sendedür cennet tūbā vü melek ḥūr u ḳuşūr
 Sendedür bār-geh-i ḥazret-i Hāḳ der-gāhı
 Sendedür istedügi ḥalḳ-ı cihānuñ cümle
 Senüñ içün çekilür sīnede ‘āşık āhı

2 nūr-ı A: zat-ı D

“Sendedür istedügi ḥalḳ-ı cihānuñ cümle

Senüñ içün çekilür sīnede ‘āşık āhı”

Beyti C nüshasında şu şekildedir.

Sendedür ḳa‘be u zemzemle şafa u Merve

Ğafleti ḳo naḳar it kendünñe gahi gahi”

Aç gözün pertevi âyine-yi Mevlâsuñ sen
Mazhar-ı nûr-ı Hudâ câm-ı mücellâsuñ sen

5. Ne ‘acep gaflet-i dünyâ ile sekrân olasuñ
Bu fenâ tekyesi esrârına hayrân olasuñ
Bilmedün mi bu fenâ dârı qarâr olmadıguñ
Bir iki gün bu cihân mülkine mihmân olasuñ
Zerresün şüret-i zâhir de velî anlamaduñ
‘Âlem-i ma‘nide hürşid-i raḥşân olasuñ
Gel Nizâmoğlu unut kendüni idrâk eyle
Küntü Kenz ‘âleminün gevherine kıan olasuñ

Aç gözün pertevi âyine-yi Mevlâsuñ sen
Mazhar-ı nûr-ı Hudâ câm-ı mücellâsuñ sen

8.

fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilâtün fâ‘ilün

1. N’oldun ey bî-çâre dervîş zâr u ser-gerdânsuñ
N’oldun ey âvâre miskîn derd-i bî-dermânsuñ
N’oldun ey Hâk derdlisi tutdı inildün ‘âlemi
N’oldun ey dost bülbülü tâ şubḥa dek nâlânsuñ
N’oldun ey her yirde Hâkḳı görmek isteyen kişi
‘Âlemün naḳş u temâşâsından hoş hayrânsuñ
Sende cem‘ olmış ‘ulûm-ı evvelîn ü âḥirîn
Ey başiretsiz saña baḳ defter-i dīvânsuñ
Sensün ol âyine-yi İskender-i ‘âlem-nümâ
Bir nazar kıl sen seni gör ne ‘aẓimü’ş-şânsuñ

Zerresün zâhirde ammâ hürşid-i dirahşânsuñ
Kaṭresün şüretde gerçi baḥr-i bî-pâyânsuñ

2. Pâdişâh-ı ‘âlem iken bir gedâ olmaḳ neden
Âşinâ-yı dost iken şimdi cüdâ olmaḳ neden
‘Âlem ü ḳalbün nazar-gâh-ı Hudâ iken senün

5 bu cihân A: bu fenâ G

3 ḳalbi şâfi A: ḳalbi cilâ F/ görür A: bilir H/ Kendüzin A: kendü özin C

“Sendedür ka‘be zemzemle şafâ vü Merve

Ġafleti ḳo nazar it kendüne gâhi gâhi”(H nüshasında bulunmakta.)

8 A 45a: C 64b: D 207a: E 1278b: F 1220a: G 1029b: H 4183a: K 62a: L 70a: M 7503a : N

Ey dirîgâ şimdi andan mäsivâ olmağ neden
 Qābil iken āşinālūğ eylemek mevlā ile
 Tābi‘ -i nefis ü hevāya āşinā olmağ neden
 Sen harīm-i hāzrete maḥrem vücūd-ı pāk iken
 Nefs-i bed-şūma iṭā‘ at iktidā olmak neden
 ‘ Ālem-i taḥkīkden bir noḡtasuñ bağ kendüne
 Ey başiretsüz bu cehle mübtelā olmağ neden

Zerresuñ zāhirde ammā hūrşid-i dirahşānsuñ
 Kaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ

3. Onsekiz biñ ‘ ālemüñ mir ‘ātıdur zātuñ senüñ
 Nūr-ı Haḡḡı seyretdirür bağdukça mir ‘ātuñ senüñ
 Sel-sebīl ırmağı sensüñ āb-ı Kevşer sendedür
 Dağı bunlardan şirīn oldı lezzātın senüñ
Men ‘aref sırrından āgāh olmaduñsa sen eger
 Zāhidā hep zāyi oldı zūhd ü ṭā‘ ātūñ senüñ
 Ehl-i ḡāl olmağ dilerseñ var irüş ḡāl ehline
 Tā ki taḡlīd olmaya bu vücūdı ḡālātuñ senüñ
 Sende taḡrīr eylemüş naḡḡāş-ı ‘ ālem naḡşını
 Vaḡdet-i Haḡdan ḡaber virür her āyātuñ senüñ

Zerresuñ zāḡir de ammā hūrşid-i dirahşānsuñ
 Kaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ ¹³¹

4. Bu cihān ḡaḡ olmadan maḡşūd sen idin hemāñ
 ḡāb-ı ḡafletden gözüñ aç ey başiretsüz uyan
 Sen hevā-yı nefse uyduñ bilmedüñ ma‘būdunı
 Ey dirîgâ eyledüñ ser-māye-i ‘ ömrü zıyāñ
 Sen mey-i ḡum-ḡāne-i dār-ı fenā sekrānsuñ
 Bilmedüñ ḡanda gelüp yaḡında olursuñ revāñ
 Sen kitāb-ı nāṭıḡı sırr-ı ḡaḡıḡatsin bugün
 Sendedür cümle ‘ulūm-ı ‘ āşıḡār u nihāñ
 Ger dilerseñ Haḡḡı bilmek kendüñ idrāk ide gör
 Kendün idrāk idene olur ‘ ayāñ-ender-‘ ayāñ

Zerresuñ zāḡir de ammā hūrşid-i dirahşānsuñ
 Kaṭresuñ şüretde gerçi baḥr-i bī-pāyānsuñ

5. Kaşlaruñ kirpiklerin seb‘u’l-meşānuñdur senüñ
 Muşhaf-ı hüsnüñ kitāp-ı cāvidānuñdur senüñ
 Otuz iki dişlerindür eyleyen güher-feşān
 Kāşif-i esrār-ı haq olan dehānuñdür senüñ
 Okuyup bildinse kendün sen eger āyātını
Ka‘be kavseyn ile e v **ednā** mekānuñdur senüñ
 Tāvūs-ı kuds-i Hudāsın it bu esfelden ‘urūc
 ‘Ālem-i vaḥdet bilürsün āşiyānuñdur senüñ
 Gevher-i zāt-ı ezelsin bir nazar kıl kendüne
Küntü kenzin ‘ālemidür ey Seyfī kānuñ senüñ

Zerresün zāhir de ammā hūrşid-i dıraḥşānsuñ
 Kaṭresün şūret de gerçi baḥr u bī-pāyānsuñ

9.

mef‘ülü fā’ilātün mef‘ülü fā’ilātün

1. Zülm ile tıldı dünyā yokdur ḥuzūra imkān
 Ma‘mūr olan yerleri zālimleri itdi vīran
 Zimmīlerin ḥaracı bir yılda bir keredür
 On kerre virse azdur şimdi ḥaraç müslümān
 Evvel iki koyuna bir akçe idi ‘ādet
 Şimdi on akçe virseñ alırsa ider ihsān
 Arpa saman yağ otluk ekmegini taḥtasuñ
 Her hafta ḥalk başına koparur özge tūfan
 Sipāhī nişfin ister her ne kazanç eyleseñ
 Voyvodalar cürme yanınca kuzu büryān
 On evli bir karyeden kāḍī biñ akçe alır
 Mu‘ānidi akbehi ya celb-i bāzār hemān
 Bir kāḍılğa kazasker biñ altun ister
 Virmezseñ olur aduñ cāhil yaḥud nādān
 Sancağın almak için ‘ilmüm irdi birine
 Qırk biñ filori virdi bi’llāhi şanma yalan
 Devlet-i sa‘ādet ile manşiba varınca
 Beş ay daḥı olmadan bir daḥı oldu fermān
 Böyle bey ile kāḍī vardıḡı yeri neyler
 ‘Ālimler ise şimdi bir yüki on yük itdi
 Taḥşil idince anı kılur cihānı vīran
 Ya Başra ya Yemenden şekvāya gelse bir er

Dīvāna varup eyler āh u enīn ü efgān
 Ya bir emīr virirler yaḥud paşa ur eyler
 Taşra ider ḫapudan dögerek anı dār-bān

‘Ālem ḫarāba vardı yıkıldı mülk-i Osmān
 Kan ağlasuñ re‘ āyā çāk eyleyüp girībān

2. Fetvānuñ ise ḫālī bir ḫāle vardı ey yār
 Almaz anı bir ide olan aña ḫerī-dār
 Tesvīde kātīb itmez beş şāhī olmayınca
 Anıñ daḫı ekşerin yazıcı yañlış yazar
 Sā‘ dātuñ ise ḫālī gāyet mükedder oldı
 Bir keşişi eylediler anlara şimdi serdār
 Ne aḫvāl-i siyādet bilür ne kendi seyyid
 Ḳonmuş daḫı degildür evine nesl-i Muḫtār
 Burşada iki dükkān rüşvet virüp birine
 Ya‘ nī ki manşıb aldı bilmez ki oldı fi’n-nār
 Erbāb-ı devlet ise ol deñlü kāzīb oldı
 Kizb ile muhtelitdür ne denlü itse güftār
 Baña degildür ümmet dimiş Resūl-i ālem
 Kendüye kızbi ol şahş ‘ādet idinse her bār
 Şimdi meşāyiḫde aḫvāl ey rūḫ-ı şānī
 Bir ḫālete irüşdi bunlara fāsık ağlar
 Tāc ile ḫırka ile şofileri önünde
 Der-be-der olup gezer maḫşūdı birkaç dīnar
 Bu aşl-ı cīfelerden birisi şeyḫüm dise
 Bir nice gün vecd olur gördi şanasuñ dīdār
 Şeyḫ olmadan murādı ya tekkedür ya kürsī
 Tekmīl-i nefis idenler bunlardan oldı bīzār
 Yā Rab nice olur bilmem aḫvāl-i cihān āḫir
 Dünyā yüzüñi tutdı yer ḫalmadı hep eşrār
 ‘İsa ine mi gökden Mehdī ola mı zāhir
 Dīn ola mı kuvvetde ref‘ ola mı bu füccār

‘Ālem ḫarabā vardı yıkıldı mülk-i Osmān
 Kan ağlasuñ re‘ āyā çāk eyleyüp girībān

3. Ol denlü mā’il ḫalk cem‘-i māle ekşer
 Güyā ki maḫşer olmaz ferdā su’āl-i maḫşer
 Şeddādi binālarla Fir‘avne müşābihler
 Ḳarūnī ḫabalarla Nemrūdī yedüñ itler

Bu üslûba bid'âtler dünyâda kim itmüşdür
 Hâkan ile hem Kısra itmedi bunı
 Kayşer kağılar ile beyler kuvveti yiyen segler
 Her birinüñ önünde bir nūmiyān dil-ber
 Erbāb-ı sa'âdetden birini varup görseñ eger
 Tā hāne-i hāşında toptolı Yahūdiler
 Tā atden 'ibâdetden el çekdi re'âyā hep
 Cānı kaygısı oldı kim şavm u şalāt eyler
 'Âd kavmi Şemūd kavmi buları eger görse
 Mürşid edüñürlerdi evvelki Lūtiler
 Ne deñlü fesād ehli gelmiş ise dünyāya
 Ol cümleye cāmi' dür bu şimdiki bed-bahtlar
 Bi'llāhi budur korkum ya hasf olalar ya ğark
 Yaşında ide buları ansız gele bir server
 Yā Rab 'ināyet kııl bu kavmi sen ıslāh it
 Ef āl-i kabāyiğden yüz döndireler yek-ser
 Tefsir ü ehadışden naql eylese vā'izler
 Hakk korkusu gitmişdür şan bir hacere söyler
 Sultān Murād Hānı adl ile mu'ammer kııl
 Kim zulmi ider tahrik 'ömrin günin it ebter
 Bî-çāre haķır **Seyfi** ahvāl-i re'âyāyı
 Bildügi için yanup her şām u seher ağlar
 Elbette olan mü' min mü' min olana zulmi
 Gördügi zamān diller göyinüp tutışur cānlar

'Ālem harabā vardı yıkıldı mülk-i 'Osmān
 Kan ağlasuñ re'âyā çāk eyleyüp giribān

MUSAMMATLAR

1.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İlāhi biñ bir aduñ hürmetiyçün
Bizi şoñ demde imān ile gönder
Ḥabībüñ Muştafānuñ hürmetiyçün
Bizi şoñ demde imān ile gönder
2. Resūluñ yār-i ğari hürmetine
‘Ömerüñ āh u zārı hürmetine
Ve hem ‘Oşmanuñ ‘ārı hürmetine
Bizi şoñ demde imān ile gönder
3. ‘Alıyyü’l-Murtezā şāh-ı velāyet
Anuñ haqqında nāzil oldı āyet
Yüzi şuyına anuñ kıl ‘ināyet
Bizi şoñ demde imān ile gönder
4. Ḥüseyn ile Ḥasan āl-i Muḥammed
Gözüm nūrı didi onlara Aḥmed
Bularuñ hürmetine eyle rahmet
Bizi şoñ demde imān ile gönder
5. Bilirüm kendümi çokdur günāhum
‘Acep midür eger diñmezse āhum
İki ‘ālemde bunlardur penāhum
Bizi şoñ demde imān ile gönder
6. Cemī‘-i enbiyālar haqqı yā Rab
Muḥarrep evliyālar haqqı yā Rab
Derūnı bī-riyālar haqqı yā Rab
Bizi şoñ demde imān ile gönder
7. Kuluñ Seyyid Nizāmoğlu faḫīrī
Esirge pādişāhum ol haḫīrī
Ki sensüñ cümle ‘abdüñ dest-ġiri
Bizi şoñ demde imān ile gönder

2.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Dostlar ben mübtelā-yı derd-i 'aşk oldum gine
Bülbül-i şūrīde-veş bir ğonce gül buldum gine
Cān u baş virüp bu gün bir nev-civān aldum gine
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
2. Sūz-i āhum 'ālemi başdan başa yakmak diler
Çeşm-i ebrū-yı nigāre gözlerüm bakmak diler
Boynına zincīr-i zūlf-i yāri dil takmak diler
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
3. Lütf idüp hāk-i mezelletden gelüp kaldur beni
Yā vefā kıl ya cefā vü cevır ile öldür beni
Küşte-i 'aşk oldıgum 'ālemlere bildür beni
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
4. Şāh-ı Merdān Şīr-i Yezdān Murtezā hākķiçün
Şol yüzünde berķ u nūr-ı Hudā hākķiçün
Kaşlarıñ kirpiklerüñ seb' u'l-meşānuñ hākķiçün
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine
5. Bu Nizāmoğlınā şāhum merhāmet kılmaz mısıñ
Rāh-ı 'aşķuñda neler çektiğini bilmez misüñ
Öldürirsin 'aşķıñ ya sen 'acep ölmez misüñ
Gitdi 'aqlum gitdi fikrüm bilmezüm n'oldum gine

2 A 67b: C 78b: D 171a: E 1309b: F 1190a: H 4195b: L 51a:

1 gine A: yine: C, D, F, H(bütün mısra sonlarında)

3 A 69b, B 62a: C 82a: D217a: E 1320a: F 1227b: H 4203a: K 78a: L 73b: N 145a:

3.

mef'ülü fâ'ilâtün mefâ'ilü fâ'ilâtün

1. Yâ Rab muhabbetünden göynümi itme hâlî
Mihründen özge dilde hiç koma kıl ü kâlî
Her rûz u şeb dilümde tesbiḥüm ey mevâli
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
2. 'Arş-ı mecîde çünkim başdı kadem Muḥammed
Vaşl oldı zâta zâtı maḥv oldı mîm-i Aḥmed
Budur iki cihânda miftâḥ-ı bâb-ı cennet
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
3. Dâmâd-ı faḥr-i 'âlem şîr-i Hudâ-yı Ḥaydar
Ḥatm-i Nebî Muḥammed ḥatm-i velâyet Ḥaydar
Ḳalbünden itme münfek okı dilünde ezber
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
4. Nûr-ı dü-çeşm-i Aḥmed Ḥasan ḥulku'r-Rızâdur
İki cihâna rahmet Ḥüseyn-i Kerbelâdur
Ḳalbi münevver eyler evrâd-ı dil-küşâdur
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
5. Zeyne'l-'ibâd ol şâh bendesidür mihr ü mâh
Envâr birle rûşen ḳabri güzeşte ervâḥ
Zikrüm budur dilümde tâ ḥaşr olunca her gâh
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
6. Bâkır denildi gerçi ol ḳadr-i 'âlîşâna
Kimyâdur izi tozu virmem iki cihâna
Zikret derûn-ı dilden bu ismi bî-nihâye
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî
7. Ey reh-nümâ-yı âdem ey reh-nümeyn-i reh-ber
Ol muḳtedâ-yı 'âlem ya' nî İmâm-ı Ca' fer
İtdi tarîḳ-i Ḥaḳḳı bi'llâhi günden izḥâr
Yâ Muştafâ Muḥammed yâ Murtezâ yâ 'Âlî

1 göynümi A: gönlümi D, L, N

1 mevâli A: hacî bektâşi B/ muştafâ muḥammed A: muḥammed muştafâ B(B nüshasındaki bütün beyitlerde bu şekildedir)

2 bâb-ı A : ḳıfl-ı H, L

8. Mūsā-i Kāzım ol şāh maḥlūk-ı şun[‘] -i Mevlā
İdindi ḥāk-i pāyuñ tāk-ı ser-i evliyā
Oķı dilinde dā’im budur uşul-i esmā
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ‘Ālī
9. ‘İlm-i ‘ulūma ‘ālim Mūsā’r-Rızā imāmum
Kıldum fedā yolına cān u delīle cānum
Budur derūn-ı dilden zıkr itdügi zebānum
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ‘Ālī
10. Ser-dār-ı müttakīler Muḥammed-i Takīdür
Envār-ı dīde-i dil āl-i ‘Ālī Naķīdür
Bu virdi ķoma dilden her rüz u şeb oķı dur
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ‘Ālī
11. Ser-‘ asker-i şerī[‘] at sultān-ı mīr-i mīrān
Muḥammed-ibn-i ‘Ālī dest-gīr-i bende-gān
İtme şaķın ferāmūş bu virdi ey suḥen-dān
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ‘Ālī
12. Destindesüñ kāt[‘] ı Mehdi irüşe bir gün
A[‘] dā-yı āl-i Aḥmed ola ķamu ser-nigūn
Göñlümde vü dilümde budur kelām-ı mevzūn
Yā Muḥammed Muşţafa yā Murtezā yā ‘Ālī
13. **Seyfī** derūn-ı dilden eyle Yezīde lā[‘] net
Ger bulmaķ ister iseñ ceddūñ ķatında ‘izzet
Ben bunı itdüm idrāk tāk u ser-i sa[‘] ādet
Yā Muşţafā Muḥammed yā Murtezā yā ‘Ālī

4.

mef‘ulū fā‘ilātū mefā‘ilū fā‘ilūn

1. Ey gülistān gülşen-i evlād-ı bülbüli
Eyle ki nāle-i sūzuñ ile ‘ālem ṭolı
Medḥ it ḥabīb-i ekremi ol faḥr-i mürseli
Oldur Cem[‘] ī mebd-i dünyānuñ evveli

11 mirān A: meydān D

4. A 75a: C 88b: E 1322a: G 1091b: H 4205aa: K 83b: L 85b

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ‘Ālī

2. Ey nūr-ı ‘ayn-i Aḥmed-i Muḥtar olan Ḥasan
Ey yādigār-ı Ḥaydar-i kerrār olan Ḥasan
Ey nice derd ü miḥnetle zār olan Ḥasan
Cennet civānlarına serdār olan Ḥasan

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ‘Ālī

3. Lā‘ net Yezīde fāsık-ı bī-dīne şad-hezār
A‘vānına enşārına daḥı bī-şümār
Kıydı Ḥüseyne itmedi hiç Muştafādan ‘ār
Ṭamu içünde cümlesinüñ yeri ola nār

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ‘Ālī

4. Ey nesl-i pāk-ı dīde-i evlād-ı Muştafā
Ey nūr-ı ‘ayn-i ḥazret-i sultān-ı Murtezā
Çeşm ü çerāğ-ı ‘āleme envār-ı Kibriyā
Oldur ‘Alıyyü’l-Aşğar imām-ı şāh-ı evliyā

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ‘Ālī

5. Sevmek Muḥammed ālini rūḥuñ ğıdāsıdur
Her kim muḥabbet itmeye bunlar ‘āşıdır
Ḥubb-i ‘āl-ı Ālī ‘āl-i dīn bināsıdur
Cānum İmām-ı Muḥammed Bākır fedāsıdur

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ‘ālem efdālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ‘Ālī

6. Taḥşıl-i ‘ilm-i evvel āḥir iden temām
Şart-ı Resūli ider idi ğāyet ihtirām
Anuñcün uydı ḥalk-ı cihān aña bi’t-tamām
Ya‘nī İmām-ı Cā‘fer-i Şadıkdur ey hümām

Ahmed-i Muhammed oldu kamu ' âlem efdālî
Kevşer şarâbı sâķışidür Murtezâ ' Âlî

7. Âl-i Resûli sevmede kavlümde şadıķum
Biñ dilüm olsa medhîni itmekde kaçırum
Ammâ fedâ-yı cân u ser itmekde mâhîrüm
Ben bende-i ol hâzret-i Mûsâ-i Kâzımum

Ahmed-i Muhammed oldu kamu ' âlem efdālî
Kevşer şarâbı sâķışidür Murtezâ ' Âlî

8. Ey ber-güzîde-i âl-i nesl-i Muşafâ *
Ey ma' den-i mürüvvet ey mâh-ı hoş liķa
Ey secde-gâh-ı mülk-i ' Acem kible-gâhı mâ
Dâ'im kazâyâ râzı olan Şâh ' Âlî'r-Rızâ

Ahmed-i Muhammed oldu kamu ' âlem efdālî
Kevşer şarâbı sâķışidür Murtezâ ' Âlî

9. Her kim Takîyi sevmese olmaya müttakî
İrmeye anuñ qalbüñe imân revnaķı
Ferdâ sa'âdet ister iseñ olmayup şaķî
Gel ol muhibb-i hâzret-i sultân Naķî

Ahmed-i Muhammed oldu kamu ' âlem efdālî
Kevşer şarâbı sâķışidür Murtezâ ' Âlî

10. Hâķ-i rāhı bu gözlerimüñ tütüyāsıdur
Mü'min ü mevālî kullarınüñ pişvāsıdur
Zıkr it mübârek ismin derdler devāsıdur
Ya' nî Hâsanü'l- ' Askerî dînüñ livāsıdur

Ahmed-i Muhammed oldu kamu ' âlem efdālî
Kevşer şarâbı sâķışidür Murtezâ ' Âlî

11. Göster Nizāmoğlına Yâ Rab ölmedüñ
Qabz itme rūhuñı ol devre irmedüñ
Yüzüm ayağı başduğı toprağa sürmedüñ
Ya' nî İmām Muhammed Mehdîyi görmedüñ

Aḥmed-i Muḥammed oldı kamu ʿālem efḍālī
Kevşer şarābı sākīsidür Murtezā ʿĀlī

5.

fāʿilātün fāʿilātün fāʿilün

1. Sende iste sendedür genc ü nihān
ʿArş kürsī levḥ qālem kevn ü meḵān
Her ne isterseñ saña baḵ sendedür
ʿĀlemün āyīnesi sensün hemān
2. Bu cihān ten gibidür sen cānısuñ
Emr-i Ḥaḵ oldı senün cānuñda cān
Sil gönül āyīnesinün pasını
Görüñe dīdār-ı Ḥaḵ ender ʿiyān
3. Bunda sen bilmege geldün sen seni
Hey ne yatarsuñ ḡafletden uyan
ʿAşk-ı ḥaḵ yoḡ itdi **Seyyid Seyfī**yi
Ḥaḵ ile ḥaḵ oldı ḵaldı cāvidān

6.

mefāʿilün mefāʿilün feʿülün

1. Cihān mülkini var iden Ḥudādur
Anuñ zikri kamu derde devādur
Ḥaḵḵı bir bilmeyen Ḥaḵdan cūdādur
Münezzeh zāt-ı nūr-ı Muştafādur

Resūlullāh imām-ı enbiyādur
ʿĀlī serdār-ı şāh-ı evliyādur
2. Ḥasan ḥulḵuʾr-Rızā nūr-ı İlāhī
Ḥüseyn-i Kerbelā dīn mihr ü māhı
Ne deñlü var ise müʾmin kemāhı
İmām Zeyneʾl-ʿAbā dīn pādīşāhı

5 A 55b, B 41a: C 66a: D 139a: E 1296b: F 1159a: G 1050a: H 4179b: K 50b: L 33a

1 sende A: sen C

2 ender A: anda B / cānuñda A: cismününde D: cismününde L

5 A 57a: C 26b: E 1260a: H 4156b: K 40b: L 86a: N 169a

6 zelil A, ḥarāb C

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Âlî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

3. Muḥammed Bâkır ol kân-ı mürüvvet
 Umarum ḥazretinden ide şefkat
 Kim ister Muştafâdan bula ‘izzet
 İmâmum Ca’fere kılsun iṭâ‘at

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Âlî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

4. Ḥabîb-i ekremüñ nesl-i mükerrem
 İmâm Mûsâ-i Kâzım şâh-ı a‘zam
 ‘Âlî Mûsâ’r-Rızâ nâmını her dem
 Dilüñden koma tâ görmeyesüñ gam

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Âlî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

5. Taḳîdür ehl-i taḳvâ pişvâsı
 Naḳîdür Ḥaḳ tarîküñ reh-nümâsı
 Ḥasanü’l-‘Askerî derdler devâsı
 Muḥammed neslinüñ cânım fedâsı

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Âlî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

6. Muḥammed Mehdî çekse zü’l-fikârı
 Öñünde ben de olsam bir ğubârı
 Zelîl olsa Yeẓidler tâc-dârı
 İrüşsek ol güne ölmeden bârî

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Âlî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

7. Bugün Seyyid Nizâmoğlu Hudâdan
 Temennâımız budur hem Muştafâdan
 Erenler daḫı yâd edüp du‘âdan
 Ki hiç ayrılmıyan âl-i ‘abâdan

Resûlullâh imâm-ı enbiyâdur
 ‘Alî serdâr-ı şâh-ı evliyâdur

7.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün mefâ‘ilün

1. Cihâna rahmet-i Raḥmân şefâ‘ at ıssı Aḥmeddür
 Muḥabbet kı l anuñ evlâdına ‘ayn-i sa‘ âdetdür
 Muḥibb-i ehl-i beyt olmak iki ‘âlemde ‘izzetdür
 Muḥabbet itmeyen âl-i Resûle şanma ümmetdür

Bi-ḥamdi’llâh benüm pîrüm bu gün âl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tâc u devletdür

2. İderseñ bunda evlâd-ı Muḥammede eger bi‘ât
 Bulursuñ rûz-i maḥşer cennetü’l-me’vâda ki ḥürmet
 Şular kim bilmez evlâdı ne bilsin mezheb ü millet
 Muḥabbet kılmayan âl-i Resûle şad-hezâr lâ’net

Bi-ḥamdi’llâh benüm pîrüm bu gün âl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tâc u devlettür

3. Etinden eti var faḥr-i cihānuñ kanı kanından
 Nice anları pek sevmez müselmân kendi cânından
 Muḥibb-i ḥānedāndur kırtulan Şeyṭānuñ elüñden
 Mürîd ol kendüñi ḥalâş eyle imân zevālinden

Bi-ḥamdi’llâh benüm pîrüm bu gün âl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tâc u devletdür

4. Şalat virmezsen evlâda fesâdetdür şalātuñ hep
 Ölüñ öñünde añılmazsa mühmeldür memâtun hep
 Bu gün evlâdı sevmekdür senüñ âb-ı ḥayātuñ hep
 Şalavât ile kâ’imdür kıyâmı kâinātuñ hep

Bi-ḥamdi’llâh benüm pîrüm bugün âl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tâc u devletdür

7 A 19b, B 22a: C 15a: D 186a: E 1255b: F 1202a: G 1062b: H 4141b: K 20b: L 58b: M 7481b: N 118a

1 başumda A: başuma D

3 nice A: niçün D, N/ şalat A: şalavât D

4 fesâdetdür A: fesâddür B

5. Hüseyni koyub eyler mi Yezîde iktidâ mü'min
 Olur mı ehl-i beytinden Resûlün yâ cüdâ mü'min
 Seversün Muştafâ neslün olursun bî-riyâ mü'min
 Ümîdüm var ki **Seyfullāha** itmüşdür Hüdâ mü'min

Bi-ḥamdi'llāh benüm pîrüm bu gün āl-i Muḥammeddür
 Ayağı başduğı toprak başumda tāt u devletdür

8.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

1. Muḥammed her dü 'ālem evvelidür
 Anuñçün enbiyālar efdālîdür
 Qulüb-i ehl-i İslāma celîdür
 Ebūbekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar
2. Ebubekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar
 Bulardur ḥalka sāķi-i rüz-i maḥşer
 Resûlün dînine serdār-ı server
 Ebūbekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar
3. Bulardur çār-yār-i faḥr-i 'ālem
 Bulardur efdāl-i evlād-ı 'ālem
 Olanlar Muştafâ sırrına maḥrem
 Ebūbekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar
4. Buları sevmeyen Ḥaricîdür hep
 Muḥabbet eyleyenler nācîdür hep
 Günāh-kār ümmetinün tācîdur hep
 Ebūbekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar
5. Yüri **Seyyid Nizāmoğlu** derünî
 Sev anı kim Muḥammed sevdi anı
 Dālāletden ḥalāş iden cihānı
 Ebūbekr ü 'Ömer 'Oşman u Ḥaydar

8 A 23b, B 20b: C18a: D 167a: E 1257b: F 1186b: H 4140a: K 21b: L 45b: N 97a

2 ḥaydār A: 'ālîdür B, D, L, N

4 ümmetinün A: ümmet C

5 cihānı A: cihāna C

9

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. İlāhī zāt-ı pākiñ hürmeti çün
Cem' -i taqlidümi taḥkīke döndür
Muḥammed Muştafānuñ ' izzeti çün
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder
2. Ebū Bekr ü ' Ömer ' Osmān Ḥaḳḳiçün
Onlara virdigün ihsān Ḥaḳḳiçün
Cemī' -i āyet-i Qur' ān Ḥaḳḳiçün
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder
3. ' Alīyyü'l-Murtezānuñ hürmeti çün
Ḥasan ḥulḳu'r-Rızānuñ hürmeti çün
Ḥüseyn-i Kerbelānuñ hürmeti çün
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder
4. Ḳovan arısınıñ olmasa balı
Ḳurı vızırtı ile n'ola ḥālī
Gider benden ilāhī kıl ü kālī
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder
5. Begensünler diyü bu ḥalk sözümü
Giceler okurum yummam gözümü
İlāhī sen ḳabül it bu sözümü
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder
6. Bu taḥşil eyledigüm ma' rifetler
Ṭarīḳ-i Ḥaḳda oldı baña sedler
Dil olmaz Ka' be anda olsa bütler
Cem' -i taqlidümi taḥkīke dönder

9. 12 a A: 17 b B: C 22b: D 162a: E 1253a: F 1181b: G 1060b: H 4139a: K 24b: L 45b: M 7480b: N 90a

2 onlara A: olara B, D, E, L

3 hürmetiçün A: ḥaḳḳiçün G

4 vızırtı A: kur dirse B: vırıldı L

7. Bu dil bāzārı yol bāzārıdur hep
Derūn-i hāle tebdil eyle Yā Rab
Ne ‘ilmüm var ise ʔalbüme it leb
Cem‘ -i taqlidümi taḥḳike dönder

8. Nizāmıoğluñ budur murādı
Muḳallidlerden añulmaya adı
‘İnāyet eyle ey lütf ıssı hādī
Cem‘ -i taqlidümi taḥḳike dönder

10.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. İrüşdi āḫire ‘ömrüm dükendi
Dirīgā soñı yok fikrüm dükendi
Tenimden cān-ı şirīnüm uşandı
Cihāndan nefis-i bed-şūmum uşanmaz
2. Dehānumda olan dişüm döküldi
İki ʔat oldı bu belüm büküldi
Bedenden ʔuvvetüm gidüp çekildi
Göñül daḫı beni pīr oldı şanmaz
3. ʔara ʔıl ʔalmadı hergiz başumda
Yigitlügi görür oldum düşümde
Şanırdum kendümi on beş yaşumda
Benüm bu nefşümün aḫvāli dönmez
4. Nice yıllar yüzime güldi dünyā
Meger aldar imiş beni dirīgā
Yüzün döndürdi şimdi benden eyvā
Benüm kör göynüm andan daḫı dönmez
5. Nizāmıoğlu cihāndan çün gidersün
Bu māl ü mülki cem‘ idüp n’idersün
Ṭtālum dünyāyı bütün yudarsun
Bile gidüp saña nef‘ i doḳunmaz

10 28 A: C 28b: D 127a: E 1264b: F 1148a: G 1043b: H 4152a: K 15b: L 25a: M 7477a: N
50a

4 eyvā A: eyu B/göynüm A: göñlüm G, L, N

5 yudarsın A: ṭutarsın H

11.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Vücūduñ varlığıñdan geçmedüñ sen
Hākuñ varlığına vardum şanırsuñ
Şarāb-ı 'aşk-ı Hākdan içmedüñ sen
Erenler meclisin gördüm şanırsuñ
2. Saña sen ben demek sende тұrurken
Yanınca kendi varlığıñ severken
Saña baķduķça sen kendün görürken
Cenāb-ı hāzrete irdüm şanırsuñ
3. Göñülden gitmeyünce seyr-i şūrı
Tecellī eylemez Hāķ zāt-ı nūrı
Nedür fehmi itmedüñ cennāt-ı hūrī
Sekiz uçmaķlara girdüm şanırsuñ
4. Çalış **Seyyid Nizāmođlı** bu līki
Göreydüñ cān u dilden zāt-ı pāki
Aradan gitmeyünce çeşm-i hāki
O vuşlat 'ālemüñ gördüm şanırsuñ

12.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. İrdi feyz-i Hāķ tecellī eyledi nūr-ı Hudā
Geldi 'uzlet günleri cān u göñül buldı şafā
'Askerī emmārenüñ tevḥīd ile itdüñ hebā
Merḥabā ey ḥalvet-i pīrān-ı merdān merḥabā
2. Mürde iken ben faķiri geldüñ iḥyā eyledüñ
Bülbül-i şūrīde-veş zikrūñle gūyā eyledüñ
Kātreden ednā iken bir ulı deryā eyledüñ
Merḥabā ey ḥalvet-i pīrān-ı merdān merḥabā

11 A 39a, B 40b: C 61b: D 134a: H 4178b: K 15b

12 A 11b, B 10a: C 6b: D 154a: E 1241b: F 1170a: G 1056b: H 4124a: K 5a: L 40b: M 7475a:
N 80a

2 deryā A: ednā C, N

3. ‘ Ālem-i albm abāhatden muaffā itdi H
Bu gnl mir’atını pasdan mcellā itdi H
Menzilm ednā idi a’ lādan a’ lā itdi H
Merabā ey alvet-i prān-ı merdān merabā
4. Her ne itsem ‘ ālem-i berzada ‘ aynu gsterr
Meyl-i tavā eylesem gāyet de zeyn gsterr
āıl ı r ile nefs nr-ı nāru gsterr
Merabā ey alvet-i prān-ı merdān merabā
5. Eyled hāl gnl mlkn ayārdan yine
ātırm cem’ iyyetn cem’ itdn efkārdan yine
o alā itdn beni bu nefs-i bed-kārdan yine
Merabā ey alvet-i prān-ı merdān merabā
6. Nār-ı tevidnle ya hergiz vcdm almasun
Benligm mav eyle ala bende benlk almasun
Kim grr **Seyyid Nizāmolı** ne eydr bilmesn
Merabā ey alvet-i prān-ı merdān merabā

13.

mefā’ iln mefā’ iln fe’ ln

1. Yzimn arasua bama Yā Rab
abl it alvetn biz ulların hep
dp alvet ılırdu zkr  ta’ āt
abl it alvetn biz ullarn hep
2. İder mi saa lāyık kimse ta’ āt
Olur mı fkr  fāsid sz ‘ ibādet
İki ‘ ālemden itdn nki ‘ uzlet
abl it alvetn biz ullarn hep
3. İlāhā v kerīmā z’l-celālā
Ki senden gāyri yodur Hā Te’ ālā
Kerem ıl ltf idp ey yce Mevlā
abl it alvetn biz ullarn hep

3 muaffā A: mebdā B

4 bir lki A: yolini C

5 yine A: gine B, K

13 A 14b, B 13b: C 8b: E 1244a: F 1131b: G 1033a: H 4130b: K 11a: L 12b: N 25a

2 İki ‘ ālemden A: Bir iki gn cihanda G

4. Yüzümüz karasun şevkinle ağ it
Bu haste gönlümi zikrünüle sağ it
Bizi bu nefs-i zālinden ırağ it
Kabül it Halvetün biz kullarun hep
5. **Nizāmıoğlu** idüp halkdan ‘uzlet
Şıgınuş saña itdi gerçi halvet
Bulunmaz lütfuña hadd ü nihāyet
Kabül it halvetün biz kullarun hep

14.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Muḥammed Muṣṭafānuñ nesliyüm ben
Baña münkir olan inkāra lā‘net
‘Alīyyü’l-Murtezānuñ sırıyum ben
Beni ḥaḳ bilmeyen murdāra lā‘net
2. Baña ceddümden irüşmişdür irşād
Gelüp bī‘at idenler oldılar şād
Beni ḥaḳ bilmeyenler kaldılar yād
İkilükde kalan mekkāra lā‘net
3. Benüm‘ammüm Ḥasan Hulḳı’r-Rızādur
Atam şāh-ı şehīd-i Kerbelādur
Beni ḥaḳ bilmeyen Ḥaḳdan cüdādur
Cehennem kelbi ehl-i nāra lā‘net
4. Cemālüm hep celālüm diyü geldüm
Güneş gibi beni şanman dolandım
Veliydüm gā‘ib olmışdım bulındım
Beni ğayrī bilen aġyāra lā‘net
5. Benüm **Seyyid Nizāmıoğlu**dur adum
Bu ad ile beni şanman ki yādum
Yiyenler ni‘metimden bildi dādum
Bu ni‘metden kalan eşrāra lā‘net

4 ırağ A: ırak B,L

14 A 15b : C 10a: D 167a: D 167aE 1245a: F 1186b: H 4131a: K 12a: L 48b: N 97a

2 kalan A: kaldın C

15.

fā'ilātün fā'ilātün fā'ilātün fā'ilün

1. Şanma ey zāhid bizi bi'llāhī nādānilerüz
 Kendi vechüñ añlamış fi'l-cümle meydānilerüz
 Almazuz har-mühreyi zīrā ki derdānilerüz
 Dürr-i meknūn isterüz biz baḥr-i ummānilerüz

Tā ezelden biz gürūḥ-ı faẓl-ı yezdānilerüz
 Bende-i evlād-ı Ḥayder şāh-ı merdānilerüz

2. Muştafā vü Mürtezānuñ añladuk esrārını
 Bīst ü heşt sī vü dehüm ḥarf içre bulduk varını
 Dest-i ḳudret çeşm ü dilden ref' idüp pend 'ārını
 Anuñçün şüphesüz gördük Ḥaḳḳuñ dīzārını

Tā ezelden biz gürūḥ-ı faẓl-ı yezdānilerüz
 Bende-i evlād-ı Ḥayder şāh-ı merdānilerüz

3. Ahsen-i taḳvīmī inkār itme şaḳın şūfī sen
 Şekl-i ādemdür bilirsün şübhesüz vech-i ḥasen
 Olmaḳ isterseñ eger ḥavf u ḳaṭarlardan esen
 Şāh Hüseyin-i Kerbelādan boynına gel taḳ resen

Tā ezelden biz gürūḥ-ı faẓl-ı yezdānilerüz
 Bende-i evlād-ı Ḥayder şāh-ı merdānilerüz

4. Biz Alī Zeyne'l-'abānuñ baş açık 'üryānıyuz
 Hem Bāḳıruñ der-gāhınuñ ḳurbānıyuz
 Bende-i Ca'fer olaldan 'ālemin sulṭānıyuz
 Muştafā vü Mürtezā evlādınuñ fermānıyuz

Tā ezelden biz gürūḥ-ı faẓl-ı yezdānilerüz
 Bende-i evlād-ı Ḥayder şāh-ı merdānilerüz

5. Mūsī-i Kāzım ‘Alī Musā’r-Rızādur reh-berüm
 Şāh Sultān taķī bedr-i dūcādur reh-berüm
 Hem Naķī hem Askerī sāhib-livādur sevdigüm
 Mehdi-i sāhib-zamān ol rehnümādur reh-berüm

Tā ezelden biz gürūh-ı fażl-ı yezdānileriz
 Bende-i evlād-ı Hayder şāh-ı merdānileriz

6. Seyfiyā kendüñi añla Haķķı idrāk idegör
 Sīne-yi Aḥmed gibi öz sineni çāk idegör
 Ya‘nī fehm it istivānı kalbūñi pāk idegör
 Ehl-i Beyt-i Muştafāya rüyūñi ḥāk idegör

Tā ezelden biz gürūh-ı fażl-ı yezdānileriz
 Bende-i evlād-ı Hayder şāh-ı merdānileriz

16.

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. Ol zamān kim ‘āleme kıldı nażar Perverdigār
 Nūr-ıAḥmedden ‘Alī nūrı olupdur āşikār
 Vird-i Cibrīl idi oldı çün cihāna yādigār
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
2. Oldı çün nūr-ı Muḥammed mażhar-ı nūr-ı Hudā
 Mürtezādur ‘āleme hem muḳtedā hem müntehā
 Ben ‘*ulūmuñ şehriyüm didi ‘Aliyyün bābühā*
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
3. Ey münāfık okımaduñ mı nedür pençe-i ābā
Lahmike lāhmi degil midür ‘Aliyye’l-Mürtezā
 Şānına nāzil degil mi āyet āyet *Hel-etā*
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
4. Şīr-i Haķķdur Mürtezā sırr-ı velāyetdür Ḥasen
 Mürtezāyı bilmeyüp sen ḥārici olmaķ neden
 Sen ‘Aliyi bilmeduñ ey tanrısını bilmeyen
 Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

5. Şāh Hüseyn-i Kerbelā ‘aşkında kim oldı şehīd
Küşte-i ‘aşk-ı ilāhīdür ebed oldı sa‘īd
Lānetu’llāh Yezīd oğlu daḡı kavm-i Yezīd
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
6. Gördiler kendi ‘Alīdür Şāh Zeyne’l-‘Ābidīn
Ḥalk -ı ‘ālem didiler oldur imāmu’l-mü’mīnīn
Şırr-ı Ḥayderden göründi nūr-ı Rabbü’l-Ālemīn
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
7. Bendedi olduḡsa cān ile Muḥammed Bākırūñ
Zāḡırūñ pūr-nūr olup mā‘mūr olupdur bāṭınuñ
Zāḡırūñde bāṭınuñda Mürtezādur ḡaḡırūñ
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
8. Ca‘fer-i Şādıḡdan oldı ehl-i īman mezhebi
Milleti oldı Ḥalīlu’llāh Muḥammed meşrebi
Ḥayder-i kerrārdur ḡalk-ı cihānın matlābı
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
9. Gör ne lānetler olsun ol Yezīd-i kāfirūñ
Mezheb-i īmanına kā’ıl degīldür Ca‘ferūñ
Mūsī-i Kāzım degil mi nūrı sırr-ı Ḥayderūñ
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
10. Sırr-ı Sultān-ı velāyetdür Alī Mūsā’r-Rızā
Dīde-i imāniyāna ḡāk-i pāyi tūtiyā
Şāh-ı sālār-ı acem nūr-ı ‘Aliyye’l-Mürtezā
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
11. Sırr-ı nūr-ı pāk-i Aḡmeddür Muḥammed ol Taḡī
Gel muḡıb ol āl ü evlāda şaḡī olma şaḡī
Ḥubb-i Ḥaydardur ‘ibādāt-ı Ḥudānuñ revnaḡı
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār
12. Āl ü evlādına du‘asıdur şaḡī-ender-şaḡī
Zād-ı uḡrādur muḡabbet eylemek ey mütteḡī
Mürtezānın nesl-i pākīdür Alī vü bā-Naḡī
Lā fetā illā ‘Alī lā seyfe illā Zülfikār

13. Askerî ism-i ‘Alîdür sevdigüm
 Âl-i Peyğamber velî bin velîdür sevdigüm
 Dînim îmanum Muḥammeddür ‘Alîdür sevdigüm
 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr
14. Nâm-ı pâkidür Muḥammed ceddîdür anuñ Resûl
 Mehdî-i şâhib-zamâna muntazır ol mü‘min ol
 Ḥubb-i evlâd-ı Alî vü Aḥmed olmışdur uşûl
 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr
15. Bende-i âl-i abâyum ehl-i beytün kemteri
 Sevmezem âl-i Yezîdi Cā‘ ferîyem Ca‘ ferî
 Ben Nizāmoğlıyum âl-i Resûlün kemteri
 Lâ fetâ illâ ‘Alî lâ seyfe illâ Zülfikâr

17.

mefâ’ilün mefâ’ilün fe’ülün

1. Behey biçâre miskîn bu cihâna
 Yiyüp içmege mi geldüm şanırsuñ
 Bir iki cîfeye olduñsa kuzgun
 Sen seni kimse mi olduñ şanırsuñ
2. Tonuzlan böceği gibi dürüşdüñ
 Cihânın tersini yıgduñ çalışduñ
 Tûtalum cümle dünyāya irüşdüñ
 Fenâdur ‘âkıbet n’oldum şanırsuñ
3. Gönül mülkini tutmuş ḥubb-ı dünyā
 Ne yerün kaldı Ḥaḳḳ ide tecellā
 Gözüñ ğafletten uyanmadı kat‘ ā
 Ḥaḳîkat ‘âlemin gördüm şanırsuñ
4. Senün nefsün seni yoldan şaşırmış
 Belâ mevcini başuñdan aşurmuş
 Cenâbından Ḥaḳḳuñ mahrum düşürmüş
 Temâşâ bu ki sen irdüm şanırsuñ

5. Efendi beg didiklerüñe halkuñ
İnanduñ hey zavallı gitdi ‘aqluñ
Çağırtduñ sen saña nāmını Hakkuñ
Hakkı Fir‘avn iken buldum şanırsuñ
6. Çalış Seyyid Nizāmoğlu seni sen
Ara yerden çıkar kalmaya sen ben
İkilik gitmeden dağı aradan
Hakuñ birliğüñi buldu şanırsuñ

18.

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

1. H̄asret ile terk idüp gitdi bizi
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk
İftirākıñ nārına yakduñ bizi
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk
2. Da‘vetu’llāha itdün imtisāli
El-hüküm lillāh el-Kebīr-il-Müte‘āl
Neyleyeyüm biz za’if ü bī-mecāl
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk
3. ‘Āşıka perde hicāb itmüş cihān
Ser-tā-ser fānīdürür kevn ü mekān
Cennetü’l-Me’vāyı kıldın āşiyān
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk
4. Emr-i Hakk irdi aña yokdur sebīl
Küllü şey’in hālīk didi Celīl
Emr-i Bārīye gerek şabr-ı cemīl
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk
5. Göçdi şeyhüm Şeyh ‘Alī velī
Seyfī mücrimi yetīm itdi velī
Tig-ı h̄asret çāk idüp cān u dīli
Ey ‘azizüm el-firāk āh el-firāk

KIT'ALAR

1.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Cihān halkı imām olsa tāmmet
 İder āl-i 'Ālī baña kifāyet
 Yüri var Seyfiyā çün kılduñ idrāk
 Ki kimdür ser-serī kimdür selāmet

RÛBĀ'İYYĀT

1.

Severseñ sen eger faḥr-i Cihānı
 Seversüñ neslini daḥı muḳarrer
 Eger sevmezseñ evlād-ı Resūli
 Cehennem saña olmışdur muḳadder

2.

Eger faḥr-i cihāndan uṭanırsañ
 Seversüñ neslini cān u göñülden
 Murāduñ yoğ ise hıç Muştafādan
 Muḳarrer buğz-ı evlādına senden

3.

Muḥammed ümmetinden olan ādem
 Resūlüñ neslini sevmek gerekdür
 Şular kim sevmeye āl-i Resūli
 Muḳarrer ḥınzır andan yigirekdür

4.

Balçığa yapışınca münker ḥār olur
 Dāmen-i yāri tıtarısa mār olur
 Evliyālar nuṭkı aña zehr olur
 Tevhīd-i evrāda ʿibādet kahrolur

5.

Fenāyla nazar kıl bu cihāna
 İresüñ ol ḳaddim lā-mekāna
 Olma ḥaḳḳı faḍl-ı hem-rāh-ı cāna
 Ḳande irdüm ben ol sulṭāna

1 A 80b: B 66b: D 125a: E 1250b: F 1147a: H 4208b: L 24a: N 48a

2 A 80b: B 66b: D 125a: H 4208a: L 24a: N 48a

3 A 80b: B 66b: D 125a: E 1250a: H 4208a: L 24a: N 48a

Şular A: şunlar B

4 H 4206a

5 H 4206a

6.

Yine bu bendeñüze ‘ ayn-i ‘ ināyet demidür
 Kerem-i merhāmet ü lütf u himāyet demidür
 Āteş-i gamdan dil-i vīrānumı Hāk itdi dirīgā
 Āb-ı lütfuñ eger irerse be-gāyet demidür

7.

İlahī ehl-i beyt-i mustafāya kimki buğz ide
 Cemalüñ görmesün anı mahrum eyle yā rabbi
 İhanet eyleyen al-i resule bunda maḥşerde
 Müyeşşer olmaya aña şefā‘ at nūrunuñ tābbı

8.

Devlet ol kişiyi ki dünyāda
 Bende-i ḥānedān-ı Aḥmed ola
 Sever elbetde resulüñ neslīn
 Bir kişi ümmet-i Muḥammed ola

[MU' AMMĀ]

1.

fā' ilātün fā' ilātün fā' ilün

1. Bir 'acep oğlan yaratmış ol İlāh
Pādişāhlar eli olmuş ʔaḥt-gāh
2. Beş babası var velī annesi bir
Bu 'acepdür yetmiş iki dil bilür
3. İki dili vardır ağızı başı yok
Bu cihān ḥalkına anuñ nef' i yok
4. Annesi karnına ol pes ey püser
Günde yüz kere olur girer çıkar
5. Söyledükçe mürdeler cānlar bulur
Söylemese ṭābuta girüp ölür
6. Bu mu' ammāsını **Seyf**inüñ eger
Bilmez iseñ bir ḥisār vir ey püser

[MÜFREDÂT]

1.

كسبالدنیا حلالحبالدنیا خرام
جمعالدنیا ضلالتراكالدنیا كمال

2.

اختلاتالنا سخرامعلالخواص
انقتاعالعوا مطعاتعلالذوام

3.

Fenâ ile nazar kıl bu cihâne
İresün ol qadım ü lâ-yezale

4.

Âteş uranuñ var ise cümle ten
Maḥv ola orda nefis-i cān u ten

5.

Eger bâkî qalırsa sende bir kıl
Ulaşmaz ol Cenāb-ı ḥazrete bil

6.

Hāzā min qaṣri's-saḡar tahtü'l-caḥīm
Yedḥulüne'n-nāse fî hāze'z-zamān

7.

Ben bende iken bende beni bulmağışün ben
Ben bende beni yavı kılop bende bulundum ben

8.

Gele vā' iz oğı Ümmī Sināndan Mantiku't-tayr
Bilür şekl-i derūnuñ bendeğin bi 'llāhi rü 'yādan

9.

Ne ğam yersüñ benüm 'ömrüm görürsüñ sen seni her gün
Benümdür ğam geçer günler görünmezsüñ baña bir gün

10.

Benüm gibi görünür saña 'ālem halkı hep şāhum
Görünmez baña bir kimse senin gibi benüm māhum

11.

Fenā ile nazar kıp bu cihāna
İresüñ ol qadīm ü Lā-mekāna

12.

Olmasa Hakk fağlı hemrāh cānuma
Qande irerdüm ben ol sultānuma

13.

Her kim ister otura Allāh ile
Da'im otursun ehlu'llāh ile

-
- 7 F 1166a
8 F 1166a
9 F 1166a
10 F 1166a
11 F 1166a
12 F 1166a
13 G 1054a

14.

Cehd eyle bugün dīde-i bāṭınla kıyl ü kālī
Ferdāya ḳoma ṣofī ṣaḳın rūy-i Ḥudāyī

15.

Kendi ḥālūñ kim ḥesāb eyler mūdām
Abd-i ḥālīṣdür añā denmez ‘avām

16.

İdüben ben işüm cümle Allāha havāle
Ne ṣādum cennet içün ve ne dūzaḥa nāle

17.

Eger bir nefis Fir‘avn olmayaydı
Ġam u endīṣe-i fevt olmayaydı

18.

Eger ḥāke elūñ irse olur gevher-i ḥālīṣ
Dest-res ol bize lūtf ile kerāmet demidür

19.

Kerem eyle iki gözüm be-ḡāyet
Gir ḥalvete gir ḥalvete eyle ‘ināyet

20.

Gördüm ey dil minnet ister virmege dünyā murād
Añā minnet itmeden ḳurtuldum oldum ber-murād

14 G 1054a

15 G 1054a

16 G 1054a

17 G 1054a

18 G 1054a

19 G 1054a

20 G 1054a

21.

Seyyîd Seyfî budur sözüm muḥakkak
Seyyidlere toprak yüzüm muṭlak

22.

Ne ğam yersün benüm ‘ömrüm görürseñ sen seni her gün
Benümdür ğam geçer günler görünmezsün baña bir gün

23.

Benüm gibi görünür saña ‘âlem ḥalkı heb şāhum
Görünmez baña bir kimse senün gibi benüm māhum

Kıt’a-i Tārîḥ

Nizāmı ‘âlemin kadrin bilirsin
Senin hep kadrini bilmez bulursuñ(Sene: 1010 [M. 1601])

[MESNEVİLER]

1.

mef' ülü mefā' ilün mef' ülü mefā' ilün

1. İster iseñ cihānda bir hoşluk ile geçmek
Geçdün de ol cihānda kevşer şarābın içmek
2. Şıdk ile eyle taşdıķ birlüğine Hudānuñ
İki aña deñilmez gitsün gider gümānuñ
3. Halk ile dirlik ile hıç halkı koma elden
Tā kim hālāş olasuñ fı'l-cümle yetlü dilden
4. Qahr eyle nefsi dā'im tevḥīd ü ' ibādet ile
Yolına Hākķa tābi' olaydı tāt at ile
5. Ulılara elüñden geldükce eyle ḥızmet
Keçilere daḥı kıl cān u dil ile şefkat
6. Dostlara vir naşīḥat düşmanlara ḥalīm ol
İki cihānda kōrkma her nesneden selīm ol
7. Seyyidlere muḥib ol evlād-ı Muştāfādur
Anları kim sevmezki tāt atleri hebādur
8. ' Ālimlere tevāzū' eyler iseñ be-gāyet
Oldın muḥarrer imdi her nesneden selāmet
9. Cāhillere söyleme zā'id yire ḥatādur
Dervişlere nesnecik vir var ise ' atādur
10. Her kim Nizāmoglınuñ bu sözlerin başarsa
Aşla zevāl olmaya biñ yıl daḥı yaşarsa

2.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ülün

1. Mürā'iler riyā ile gelürler
Sa' ādet ehline yollar bulurlar
2. 'Acā'ib dürlü dürlü hayallerle
Mürīd idinür āḡir miḡnetlerle
3. Ne bilsinler cevābın ḡaḡ şanurlar
Dil-dārı ol kişi miṡlaḡ şanurlar
4. Mürā'ilükde bizüm birimüz yok
Anuñçün yanlarında kimsemüz yok
5. Olayduḡ **Seyfiyā** bizde mürā'
Unudurduḡ Cenāb-ı Kibriyāyı

3.

mef' ülü fā' ilātü mefā' ilü fā' ilün

1. Her dem ḡanā' at üzredür āl-i Muḡammedüñ
Zīra ḡanā' at itmek idi hāli Aḡmedüñ
2. Dünyā recāsuñ itmedi ecdādımız bizüm
Dār-ı cihāna baḡmadı ecdādımız bizüm
3. Yokdur fenāda gerçi ki hīḡ kār-bānımız
Mülk-i beḡāda olsa gerek i' tibārumuz
4. Bu kā'inata kim ki gelür 'āḡıbet gider
Pes 'āḡil ü dānā cihān devletüñ n'ider
5. 'Āḡil oldur ki **Seyfi** sever nesl-i Aḡmedi
Her kim ki sevmez ālüñ sevmez Muḡhammedi

4.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. İſit idem saña bir hoş hikāyet
İrüſe albũne andan hidāyet
2. Selefde bir muhib-i āl-i Aħmed
Giderken bir yola ſağ u selāmet
3. Görür bir uklacı yol üzre durmuş
Başına uklasınuñ sebze ſarmıſ
4. İrüſür ol muhibb-i ğayret-i Hāk
Ri' ayet itmeyüp uklacıya bāk
5. Çeküp başından alur sebzisini
Yere urur dağı hem uklasını
6. Görür ol gece düşde Muſtafāyı
Nebiler serveri kān-ı a' ayı
7. Varup yüzin sürer izi tozuna
Cihān faħri anuñ bakmaz yüzine
8. Dönüp ider ki ey-rũh-ı muſavver
Bildüm ne ğünah itdi bu kem-ter
9. Resül ider ki dün o uklayı sen
Yere urdun uanmaduñ mı benden
10. Başunda var iken yetlu ' alāmet
Niçün kıldın anı böyle melāmet
11. Eger ol vaqt aña ğürmet kılaydun
Yanumda ſimdi ' izzetler bulaydun
12. Var imdi aña göre it kıyāsı
ſaıngıl sen Resüle olma ' ası

13. Muḥibbi ḥānedān-ı āl-i Aḥmed
Olanlar **Seyfiyā** bulur selāmet

5

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. Şabiler şanmañ evlād-ı Resūli
Ki 'ömri bunlaruñ dünyādan ulı
2. Cihāna urmadan Hāḡ daḡı bünyād
İderdi Muştafā rūhunı irşād
3. Ḳamu ervāḡ-ı sādāt anda idi
Ki kudret nūr-ı ḡandīlinde idi
4. Sebeb oldı Resūl-i faḡrī 'alem
'Ādemden zuḡūr oldı cümle ādem
5. Bil imdi bunları şeh-zādelerdür
Bulara bendeler āzādelerdür
6. Bulardur nūr-ı pāk-ı mazḡar-ı zāt
Bulardur cümle mevcūdāta mir'āt
7. Ri'āyet eylemekde her birisin
Ber-ā-ber gör ufaḡ ile irisin
8. Ki zirā bunlar evlād-ı 'Ālīdür
Bular sevmeyeni öldürmelidür
9. Var imdi **Seyfiyā** sen daḡı cehd it
Ṭariḡ-i āl-i Aḡmedden yaña get

6.

mefā' ilün mefā' ilün fe' ulün

1. 'Acepdür şimdi ḡālī kā'inātuñ
Sözün işidürüz her bir şebātuñ

2. Görürler kim ri'āyet idemezler
Ṭarīḳ-i Muṣṭafāya gidemezler
3. İderler günde biñ kere ḥaṭāyı
Umarlar giri Mevlādan 'aṭāyı
4. Dönüp āl-i Resūle buğz iderler
Yeẓīdūñ gitdügi yola giderler
5. Kaçan bir seyyidūñ 'aybun görürler
Yüzine günde biñ kere ururlar
6. İrüşdük biz de şol āḫir zamāna
Çekildi ḥük-m-i Ḳur'ān āsumāna
7. Budur **Seyyid Nizāmoğlu** du'āmuz
Muḥibbi āl-i Aḥmedden olavuz
8. Olaydı mir'āt-ı pāk-ı mücellā
Görine anda envār-ı tecellā
9. Bilürsüz bizi nesl-i Muṣṭafāyuz
İşidūñüz ki āl-i Murtezāyuz
10. Niçün dönüp bizi inkār edersüz
Ḳoyup doğruyı egriye gidersüz
11. Revā mı ehl-i beyt-i Aḥmede siz
Degil siz ehl-i beytinden diyesiz
12. Bu söz İslāma lāyık söz degildür
Bu göz böyle görüşle göz degildür
13. Eger ecdādımız da sağ olaydı
Bu söz onlara dahī denileydi
14. Mürīd oluñ mürīd āl-i Resūle
Gece itdigūñüz tevbe ḳabūle
15. Eger sen ümmetiysen Muṣṭafānuñ
Muḥabbet eyle evlādına anuñ

- 16 Bilirsün fānī dünyānuñ sebātın
Şaķın azdırmasuñ sizi Şeyātın
- 17 Murādum **Seyfiyā** budur Hudādan
Ki hīç ayrılmayam āl-i ‘ abādan

7.

mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün

1. Kūlak ur saña idem bir hikāyet
Olunmışdur nice sizde rivāyet
2. Bulup Naşrāniler bir tırnağı her
Alup ‘ izzetle yirden götürürler
3. Şararlar üstüne altunlı bezler
Mü’ekkiller koyub da gözledürler
4. Ana biñmiş idi dirler Mesīhi
Kimesne bindüğün bilmez şahīhi
5. Varup üstüne bir kubbeye yaparlar
Nice yüz biñ kişi ana taparlar
6. ‘ Acep siz Aḥmedün zürriyetine
Ri‘ āyet itmemenün ‘ illetine
7. Koyup elden bu dünyā şöhretini
Geliñüz çekelüm dīn ğayretini
8. Anuñçün yaratılduk āb u kilden
Severüz Muşafāyı cān u dilden
9. Cihāna ger Muḥammed gelmiyeydi
Kimesne ‘ ilm-i fıkḥı bilmeyeydi
10. Diyesüz ‘ ilmimüz bize kifāyet
İder size ne ḥācetdür ri‘ āyet

11. Bu söz ile siz ümmet olamazsuz
Huzûr-ı Muştafâya gelemezsüz
12. Kaçan kaçre denizden ayrı düşse
Deniz olmaz gerek biñ yıl çalışsa
13. Kaçan bir kül akip deryâya gelmez
Kimesne aña deryâ diyü bilmez
14. Kaçan diksen yere köksüz ağacı
Yaşarmaz eyleseñ dürlü ‘ilâcı
15. Kaçan kim bir şuyuñ olmasa başı
Yimezler ol şu ile pişeñ aşı
16. Dürüş ‘âlemde **Seyyid Seyfî** sende
Ola gör Muştafâ nesline bende

8.

mefâ‘ilün mefâ‘ilün fe‘ülün

1. Zamâne şeyhleri şimdi ‘acepdür
Hemân şeyh adı onlara lakapdur
2. ‘Azîzüz diyü davalar iderler
Biñüp kürsiye gavğalar iderler
3. Çıkar silsilemüz dirler ‘Âliye
Erenler şâhı sulţân-ı Velîye
4. Kaçan görseler evlâd-ı Resûli
Geçerler üst yanına tâ fuzûli
5. Olan zerrâk u sâlûs u mürâ‘î
Ne bilsin n’eydigüñ ‘âl-i ‘Abâyı
6. Dimezler ‘âlemüñ ser-çeşmesidür
Kamumuz bunların perverdesidür

7. Uṭanmazlar Muḥammed Muṣṭafādan
Daḥı ‘ār iylemezler Murtezādan
8. Oḡurlar ‘ilmi dünyā ‘izzetiyçün
Degildür şanma uḡra ref’ etiçün
9. İştiseler ağır yirden uluyı
Varurlar anda şoluyı şoluyı
10. Giderler öli evine sevine
Şanasuñ kim varur düğün evine
11. Cihānı kendine tapdurmak ister
İrüşdüğine el öpdürmek ister
12. Şūfiler ile girmez bile zikre
Düşünür bir bucaḡda ḡayrı fikre
13. Ki Ya‘ni bu cihān içre dürüşmüş
Disinler zikr-i ḡalbiye irüşmüş
14. Nice itsin derd-mend çiftüñ bozanlar
Cihānda lā-mekān olup gezenler
15. Görürler tekkenüñ çorbası ḡāzır
Kimi şeyḡi olur kimisi nāzır
16. Bu şeyḡe ben daḥı şeyḡ diyemem mi
Ya varup oña dervīş olayum mı
17. Budur taḡşīl-i ‘ilmüñ iḡtizāsı
Ola her fi‘li Allāh muḡtezāsı
18. İderseñ ‘ilmi bu dünyāya ālet
Olur olda hemān bir başka san‘at
19. Şular kim mürşid-i kāmīl geçerler
Resūlūñ ‘ilmine ‘āmil geçerler

20. Seve gāyetde evlād-ı Resūli
Hem ide bī‘at onlardan qabūli
21. Qabūl itmeye tā‘yin ile tekke
‘İbādet itdügi yer ola Mekke
22. ‘İmāret çorbasın yemeye hergiz
Gerekdür mürşid-i kāmilde perhiz
23. Muraduñ **Seyf**inüñ şanmañ şikāyet
Hemān ancaq hikāyetdür hikāyet
24. Kaçan bir yolda bilsen vardur uğrı
Haber vir ol yola gidene toğrı
25. Eger mü‘minlere qardaş iseñ sen
Haber vir var ise yoluñda reh-zen
26. Müsāvi ğıybet olmaz hiç cevābuñ
Kitābuñda ziyād olur şevābuñ

9.

HAZĀ SİLSİLE-İ SA‘ĀDĀT
mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ülün

1. Haka hamd u Resūlüne taḥiyyāt
Siyādet silsilesin itdüm işbāt
2. Babam Seyyid Nizām ‘āl-i Muḥammed
Babasıdur Şihābü’d-dīn-i Aḥmed
3. Nakīb Mīr-i Cüneyd aña peder hem
Baba aña Celālū’d-dīn-i a‘lem
4. Anuñ babası Nūru’d-dīn Alīdür
Nakīb Aḥmed aña beñzer velīdür
5. Anuñ babası ‘İzzü’d-dīn Bū İşḥaḳ
Ki İbrāhimdür ol nakīb-i āfāḳ

6. Şerefü'd-dîn Muḥammed aña vālid
Nākīb-i cümle-i evlād-ı Seyyid
7. Aña zeyd oldı vālid zü'l-kerāmet
Ziyā'ü'd-dîn lāḳab manşib niḳābet
8. Muḥammed faḫrū'd-dindür aña eslāf
'Irak içre nakīb-ül-eşrāf
9. Daḫı Zeyd Ebū'l-Ḳāsımdur a'lem
Ziyāü'd-dîn nakīb-i mīr-i 'ālem
10. Ebū'l-Manşūr Muḥammed vālidı bil
Nākīb ü hem vezīri şāh-ı Muşul
11. Aña Zeyd-i Ziyāü'd-dîn pederdür
Niḳābetle cihānda müştehirdür
12. Anuñ babası Bū Ṭāhir Muḥammed
Naḳīb-i zü'l-mefāḫir faḫr-i meşhed
13. Muḥammed bü'l-berekāt aña vālid
Ki derlerdi aña naḳīb-i zāhid
14. Aña Zeyd Ziyāü'd-dîn-i a'zam
Ki Bū'l-Ḥüseyn ile olmuşdu a'lem
15. K'anuñ evlādına āl-i Ebī Zeyd
Edibdür cümle-i nisābeler ḳayd
16. Naḳīb Aḫmed olup re'is-i a'zam
Anuñ babasıdur ol mīr-i ekrem
17. Muḥammed Bū Alidür aña vālid
Naḳīb-i a'zam u faḫrū'l-emācid
18. Aña baba ebū'l-Ḥüseyn-i eşter
Muḥammed nām u hem naḳīb-i ekber

19. Aña vālidürür Kūfiye vāriş
Ebū ‘Ālī ‘Abdullāh-ı şāliş
20. Alī ebu’l-Ḥasan aña pederdür
Naķib ü hem muḥaddiş mū‘teberdür
21. Aña baba ‘Abdullāh-ı şānī
Ebū ‘Ālī vü ‘Aşğar dirler anı
22. Ebū’l-Ḥasan‘ Alīdür aña vālid
Olup şāliḫ lāķab o mīr-i zāhid
23. ‘Abdullāh-ı a‘ recdür babası
Ki nesli gibi çok idi ğınāsı
24. Ebū Alīye hem Ḥüseyn-i Aşğar
Olupdur virdi vālidı muķarrer
25. ‘Ālī Zeyne’l-A‘bādur Nūḫ-ı şānī
Aña vālid dürür ol‘ ilmi kānı
26. Anuñ babası ol maķtūl ü mazlūm
İmāmü’l-Ḥaķ Ḥüseyn ol sıbt-ı ma‘şūm
27. Anası Fāṭıma biñt-i Resūldür
‘Ālīdür vālidı zevc-i Betūldür

10.

HAZĀ SİLSİLE-İ TARİKAT *mefā‘ilün mefā‘ilün fe‘ulün*

1. Be-ğāyet ‘izzet-i devlet sa‘ādet
Ṭarīķ-i Muştafādan oldı bī‘at
2. İrince silsilem rāh-ı Resūle
Şefā‘at mā‘deni ‘aşlu’l-uşūle
3. Kulaķ ur ideyūm ism ile taķrīr
Çıkınca Muştafāya cümle bir bir

4. Hakkâ hamd ü Resûline taḥiyyât
Ṭarîkat silsilesin itdüm işbât
5. Benüm pîrüm ‘azîzüm Şeyḥ Sinândur
Anuñ şeyḥi de Hacı Karamandur
6. Anuñ pîri yigitbaşîdur Aḥmed
Ḥudâ rahmet kıla bî-ḥadd ü bî‘ ad
7. Alâaddîn ‘uşşâkîden alup el
Olupdur mürşid-i kâmil mükemmel
8. Anuñ şeyḥidür İbrâhim-i şânî
Anuñ pîri Muḥammed Erzingânî
9. Anuñ da pîri evlâd-ı Muḥammed
Mübârek nâmı Yaḥyâ sırr-ı Aḥmed
10. Anuñ da pîri Şadrü’-d-dîn ḥayyavî
Anuñ şeyḥinüñ ‘İzzedüñ nâmı
11. Aḥî mîrimdür anuñ pîri ol şâh
‘İbâdet ide anuñ işi her gâh
12. Anuñ pîri ‘Ömer-i Ḥalvetîdür
Anuñ da şeyḥi Muḥammed ḥazretidür
13. Anuñ şeyḥi zâhid Geylânîdür bil
Fedâ olsun oña biñ cân ile dil
14. Anuñ pîri Cemâle’-d-dîn Efendi
Anuñ da şeyḥi Şihâbü’-d-dîn Efendi
15. Anuñ da şeyḥi Rûknü’-d-dîn efâdıl
Anuñ da şeyḥi Kuṭbu’-d-dîn Kâmil
16. Ebû’n-necm oldı ol sultâna reh-ber
Anuñ da şeyḥi ‘Ömerü’l-bekr server

17. Aña mürşid Vaḥiyü'd-dîn-i kâdî
Muḥammed Bekrûn oldı ehl-i rāḍî
18. Muḥammed dīnidür denir onuñ delîli
Anuñ da şeyḥi Mīmşād dost Ḥalîli
19. Aña da şeyḥ Cüneyd Bağdādî oldı
Serîr-i Sukûṭiden aña geldi
20. Anuñ da pîri şeyḥ Mā' rûf-i Kerḥî
Bulupdur Dāvūd-ı Tā'iden faḥri
21. Ḥabîb-i 'acemîye bu yol erkân
Ḥasanu'l-Başrîden ki geldi ey cān
22. 'Āliyy'el-Murtaẓādur pîri anuñ
Velisidür zemîn ü āsumānuñ
23. Aña irdi yol erkân Muştafādan
Nebîler serveri kân-ı şafādan
24. Bularuñ şeyḥ **Nizāmoğlu** kûlıdur
Kul olan bunlara muṭlaḳ velîdür

12.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

1. Daḥı evlādına tuḥfe vü taḥiyyāt
Kim onlardan biter cümle murādāt
2. Hem aşḥābından olsun rāzı Allāh
Ki dā'im rāzı idi ḥazret-i şāh
3. Ḥuşūşan çār-ı yār-i faḥr-i 'ālem
Ebū Bekr 'Ömer ü 'Osman 'Ali hem
4. Tarîḳ-ı dīnde buñlar çok çalışdı
Ḥavāricilerle her biri duruştu

5. Eger var ise ‘aqluñ idüp idrāk
Olur mir ’āt-ı dīl bunlar ile pāk
6. Hızır-veş yedi iklimi geç imdi
Karañuda hayāt ābın iç imdi
7. Bu yolda yedi başlı ejdarhā var
Yolundan ürküdür kişiyi her bār
8. Gerekdür saña muhkem ālet-i harp
Kaçan yolına gelse urasuñ darp
9. Bu yollarda kılavuzsuz geçilmez
Kuş olsañ reh-ber olmasa uçulmaz
10. Baña feyz irmese Ümmī Sināndan
Haber duymaz idim kevn ü mekāndan
11. Haber virdi baña rāh-ı Resūlden
Mürīd olan oña şaşmaz yolundan
12. İlahī pādīşāhlar pādīşāhı
Nizāmoğluñ çokdur günāhı

13.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

Gel imdi diñle bu bülbul nevāsın
Ki kağı perdeden tutar hevāsın

Nazar kıl bu dem-i güher-feşāna
Kulak ur nuṭṭ-ı ‘aşkı ‘āşıkāna

Ki tā rūşen ola gönüm çerāğı
Ola ‘adn uçmağı cânuñ durağı

Hazer kıldum kitāb-ı zü’l-celāle
Nice tenbīh olunmuş ehl-i hāle

Veli ma' nāsını zāhir alırlar
Hemān Kur'ānı bir ma' nā sanırlar

Murādum ol ki kādır oldığumca
Me' ānī mā' nevīden bildigümce

Beyān idem tarīķ ehline onu
Biline tā kim envā' -ı meāni

Benüm dāhi murādum budur ancak
Mürīde mürşid olan tālīb ancak

Eger girmek dilerlerse şevāba
Du' ā eyleyeler şāhib-kitāba

Sırāt-ı müstakīmden düşmeyen hīç
Koyup şer' i Resūli şaşmayan hīç

Rivāyet eyleyüpdür İbn-i Mes' ūd
Ki birgün otururken şāh-ı mevcūd

Zemīne çekdi parmağıyle bir haţ
Didi budur tarīķ-ı fağl-ı kudret

Anuñ etrafıña çok haţlar itdi
Didi şunlar ki bu yollara gitdi

Hatlar var aña maķşūda erine
Olurdi geçdigüm yola girince

Ki ol yollarda vardur nice Şeyţān
Yolundan azdırur kişiyi her ān

Habībüñ hürmetiçün yā ilāhī
Ki Sensüñ cümle maķşūdün penāhı

Şaşırma bizi rāh-ı Muştafādan
Düşürme ayrı aşhāb-ı suffadan

Cemālüñi görenlerden olayum
Vişālüñe erenlerden olayum

‘ Aceb angı ‘ ameldür ki didi Hakk
Kim işlerse görür beni mutlak

İşit edem nedür ol şâlih â‘ māl
Kim işlerse görür Hakkı beher-hāl

‘ Amel dünyāda dervîş iki nev‘ dir
Birisi sūri biri ma‘ nevīdir

Budur zāhir ferā’iz her ne kim var
Dağı sünnetleri filcümle ey yār

Edā idüp çalışa gice gündüz
Ki andan Muştafā döndürmeye yüz

Ne kim var ise şer‘ üñ muhteżāsın
Yerine getire Hakkıñ rızāsın

‘ Amel kim ma‘ nevīdür işit imdi
Ki sen de ana göre iş it imdi

Göñül kim nūr-ı zātun mazharıdır
Anınçün feyz-i Rahmānuñ yeridir

Revā mı sen aña hayvān koyasuñ
Varasuñ fi‘ l-i Şeytāna uyasuñ

açan bulunsa ol evde behā’im
Ki yani türlü ahlāk-ı zemā’im

Bunlardan olmayınca dil mücellā
Şanır mısuñ ki Hakk ede tecellā

açan mir’āt-ı dil pasdan arınmaz
Cemāl-i Hazret-i Mevlā görünmez

İderseñ biñ belādan Hakk’a tāt
Olursuñ ehl-i sünnet ve’l-cemāat

Şular kim zıkr-i zāhirde kalurlar
Muḳarrerdür ki ebrārdan olurlar

Bu cismānī ne kim var zıkr ü t̤ā'at
Ḳamusu mā'iyete olmışdur ālet

Yüri tehvīdi ḳalbūñ eyle me'vā
Bu dīl ṭurursa ol durmaya ḳaṭ'ā

Olasuñ sen muḳarreb ehli ey yār
Hem ehlu'llāh olasuñ sāhibi esrār

Bilirsüñ ḳalbūñ emrāz-ı devāsın
Görürsüñ yarın Allāhın liḳasın

Muḫālif iki ma' nā bir birine
Biri sevine hem biri yerine

Birine var imiş ḳorḳu hezr ḳıl
Birine ḳorḳma 'arşumdan güzer ḳıl

Dilerüm ma' nī sen sāhib-nefesinden
Tesellā bula hātır bu hevesden

Şu hacı kim gider Kā'be yolına
Naḳar eyler sağına hem soluna

Ki nā-gāh urmaya yolına zālīm
İrüşē menziline sağı u s'ālīm

Veyaḥud çıkmaya yırtıcı hayvān
Emān üzre ola ol yolda her ān

Ḳaçan kim irüşē hacca selāmet
İder kurbān ḳılar şükr ü itāat

Ḥalāş olmak gerek nefsin elūñden
Gerekdür çıka Şeytānuñ yolından

İşitmeye sözin ḥalk-ı cihānın
Hemān maḳsūdı dīdār ola anuñ

Muḳayyed olmaya o mülk ü mālē
Muḥabbet itmeye ehl ü ‘ıyālē

Ḳaçan nefis illeti olmaz arada
O vāḳit irüşir sālîk murāda

Avāyıkdan ḳaçan kim geçe ṭālîb
Hevā-yı ‘aşḳ-ı Mevlā ola gālîb

Varup mülk ü bekada şāh olurlar
Tecerrüd ‘āleminde şāh olurlar

Ḥesāb eyler çün Ḥudā fi‘l ü nefsi
Gerek zāhir gerekse olsa maḥfi

Ḳaçan bir ḥaṭā olunsa ḥatır
Zuhūra gelüp olmasa zāhir

Melekler anı itmezler kitābet
Kerīm itmüşdür anlardan ferāḡet

Muṭābıḳ olmadı ikisi ya‘ni
Beyān itse bize bir ehl-i ma‘ni

Eger var ise ḳalbün̄de muḥabbet
Cenāb-ı ḥazrete Ḥaḳḳa be-ḡāyet

Sözüm güherlerin mengüş idersün
Perişān ḥatıruñı hoş idersün

Resülün̄ iki bölük ümmeti var
Birinün̄ adına denildi ebrār

Ḳaçan kim fikri derler günāhı
Anı itmeyeler añup ilāhı

Yazılmaz ol ḥaṭā yerine ḳat‘ā
Budur ḳavl-i Resül-ı ḥaḳ te‘āla

Anuñ bir bölügi ehl-i muḳarreb
Vuṣūl-i ma' rifet olmışdur heb

Göñüllerine gelse māsivādan
Irāḳ olurlar envār-ı Hudādan

Derlerdi dā'im onlar Haḳ cemālūñ
Anuñçün ḳodılar dünyā heyālūñ

İrüşse ḳalbine dünyā hayālī
Görünmez saña maḥbūbuñ vişālī

Nedür Haḳ cenneti didügi cennet
Muẓāf itmüş onı kendüye ḥazret

Bu ḥikmetten bizi āgāh idendin
Gedā iken faḳīri şāh idendin

Su'āl itdūñ işit imdi cevābı
Ki taḥṣīl idevüz biz de şevābı

Yaratmış Haḳ tea'la cenneti 'ām
İdiser ḳullarına hep en'ām

İẓāf olan Hudāya cenneti hāş
Giriserlerdür aña ehl-i ihlās

Bil imdi sen bu nefsi mutma'inün
İki türlü şıfātı vardur anın

Birine sıfāt-ı rāziye dirler
Birine sıfāt-ı merḍiyye dirler

Bulunır cennet-i hās ey birāder
Yek içmek daḥı enva'-ı lezzet

Budur ol cenneti ḥaş ey birāder
Tecellī ide ol zāt-ı Muṭahhār

Hemān anda olan dīdār-ı Haḳdur
Ara yerde daḥı bir nesne yoḳdur

Aña girerler ehlu'llāh olanlar
Sıfâtı terk idüp zātı bulanlar

Nice nefsdür ki ādem ölse ölmez
Nice nefsdür ki ölür girü gelmez

Nice nefdür ki uyurken ölür ol
Nice nefis ki bedende qalur ol

Bize bunda haber virseñ keremdür
Devāsuz derdimize ğāyet elemdür

Su 'āl itdũñ baña sır 'ālemũñden
İşit imdi cevābın sen de benden

Beden öldükde hıç levvāme ölmez
Bu nefsi muṭma'ine zā'il olmaz.

Birine rūḥ-ı hayvānī denilür
Birine rūḥ-ı insānī denilür

Eger bunlarda ölmek de olaydı
Şevab ile ḥaṭaya yeksān olaydı

Uyurken bu beden ölmez diridür
Ve lākin ayrılan rūḥuñ biridür

Bedenle āşinā olmuş be-ġāyet
İder mi ihtiyār ile ferāġat

Uyanıkla girer ol yerine
Bu sırrı bilmeyen göñül yirine

Qaçan cān kuşları pervāz iderler
Yavrular yuvalarına gidirler

Yüri terk eyle nefsinũñ hevāsın
Ki taḥşil idesin cānuñ yuvasın

Kitābında buyurmuş Hakk teālā
Bulunur ratb u yābis nice mānā

Didi kıl Rabbi zidnī Hazret-i Hakk
Resūlu'llāha vahy olundı muṭlaḳ

Kitāb-ı Hakk Te'ālā ey birāder
Çü vardur ratb ü yābisden muḳarrer

Nice 'ilm ola bes ol 'ilm -i ḳudret
İrüşür 'āleme anuñla raḥmet

Ziyāde olmasiyle Muṣtafāya
Tesellā virdi ol kân-ı sehāya

Bu müşkil işi ḥall itmek gerekdir
Ḳaçan ḥall olmasa müşkil elemdir

Eger ḥāl ehli iseñ diñle derviş
Su'āline cevābum anla derviş

İşit imdi diyem bir nuṭḳ-ı şāfī
Olasuñ şüpheden sen daḥı şāfī

Görinür gözüne bu denli kesret
Budur ol ratb u yābisden denildi

Didi kıl Rabbi zidnī 'ilmen Allāh
Odur 'ilm -i ulūhiyyet ol āgāh

Budur ol 'ilm -i Hālık ey tüvānā
Ki olmışdur şıfâtı zāta mānā

Ulūm-ı Hakkā hīç yokdur nihāyet
Bulunmaz Hālıkuñ 'ilmine gāyet

Benī Ādemde vardur 'ālem-i dil
Göñül dirler anuñ bir adına bil

Uludur mü'minin ḳalbi cihāndan
Ki ya'nī bu zemīn ü āsumāndan

Ḥaḳīḳat sırrına andan erilir
Cemāl-i zü'l-celāl andan görünür

Bu ervāh-ı beşer evvelde zāhir
Emānet emrine olmuştu hāzır

Küdūrāt-ı tabī‘atle çü Mevlā
Mükedder itmege ervāhı mahzā

‘Alāyık bunları kayb oldu gāyet
Unutuldı hemān-dem ol emānet

Unutmaz eylediği ahdi kāmīl
Anuñçün bunlar denildi cāhil

Emānet sırrın idrāk itmeyenler
Ḥaḳḳuñ didüğü yola gitmeyenler

Ḳamu nefesine zulm itmüş olurlar
Cehennemde yaña gitmiş olurlar

Emānet sırrına olmazsañ ‘ālim
Denilir rüz-i maḥşer saña zālīm

Ḥudādan ḳorḳmanın budur nişānı
Ṭutasuñ emrini anuñ revānı

Eger ḳorḳmak ziyāde olsa andan
Gelür emrini ṭutmak daḡı senden

Anuñ emrini ṭutmaktan ol āgāh
Dilerseñ olmağa ‘ālim-i bi’llāh

Budur ‘ālim ki ede nefse kaḡrı
Kıla emmāreye gāyetde cebri

Ḥudādan ḳorḳmayan emrin yerine
Getirmezse kıyāmetde yerine

Gurūr itmeye bakup cübbesine
Harās olmaya dünyā cīfesine

Giriftār olmaya kayd-ı cihāna
Hırīdār ola ömr-i cāvidāna

Muḥammed ṭayyib ü tāḥir ḳamudan
Bizi ol ḳurtarıserdür ṭamudan

Yoğ idi añda aḥlāk-ı zemā'im
‘İbādet ṭā‘at idi işi dā'im

Der idi günde yetmiş kere ol ṣāh
Cenāb-ı ‘izzete estağfiru’llāh

Bize bu sırrı taḳrīr eyleyeydin
Yine rūḥānī sözler söyleyeydin

‘Aceb yerden baña itdüñ su’āli
Nedür imdi nedür bunuñ me’āli

Günāhı çüñ degildi Muṣṭafānuñ
Ḥudāya dā'im istiğfāri anuñ

Ḳaçan kim var zāt-ı kibriyādan
Bugün bir feyz irüşdi Ḥudādan

Bugünki feyzi idrāk ide rūşen
Ḥicāb olurdu evvelki irüşen

Anuñ def‘ine istiğfār iderdi
Aradañ ol perde zūlmet giderdi

Terḳī eyleyüp ḳurb-i vişāle
Ḳarīb olurdı her gün itişāle

Eger evvel eger āḥir dem-ā-dem
Budur ben bildigüm va’llāhü a‘lem

Şalavāt oldu çü māni‘-i münker
Niçün denildi zikru’llāhü ekber

‘İbādet ekber-i erkān-ı İslām
Nedendür ekber oldu zıkr-i ‘allām

Bu sırrı dağı ger rüşen ideydün
Göñül mülkini kamū gülşen ideydün

Su’āl itdigün baña sırr-ı kadimi
İşit imdi şırāt-ı müsteķimi

Kaçan kim bir kişi dursa namāza
Cenāb-ı hazret-i Haķķa niyāza

Dise el kaldurub Āllahu ekber
Görünmez anda hıç faķķā vü münker

Beden halkınuñ nażar-gāh yeridir
Añunçün faķķ u münkerden berīdir

Nażar-gāh-ı Hudādan ķalb-i insān
Ki andan yol bulınur Haķķa her ān

Şu kim faķķā vü münker ü bātındır
Saña bātıñ didigüm ķalb evidür

Anı men‘ idemez zāhir ‘ibādet
Gerekse eyleseñ biñ kere tā‘ at

Añlaruñ zıkr-i Şeytān-ı ārīdir
Ki ya‘ ni ķalb şükürden ārīdir

Olur dil levhi anuñla mücellā
İrüşür soñra envār-ı tecellā

Anuñçün oldu zıkr-ı llāhu ekber
Anı zıkr eyle zāhir ü bātıñ ezber

Niçün maķşer yerinde halk-ı ‘ālem
Kaçarlar bir birinden ibn-i ādem

Bu sırruñ remzine vākıf olayduñ
Boynuñ dağı nedür aşlı bileydüñ

Su'āl itdüñ cevābın diñle benden
Kimesne kaçmaya maḥşerde senden

Muḥammed ümmetinden olan ümmet
Kaçan kim bir günāh itseler elbet

Dönerdi yüzleri ḥayvān yüzine
Gel imdi i' tikkād it Ḥaḳḳ sözine

Muḥammed ümmetine olmaz ol iş
Bizüm peygambere Ḥaḳḳ itdi baḥşış

Kaçan kim nāgehan bir suç idürler
Özine yaḥud gayre göç idürler

Olurmuş mesh-i bāṭın onlara bil
Ki sende mesh-i bāṭından ḥazer kııl

Kaçan kim dünyāda olsan dil-āzār
Kıyāmetde yüzüñ muziya beñzer

Ḥarāma korkmayup elüñ şunanlar
Olurmuş şekl-i ḥınzıre dönenler

Muḥabbet eyleyen dünyāya bunda
Yüzi kelb yüzine dönermiş anda

Ḥariş olma şaḳın cem'ine māluñ
Ḳarınca ḥāline dönmeye ḥālüñ

Şaḳıngıl ḥaşed itmekten özüñi
Soğulcan gibi görürsüñ yüzüñi

Bilürlerdi seni ḳavmüñ cihānda
Görürler şüretüñ feth olmuş anda

Yüzüñ gördükleri gibi kaçarlar
Olursañ cānları dağı senden geçerler

Ne kim halk itdi hâlik evvel âhir
Eyü yadlu ne ise gizlü zâhir

Bularuñ cem' idüp ahlâkını Hakk
Kodı bi'l-kuvvesinde añla mutlak

Kaçan nefsüñle cismüñ el bir eyler
Hemân emmâre fi' lüñ tedbîr eyler

Gelir bi'l-fi' le ahlâk-ı zemâ'im
Kalırsañ şüret-i hayvânda dâ'im

Eger rü'yânda bir hayvân görürseñ
Senin fi' lüñdür anlayabilirseñ

Uyurken seni incitse bir arslan
Hücum itse veyahud saña kaplan

Hişârındur beden kaçup girersüñ
Uyanûr kendüñi şıhhatde görürsüñ

Bilirsüñ yıkılır bu kal'a-yı ten
Tedârik itmedüñ ahlâlüñ erken

Hücüm itdükde düşmânlar n'idersüñ
Hişâruñ yok kaçup kanda gidersüñ

Saña hiç kimse anda yardım itmez
Senüñle bundan anda kimse gitmez

Ne fi' l itdüñse hey biçâre bunda
Anuñla haşr olursuñ yarın anda

Var imdi elde iken mâni'-i şüret
Çalış kendüñe bir muhkem hişâr it

Anı bekleyeler dâ'im melekler
İçinde olalar kâ'im melekler

Kaçan rūḥa itā‘ at itse nefsüñ
Kelāmu’llāh olur dilüñde lafzuñ

Sülükler ḥāşıl olur her sözüñden
Ferişteler ḥicāb ider yüzüñden

Ecel mevti irüşse nāgehānī
Yıkılsa ḳal‘ a-i cismüñ revānı

‘ Adüvvler seni alup kaçarlar
Yedi ṭamu sekiz cennet geçerler

Seni ma‘ şūḳına vāşıl iderler
Murāduñ ne ise ḥāşıl iderler

Nedendür pes bu ṭālibler dem-ā-dem
Ururlar mā‘ rifetden ṭurmayub dem

Muṭābık düşmedi āyet sözine
‘ Aceb sālİKlerüñ daḫı sözine

Bu remzüñ sırrını her kişı bilmez
Bu baḫrüñ gevherüñ her baḫrī bilmez

Bizüm çün bir başar var bir başiret
Bulunur bir kişide ma‘ nī-i şūret

Başarla kimse Ḥaḳḳı itmez idrāk
Anuñçün didi Aḫmed mā ‘ arefnāk

Kaçan kim Ḥaḳḳ saña virdi bāşiret
Ki ya‘ nī ma‘ nīde mahv olsa şūret

Anuñla görinürmüş nūr-ı Mevlā
Olurmuş menzilüñ a‘ lādan a‘ lā

Götürmedi yer ü gökleri dirler
Götürdü anı ādem oḒlu dirler

Emānetdür boyun virüp götürdü
Ḥaḳḳuñ emrini yerine getürdi

Niçün denildi cāhil zālim āña
 Haber virsün bunuñ sırrından baña

İşit imdi bu esrāruñ rumūzun
 Saña keşf edeyim sirruñ künūzın

Bu maḥlūkāt-ı ʿālemden çün ādem
 Mufaḍḍāl oldu daḥı hem mükerrerem

Ḥaḳḳuñ ʿʿarz itdügi ḥalka emānet
 ʿAzīz ü hem şerīf idi be-ḡāyet

Gerekdür pāk olanı götüre pāk
 Götürmedi onı bu ʿarz u eflāk

Ḥudā ḳalb itmedi bunları el-Ḥaḳḳ
 Anuñçün itdiler ibā vü eşfaḳ

ʿİnāyet baña ey sulṭān-ı ālem
 İderseñ çekmiyem ben zerrece ḡam

Ricāmuz rûz-ı maḥşerde varavüz
 Eḥibbāmuzla didāruñ görevüz

Nice bunda iderseñ zıkr ü devrāñ
 İdevüz cennet-i aʿlāda cevelān

Şevāb için çekerdük erbaʿinler
 İçüre cennetde bize āb-ı kevşer

Yemezdük ḥalvet içinde taʿāmı
 Bize maḥşerde vir dāru's-selāmı

Murādımız ḳarañlık yerden dost
 Bizi rûz-i maḥşer nūruñdan ey dost

Kesildüñ çünki ḥalkından cihānun
 Dilerüz komşuluḡın Muştafānun

Çü sensüñ gön̄lümüzde bize maṭlūb
Gerekmez bunda maḥbūb ile maḥbūb

Sarāy u ḳasrımız yoḳdurur rüzgāruñ
Olur mı lüṭfi hergiz bî- ḳarāruñ

Civān eyler yigit eyler pîr eyler
Şoḳar yir altına āḫir yir eyler

Şuñā ucı şihhatüñ āḫir olümdür
Yā cennet yā cehennem ḥod yolumdur

Hele ben görmedüm dünyā ḥuzūrın
Göreydüm bâri didār-ı nūrın

Yerim cennet olur yardım melekler
Ḳabül olur ḳatında her dilekler

Olnca ben ḳula senden ‘ināyet
Ḥabībüñ Muşṭafā kılur şefā‘ at

Egerçi ben ḳulun ‘işyānı çoḳdur
‘Ināyet baḥrinüñ pāyānı yoḳdur

NizāmioḒlunuñ çoḳdur günāhı
Ānuñ ‘afvuñ diler senden ilahî

14.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

Tefekkür itmede olmaḡa Kayyūm
Tezekkür eylemek pek Ḥaḳḳı dā’im

Açar zıkr eylemek gön̄l gözünü
Saña hem gösterür ma‘nā yüzünü

Tefekkür kim şevāba ola aḳrāb
Gön̄l gözi ile görmek gerek hep

Ḳamu eşyā-yı gaybiyye ne kim var
Göñül göziyle görünür ne kim var

Muvafıkdur dimişler zikre anı
‘İyān itmüş meşāyiḡ bu beyānı

Ki zīra ol muḳaddes zāt-ı pāki
Ḳaçan fıkır ide bu insān-ı Ḥakī

Tefekkürden tezekkür efḏāl oldu
Ḥaḳḳıḳat anlayanlar böyle bildi

Budur ol ṭayyib ü ṭāḥur kelime
Müyesser olısar ḳalb-i selīme

Ki aşlı sābit anuñ fer’i gökde
Anı zıkr eyler īman ehli yerde

Devām eyle yumuşar yeri göñlüñ
Cenābinden olur hem arı göñlüñ

Ḳurulur tevḥīdüñ ol yerde taḡtı
Göñüle yıkılır nefsüñ dirāḡtı

Şunuñ gibi marīz olsa bir ādem
Ki andan hastalık gitmese her dem

Ṭabīb ol kişiyē virürse şerbet
Bulıser o kişi elbette şıḥḡat

Maraḑdur sendeki nefsüñ hevāsı
Çıkardı seni baştan itdi ‘āşī

Var imdi bir ṭabībden iste dermān
Senüñ derdüñe ki dermān ide her ān

Saḡa telḳīn ide tevḥīd-i ḏarbı
Ḳılasuñ leşker-i nefsüñle ḡarbi

Dilerüm rüz u şeb īmān ile dīn
İşidüp bu du‘āya deyinüz āmīn

Sözüm kendimedür gayre degildür
Murādum hayradur şerre degildür

Huşuşen şimdi halka kahve-hâne
Murād-ı nefse olmışdur bahâne

Ezel Şeytân yeri mey-hânelerdi
Dirîgâ şimdi kahve-hâne oldu

Ezelden ehl-i ilm ehl-i tarîkat
Varup câmi‘ de iderlerdi şöhet

Temâşâ buna ‘ âlem suhte şûfi
Mekânı kahve-hâne oldu şâfi

Eger dirseñ ki anda söyleyen hep
Ma‘ ârifdür ma‘ ânîdür müretteb

Kelimâtüñda bilirüm bir ersin
‘ Acep hurda çekirdekler kırarsın

Hidâyet irüşir kişiye Hâkdan
Şakın sanma olur dilden tıdaktan

Ne ıssı hâl içinde olmasa hâl
Verür ‘ ömrüñi dâde kıyl ile kâl

Şu söz kim dilde olmaya muhakkağ
İder lağlakdur ancak kuru lağlak

Çalınır anda sâz u söz ü çengiler
Yeniler berş ile afyon ve benkîler

Anı zevk u şafâ şanur görenler
Okurlar ehl-i sâza âferînler

Şanırsın çeng-i bezm içre degilmiş
‘ Acûze pîre-zendür kim bükülmüş

Ṭağıtmış saçını eyler figānı
Şapıdur anuñ önünde yalanı

Şanırsın nāyi kim işitse görenler
Şaķın cāzudur efsun üfler

Budur çenk u def u nāyiñ derūni
Olasuñ zıkr-i tevhīdin cünūni

İderler lā'ib u şaṭrañç eyleniverdi
Yeñilseñ çıkmaya içiñde derdi

O şaṭrañçüñ görürsüñ evleri
Her evinde şeyāṭın süri şerleri

Şu ṭavla pulları kim lāgarīdir
Cehennem āteşinüñ ṭağlarıdır

Göñül şaṭrañcı vü nerdi ķo diñle
Ṭarīķat ehlinüñ derūnıñ diñle

Diler rūh ide nefsi ḥaķķā dā'vet
Murād-ı nefis ola ehl-i bid'at

Yañılsa nefsüñ oldıñ ehl-i 'izzet
Örül-di başıñā tāc-ı sa'adet

Olurlar sāde ru anda civānlar
Virirler ḳadd ü bālāsına cānlar

Bilirsüñ 'āşık oldıgun civānı
İki yolın yolından çıķmış anı

Yapılmış aķ deriden bir ṭulukdır
Fenādür āķıbet vardur ya yokdır

Civanı bāṭını dīdār-ı ḥaķdır
Gözindeñ fani olmaz ṭurma baķidür

Baķınca şandın ol ḳaşı hilāle
Bükül-di ḳametüñ döndi çü dāle

İrağdur menzilüñ şarpdur çü rāhıñ
İki kat eylemüñ kaddüñ günāhın

Göñül ebrūsı haqqıñ cezbesidür
Eger dillerü o cezbeyü cān esirüdür

Bakup müjgānı çeşm-i yāre her dem
Olur sīneñde bağrınıñ yāre her dem

Yider bir kılla taqmış seni şeytān
Şanırsın sen anı müjgān-ı cānān

Göñül müjgānı haqqıñ bakmasıdır
Kime etsa taallūğ yakmasıdır

Ruğunda yārüñ ol hāl-ü siyāhı
Çekersin göricek ehli zarı

Seni nefis eylemüñ meftun cihānda
Ki hattüñ aksidür görünen anda

Kaçan seyr itseñ ol rûh-ı revānı
Akar yaşıñ yerine dīde kanı

Göñülde serv u kadd-i bālā olub dil
Cenāb -ı kurb-i hażret ola menzil

Leb-i derdine yārüñ itdüñ emsem
Anu bilmezsüñ olur ol saña sitem

Leb-i dilber göñülde cezbe-i haq
Zuhūr itdügi vaqt olur muhaqqak

O zülf-i yār göñlün teşvişidür
Hiṭab ālātıdur hep ol kul işidür

Göñül zülf-i hudānıñ sāyesidür
O sāye ehl-i Haqqıñ sermāyesidür

Gelürler ande nîce kâse-bâzlar
Ururlar rakş idüp ‘uşşâka nâzlar

Sorarsan kâse-bâz dîrsin ol oğlan
Seni düzmiş oynar çarh-ı gerdân

Urur defle sürer yüzler öper pîr
Yanından gitmez almayınca biraz zer

Deveyi görse kırt yüz yire sürter
Tutar burnuñdan âhîr anu yırtar

Göñüldür kâse sensûñ kâse-bâzı
O kâse koyma çarh-ı haķķa bâzı

Kaçan nefis itse kendin saña ğaltân
Murâdı senden almaķ ister îman

Göñülde berş ile afyon riyâdur
Riyâ ikrâr ile olsa hatâdur

Ziyâde-keyf iseñ benzûñ bozulır
Sözûñ söyler iken gözûñ süzülir

Mürâ’înin de gitmez ise riyâsı
Şeyâtînden bulur mu ol hîç hâlâsı

Muķarrer olsa riyâsı üzre her dem
Bozulur dîn ü îmanı olur kem

Ķalender ħanķâh dilde esrâr
İdesin âhîr ef’ âliñ efķâr

Ħayâlet-i mevt irüşse kalbe her ân
Olur âbdâl-veş dem-beste ħayrân

Müsâvî ma’ rifet esrârı tevĥîd
Yeridür ħanķâh câmi’ ine mescid

Budur dilde mesâ’îl ey birâder
Kaçan nefsinî ‘izzetle añarlar

Ḳamudan evvel oldı nūr-ı Aḥmed
Olurdu ḥalk olan ‘aḳlı Muḥammed

Resūluñ ‘ilmini ol itdi ma‘būd
Bulardan şoñra icad oldı mevcud

Murādum zātı barī ḥütmetiçün
Ḥabīb-i faḥr-i ‘ālem ‘izzetiçün

Bura kim açdın ḥalk çay-ḥāne
Faḳīr itdi bu ḥalkı ḳahve-ḥāne

Diyem ḳahveyi içmek zārārdur
Bunı teklīf ide bir gerçek erdür

Ġulām-ı ‘āşīyüm kārüm ḥaṭādur
Şuçum afv eylemeñ saña ‘aṭādur

Esīr-i nefis-i şüm oldum meded ḳıl
Nice dūr eyledi senden meded ḳıl

Murādum ḥazretüñden budur ey dost
İdesüñ ben günāh-kāra hidāyet

Nizāmoğlu gerçi ‘asī ḳūldur dost
Ümidüm bu ide ceddüm şefā‘at

15.

fā’ilātün fā’ilātün fā’ilün

Cümle taşlar taş demekden dūr degil
Lik her taş lāl u gevher dūr degil

Taş olur kim başlar üstüne tırur
Taş olur üstünde ḥayvānlar tırur

İki dürlü arı bir otdan alır
Biri bāl eyler biri diken ḳılır

Faḥrî ḥûnundan yese ehl-i fenâ
Mâ‘ rifet zevk ḥâşıl eyler hem ğinâ

Lezzet-i rûḥâniye olur maḥal
Nitekim bal arısı eyler ‘asel

Faḥr ḥûnuñda muḥallidler hemân
Yiyeler bugz u ḥâsed olur ‘ıyân

Merkeb arısı gibi erdigüni
Şokmak olur dâ‘imâ gördigüni

‘Âlim ü ‘âkillere bu söz yeter
Ḥar ne bilsin neydüğün ḥelvâ-yı ter

Kim çevirdiyse bu keşretten yüzün
Anlar añlar ehl-i tevḥîdiñ sözün

Tebdîl olmuşdur kamu abdâl-ı Ḥaḥ
Anları âdem şandır gerçi bu ḥalk

Vecd ü ḥâlât u riyâzât biz ki hep
Nûra tebdîl olsalar kıлма ‘acep

Kesb idüp her birisi bir cism-i nûr
‘Âlem-i ervâḥa etmişdür ‘ubûr

Gel çevir zannuñ kitâbuñdan varak
Kendüñe itme kıyâs añlayı bak

Evliyâlar cismüñi kudret eli
Nûr ile taḥmîl idüpdür ey velî

Niye geldiklerini idrâk eyleyüp
Mâsivâdan dillerini pâk eyleyüp

Pek tutup mürşidinüñ dâmenüñ
Tekemmüle irüşdür imânuñı

İsteyenler olmağa abdāl-ı Hak
Mürşidiñ sözüne tutsunlar kulak

Kim kelāmı pīrine fermān-ber olur
Şüphe yok her derdüñe derman olur

Cezbe-i zāt-ı ilāhī cümleden
Geçire emmāreden levvāmeden

Cüz'iyātdan tenzih idüp zātını
Süfliyātdan döndire mir'ātını

Eyleyüp varlıklarūñ fi'l-cümle selb
Kamu eşyā-yı haqīkat birle hep

Anlayup ferdin-be-ferd bildiler
Cümlesin kendüñde te'vīl kıldılar

Yoğ iken engür-i zāhirden eser
Her biri ser-hoş idi bī-pā vü ser

Anlara her dem tecellī-i cemāl
Eyler idi dā'imā ol zū'l-Celāl

Mest ü medhūş bī-ta' ayyün bī-vücūh
Bī-hurūf iderler idi yā Vedūd

Bu dedigüm saña ehlu'llāhdur
'Ālem-i ğaybden kamu āgāhdur

Yerleridür maqşad-ı şıdk-ı Hudā
Söyleşirler līk yok şavt u şadā

Evliyālar kuvveti Haqdan tutar
'Ālemi yakmağa bir cezbe yiter

Bed-du'ā itmezler anlar kimseye
Haq bakarlar baqsalar her nesneye

Bir bölük var dağı ehlu'llāhdan
Gizlidür cismi gedā vü şāhdan

Anlaruñ hiç kimse görmez yüzleruñ
Añlamaz bu halk-ı ‘âlem sözleruñ

Bir bölük var ki hâşû’l-hâşdur
Baħr-i vahdet içre hep gavvâşdur

Anları abdāl u abrār bilmedi
Kimse onlardan haber-dār olmadı

İstedüklerine olurlar ‘ıyān
İstemedükleri gözlerden nihān

Cümle bunlar bir denizde mevc urur
Cümlesi bir nūr-ı kudretten görür

Esdı çün bād-ı haķıķat nāgehān
Evliyālar mevc gibi oldu ıyān

16.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

Kaçan bir kişi korçar Rabbisüñden
Kıyāmet günü kalkıncaķ sinesüñden

Muķarrer olur ol kişiye rahmet
Verilirmüş daħı hem iki cennet

Biri zāhirde Haķdan korķduğıçün
Haķuñ nehy itdigini terk itdigičün

Anuñçün var imiş bir ulu cennet
Ki vardur yemek içmek anda lezzet

Biri bātından korķarsañ Hudādan
Derūnuñda yoğ ise māsivādan

İrüşüp hażret-i Haķķuñ katından
İkiliksiz dost cemālini göre

Gözine görünür işbu âfâķ
Ne kim ħalk eylediyse anda ħallāk

Gerek ‘ulvî gerek suflî birāder
Misalî sende daķı var muķarrer

Ħicāb olmış velî bu nefis arada
Anuñçün sālîķ erişmez murāda

Ħaçan ref‘ olsa bu nefsüñ ħicābı
Görinür dost ilinüñ āfîtābı

Bulunur enfüsünde cümle eşyā
Olur zāhirdeki bātında peydā

Ħaçan kim açılur göñlüñ ķulağı
Vişāl-i yār olur göñlüñ ķerağı

Göñülle istimā‘ it nuţķ-ı Ħaķķı
Dilerseñ cānib-i Ħaķķa ķurbı

Ħaçan kim sālîķ göñli işide
Ħoyup egri yolu toğrıya gide

Budur göñül ķulağınıñ vişālî
İşit imdi nicedür vaşf-ı ħālî

Başuñdan şāhinüñ yularuñ çıkarup
Şalarlar anı bir şikāre varup

Gözüñden gitdügi gibi ħicābı
Düşer ol şahine av ıztırābı

Ħarar itmez şikārın almayınca
Ħariş olduğı şaydı bulmayınca

Şuñ kim erüşe vecd-i ilāhî
Mübeddel ola ķalbüne şalāķı

Sükûn itmez gözi ma‘ nâ yüziyle
Maķamuñ görmeyince cān göziyle

Benüm devrānumı inkār idenler
Baña raķş idici raķķāş diyenler

Görünmez Hāķķ yüzi bâtıl göziyle
Kimesne oķımaz ‘ aşķı yazıyla

Kimesne bādı görmez hiç esince
Velî her zerre raķş eyler ölünce

Temevvüc ide mi yok yire deryā
Döner mi kendinden bu çarķ-ı bînā

Egerçi zāhir oķur yazarsuñ
Rümüz-ı ‘ aşķı bilmezsüñ sezersüñ

Anarsañ baluñ adını bilmezsüñ
‘ Acep bal var mıdur ola dimezsüñ

Eger diñlerseñ ‘ aşķı al cevābuñ
Oķırsuñ levh-i mahfūzuñ kitābuñ

Girüp dil mülkini seyrān idersüñ
Çıkup ‘ arş üstüne cevlān idersüñ

Melekler devr eder ‘ arşı görürsüñ
Hemān sen daķı devrānî olırsuñ

Şadır kim denilür dil ‘ ālemdir
Anuñ ‘ ilmüñ bilenler ādemîdir

Kaçan kim olsa ķalbüñ inşirāķı
İner ol ķalbe envār-ı ilāhî

Göñül kim inşirāķ olsa ziyāde
Daķı çok feyz erer ‘ aķl-ı me‘ āda

Olur zıkr ile itminān-ı ķalbiñ
Oķırsañ kendi kendinden kitābuñ

Mücerred demekle olmaz ammā
Nedür bilmek gerek tevḥīde ma‘ nā

Kaçan bir kişi şusuz olsa ğāyet
Añarsa şuyuñ adın bī-nihāyet

Şusuzluğ ol kişiden zā’ıl olmaz
Nitekim içmek için şuyu bulmaz

Kaçan kim zikre meşğūl olsa ṭālib
Olur zühd ü şalāḥı daḥı ğālib

Kılur ḳalbūñe itmīnān ḥāşıl
Olur zevḳ-i vişāle daḥı vāşıl

Göñül taḥtuñda kim nefsüñ hevāsı
Bulunursa denilür aña ‘ āşī

Revā mıdur bu nefsüñ dīvine sen
Çıkarup ḥātemüñi virmek elden

Dive ṭapıcılardan oldu adın
Ki zīra nefsiñe uymağ murāduñ

Kaçan dil mülküni nefis itse temlīk
O yerde rūḥuñ edinmez daḥı mülk

Şunun gibibir ‘ avret olsa ādem
Nikāhı içre anuñ olsa ādem

Biri daḥı anı ‘ aḳd itse olmaz
Şeri‘ āt ehli olan bunu ḳılmaz

Göñülden itmese nefsüñ ferāğat
İrüşmez ḳalbūñe rūḥānī ḥālet

Göñül kim şāf ola kibr ü rīyadan
Ana feyz irer elbet Kibriyādan

18.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

‘İlimde rāsiḥ olan aña kimdür
Ḥaḳīḳat ‘āleminüñ ādemidür

Virüp bu pīre-zen dehre ṭalāḳı
Anınçüñ itdiler idrāk Ḥaḳḳı

Cemī-i ‘ilm ü eşyāyı bilürler
Ḳamusın kendüde te’vīl ḳılurlar

Bilürler zāhir ‘ilminüñ zuhūrın
Ki ya‘nī kendinüñ keşf-i ḳubūrın

Bulurlar bādemi ḳabın yimezler
Görüp ṭıṣı içinde dimezler

Ufadup ḳabını için bilürler
Sıḳarlar yağını daḥı alurlar

Cevābum añladuñsa merd-i āḳıl
Yüri zāhirde ḳalma bāṭını bil

‘Ulüm-ı ḳalbi bunda añlayı gör
Ḳıyāmet günü olmaya gözüñ kör

Göñül gözi eger görmezse bunda
Görünmez saña Ḥaḳḳ envārı anda

İderseñ bunda taḥşīl-i nuşret
Müyeşşer olur anda daḥı rü’yet

Gözüñ göz ḥaḳḳı bil insān közidür
Şaḳuñ şanma ki bu ḥayvān közidür

Fenā mülkini ma‘mūr eyleyenler
Ḥaḳīḳat ‘ālemüñ ḥūr eyleyenler

Fāni şüreti ma‘ mūr kılanlar
Cihānı kendüye rütbe bilenler

Marîz olan kişiler mülk ü mālā
Muḥabbet eyleyen ehl ü ‘ıyāla

Şanır mısuñ Ḥaḳḳa tutduñ yüzini
Nazar kıl put-perest itdün özünü

Uyup bu nefsimüz şerrine her ān
İderüz āḫiret mülkini virān

Acep mi bize zālīm diye Allāh
Muḫalifdür işimüz aña her gāh

Cihān içinde var bā‘ zı kişiler
Kaçan Ḥaḳḳa muvāfıḳ bir iş eyler

Anı Hallāk-ı ‘ālemden bilürler
Şükürler eyleyüp t̄a‘ at kılurlar

Kaçan kim bir ḥaṭā olsa şādır
Dimezler bunu daḫı virdi ḳādir

Varurlar nefsüñe işnād iderler
Senüñdür suç deyü feryād iderler

Bunu nefs eylemüş Bārī Te‘ ālā
Nazar kıl gör nedür āyetde ma‘ nā

Velikin ḫayradur Ḥaḳḳuñ rızāsı
Ḥabāsetdür bu nefsüñ muḳtezāsı

Var imdi muḳtezā-yı nefse uyma
Özüñi göz göre ṭamuya salma

Girerseñ nefsüñe uyup vebāle
Şaḳıngıl itme taḳdire ḫavāle

Anuñçün Ādeme oldu raḫmet
Ḥaṭāsın kendüye itdi izāfet

Olundı çünkü İblîse lâ‘ net
Günāhuñ itdi taqdîre havālet

Şular kim hāzret-i Hākkuñ kuludur
Eger kullukda olursa velīdür

Ana çünkü muḥabbet itdüñ izhār
Var imdi emrini terk itme zinhār

Eger ma‘ şūka ‘ aşık olayduñ
Netice hep hîzmeti kılayduñ

Qazā ile kader bahşinden itme
Dilüñ bilmedigüñ yire uzatma

Göñül açıklığındandır muḥarrer
Şehāvet olduğı sende birāder

Açılsa zıkr ile qalbüñ be-ğāyet
Bulunur sende ḥalk ile şehāvet

Göñül kim münkeşîf olsa şafāya
Elünde münkeşîf olur şehāya

Göñül açılsa tevḥīd-i Hudādan
Gider o nefis açluğı hemān aradan

Şehāvet ehline ḥāl ehli dirler
Muḥabbet itmedi dünyāya anlar

Ḥasīs olup desem ḥāl ehliyüm ben
Yalancısıñ yalancısıñ derüm ben

Cilā-yı qalb olursa sende her ān
Ziyāde olusar qalbünde iman

Tevekkülle Hākka itmek niyāzı
Hużūr-ı qalble kılmak namāzı

Ve hem kesb itmeyüp dünyā vebālūñ
Taşadduḡ eylemek faḡīre mālūñ

Derūna zikri bend itmedendir
Göñülden ḡubb-i dünyā gitmedendür

Ḳul olan kişi Mevlāsına elbet
Gerekdür tā ide ölünce ḡizmet

Ḥalāş olup bu nefsinūñ ḡizmetinden
İraḡ olma şaḡın Ḥaḡḡ ḡazretinden

Yakın eyle vişāle iresūñ sen
Ki yani dost cemālūñ göresūñ sen

Ḳaçan ḡalbūñde tevḡīd olsa bünyād
Olursuñ ḡizmet-i nefsiñden āzād

Eger ḡalbūñ evinde dere deñlü
Bulunsa fi‘l-i nefsiñ ḡabbe deñlü

Daḡı ḡulsuñ bil āzād olmamışsuñ
Ḥuzūra İrüşüp şād olmamışsuñ

Ḳaçan bir kişi itse nefsiñ idrāk
Bilirmüş ol kişi ḡaḡīḡatı ḡaḡḡı bi pāk

Budur bilmek ola nefsiñi ‘ārif
Daḡı kesb ede rūḡānī ma‘ārif

Ki ya‘ni nefsiñ ‘aybını bile ol
Anuñ işlāḡı üzre ola meşḡul

Eşer ḡalmaya nefsiñi hevādan
Teberrü eyleye bu mā’sivādan

Ḳaçan bir ḡuş ḡafesden ola āzād
Olur ol dem be-ḡāyet ḡurrem ü şād

Hemān gökden yaña pervāz ider ol
Görür her cānibūñ ḡanda gider ol

Gidicek aradan nefsün 'uyübı
Bilirsün sen de ğaffārü'z-zünübı

Bu nefsi nice ta'bir eylemüşler
Beyânın dürlü dürlü söylemüşler

Benüm 'aqlum buna yetişdi ancak
Eger 'uyūbuñ bilirsen bilinür Hakk

20.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

İşitmüş Muştafâdan ibn-i Mes'ūd
Ana rahminde iken virdi ma'būd

Şekâvet hem sa'âdet bir kişiye
Gerek erkek ve gerek hem dişiye

İşitdün mi ne der ol fahr-i 'âlem
Kaçan kim halk olundı işbu âdem

Qamusın itdi İslâm üzre hâlik
Netice evvel ü âhîr bu halâyık

Yahūdî olsa anlaruñ atası
Girer ol dîne elbet olur 'âşî

Ana rahminde yazıldıysa şekâvet
Müyesser olsa hem anda sa'âdet

Nice iderdi atası anası
Yahūdî zındıka dağı Mecûsî

İki söz biri birine muhâlif
Beyân itse bize bu sırrı 'ârif

Birine var imiş korku hezr kıl
Birine korkma arşumdan gezer kıl

İşit imdi virem saña tesellā
Muḥālif düşmedi bu iki ma‘nā

Murād olan bātından baṭn u tendi
Sa‘ādet andaki kesb-i ḥasendür

Şekāvet nefse uymaḡdur ḥazer kı
Eger er isen nefisini yeş gezer kı

Ṭoġınca ṭıfl-ı cān bu baṭn u tenden
Sa‘ādet sorulur vallāhi senden

Şekāvet ehline raḡmet olur mı
Uyanlar nefesine cennet bulur mı

‘Aceb seyre illa’llāh seyr fi’llāh
Ḳarīb olan Ḳaḡḡa ehl-i dīndür vallāh

Ḳudā çünki münezzeh cümle şeyden
Nice gelür ma‘allāh seyri senden

‘Aceb gördüm seni ey nūr-ı dīde
Su’alün şimdi ġatetde küzide

Ḳaḡīkat baḡrinün dürrin şorarsuñ
Me‘ārif ehlinün sırrın şorarsın

Olur seyr-i ma‘allāh ey birāder
Ki ya’ni bu‘ūd-ı nefis ile muḡarrer

Ḳicāb-ı nefis aradan gitse her ġāh
Bilirsün neydidün seyr illallāh

Ne deñlü eyleseñ ḡat‘-i menāzil
Gider yolına olmaya ḡā’il

Mūḡīd olmasañ bu mümkināta
İrüşseñ bir şıfatdan bir şıfata

Budur fehm eyle imdi seyr-i fi'llāh
Denilür bu güne seyr-i şıfatu'llāh

Henüz bunlar telvīnde dururlar
İdüp kat' -ı mesāfe gideyorlar

Sülūki sālīkūñ oldıkda aḡir
Olur seyri ma' allah aña zāhir

Ma' iyyet-i vaḥdet-i Haḡ şanma bunda
Ki ya' ni olmaya hīç keşret anda

Kaçan bir kaṭre-i baḡre bıraḡsañ
Beden göziyle dönseñ aña baḡsañ

O baḡrūñ vaḥdetünden şöyle kim var
Evelidür kaṭre-i müstaḡraḡ bahā-yı yār

Veli sırrın naḡar kılsañ o baḡre
Turur yerinde deryā kaṭre kaṭre

Gedā iken kaçan şāh olasuñ sen
Varub yıldız iken māh olasuñ sen

Cevābum añlar olan ehl-i ḡalet
Ne bilsūñ sırr-ı aşḡı bī- ḡalvet

21.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Bu Mecnündaki var keş ü kerāmet
Ḳadem himmet idüp kılamak murād it

İşitdüm ki nice ehlu'llāh dirler
Ḳicāb olur tarīḡ ehline bunlar

Ḳicāb olan nice keşf olabilseñ
Tedārük biz de aña göre kılsañ

Su 'āl itdüñ hicāb-ı sālīkūñi
Cevābın vireyüm ben diñle anı

Anuñçün sālīke keşf oldı perde
Hevā olmaz bilirsün ehl-i derde

Keşişler itseler bātıl 'ibādet
Bulur anlar dağı keşf ü kerāmet

Hicāb olur qādem kim didi vāşıl
Olurmuş cınnı vü Şeytānı hāşıl

Dilerse an vākt içinde cinnīler
Varır mağrib ü maşrıke anılar

Hicāb olur kerāmet didi pīrler
Kerāmet var ki āña istidrāc dirler

Bulara hāqq u bātıl müşterekdir
İşit keşf-i qādem nice gerekdir

Budur ol ma' nevi keşf āñlar iseñ
Bilirsün kendi ' ayıbıñı er iseñ

Derūnuñ ' aybın āñla eyle ıslāh
Budur keşf-i qādem fehmi eyle bi'llāh

Ṭotalım āhirūñ hālūñ bilirsün
Anı bilmekde ne hāşıl kılırsuñ

Derūnuñda ' alāyık qat' iderseñ
Göñülden mā 'sivāyı hep giderseñ

Kerāmet budur idrāk eyle imdi
Derūnuñ merd isen pāk eyle imdi

Ṭotalum tağı tūrurken yürüdüñ
Kerāmet gösterüp taş eritdüñ

Yoluñdan alıkor hıç nef' i yokdur
Sözüme i' tikkād it nuṭk-ı Hāqqdur

Muhammedde risālet hātın olundu
Kerāmet mu‘cizāt anda bulundu

Qadem taşra basarsaın mülk-i tenden
Sefer itmek görünür saña tenden

Varup cān mülkine irüşesün sen
Melā’ik birle hoş görüşesün sen

Tutalım zāhirā kuş gibi uçduñ
‘İbādet kıılmağa Ka‘beye göçdüñ

Büyükdür qalbün Ka‘be kıılasuñ
Gice gündüz her ān anda olasuñ

Bunlar tevḥīd ile ḥāşıl olur hep
Yüri cehd ile zıkr it yummağıl leb

Eyidür zıkre cehd itmek kişiye
Gerek erkek gerek hem de dişiye

İderler bā‘zılar tevḥīd-i ihfā
Ḥaṭā yokdur meger anlarda qat‘ā

Qaçan kim müntehīlerden olasuñ
O vaqtün zıkrı qalbünde kıılasuñ

Su’āl idüp saña dise bir ādem
Tezekkür cehrī mi ihfā mı i‘lem

Cevāb virüp diyesün aña sen de
‘Adüvvüyle muqābil oldu gunda

Yerāğı ana sıst urmak mı gerek
Yāḥut berk urub öldürmek mi gerek

Qaçan kim zıkrı cehr ile kıılasuñ
Bu zāhir cismüñi şālih kıılasuñ

Eger sen eyleyeydün zıkr-i zāhir
Beden ıslāh olurdu elbet āhir

İrüşür kalbe andan sonra tevḥīd
Mübeddel olırsan tahkikāt taklīd

Topup büyüdüğü yerlere elbet
İder Naşrāniler dağı muḥabbet

Vatan sevmek nice imandan oldu
Muḥabbet yerine kāfırde kaldı

Vatan didükleri ey rūḥ-ı şānī
Şaḫın şanma ki zāhirdür sen anı

Ezel ‘ ilminde rūḥuñ ‘ ulvī didi
Bu cism ise be-ğāyet süflī dedi

Ezelde var ise rūḥuñ safāsı
Müşāhid idi dā’im muḫteżāsı

Beden her dem küdüretde olurdu
Ḥabāset itmege ḥāzır tururdu

Yoğ idi bunların hiç itdiḫādı
Nice itdiler işit ihtilātı

Kaçan zıkr ile tā’ atde olasuñ
Bu nefsi rūḥuña tābi’ kılasuñ

Müzekker rūḥ mü’ennes nefsi aña
İkisinden ne ḥāşıl olur anla

Bular kim imtizāc itseydi her ān
Hemān-dem ḥāşıl olur rūḥ-ı ḥayvān

Bu ikisi de çünkim oldu maḫbūl
Anuñçün munḫasem bir oldu pes ol

Anuñ rūḥ ‘ ālemine nisbeti var
Dağı hem nefis ile ünsiyyeti var

Kaçan kim bir   Arab gelse   Arabdan
Alaydı bir   Acem kızı   Acemden

Arab bilmez   Acem dilin bilirs n
  Acem de bilmeyince  ılursın

Gerekd r bunlar için bir z rriyet
 kisin n de dilin bile elbet

Bey n ide bu nefse   ilm-i c nı
Dileye bilmege nefs nde anı

Seni    şı  ide r h    lemine
Ki ya ni ol ezel vuşlat demine

Eger aşlu  ise yine mur du n
Bir imdi ehl-i  man oldu adu n

Vaan sevmek aşl-ı    m ndan oldu
Sıl -yı b t n d r sen de bil imdi

Res l ider   ib det on b l kd r
T kızı lo m -yı t h r yemekd r

Birisid r anu  s  ir   ib det
 derse  sen olasu  ehl-i cennet

Kaçan bir kişı tev  id itse d  im
  Ib detle da ı hem olsa    im

Yer ise  ol t   mı tayyib tı
G   l kuvvet bula t    atde  atı

Kaçan kim hafşalasına  r ş r
Varır ol lo ma c n ile bitiş r

Seni meyl itdir r z hd   şal  a
 ul olursu  g   lden p diş ha

Yer isen ańsız sehv ile Һarāmı
Olursuñ ehl-i İslāmuñ ‘avāmı

Şu vaqtuñ huşūle ki çün İrüşür
Varur ol loqma cismuñle qarışur

Olur cismuñ kavī şehvi zāde
Seni meyl itdirür fışq u fesāda

Helāl yemek imiş asıl ‘ibādet
Helāle cehd idüp ol ehl-i t̤ā‘at

Yiyenler Muştafā ile t̤a‘āmı
Bulurmuş mağrifet ey yār cānı

Bulur mı mağrifet münkir münāfıq
Niçün olsun bu söz şer‘a muvāfıq

Tevārīh içinde gördüm dimişler
Münāfıklar Muḥammedle yimişler

Sen anı şanma kim zāhir yemekdür
Qulaq ur ideyüm gör ne demekdür

Murād olan yemekden hevān-ı iman
Yiyenler oldı mağfur buldı iman

Resūlullāh ile yemek t̤a‘āmı
Anuñ itdiğın itmekdür tamāmı

Çü bildüñ ni‘met-i faḥr-i cihānı
Şaқın sehv eyleme gel eyle anı

Qaçan kim olasuñ ehl-i şerī‘at
Olursuñ şüphesiz ehl-i tarīkat

Ḥaқıkat neydigüñ soñra bilirsüñ
Vişāle kendüñi vāşl kılursuñ

Oқıduñsa eger zāhir kitābı
İşitdüñ neydigüñ Ḥaқquñ ḥitābı

Müzır olup hatāya nefse uyma
Elüñle kendüñi tamuya salma

Bilirsün naḥvi hem şarfi tamāmı
Daḥı bildünse sen ‘ilm-i beyānı

Okıyup mantıķı fehm it kelāmı
Saña āsan ola ‘ilmüñ qalanı

Qaçan ‘ilmüñle sen ‘āmil olasuñ
İki ‘ālemde sen kāmil olasuñ

İderseñ ‘ilmüñi dünyāya ālet
Olur elde hemān bir başķa şan‘at

Qaçan bu dünyādan rıḥlet kılırsın
Kalır ‘ilmüñ hemān تنها gidersün

Çalışduñ şuğl idüp ‘ilme dürüşdüñ
Murāduñ ne ise āḥir irüşdüñ

Çü bildüñ bunı da fānīdür bu dünyā
Muḥabbet eyleme var aña kaç‘aā

Avām içinde bülbül-veş ötersün
Velī ḥalvetde kuzğundan betersün

İdersün tūṭiler gibi maķāmı
Baķarsuñ cıfeye kerkes misāli

Bu ‘ilm-i zāhiri gördüñ büründüñ
Bu ḥalka kurd iken koyun göründüñ

Melek gibi gezersün il içinde
Bulunur nice biñ İblīs içinde

Dirīgā vü dirīgā vü dirīgā
Tamaksız dil tudaksız qanı ma‘nā

Bu zāhir ‘ilmüñ vardur zuhûrı
Gerekdür qalbe idesüñ mürûrı

Bu zāhir ‘ilm -i bâtın âletidür
Qoyunuñ qo derisin aşl itidür

Mişāl-i tālīb-i iksîr olayduñ
Anuñ bir nüshasın varup bulayduñ

İşüñ ol nüshaya bakmaq olaydı
‘Amel itmek elüñden gelmemeydi

Ne taḥşil eyleyeydüñ pes sen andan
‘Amel çün gelmedi bi’l-fi‘ le senden

Şular kim buldı iksîrûñ kitābın
İşitdiler nedür anuñ cevābın

Hemān-dem anuñ eczāsın alırlar
Varup tedbîr-i taḫtîrin kılurlar

Varurlar rûḥa nefsi ‘aḫd iderler
Ki cevher ola deyü ‘aḫd iderler

Qaçan kim cevheri oldı bilürler
Nüḥāsa tarḥ idüp altun kılurlar

Saḥa âletdürür eczā-yı zāhir
Anuñla eyle qalbüñ pāk ü ṭāhir

Ola nuṭḫuñ be-ğāyet cevher-i ḥāş
Kime toḫınşa ide ehl-i iḥlāş

Nefs sende Allāhuñ ḥikmetidür
Daḥı hem Muşṭafānuñ ni‘ metidür

Qaçan kim ḥayra sarf eylerseñ anı
Hemān yersüñ Resûl ile ṭā‘amı

Ṭururken şāh-ı rāḥ-ı faḥr-i ‘ālem
Ṭarîḳ āḥire varur mı âdem

Gürûh-ı ehl-i İslâma ki şimdi
Fesâd ehli karışmışdur bil imdî

Saňa takrîr iden kimlerdür anlar
Yolundan sâliki idlâl iderler

Ĥurûfî vü ĥulûlî hem tenâsüh
Şerî‘ atde bularuñ hükmi mensüh

Ĥamusı bunlaruñ zâ’id gezerler
Görüp seyrâbı anda şu süzerler

Ĥurûfidür ki dünyānuñ sebâtı
Ĥurûf ile bulur dünyā sebâtı

Ĥurûfî kimse dünyādan alaydı
Cihānda ideyor pes ne ħalaydı

Şayup dört kirpik ile iki ħaşı
Aña el-Ĥaħħ iderler mûy-ı başı

Çü gördüñ bu yedi ĥatt-ı rûĥânî
Budur dirler heman seb‘ al-meşānî

Bu zâhir ĥaħĥınuñ ĥacc u zekâtı
Daĥı tevĥîd ile şavm u şalâtı

Ĥurûfî bildirür dirler Ĥurûfî
İşitdüñ mi cevâb ey merd-i şofî

Bizüz dirler kelâmu’llâh-ı nâţıħ
Nefis Ĥaħdur cevâbum nuţħ-ı ĥâlîħ

Bu daĥı ‘ilm-i cismanîdür ey yâr
Bulınur şanma sen bunlarda esrâr

Ĥaçan kim irüşir ħaflet uyursuñ
Düşüñde kendüñi baĥup görürsüñ

Ne fi' l oldıysa bunda saña gâlib
Görürsün anda maḥşulünü varup

Eger terk eyleseñ emr-i ilâhi
Görünür anda yüzünün siyâhı

Ger okıduñ ise Cāvidānı
Bilirsün ne dimiş fazl-ı cihānı

Ḥurūfî çünki bildün n'oldı ma' nî
Nedendür bildigün pes fānî cihānı

Egerçi başuña güller taḳarsañ
İçinde ḳoḳusın bilmez baḳarsañ

İçersün bâdeyi keyfiyeti yok
Ṭa' āmı yirsün ammâ lezzeti yok

Bu 'ilmün bir derūnî 'ālemi var
Anı bilmege cehd eyle yürü var

Ḥulūlî der ki cān çıḳduḳda tenden
Görinür yine ol āḫir benden

Buñā hîç i' tiḳād itmek olur mı
Bu mezhebde olan rahmet bulur mı

Velî bu deñlü var bir pîre varsañ
Anuñ tevḥîdüñ esrārın alsañ

Cihāndan ol 'azîz itdükde rıḫlet
Ki senden göstere ma' nîsi şûret

Bunı şanma ki bizzāt ola kendi
Çü kim o irse sen de dā' im imdi

Tenāsüh mezhebi olanlar ider
Ḳaçan kim sendeki a' māl eyidür

Ḳaçan bir daḫı dünyāya gelirsün
Yine şûret-i insānda olırsuñ

Eger dā'im iderseñ fi'l-i nādānı
Gelirsün bu cihāna şekl-i hayvānı

Nice biñ yıl gezersin kā'inātı
Görürsün bir şıfatdan bir şıfātı

Erişdüginde Mevlādan 'ināyet
Bulursun sen yine insānī şūret

Bunlardan dağı zā'iddür cevābı
Haṭādur sözleri ve hem şevābı

Velī ba'zı meşāyiḡ gör ne dirler
Şular kim kendüsine zulm iderler

Ki ya'ni terk idüp emr-i Hudāyı
İderlerse uyup nefse haṭāyı

Döner ḡalbi yüzi ḡayvān yüzine
Ururlar o yüzi ḡayvān yüzine

Ḳaçan kim ḡayra tebdīl itse anı
Bedenden rıḡlet itdükde revānı

Ḳadīmī andaki faẓl-ı ilāhī
İḡāṭa eyler ol şekl-i menāhī

Çeker ol şūret üzre ḡayli zaḡmet
Olur ammā ki şöñra ehl-i raḡmet

Şular kim faẓlı zāyi itse bunda
Eser kalmasa faẓl-ı Haḡdan anda

Kalur ol şūret-i ḡayvān içinde
Ki faẓl-ı eşeri yokdur cān içinde

Bulunmaz ise imān sende elbet
Kalırsun ṭamu içinde muḡalled

Ḥaḫuñ āyīnesidür şūret-i cān
Be-ğāyet mū^ʿ teberdür şekl-i insān

Bu şūretle seni ṭamuya koymaz
Bu şekle ehl-i ṭamu şekli uymaz

Ne hayvāna müyesser ola cennet
Ne ṭamu içre insān çeke zahmet

Gir ṭamuya ḥayvān cennete cān
Budur ben bildigüm ey ehl-i ʿirfān

Şaḫıngıl şapma rāh-ı Muştafādan
Dilerseñ bulmağa raḥmet Ḥudādan

Çalış cehd eyle kıl beş vaḫt namāzı
Daḫı tevḥīd ile eyle niyāzı

Gücüñ yeterse ḥacc et vir zekātı
Otuz gün şā'im ol gör nūr-ı zātı

Bunlar kim buluna az çok kişide
Eger erkekte vü eger dişide

Ne deñlü eylemiş olursa ṭuğyān
Ümīdüm var ki olur ehl-i imān

Cemi^ʿ-i enbiyā vü daḫı evliyālar
Cihāna geldi geçdi bī-riyālar

Ḳamusı ḫizmete ḳā'im tırırlar
Ne ḳulluḳ emr olundıysa görirler

Dilerseñ olmağa Ḥaḫḫ ḫizmetünde
Özüñi eyle ṭā^ʿ atle sen bende

Ḳaçan kim vuşlat-ı yāri bulursuñ
Şaḫın şanma ki sen azād olırsuñ

Aña şükrāne ḫizmetler gerekdür
Ne ḫizmet cān virmek yigrekdür

22.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Gel ey da' vā-yı irşād eyliyenler
Özine şeyhliği ad eyliyenler

Gerekdür şeyh olan kişiye elbed
Yirmi fi'l ile ola muḳayyed

Birisi ' itikad olmak gerekdür
Ḥaḳı ikrār ile bulmak gerekdür

Cemī' i ehl-i Sünnet ve'l-cemā' at
Ṭarīḳi üzre olmaḳdur se' ādet

İkinci ilm-i bāṭın aṅlamakdur
Görinen vāḳı' ayı diñlemekdür

Şaḳınup itmeye āfāḳı tā' bir
Meşāyiḥ itmüşdür anı taḳrīr

Üçüncü ' akl-ı kāmīl ola be-ḡāyet
İde dervīşlere bir ḥoş nasīḥat

Seḥāvetdür anuñ dördünci ḥālī
Vire dervīşlere var ise mālī

Beşincisi şecī' olmaḳ gerekdür
Bu cümleden şecā' at yegirekdür

Cihān ḥaḳḳı eger cem' olsa cümle
Gelüp üstüne anuñ itse ḥamle

Şıḡınup ḥazret-i Ḥaḳḳa derūnī
Cihānda olmaya kimse zebūnī

Anuñ altıncısı olmaya şehvet
Ki şehvetten gelir cümle nedāmet

Ḥatun tā' ifesinden ki şaķına
Dilerse uğramıya ta' n oķına

Yedinci itmeye dünyāya ūlfet
Meger kim ola ġāyetde żarūret

Mürīdūñ mālına baķmıya hergiz
İde çift ü zira' ātden de perhīz

Sekizinci ide mürīde şefķat
Aña göstermeye hīzmetde zaķmet

Ṭokuzuncı ḥalīm olmak gerekdür
Mürīdine selīm olmak gerekdür

Onuncu ' afv ide dervīşlerden
Günāh şadr olursa işlerinden

Gerekdür on birinci ḥüsn-i ḥalķdan
Ki ḥalķ ile mürīdi ola ḥalķdan

On ikinci mürīdūñ ihtiyācı
Var iken bir işe anla du' ācı

Ol işi kendüñe çekme ḥazer kııl
Bu ma' kul olanlardan ḥazer kııl

On üçünci keremdür ġāfīl olma
Mürīdūñe kerem kııl beḥīl olma

Velayetden ne kim var ise sende
Zuhūr itmek gerekdür senden anda

Tevekkül eyle on dördünci ḥalde
Tevekkül ehl-i hāl olur kemālde

Gerekdür on beşinci ḥālī teslim
Rızā-yı Ḥaķķa rāzı ola dā'im

Mürīdler münkir olsa etme sen ğam
Mürīd olursa  ālem olma ħurrem

On altıncı rızā vere  azāya
Ne miĥnet gelse ŗ kr ede Ĥudāya

Gerekd r on yedincisi va   arı
Ola  urma da oturma da  r 

 a ıngıl yiyincek itme  z  i
A ırca s yle s ylersen  s z ni

Vef  itmek gerekd r a de d  im
Gerekd r ola i r rında    im

Gerekd r on sekizinci s k net
Ki t  cil itmeden gelir ned met

Anun ŗ bit- ademd r on  okuzu
Yine a d etse d nd rmeye y zi

Yigirminci gerekd r heybet onda
M r d heybet  nden ola bende

Cev bu  kim ki **Seyyid Sey i** t td 
Me   at  a   ı oldu  a   a yitdi

23.

mef  il n me   il n fe  l n

M r d m m r side diyen ki iler
Gerek erkek ola gerek di iler

Yigirmi t rl  fi l olursa sizde
M r d oldu der z sizleri biz de

Birisi tevbe v  tel  ind r anu 
Ki tevbe ile t   urtıla c nu 

İkinci zühd ü takva ile ‘âmel
Olanlar oldu dervîşlikde kâmil

Çamu evlâda mîraş ide ey yâr
Üçüncüsü mücerred olagör var

Ki Ya‘ni māl u manşıbdan ne kim var
‘Ayân ola saña bu gizli esrâr

Muhabbet eyleme ehl ü ‘ıyâle
Düşürmeye seni bir özge hayâle

Budur dördünci olma ehl-i bid’at
Ola gör ehl-i sünnet ve’l-cemâat

Beşinci ehl-i takvâdan ola gör
Haram yime ki gönlüñ olmaya kör

Ne kim var ise sünnetle ferâ’iz
Ri‘âyet it şalâtıñ ola câ’iz

Şabırdur bilmüş ol altıncı menzil
Şabır itmekdedür ne var ise sen bil

Şabır kıl zahmet eyle bu cihânda
Sa‘âdetle bulasuñ sen ol cihânda

Eger tevhîd eger evrâd ‘ibādât
Ne kim şeyhüñ didi eyle itâ‘at

Yedinci cehd gerek geldükçe elden
Koma rûz u şeb tevhîdi dilden

Sekizinci bahâdur ola dervîş
Ki nefs ü Şeytân ana itme iş

Yolun üstünde vardur biñ harâmı
Bahâdırlık gerekdür bil tamâmı

Çokuzuncı bahîl olmaya zinhâr
İde cânuñ tarîk-ı Hakk’a îşâr

Onuncısı şehāvetdür şehāvet
 Şehāvetden bulunur hep sa‘ ādet

Gerekdür on birinci iftirādan
 Be-ğāyet ihtirāz ide belādan

On ikincisi bilmek ‘ilm-i bāṭın
 Ki Ya‘ni kendinüñ bilmek şıfāt

On üçünci niyāz ehli ola gör
 Yüzüñi şeyḥ önünde yirlere sür

Naẓar ide gönül āyīnesine
 Ki vākıf ola dil gencīnesine

Gerekdür saña on dördüncisi yār
 Gönül şehrinde hiç kalmaya ağıyār

Yüri var on beşinci ol melālet
 Seni zemm itseler çekme melālet

Cihān ḥalkı eger düşman olursa
 Eger dost olmağa ‘ālem gelirse

On altıncısı şeyḥe olma inkār
 Ki zīrā vermiş olduñ evvel ikrār

Bu inkāruñla imānsız gidersün
 Cemī‘-i tā‘atün hep maḥv idersün

Edebdür on yedinci hem aña
 Edeb bābını benden yaḥşi diñle

Kaçan şeyḥüñ ḥuzūrına varasün
 Ḥabību’llāhı şeyḥüñle bilesün

Ona ta‘zīm ü tekrīm eylemekde
 Edeble söyle sözi söyledikde

Budur on sekizinci ey birāder
Ne düşmandan hażer kıl sen bu hāle

Yüri sen göñlüñi vaşl et vişāle
Tekebbürlük seni Hāqdan ider dūr

Budur on dokuzuncı ey birāder
Ki şeyhle tolidur göre her yer

Ḳamu ḥalvetde şeyḥin göre ḥāzır
Ki her ḥâlde bile kendüye nāzır

Yigirminci diyem ben diñle gözsüz
İdesin kendüñi Allāha tefvîz

Rıza-yı Hāḳḳa rāzî ol yüri var
Gerek cennet yerüñ olsun gerek nār

Eger **Seyyid Nizāmoğlu** aradan
Çıkarsañ bilinür ol vakt Yaradan

24.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Sizüñ üstüñize olsun vaşıyyet
Diyeyüm tutacak üç dürlü sünnet

Anuñ birisi Tañrı sünnetidür
Tutar ol kim Muḥammed ümmetidür

Bilüñ ikinci sünnet enbiyānuñ
Daḥı üçünci sünnet evliyānuñ

Didi Selmān kim ey genc-i kerāmet
Nedür ḥaḳ sünneti ey pür-velāyet

Didi şāh sünneti Selmān-ı Hudānuñ
Kim örter 'aybuñ mîr ü gedānuñ

Kaçan sırrı idesin göricek bir ‘ayb
Hudā sünneti olacak aña bî-reyb

Didi Selmān yine ey nūr-ı Raḥmān
Nebīler sünneti kangıdur ey cān

Didi hoşluk ile itmek müdāra
Dirilmek halk içinde āşikāra

Müdāra bil nebīler sünnetidür
Tutan gerçek Muḥammed ümmetidür

O sünnet ḥod olan bil evliyāya
Bu halkdan irüş cevır ü belāya

Taḥammül eyleyüp bil şabr eylemekdür
Yavuz diyene eyü söylemekdür

Velāyet ehlinüñ sünneti oldur
Cefā idenlere iyilügi buldur

‘Alinüñ sözine iden ḥilāfı
Degül ol mulḥidüñ bil ḳalbi şāfı

Odur tasdik iden sıdk ile dīni
‘Alinüñ düşmenine tuta kīni

25.

mefā’ilün mefā’ilün fe’ülün

İlāhī Ādem ü Havvā ḥaḳıçün
Onlara virdigün me’vā ḥaḳıçün

Yüzi şuyuna Nūhuñ yā İlāhī
Müyesser ḳıl bize zühd ü şalāhı

Daḥı İbrāhīmüñ nārı ḥaḳıçün
Vu Mūsā Tūrınüñ nūrı ḥaḳıçün

Mesîhüñ rif' atîni hürmetine
Bizi sen қо cemâlün cennetine

Îlâhî Muştafânuñ zât-ı pâkî
Қома ғамуға бу бир зерре ҳâkî

Ebû Bekir 'Ömer 'Osman ҳаққиçün
Anlara itdigin ihsân ҳаққиçün

'Alî hem Fâtıma ol iki deryâ
Ҳасен лү'лү Ҳüseyn yektâ ҳаққиçün

Bu dört nûruñ ilâhî hürmetiçün
Bizi itme қıyâmet günü маҳзүн

Cem'î 'ümme-i Aḥmedle yâ Rabb
Müyesser қıl cemâlün görmege hep

Günâh-kâruz şuçımız bî-nihâyet
Bulunmaz раҳметиñe ҳadd ü ğâyet

Budur şükrüm beni çünkim yaratduñ
Ҳабібіñ Muştafâya ümme itdüñ

Budur şükrüm ki itdüñ аña ümme
Daḥı devlet ki oldım hem zürriyet

Budur şükrüm ki anuñ nesliyüm ben
'Avâmuñdan beni ҳalk itmedüñ sen

26.

mefâ'ilün mefâ'ilün fe'ülün

Didiler bir gün aşḥâbı Resûle
Şefâ' at ma' deni aşlü'l-uşûle

Neye beñzer bu 'âlem yâ Muḥammed
Ҳабер vir bize ey lûtf ıssı Aḥmed

Bu dünyānuñ misāli didi server
İki kapusı var bir ḥana beñzer

Tenezzül eyleyüp ervāḥ yerinden
Birinden girüp çıkarlar birinden

İkiñci beñzer ağaç gölgesine
Kañarlar toḡ ile ac gölgesine

İderler anda bir lāḥza ḡarārı
Giderler ḡalur ağaç gölge varı

Üçünci beñzer ādem bir ḡayāle
Döner bir anda yüz biñ dürlü ḡāle

Didiler yine ey rūḡ-ı musavver
Bu ādem ömri daḡı neye beñzer

Didi bu ömr-i ādem yele beñzer
Ve hem bir taşḡın aḡar seyle beñzer

Üçünci ḡara beñzer gün içinde
Eriyüp ḡalmaya bir ān içinde

Didiler böyle dünyāda bu ‘ ömre
Nedür ya āḡiret emrüne ḡāre

Didi ol iki ‘ ālem ṡāḡı Aḡmed
Zemīn ü āsumānuñ māḡı Aḡmed

Şehādet savm ile hacc u zekātı
Daḡı emr olunan beş vaḡt ṡalātı

Elüñden geldüḡince eylemekdür
Şakın dime ki bu zā ’id emekdür

İkinci zāḡirüñ bātına tebdīl
Eger itdünse olduñ ehl-i tekmīl

Üçünci Ḥaḡḡdan ayrı māsivāyı
Gönülden sür gider cümle hevāyı

Olur mir'ât-i dil anda mücellâ
Görinür anda envâr-ı tecellâ

Bilindi çünkü **Seyyid Seyfî** her hâl
Yüri bir mürşid-i kâminden el al

Saňa telkîn ide tevhîd-i darbı
İdesün leşker-i nefsünle harbi

27.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Halk-ı 'âlem anuñ içün azdılar
Evliyâyı zâhir âdem sezdiler

Evliyâ gönli güneşden yücedür
Münkirüñ gönli karanlık gicedür

Evliyānuñ gönli dā'im nūr olur
Ehl-i inkār gönli Hâkdan dūr olur

Muştafâyı gördi kâfirler yakîn
Dimediler *Rahmeten-lil 'âlemîn*

Didiler ki bu beşer biz de beşer
Bizceleyin bu dağı yiyüp içer

Bilmediler cismi dağı nūr idi
Şandılar kim kendilerden biriydi

Gözleri a'mā kaçan görür günü
Giceyi gündüz şanur günü düni

Evliyâyı kim bilen bilmez özin
Kendüni görmez gören anlar yüzün

Evliyâ gözündeki Hâkdur gören
Evliyâ gönlündeki Hâkdur turan

Ḥaḳḳ ile tutar veliler tutduḡın
Ḥaḳḳ ile eyler veliler itdiḡın

Evliyālar Ḥaḳḳ ile dā'im tırur
Ḥaḳḳ biledür ḳande kim anlar yürir

Evliyālardan görünür nūr-ı Ḥaḳḳ
Evliyādan oḳı oḳursañ sebük

Dā'ima **Seyyid Nizāmoghın** Ḥudā
Evliyādan itmesün bir ān cüdā

28.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

İdüp ḥamd u ṣenā Allāha dā'im
Şālavāt hem Resūl'ullāha dā'im

Daḡı evlāduña aşḡābına hem
Taḡiyyāt u selāmdañ sonra her dem

Ecelden ger virürse Ḥaḳḳ emānı
İdem ba'zı naşihatden beyānı

Şerī' at ḡālūñ idem hem ṭarīḳat
İkisinden zuhūr ide Ḥaḳīḳat

Murādum bu oḳuyup diñle benden
Bu sözler sırrın idrak eyliyenden

Bizi yād eyliyeler bir du'ādan
Ricā idüp cenāb-ı kibriyādan

Ḥudā farz eyledi beş vaḳt namāzı
İdeler kendüye ḳullar niyāzı

Şalātuñ bāṭını var zāhiri var
Her işin evveli var āḡiri var

Vuzū' itmekdür evvel budur 'ādet
İdesüñ kendüñe bir hoş tahāret

Diye kendümi pāk itdüm necāsetten
Cemī-i dünyevī kār-ı 'abesten

Ṭahāret bāṭını dünyā ḥayālin
Gidermekdür gönülden kıl-ü kālın

Elüñ yuduḡda diye İlāhī
Elüm çeküm kamu işden kemāhī

Murād olan gönüldür elden ey dost
Ne ḥāşıl saña qurı dilden ey dost

Ki ya' nī pāk ide gönlin kamudan
Sekiz cennet daḡı yedi ṭamudan

Gönülden Ḥaḡdan özge gide maḡşad
Ḥudādan ḡayrī bulunmaya bir ferd

Ḳaçan aḡzuñ yursuñ de ki Yā Rab
Senin zikrūñden özge cümlesin hep

Dehānumdan yudum pāk itdüm abı
Ḳırā'at eyliyem seb' a'l-mesānī

Aḡız gönülde hażm-ı mā' rifetdür
Muḡābil zāta me' ānī sıfatdur

Gönülde söz ḡarfsüz lāfz şavtsuz
Kelāmātdur İlāh ile uya sıfatsuz

Gönülden lāfz u şavtın cümle terk it
Çalış dilde kelāmu'llāhı berk it

Burunu mesh ederken olma ḡāfil
Hayāt olur burundan cisme ḡāşıl

Gidermedi bu dünyânın koğusun
Dilerüm zât-ı Bârinin kâmusın

Göñül burnı ilâha meyildür bil
Koğusun alsa olmaz ğayre mâil

Kaçan yursın yüzüñ de şâhid olsun
Çevirdüm yüzümi kevn ü mekândan

Yüzüm döndürdüm ey zât-ı muṭahhâr
Olursa bakmayam ‘ âlem sim ü zer

Göñülde nûr Ḥakuñ âyînesidir
Ya cân anı nider Ḥaḳḳuñ nesidir

Çevir cân yüzüñi Ḥaḳ ğayrisinden
Ḥalâş it kendüñi cân sayrısından

Başuña meşğ ederken söyle Yâ Rab
Başumda tâcum olsun ṭâ‘ atüm hep

Göñül yaşıdur ikrâr-ı Ḥaḳḳa şofi
Olur dil Ḥaḳḳa ikrar ile şâfi

Zuhûr itse kaçan ḳalbüñ de inkâr
Görinür ‘ âlem-i ḳalbüñ de küffâr

Kaçan gûşe gele nevbet budur söz
Tola envâr ile dil şehri dirüz

Ḳulağuma diyesüñ meşhi virdüm
Bu dünyâ sözlerin cümle çıkardum

Şafâ-yı cân u dildür gûşı göñlün
Eyu söz söylemekdür hoşı göñlün

Göñülde sür gider nuṭḳ-ı cihânı
İder dünyâ sözi câna ziyânı

İrüşdüginde gerdânına nevbet
Diyesüñ ilâhî virdüğün bâr-ı emânet

Çekem ol yüki boynumda getürem
Ümîdüm var ki yerine yetirem

Göñül gerdānı Hakk fermānıdur bil
Hakkuñ fermānı cān dermānıdur bil

Şakın zālīm cehül olup be-ğayet
Hudādan gayrīye itme itā' at

Ayağın yumağa geldükde söyle
Tarīkūnde ayagum kadem eyle

Göñül payı ide cānda cevelān
Cemāl-i Hakk ola maksūdı her ān

Öziyle kesile dünyā işinden
Halāş ola cihān endişesinden

Bu kere niyet eylerse şalāta
Erüşdi hıızır-dil āb-ı hayāta

Yemīnūñle tuta ol bu cihānı
Yesāriyle zemīn ü āsumānı

İkisin dahı andum diye anda
Bulardan bilürüm yok çāre derde

Kıyām -ı dildür Allāha irüşmek
Ki Ya'ni bendedür şāha irüşmek

Ne anda cān kalur ne ten ne sen ben
Gider varluğ kalur ol vech-i aḥsen

Rükū'un hem kıyāmın hem sucūdın
Kamu maḥv itmek içündür vücūdın

Aradan senlik benlik çıkıncak
Görinür dost ili bunda baķıncak

Bu üslûba kaçan olmaz ‘ibadet
Ana dirler hemân bir kıru ‘âdet

Selâmuñ zâhirâdur sağ u sola
Virürsin iki cânibde kim ola

Melekdür ol tıranlar yağud insân
Selâmuñ onlar için ola her ân

Velî bātın selâmın diñle benden
Derüm fi‘l-cümle ahlâķ-ı ledünden

Yemînüñde olup şâf şâf tıururlar
Selâm virdükde senden feyz alurlar

Yesârında tıurur cümle zemâ’im
Diler senden selâm onlar da dâ’im

Ki tebdîl olurlar Hakk rahmetine
Mülebbes olup insân şüretine

Namazuñ kimi sünnet kimi farzdur
Edâ it namâzı Allâha farzdur

Bu dört sünnet Muğammed itdi anı
Bu yurdu farzı halk iden cihânı

Göñül farzını diñle sünnetiyle
İrüşesüñ erenler himmetiyle

Kaçan cennet şafâsın isteye dil
Göñülde sünnet oldur sun anı bil

Göñül farzıdur Allahuñ cemâli
Bulur diller cemâl ile kemâli

İrüşe çün seher vaķtı namâzın
Dur eyle Hazret-i Hakkı niyâzın

Şalât-ı şubğ göñlin ey birâder
Tecellâ ide ol zât-ı Muğahhâr

Cihān z̤lmetden ol vaḳtin olur pāk
Görinür gözine zerrāt-ı hāṣāk

Oḳı ba‘ de’s-ṣalātu’s-subh Yāsin
Ki Kur’ān ile idrāk olunur dīn

Göñül Yā-ṣīni sırr-ı Muṣṭafādur
Zuhūra gelse ğāyetde ṣafādur

Hezār zıkr ile ḳıl işrākı andan
Hazer it gelmesin hīç terk senden

Göñül işrākı envār-ı Hudādur
Hemān ṣanma ṣalāta iktidādur

İrüşdi ögle ḳıl anı da durma
Zebāniler yüzün ṭamuda görme

Budur dil öglesinüñ bil niṣānı
Tecellī ide hoş sālike cānı

Güneş irdügi dem-i istivāya
Görünmez ol vaḳitde hīç sāye

Cemī‘-i cānı nāsın emr-i Hāḳdur
Mukarrerdür ki rūḥun zıllı yokdur

Oḳı andañ tebārekle tekāşür
Münevver eyleye göñlin gözin nūr

Tebārek sūresi budur göñülde
Ki arta ‘ aşḳ-ı Hāḳḳ ṭurmaya dilde

Tekāşür göñlinüñ efkārıdır
Bunı pāk eyleyen göñül eridür

İrüşdi vaḳt-i ‘ aşrın ṭurma zinhār
Edā it sünnetiyle farzını var

İkindi dilde esmā-yı şıfâtıdır
Ki her gölge vakıtda iki kâtdır

Tecellî itse esmā-yı şıfâtın
Görünür dilde ‘aks-i ka‘inatın

Şalavât ile üç kez Resûle
Şefâ‘at ma‘deni aşlu’l-uşûle

Oķı ‘amme ile Naşrın sūresin hem
İki ‘âlemde görmesin gözün ğam

Göñülden ğamı cümle ihtilâfı
Giderüp eylemekdür kalbi şâfî

Dilüñdür Ka‘be Naşrı anı senden
Musaffa eyle gör eşkâli birden

İrüşdiginde aḥşamın şalâtı
Edâ it yoḥsa görürsüñ memâtı

Daḥı hem altı rek‘ât sonra kılsañ
İman ile ölürsüñ ol gün ölseñ

Göñül aḥşamıdır kalbüñ fenâsı
İşinden alıkor gör bu nâsı

Kaçan irse fenâ-yı kalbe dervîş
Mu‘aṭṭal olur ondan dünyevî iş

Yemek ye Ḥaḳḳa ḥamd eyle şükr kııl
Olinca yatsınuñ vaḳti zıkr kııl

Göñül zıkrı budur her māsivâyı
Göñülde koymaya bād-ı hevâyı

Vücūdın varlığın mahv eylemekdür
Aradan kendözin sehv eylemekdür

İrüşe yatsı vaḳti itme iḥmāl
Edâ it sünnet ile farzı fi‘l-ḥāl

Otururken daḥı ba‘de’l-vitr bil
Nevāfilden daḥı iki rek’āt namāz kıl

Göñülde yatsıdur esmāsı zātuñ
Tecellî itse mahv olur şıfātuñ

O vakten gökde yıldızlar görünür
Biñ altınlu bir haftana bürinür

Kaçan esmā-yı zāt itse zuhūrı
Tola dil ālemi ğılmān u hūri

Okı andan Tebārekle Tekāşür
Münevver eyleye göñlüm evin nūr

İdüp tevḥīdi andan Hūya başla
Kemer bağla biraz uyḥuya başla

Ne kim rü’yānda görsen ḥayr ile şer
Anı pīrūñ önünde eyle ezber

Geçince gicenin nışfindan artık
Gerekmez saña ğaflet senden artık

Ṭurup on iki rek’āt kıl teheccüd
Bu ḥalde menzilūñ cennetde mevcüd

Yüziñ sür eyle zārı yire Ḥaḳḳa
Derūni ṭalib ol didār-ı Ḥaḳḳa

Ḳabül-i ḥazret olmazsañ eger sen
Cehennemde senüñçün yañayım ben

Meger olmaya zāruñ cān u dilden
Ne ḥaşıl cān u dilsiz āb u kilden

Seḥer vaktine dek zıkr eyle andan
Ḥaḳāyıklar zuhūr eyleye senden

Teheccüd dilde istiğrāk-ı zātdur
Ki baḥr-i zāt içinde hem şıfātdur

Ki Ya‘ni kıatre baḥre vāşıl oldu
Murādı sālīkūñ hep ḥāşıl oldu

Velī şart oldu bir mürşid gerekdür
‘Amel mürşidsüz olsa bir emekdür

Gerekdür daḥı andan tevbe telķin
Bulunur tevbe vü telķin ü dīn

Göñül telķini zıkr-i ḳalbe dirler
Ve tevbe māsivāyı siler dirler

Muḥabbetden geçincek şeyḥe andan
Daḥı sevsek gerek pek şeyḥi cāndan

Muḥabbet şeyḥe göñülde güneşdür
Güneş olmazsa ‘ālem bir ḥabeşdür

Girerseñ erba‘ine daḥı hoşdur
Riyāzetsüz sofinüñ içi boşdur

Göñülle erba‘in ḥalkdan kesile
Ola ‘uzlet aña Ḥaḳḳa vesīle

Ḳarañlıkda gerekdür erba‘in hem
Ḳarañlıkda ider rûḥla nefis dem

Göñül karañlığı ten perdesidür
Egerçi tende cān perverdesidür

Sekiz cennet ile ‘arş kürsī enbiyālar
Yedi kıat gök melekler evliyālar

Maḳāmı bunlaruñ cān ‘ālemidür
Sözüm idrāk idenler ādemidür

Yedi tamu yedi kıat bir ḥaşed kīn
Cem‘i perī cīnler Şeyāṭin iken

Maḳāmı tende olur bunlaruñ bil
Dilerseñ haḳḳı bunları fenā kı

Eger ‘ilm ü ‘amel olursa sözi
Varup cān mülkine irmezse nūrı

Ne feyzi cisme var anuñ ne cāna
Emekdür çekdigüñ gitdi yabān

Şu ‘ilm ü şol ‘amel kimi ḫāl yoḳdur
Ḳovandur arusu balı yoḳdur

Kişıde derd gerekdür derd gerekdür
Bu yola gitmege merd ādem gerekdür

Kesenüñ eynüñe üştür girer mi
Güneş nūrını hıç şeb pür görür mi

Öter mi ḳarḡa bülbül gibi hergiz
Virür mi bŷy-i güli bil’lāh nergiz

Ya bir taḡta şıḡar mı iki sever
Olur mı gökte iki şems ḡāver

Cihānda ‘izzet ü devlet menāşıb
Degildür ṭālib-i Ḳaḳḳa münāsib

Ḳaçan bir yire bir yerden gidersüñ
Birin elbet öbürin terk idersüñ

Eger señ terk itseñ bu cihānuñ
Muḳarrer ehlişüñ ol bir cihānuñ

Eger nefşüñe dilerse bu cihānı
Yüri zıkr itme hergiz ol cihānı

Bilürüm cümle öğrendüñ ‘ulūmı
Otuz günde bir añmazsuñ ölümü

Cem‘î-i hayr u şer olmuş vukū‘un
Niçün olsun bu dünyāya rükū‘uñ

Ḥudā çün kısmet itmüş rızkuñ evvel
Nedür bu itdigüñ efkâr-ı mühmel

Egerçi bu sözüm gelmez saña hoş
Yā benkîsüñ yā tiryākî yā serhoş

Muḳarrer kendi ḫālūñi bilirsüñ
Niçün ‘āşıqlara münkir olırsuñ

Şaḳın daḫl eyleme hergiz ‘avāma
Çü irmedi göñül zıkrî devāma

Ḥayātuñdan senüñ yegdür memātuñ
Kaḫan ḫalbe irüşmeye şalātuñ

Çü varduñ Ka‘beye itdün ṭavāfı
Göñül bunlardan olsa idi şāfı

Zekātuñ gerçi yılda bir virirsüñ
Derūnuñda yine ḫınzîr görürsüñ

Olursuñ gerçi yılda bir kez sâ‘im
İçinde ḫubb-i dünyā yine ḫā‘im

Şuşar gerçi yañar dilüñ damaḡuñ
Söyünmez āteşi ḫırs u tamā‘uñ

Bu zāhir dilüñ öğrenmiş ‘ibādet
Derūnuñda karīnindür kırā‘at

Degildür vārişi faḫr-i cihānuñ
Muḫālîf olsa fî‘lî şer‘a anuñ

Benüm olur dimişdür mutteḫîler
Resûl evlādı gibidür taḫîler

Ki onlar eylemezler hergiz isyān
Görünmez gözlerine ‘avret oḡlan

Virüp rüşvetler alurlar münāşib
Bu iş anlara olsun mı münāşib

‘Acā’ib kışşadur vallāh bu kışşa
İşidüp almayan bu nuṭkı hışşe

Yā mulḥiddür yā münkîr yā münāfık
Degildür ol ḥabîş bir dîne lâyıķ

Cihānı şöyle tutmışdur şeyāṭîn
Şeyāṭinden görünmez ehl-i bâṭın

Yumuş yazuğın unutmış bilesün
Yitürmüş kendüsin içmiş ṭolısın

Yüri pîrine teslîm it özüñi
Saña seyr itdüre tā içyüzüñi

O vaktin kendi yüzüñden bezresin
İşitmezsün sözümi ki göresün

Ṭapar kâfir yaparlar bir nice putlar
Saña put sîm ü zerdür dürlü putlar

Yüri nefsün murāduñdan ḥalāş ol
Yeter bu cîfe ile kîr ü pās ol

Bu sözlerden ṭa‘n şanma murādum
Çū dervîş oldu ḥalk içinde ādem

Gerek dervîşe dervîşāne bu sözler
Bu sözlerden uyaña nice bu gözler

Senün şol şandıguñ erbāb-ı devlet
Kıyāma ṭurup itdüklerün ‘izzet

Tozıyla toprağıyla oyun oynar
Bülūğa yitmedük oğlaña beñzer

Cihānuñ devletüñ Qur'ānda Allāh
Dimiş *lā'ib ile lehve* beñzer ol şāh

Şu işüñe seni itmez Haqqā vāşıl
Añmaya hergiz anı ger olsa 'ākıl

Hadīs-i Muştafā āyāt-ı Qur'an
Beyān itmüş velī itmezsüniz' ān

Bu dünyā cıfedür t̄alibleri kelb
Ne bilsün kelb olanlar dīn u mezheb

Misālen bir gicedür şimdi 'ālem
Kesilmez rüzigārı diñmeyüp hem

Olur nūruñdan onuñ dil münevver
Senüñ imanüñ anda şem' a beñzer

Bu dünyādan ānı qabri evine
Kim iletirse Be-ğāyetde sevine

Cihān içinde az qaldı nidem āh
Derūnundan diye bir kerre Allāh

Cihān halkı dirīgā oldı seyfi
Kamusun eyledi dīvāne dünyā

Kişiye haq demek cāndan gerekdür
Şaķın şanma kim bu tenden gerekdür

28.

mefā'ilün mefā'ilün fe'ülün

Biraz fazluñ beyān itdük Hudānuñ
Biraz medhini itdük Muştafānuñ

Murād olan ne ise diñle imdi
Haqqıķat sözlerinden añla imdi

Sebeb ne oldu bu te'lif-i Kitāba
 Kulak ur ideyüm işbu hitāba

Cihānuñ kutb-ı nūrān-ı 'azizi
 Kāmu ebrār-ı 'aşkuñ iki gözi

Şerī' atde añun yokdur kusūrı
 Meveccehdür tarikindür 'ubūrı

Mükemmeldür kemāl-i mā' rifetde
 Ne var 'arifler olsa āña bende

Hakḳıḳat 'āleminuñ māhıdūr ol
 Anuñçün ehl-i 'aşkuñ şahıdur ol

Ki İbrāhımdür anuñ ism-i pāki
 Vücūdu nūr-ı Haḳdūr şanma hākī

Anın 'aşkına niyet iderüm ben
 Bu nazmı hatm itdüm ā' lā vü aḥsen

Hediye eyledüm ol ḥazretine
 Murādum mazḥar olam himmetine

Okıyup bi't-temām bulsa kuşūrın
 Keremdür ger tamām ide kuşūrın

Sözüm güş eyle ey āvare derviş
 Yüreği 'aşḳ-ı Haḳḳdan yāre derviş

Yeter Lā dedin İllādan ḥaber al
 İkilkden güzer kıl birlige gel

Kaçan kaṭ' itse elüñ birini Allāh
 Olur ol sālīke seyr-i me' allāh

İrüşür hu diyeñle hu diye āndan
 Ki Haḳḳa yol bulursa 'ālemüñden

Şular kim i' tibār itmez şıfāta
 İrüşir ḥayy ile bākī ḥayāta

Kaçan kayyüma evveli mudavîm
Tecelli irüşseydi saña dâ'im

Çalış yok eyleyegör sen seni var
Çıkasuñ sen aradan kala ahhâr

Beni vaşl eyle bensiz saña yâ rabb
Ki ben gidem aradan sen alasun heb

Ne diyem benki sen bilmezsün anı
Ne udret varki bende deperem lebi

Beni 'aşk ile benden eyle mahv it
Ne dîn alsun ne küfr imân ne mezheb

Çü sensün evvel ü âhir muğarrer heb
Dağı hem bânın u zâhir müretteb

Eger var ise 'ağluñ itdün idrâk
Olur mir'ât-ı dil bunlar ile pâk

Hızır-veş yedi iğlîmi geç imdi
arañuda hayât âbın iç imdi

Bu yolda yedi başlı ejderhâ var
Yolundan ürkidür kişiyi her bâr

Gerekdür saña muğkem âlet-i ħarb
Kaçan yolına gelse urasuñ darb

Bu yollarda kılağuzsuz geçilmez
uş olsan reh-ber olmasa uçulmaz

Baña feyz irmese Ümmî Sinândan
aber tuymaz idüm kevn ü mekândan

aber virdi baña râh-ı Resûli
Dağı gösterdi bu 'ilm -i usûli

Mürîd olanana şaşmaz yolından
Komaz bir lâhza tevḥîdi dilinden

Ara yerde ne kaldı **Seyfiyâ** sen ben
Olıncaḡ *kull'u şey'in halîk* heb

29.

fâ'ilâtün fâ'ilâtün fâ'ilün

Ehl-i 'aşkuñ diñle ḡâlũñ evvelâ
'Aşk -ı Hakkdur vâcib olan her kula

Mazhar olan 'aşḡa evvel ey şafâ
Fahr-i 'âlem Muştafâdur Muştafâ

Muştafâ 'aşḡına oldu her ne var
'Arş ü kürsi levḡ kalem leyl ü nehâr

Muştafâ âyîne-yi Raḡmânîdür
Muştafâ esrâr-ı güher kânîdür

'Âlet-i Hakkdur Muḡammed 'âleme
Hak katında söyler işbu âdeme

Ol göñül kim her göñüldeñ yücedür
İşit imdi anı daḡı nicedür

Muştafâ nûrına mazhardur özi
Levḡ-i mahfûza baḡar dâ'im gözi

Her ne söylerse anı Hak söyledür
Her ne eylerse anı Hak eyledür

Mâsivâdan pâk olupdur ḡalbi hep
Anda ne vardur sükûnet ne talep

Görmesi işitmesi söylemesi
Cümle Hakkdur mahv olupdur kendisi

Baħr-i vaħdetden kim aldıysa ħaber
‘ Āleme kılmaz ikilikle nazār

Şirk ile bir yerde imān olmadı
Müşrik olan hergiz insān olmadı

Ben ki geldüm ‘ ālem-i ervāħdan
Olmadım ħālī figān ü vāħdan

Kim benüm nālānımı eylerse gūş
Çarħa girüp tā ölünce ide ħoş

İsterim bir sīne az derd ü firāk
Şerħa şerħa itmüş ola iştiyāk

Tā aña şerħ eyleyem aħvālūmi
‘ Ālem-i vuşlatda olan ħālūmi

Bilmeyen ol ‘ ālemüñ esrārını
Kānde bilsin işbu ħasret nārını

Bahre ħarķ olan bilür kim ħarķ nedür
Vaħdet ü keşretde olan farķ nedür

Kānde kim her meclise başam kadem
Dilerüm derd-i dilümden şerħ idem

Alalar evṭān-ı aşlumdān ħaber
Açalar ol cānibe tā bāl u per

Ol ki kendüñ itdi aşluñdan ırāk
Gitmedi cān u göñülden hīç firāk

Kim muħabbet itdi aşluñdan yaña
Ĥaķ müyesser eyledi imān aña

Saña sende var iken sen ben demek
Baña hem-rāz olmaduñ çekme emek

Ol ki kendi varlıġuñdan geçmedi
Bezm-i vaħdet cur‘ āsından içmedi

Diler iseñ bilmege esrārımı
Cân u dilden diñle âh u zārımı

Çeşm ü gūş-i zāhir ile ey civān
İşidüp görünmez ol rāz-ı nihān

Kişide üç türlü göz var görmege
Ol göz ile sırr-ı Hakkā ermege

Biri cânuñ biri gönlin gözidür
Biri başın gözi şüret yüzidür

Cân gözidür kim görür evvel Hakkı
Görür andan dil gözi ey müttekî

Olur andan ten gözine muttaşıl
Cân u ten bir nūr olup ol demde bil

Ten gözi kalb gözine eyler nazar
Kalb gözi cân gözidür eyler güzār

Cân gözi Hakk yüziññ hayrānıdur
‘Ālem-i envār anuñ seyrānıdur

Bunda sālīk zāta müstağrak olur
Ya‘ni kaçre yedi bahre ğark olur

Vuşlat-ı hicrān da olmaz arada
Zira varlık mahv olupdur arada

‘Āşıkān ki cām-ı Hakk nūş itdiler
Genc-i Hakkı buldılar būs itdiler

Kim ki tıydu sözi Hakkdan bir eşer
Virmedi nā-maḥreme hergiz haber

Leblerüñden gerçi hiç gelmez şedā
Toptolıdur dilleri zıkr-i Hudā

Ol kişi bilmek gerek ğayb ‘ālemüñ
Kimseye fāş itme vuşlāt demüñ

Ol bilür sözi celālī ey velī
Lāl ola sus gibi anuñki dili

Virmeye esrār-ı sultāndan haber
Piş ü zāğa dükme şehd ü sükker

30.

fe’ül fe’ülün fe’ül fe’ül

Be-ħaķķı lā ilāhe illa’llāh
Koma ben kulunda cürm ü günāh

Be-ħaķķı yā Hū yā Hū yā men Hū
Āb-ı rahmetüñle ‘işyānım yu

Be-ħaķķı ħaķ murādum budur benüm
Tā’ atüm üzre ola cān u tenüm

Be-ħaķķı Kādir ü yā Kahhar
Eyleme tamuda mekānum nār

Be-ħaķķı yā Raḥmān u yā Raḥīm
İçirme ben kuluña mā-i cehīm

Be-ħaķķı Melikü’l kudḏü’s-Selām
Koma ben kulun ‘āşīlerden olam

Be-ħaķķı mü’ minü’l-Müheymnü’l-‘azīz
Eyle göñlüm evin gayriden temiz

Be-ħaķķı Celīlü’l-Cebbārü’l-Mütekebbir
Be-ħaķķı Ħalıķü’l-Bāriü’l-Muşavvir

Be-ħaķķı Gafürü’l Vehhābü’r-Rezzāk
İtme ben kulunı rahmetden ırak

Be-ḥaḳḳı Fettāḥü'l-‘ Alīmü'l-ḥalīm
‘ İnāyetün nazarın isterüm didüm

Be-ḥaḳḳı ḳabzü'l-Bāsıtü'l-Ḥāfız
Ḥālıḳ-i cihansuñ ki hükmün nāfız

Be-ḥaḳḳı Lāḫıfı'l-Mu‘ izü'l-Müzıl
Semī‘ u'l-Başırü'l-‘ Ḥakimü'l-‘ Adl

Be-ḥaḳḳı Aliyyü'l-Kebīrü'l-Ġafūr
Be-ḥaḳḳı Ḥāfızü'l-Muḳītü’ş-Şekūr

Be-ḥaḳḳı Lāḫıfı'l- Ḥabīrü'l- ‘ Azīm
Eyleme ben ḳulınI hor u ḥaḳīr

Be-ḥaḳḳı Raḳībü'l-Cemīlü'l-Kerīm
Ḥabībüñ civārında eyle yerim

Be-ḥaḳḳı Mucībü'l-Vasī‘ u'l-Ḥakīm
Vedūdü'l-Bā’işü'l-Mecīdü'l-Ḥalīm

Be-ḥaḳḳı Şehīdü'l-Ḳaviyyü'l-Vekīl
Göñül āyīnesinden Māsivāyı sil

Be-ḥaḳḳı Ḳaviyyü'l-Metīnü'l-velī
Cemālün görenlerden et ben ḳulı

Be-ḥaḳḳı Muhsinü'l-Mubdīü'l-Mu‘ id
Şu ‘ ilmüñi vir baña ola müfid

Be-ḥaḳḳı Muhyī’ül-Mumītü'l-Vāḥid
Eḥadü’s-Şamedü'l-Ḳādirü'l-Vāḥid

Be-ḥaḳḳı Muḳtedür Muḳaddimü'l-Muḳīd
Beni şol cemālin görenlerden it

Be-ḥaḳḳı Evvel ü Āḫir ü Zāḫir
Günāhlardan it Ṭayyīb ü Ṭahīr

Be-ḥaḳḳı Tevvābü'l-Müntaḳimü'l-Vālī
Ra‘ ūfu'l-Bāri Mālikü'l Müte‘ ālī

Be-ḥaḳḳı Zü'l-Celāli vel-İkrām
Günāḥum zāhir idüp etme bed-nām

Be-ḥaḳḳı Bâtın-ı Cāmi' ü'l-Muġnī
Mutî' u'l-Māni' Vārişü'l-Ġanī

Be-ḥaḳḳı ḍārü'n-Nāfi' ü'l Hādī
Cemālündür bu ben ḳuluñ murādı

Be-ḥaḳḳı Reşīdü's-Sabürü'l-Bāḳī
Bize yārın ḥabībün eyle sākī

Be-ḥaḳḳı Tevrātü'l-Zebūr u İncİL
Beni Şer' ü'ş-şerīfinle müşerref ḳıl

Be-ḥaḳḳı Furḳan-ı ḳelām-ı ḳadīm
Bendeñi ḳıl hizmetün üzre muḳīm

Be-ḥaḳḳı 'arş ü kürsi levḥ ü ḳalem
İsterim ölünce tā' atüñde ölem

Be-ḥaḳḳı Ādem ü Havvā aleyhisselām.
Eksigüm eyle eksigüm temām

Be-ḥaḳḳı Şīt ü İdrīs ü Eyyüb u Nūḥ
Eyle āsān ḳıkınca bedende rūḥ

Be-ḥaḳḳı Şālih ü Hūd Lūt u Yūsıf
Ḳoma göñlümde ḥusūf ile küsūf

Be-ḥaḳḳı İbrahīm ü 'İsmāil ü İşḥāḳ
Envār-ı cemalünden eyle işṛaḳ

Be-ḥaḳḳı Yūnis u Şu' ayb u İlyās
Dil āyīnesinde sil kalmasuñ pas

Be-ḥaḳḳı Zülkīfl ü Dāvūd u Süleymān
Be-ḥaḳḳı ḥazret-i Mūsā ibn-i İmrān

Be-ḥaḳḳı Mesīh bin Meryem
Sensiz itme ben kılunı bir dem

Be-ḥaḳḳı Resūl ü Şāh ı Kevneyn
Mişallü'l kıbleteyn-i Ceddü's-Sıbteyn

Na' lini tozına bağışla beni
Kemāl-i lütfuñnla ey kerem kanı

Be-ḥaḳḳı Ebū Bekr ü 'Ömer 'Osman
Eyle ben kuluñı da ehl-i iman

Be-ḥaḳḳı Vaşiyyü'r-Resūl
Rāziyü's-Sahī ve Zevcū'l-Betül

Be-ḥaḳḳı Hasan u Hüseyin-i şehīd
Beni bunlardan itme ba' id

Be-ḥaḳḳı ḥazret-i Zeyne'l- 'Ābidīn
Muḥammed Baḳır ol imām-ı güzīn

Bunlaruñ yüzleri şuyı ḥürmeti
Müyesser it baña dār-ı cenneti

Be-ḥaḳḳı Cā' fer-i Şādık u Mūsā
Emīr'ül-mü' minīn 'Aliyye'l-Murteza

Bī ḥaḳḳı imam Muḥammed Tāḳi
Emirü'l-mü' minīn 'Aliyyü'l-Taḳi

Be-ḥaḳḳı 'Askerī Şāh-ı dervişān
Muḥammed Mehdī şāhibü'z-zamān

Be-ḥaḳḳı ḥazret-i İmāmü'l- 'Azam
Şāfī Hanbelī Mālikü'l-ekrem

Bu Seyyid Nizāmoğlu yā İlāh
İdindi bunları cürmine penāh

HECE ÖLÇÜSÜ İLE YAZILMIŞ OLANLAR:

1.

Cümle dünyâ sizün olsun
 Bir dost bir post yiter baña
 Aţlas dîbâ sizün olşun
 Bir dost bir post yiter baña

Begler tahtından inerler
 Ayaksuz aţa biñerler
 Toprağa gömüp dönerler
 Bir dost bir post yiter baña

Şanır mısün kılsañ gerek
 Bilir misün n'olsañ gerek
 Biñ yıl paşa olsañ gerek
 Bir dost bir post yiter baña

Ķārūn malın virürlerse
 Beni şultān kıurlarsa
 'Ālem kulum olurlarsa
 Bir dost bir post yiter baña

Şoñı yok devletden n'olur
 Ecel gelür seni bulur
Seyyid Seyfî işin bilür
 Bir dost bir post yiter baña

2.

Terk eyler baş ile cānı
 Allāhı seven 'āşıklar
 N'eylesün iki cihānı
 Allāhı seven 'āşıklar

Elden kor mülk ile mālı
 Terk ider ehl ü 'iyāli
 Mevlāsıyla olur hālī
 Allāhı seven 'āşıklar

1 A 10b, B 9a: C 5a: D 117a: E 1239a: F 1140a: H 4124a: K 7b: L 19b: N139 a

4 malın A: malı C

2 A 21a, B 19a: C 19b: D 153a: F 1170b: G 1055a: H 4139b: K 22a: L 40b: M 7485a: N 79a

Dünyāya bakmaz gözleri
 Zikru'llāh olur sözleri
 Toprakdur yirde yüzleri
 Allāhı seven 'āşıklar

İrenler yolıdur yolu
 Bunlardur dīdār bülbüli
 Hāqdan gönülleri tolı
 Allāhı seven 'āşıklar

Gündüz olur anlar şā'im
 Giceler şubha dek kā'im
 İstekleri Hāqdur dā'im
 Allāhı seven 'āşıklar

Evliyālardur her biri
 Ne ğılmān ister ne hūri
 Maḫsūdları Hāq dīdārı
 Allāhı seven 'āşıklar

Seyyid Nizāmoğlu gine
 Hāqқа gider dōne dōne
 Kül olmışdur yāne yāne
 Allāhı seven 'āşıklar

3.

Dost 'aşkına koñ yanayum
 Yanacaḫ hallerüm çoḫdur
 Allāh diyü ben dōneyüm
 Dōnecek hallerüm çoḫdur

Durmasın yansın dil ü cān
 Gözüm yaşı olşın revān
 Günāhum anduḫca fiġān
 İdecek hallerüm çoḫdur

2 gine A: yine D/ yine H,L

3A 25b, B 22b: C 24b: D 187b: E 1256a: F 1203b: G 1063a: H 4142b: K 26b: L 59a: M 7481b: N 119a

2 durmasun A: dursun D

Bağup esirmeklük baña
 Derdüm görüp kılmañ ta‘na
 Gel diyecek Hâkdan yaña
 Varacak hallerüm çokdur

Ne nâzum var ne niyâzum
 Muhammeddür iki gözüm
 Ayağı tozına yüzüm
 Sürecek hallerüm çokdur

Seyyid Seyfî al elümi
 Allâh oñara hâlümi
 Qabr içinde su’âlümi
 Virecek hallerüm çokdur

4.

Zâhid bize ta‘n eyleme
 Halvetiüz devrânîyüz
 Biz ehl-i ‘aşkuz söyleme
 Halvetiüz devrânîyüz

Müftî fetvâ virür baña
 Cānum kurbān olsun aña
 Qomaz bu ‘aşk beni baña
 Halvetiüz devrânîyüz

Zikru’llâh ider dilimüz
 Güzeldür bizüm yolumuz
 Her kişi bilmez hâlîmüz
 Halvetiüz devrânîyüz

3 her kişi A: kimseler C

4 “Zâhid bize ta‘n eyleme

Halvetiüz devrânîyüz A:

Zâhid bize dağl eyleme

Devranîyüz devrânîyüz”F, G, L

5 seyyid seyfi al elümi A: aña seyyid seyfi ölümü D

4 A 28a, B 26b: C 29a: D 148a: F 1166b: G 1053b: K 16b: L 37b

Yandursalar küller gibi
 Çignetseler yollar gibi
 Taşgın akar seller gibi
 Hâlvetiyyüz devrânîyyüz

Seyyid Nizâmoghı gine
 Mecnûn olmuş döne döne
 Girdük çün aşk meydânına
 Hâlvetiyyüz devrânîyyüz

5.

Yâ Rab baña derdüñ vir
 Aşla dermân gerekmez
 Dîdâruñ görenlere
 Özge seyrân gerekmez

Zâhir sulţânlarından
 Manşıb almazsuñ diyen
 Benüm sulţânım birdür
 İki sulţân gerekmez

Nefsümle çok itişdüm
 Âhîr yandum tutuşdum
 Bâkî câna yitişdüm
 Fânîye cân gerekmez

İstedigümi buldum
 Cümle cihâna taldum
 Kevn ü mekân ben oldum
 İki cihân gerekmez

Ne eyü ne yaşsiyüm
 Ne dostum ne nâşiyüm
 Bir yok olmuş kişiyüm
 Işşı ziyân gerekmez

5 girdük A: geldüñ B

5 A 29 b, B 26b: C 29b: D 156b: E 1265a: F 1175b: G 1057a: H 4153b: K 17a: L 42a: M 7478a: N 82a

2 sulţânlarından A: sulţânların C, N/ manşıb A: naşib C

Ben çıkdum bu aradan
 Qaldı beni yaradan
 Oldur eyleyüp iden
 Şekk ü gümān gerekmez

Seyyid Seyfullāh ister
 Yārūñ dīdāruñ göster
 Bir zerre ‘aşkuñ yiter
 Dīn ü imān gerekmez

6.

Biz bu dünyāda bir kuşuz
 Her yaña uçup gezerüz
 Hāḫḫuñ ni‘ metlerüñ yiyüp
 Şularuñ içüp gezerüz

Yolımız üstünde bizüm
 Ecel dirler bir tızaḫ var
 Hīḫ āndan ḫorḫımız yoḫdur
 Ḳanadlar açup gezerüz

Öñ soñ yollarımız uğrar
 Ol tızaḡa bir gün bizüm
 Ḳurtulmaḡa dermān yoḫdur
 Yoḫ yire ḫaçup gezerüz

Üstümüzde ‘avcı tırmuş
 Boḡazlamak ister bizi
 Yüz biñ dürlü fikirleri
 Biz kesüp biçüp gezerüz

Seyyid Nizāmoḡlı eken
 Bunda anda biçer dirler
 Gözümden ḫanlı yaşları
 Anuñçün saçup gezerüz

6. A 30b, B 27b: C 30a: E 1263b: F 1147a: G 1043b: H 4152a: K 17b: L 24b: N 49b

“Çünküm yollarımız uğrar

Ol tızaḡa bir gün bizim

Ḳurtulmaḡa dermān yoḫtur

Yoḫ yire geçüp gezerüz” (G ve L nüshasında bulunmaktadır)

7.

Nazar itdüm saña baña
 Sen ben hemân bir söz imiş
 Bu dünyānuñ öñi soñı
 Bir qarış yirden az imiş

Manşıp devlet diyü gelme
 Atlaşlar giyüp kurulma
 Aç gözünü ğāfil olma
 Cehennemden bir köz imiş

Dünyâyı yakup n'idersün
 Öñ- soñ biraqup gidersün
 Senüñle bile gidecek
 Beş altı 'arşun bez imiş

Mü'minler dünyāda gülmez
 Nefsî murādınca olmaz
 Bunda ğam çeken 'aşıklar
 Āhiret de hep şād imiş

Seyyid Seyfî yetmiş ancağ
 Mürşid elüñ tutmuş ancağ
 Dürlü dürlü hayālleri
 Göñül evinden qazımış

8.

Mürşide Hâk diyen kişi
 Mürşidi Hâk bilmek gerek
 Evliyāya uyan tâlib
 Ğayrîsin yok bilmek gerek

7 A 31a, B 28a: C 33b: D 117a: E 1269b: F 1141a: H 4157a: K 44a: M 7485b: N 62b

1 bir qarış A: qarışdanda D

2 gelme A: yelme D

3 öñ A: dönC, N

8A 34b: C 39b: D 137a: E 1275b: F 1157a: G 1049a: H 4162b: K 47a: L 31a

1 evliyāya A: erenlere G

Cāndan göre pīrinūñ yüzūñ
 Ayurma izinden izūñ
 Mürşid-i kāmīlūñ sözūñ
 Aılmış oğ bilmek gerek

Döndür yüzūñ Hāğdan yaña
 Mürşidin gör önden şoña
 Her ne gelse şeyhden saña
 Az ise çok bilmek gerek

Söz bilür haber añlayan
 Anlamaz turup tañlayan
 Evliyā nuṭkuñ diñleyen
 Kārını toğ bilmek gerek

Ezel Hāğda iken cānuñ
 Var idi ‘ ahd u peymānuñ
 İstersen **Seyfi** imānuñ
 Hāğğ u hūğūğ bilmek gerek

9.

Mevlām vir ‘ aşkıñı baña
 Hayrānuñ olayum senūñ
 Būlbūl gibi cemālūñe
 Nālānuñ olayum senūñ

Yandur beni yandur beni
 ‘ Aşğ meyine kındur beni
 Ser-ğ oş idüp döndür beni
 Mestānuñ olayum senūñ

Manşūrum ‘ aşkuñ dārına
 Mazhar olup didārına
 Şem‘ -i cemālūñ nārına
 Sūzānuñ olayum senūñ

4 durub tañlayan A: tuyup dinleyen B

9 A 37b, B 31b: D 130b: E 1275a: F 1150a: G 1047b: H 4163a: K 50a: L 27a: M 7487b: N 53a

1 cemāline A: didārına D, E, n

4 olmasun A: kalmasun

Al bende benlük olmasuñ
 Her kim görürse bilmesuñ
 Nām u nişānum ҡalmasuñ
 Virānuñ olayum senüñ

‘ Aşķuñ meyin baña içür
 Bu cān ķuşın saña uçur
 Bu tāt u ķırķadan geçür
 ‘ Üryānın olayum senüñ

Nār-ı firkatinle yanup
 İki cihāndan uşanup
 Çarh-ı felek gibi dönüp
 Devrānuñ olayum senüñ

Vaşl eyle yāri yārāna
 Ƙoma bu günü yaruna
 Yaķ beni ‘ aşķuñ nārūna
 Büryānın olayum senüñ

Seyyid Nizāmoğlu ḥ`ācem
 Ayurma kendinden yücem
 Eger gündüz eger gicem
 Mihmānuñ olayum senüñ

10.

Giç bu dünyā cīfesinden
 Göñlüñde kelpler yatmasuñ
 Kin tutmaķdan şaķın ķardaş
 Develer seni depmesuñ

8 yücem A: ḥacem

“Nār-ı firkatinle yanup

İki cihāndan uşanup

Çarh-ı felek gibi dönüp

Devrānın olayum Senüñ”(C nüshasında bulunmamaktadır)

“Aşķın meyin bana içür

Bu cān ķuşın saña uçur

Bu tāt ü ķırķadan geçür

Üryānın olayum senüñ”(N nüshasında yer almamaktadır.)

10 A38b, B 39b: C 61a: D 117b: E 1293a: F 1141b: K 57b: L 20a: M 7499b: N 40b

4 inler A: hem C

Cehd eyle var haram yime
 Azılı hınzırlar olur
 Cıfeye muhabbet itme
 Gönlünde kuzgun ötmesün

Nā-mahreme bakup şakuñ
 Bu eyü bu yetlu dime
 İçündeki kedilerün
 Kerd gibi tam ufatmasuñ

Var bu dünyā hırşından geç
 Yüri Hağ emrüne çaluş
 Karıncalar hāşıl olup
 Gönlünde inler yapmasuñ

Kızb itme katır görürsün
 Zeğallıktan keçi biter
 Ğafleti ko tavşan gibi
 Nefsün seni avlatmasuñ

Yiyüp içüp gel unutma
 Hağkın tesbîhün tevḥîdüñ
 Gönlünde şu tonbayları
 Çevküñle çöküp yatmasuñ

Tek tut dilün konuñ-komşuñ
 Senden hergiz incinmesün
 İçindeki yılan çıyan
 Akrepler seni şokmasuñ

Bi'l-kuvvedür sende bunlar
 Şağın bi'l-fi' le getürme
 Çıkanı da tevḥîd ile
 Yağ yandur artık bitmesün

Seyyid Seyfi gönlün evün
 Sil süpür dost maḳāmıdur
 Muhabbet zevk ile şevkle
 Ayruğ ol evden gitmesün

11.

Țısuñ göndür içüñ kındur
N'ene mağrūr olursuñ sen
Kılmađuñ emr-i sultandur
N'ene mağrūr olurşuñ sen

Vücūđuñ mā-i mühmelden
Yaratdı hālķ-ı 'ālem
Şoñı hāķ ile yeksāndur
N'ene mağrūr olursuñ sen

Cihāna sıgmayup toymaz
İken bu mülk-i dünyāya
Yerüñ bir kırı vīrāndur
N'ene mağrūr olursuñ sen

Țutalum pādişāhı olduñ
Bu 'ālem şark ile ğarba
Şoñı hasretle efğāndur
N'eñe mağrūr olursuñ sen

Meger **Seyyid Nizāmoğlı**
Şanırsuñ sen seni sensüñ
Cihānuñ varı ğufrāndur
N'ene mağrūr olursuñ sen

12.

Yüzüm kara elüm boş
Dostı sever geçerüñ
Dünyā ile başum hoş
Dostı sever geçerüñ

5 göñlüñ evin A: gönlünüñ C: gönlünüñ L

7 tek A: yek D

11 A 38b, B 39a: C 61a: D 116a: E 1263b: F 1140b: G 1068a: H 4177b: L 19b: 7499a: K 16b:

N 39a

2 'ālem A: kevneyn H

12 A 83a: C 68b: D 125b: E 1294a: F 1146b: G 1042a: H 4177b: K 61b: L 24a: M 7499b: N

Şüfiyüm der gezerüm
 Hırkam taccum düzerüm
 Nice gönül bozarum
 Dostı sever geçerün

Tışum eyidür eyi
 İçüm toptolı ayı
 Böyleyken gönül evi
 Dostı sever geçerün

İnanmañuz sözüme
 Bakmañuz taş yüzüme
 İçümde biñ putuma
 Dostı sever geçerün

Tesbihüm var elümde
 Ne'm var ise dilümde
 Nesne yokdur hālümde
 Dostı sever geçerün

Nefsüm beni azdurdı
 Bir kıl ile gezdürdi
 Bu ne 'acep sezdürdi
 Dostı sever geçerün

Seyyid Seyfi yārūmi
 İsterüm dil-dārumı
 Terk itmedün 'ārumı
 Dostı sever geçerün

13.

Yüzüm kara günāhum çok
 Nec'ideyüm neyleyüm
 Saña lāyık 'amelüm yok
 Nec'ideyüm neyleyüm

Şaşırdı bu nefis yolumı
 Hergiz andurmaz ölümü
 Mevlām bilirsün hālümü
 Nec’ideyüm neyleyüm

Ey yeri göği yaradan
 Yüzüm aķ eyle karadan
 Kırtar beni emmāreden
 Nec’ideyüm neyleyüm

Her gün artmaķda günāhum
 Aceb mi diñmese āhum
 Benüm lūtf ıssı penāhum
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yaña mülk ile mālum
 Bir yaña ehl ü ‘ayālüm
 Mevlām saña mā‘ lum ħalüm
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yañdan altun u aķçe
 Bir yañdan bağ u bağçe
 Böyle üslūp böyle lehçe
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yaña giyme kuşanma
 Ser-ā-ser dībā dōşenme
 Bu nefsum ider üşetme
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yañadan tırma yirüz
 Bir yañadan çalışırız
 Kendimüz insān şanıruz
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yañadan söz ile saz
 Bir yañadan güzel āvaz
 Bir yañadan dil-ber-i nāz
 Nec’ideyüm neyleyüm

Bir yañadan Allāh zikri
 Bir yañadan dünyā fikri
 Bir yañadan nefsüm mekri
 Nec'ideyüm neyleyüm

Bir yañadan kesme biçme
 Bir yañadan yeme içme
 Bir yañadan uyma kaçma
 Nec'ideyüm neyleyüm

Derdüm bir degil beş degil
 Bahtum baña yoldaş degil
 Bu olur beter iş degil
 Nec'ideyüm neyleyüm

Seyyid Nizāmoğlu meded
 Kõmaz beni alur bu derd
 Lütf u ihsanı çok eḥād
 Nec'ideyüm neyleyüm

14.

Hāy yol erkānı kardaşlar
 Sizüñ olsun bu yol erkān
 Ben bir 'acep derde düşdüm
 Bulunmaya gibi dermān

Dostuñ tecellisi yitdi
 Hep gönül mülküni tutdı
 Benden benligüm mahv itdi
 Ne eşkālî kaldı ne elvān

Her bir kılum bir göz oldu
 İçüm tışum hep bozuldı
 'Ālem cümle düpdüz oldu
 Ne yadlu kaldı ne yaman

Bütün dünyā tenüm oldu
 Sekiz cennet cānum oldu
 Sırruñ sırrı benüm oldu
 Gizli sırlar oldu ʿıyān

Dost baña şundı bir dolı
 İçdüm anı oldum deli
 Kimsenüñ degilüm kulu
 Şimdi sulṭān oldum sulṭān

Beni bulmaḵ istegenler
 Sırrı tuymaḵ istegenler
 Kendi şehrinizde yoklık
 Göñüllerdür baña mekān

Seyyid Nizāmoğlu dedüm
 Kim gördi ise sandı ādem
 Yüz biñ dürlü hırkası var
 Gāh bundan baḵar gāh andan

15.

Bir derdliyüm derdüm vardur
 Ya ben nice dönmiyeyüm
 Her dem işim āh ü zārdur
 Ya ben nice dönmiyeyüm

ʿAşḵ odı yüregde yanar
 Beni gören Mecnūn şanar
 Gök yüzinde ay gün döner
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Gel şekki göñlünden gider
 Mü ’minlerde inkār n’ider
 Melekler ʿarşı devr ider
 Ya ben nice dönmiyeyüm

6 istegenler A: isteyenler C/tuymaḵ A: almaḵ C

7 dedim A: derdim C

15 A 48b, B 34b: C 42b: D 109b: E 1286b: F 1165a: G 1053b: H 4169a: K49a: L 37a: M 7493a: N 29b

Bizüz ümmet-i nâciler
 Dîn yoluñda du‘âcılar
 Ka‘bede dönen hacılar
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Bu sırra münkirler irmez
 Hakkıñ cemalini görmez
 Çarh-ı felek döner durmaz
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Yeller eser deñiz coşar
 Irmaklar tağlardan aşar
 Döne döne şular taşar
 Ya ben nice dönmiyeyüm

Seyyid Nizāmoğlu tekdür
 Münafıguñ işi şekdür
 Evvel āhir dönmek Hakkdur
 Ya ben nice dönmiyeyüm

16.

Gice gündüz döne döne
 İstedigüm Hakkdur benüm
 Allāh deyüp yana yana
 İstedigüm Hakkdur benüm

Yolına terk idüp cānı
 Akıdup gözümdeñ kanı
 Āh iyleyüp düni günü
 İstedigüm Hakkdur benüm

Münkir ‘āşık hālüñ bilmez
 Münafıklar yola gelmez
 Ağlar bu gözlerüm gülmez
 İstedigüm Hakkdur benüm

16 A 48b, B 34b: C 43a: D 148b: E 1286a: F 1166b: G 1053b: H 4169a: K43b: L 37a: M
 7493b: N 73b

4 ağan A: aqar C, L

 o  ya ayum k l olayum
  a    a an seyl olayum
  igneney m yol olayum
  stedig m  a dur ben m

Seyyid Niz mo lı y ri
 Bulag r kend nde y ri
  nley p ben z r  z r 
  stedig m  a dur ben m

17.

Eyv h geld   ge d     mr m
 Sen    adr  ni bilmed m
 Bir  u  gibi u du    mr m
 Sen    adr  ni bilmed m

 atılmazsu  alam seni
 Bulunmazsu  bulam seni
 Eyv h beni eyv h beni
   mr m  adr  ni bilmed m

Uydum nefsim   mekrine
   fil oldum  a  zikrine
 Aldandum d ny  fikrine
   mr m  adr  ni bilmed m

 o  y r idin   mr m ba a
 N'idem  asret  aldum sa a
 Eyv h ba a eyv h ba a
   mr m  adr  ni bilmed m

Seyyid Niz mo lı a lar
  asret  le ciger  a lar
 Ele girmez ge en  a lar
   mr m  adr  ni bilmed m

18.

‘ Aşkuñla hāk olsa bu ten
Ben gine illa’llāh diyem
Yanup kül olursa beden
Ben gine illa’llāh diyem

İşim gücüm zār eyleseñ
İçüm tışum tār eyleseñ
Manşūr-veş dār eyleseñ
Ben gine illa’llāh diyem

‘ Āşilere kıtsañ beni
Tāmulara tıksañ beni
Mücrim kuluñ itseñ beni
Ben gine illa’llāh diyem

Biñ derdüñi virseñ baña
Hālüm gören kılsa taña
Yüz dönderüp senden yaña
Ben gine illa’llāh diyem

Kan akşa gözden yaşlarum
Bağrumda bitse başlarum
Derd ü gam olsa işlerüm
Ben gine illa’llāh diyem

Biñ pāre itdürseñ beni
Odlara atdursañ beni
Terk itmeyüp Mevlām seni
Ben gine illa’llāh diyem

1 ‘ ömrüm A: senüñ C/ uçduñ A: göçdüñ C

2 seni A: sen C

5 ‘ ömrüm A: senüñ C / hasretüñle ciger A: hasretle cigerin D

18 A 49b, B 36b: C 47a: D 196a: E 1287b: F 1170a: G 1055a: H 4169a: K44b: L 64b: M 7495b: N 129a

1 dörtlüğün sonunda tekrar eden beyitteki “gine” , B, C, D nüshalarında “yine” dir

Seyyid Nizāmoğluñ dile
 Ceddiyle haşr ola bile
 Mü 'min muvaḥḥidler ile
 Ben gine illa'llāh diyem

19.

Hey 'ārifler hey 'āşıklar
 Gel Muḥammedi bulalum
 Ey dost yolunda şādıklar
 Gel Muḥammedi bulalum

Ṭolıdur 'aleme nūrı
 İki cihānuñ serveri
 Qanda ise anuñ nūrı
 Gel Muḥammedi bulalum

Muḥammed diridür ölmez
 Tāze güldür hergiz şolmaz
 Anı seven ġāfil olmaz
 Gel Muḥammedi bulalum

Gel qalma dünyā elüñde
 Cihānuñ mülk ü mālında
 Muḥammedüñ evlādında
 Gel Muḥammedi bulalum

Muḥammed 'ālemden gitmez
 Bir güneşdür hergiz yitmez
 İsteyenler ġāfil yatmaz
 Gel Muḥammedi bulalum

Seyyid Nizāmoğlu yürü
 İnileyüp zārı zārı
 Qanğı qandildeyse nūrı
 Gel Muḥammedi bulalum

20 .

Bu gün sultān şāh Celālūñ
 Zāhir bāṭın sırrı menem
 Şedefdür anuñ ma'nisi
 İçindeki dürri menem

Nice kez toğdum tolandum
 Gāh gizlendüm gāh bulundum
 Şimdilik ki zāhir oldum
 Yerüñ göğüñ nūrı menem

Gördüm diyen dostuñ yüzün
 Gelsün işitsüñ Haḫ sözün
 Çıkup münācāt itmege
 Şol Mūsānuñ Ṭūrı menem

Gezme şaḫın ser-seriye
 Gitme geri gel berüye
 Ol sultānuñ şimdi taḫḫik
 Erḫānunuñ piri menem

Seyyid Nizāmoğlu şanur
 Bu cism ile gören beni
 Bāṭınuma eyle nazar
 Ğ Alemlerüñ varı menem

21.

Añsız bir gün ecel irüp
 Devrānumuz bozar bizüm
 İrmeden nice murāda
 Göçümüzi üzer bizüm

20 A 53a, B 34b: C 53b: D 149a: E 1287b: F 1167b: G 1053a: H 4169a: K48a: L 38a: M 7493b

1 menem A: benim B: benim D, E, H, L

2. “şimdilik ki zāhir oldım mısrası” A nüshasında bulunmakta B nüshasında bulunmamaktadır.

3 benim A: benim B

21 A 54b : C 50b: D 122a: E 1285a: H 4168b: K49b:

Seni sevdigüm diyenler
 Gelüp tuz etmek yiyenler
 Şimdengirü öldü diyü
 Yüzümüzden bezer bizüm

Gele hışım kavm u koñşi
 Kimi eyü kimi yaşşi
 Kimi erkek kimi dişşi
 Düzenimüz düzer bizüm

Söylemeye bu dil dudak
 Deprenmeye hîç el ayak
 Nefsümüz şöyle zâlimdür
 Bunı ırak sezer bizüm

Yüri **Seyyid Nizāmoğlu**
 Eyü ‘amel işle gel
 Hıyr u şer ne işlerseñ
 İki melek yazar bizüm

22.

Yane yane dervişler
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū
 Döne döne dervişler
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Nefsümüzi öldürür
 Rabbümüzi bildirür
 Bu bir güzel sözdürür
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Māl u mülki kıoyalum
 Göñlümüzi yuyalum
 Añsız irmeden ölüm
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

22 A 59a, B 49b: C 69b: D 176a: E 1302b: P 1193a : G 1066b : H 4189a : K 65b: L 53a: M
 7505b: N 106a

3 gel A: B de yok

3 añsız irmeden ölüm A: Allah diyu dönelim G

Ġafletden uyanalum
 Gel ‘aşķa boyanalum
 Allāh diyüp dönelüm
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Zikir göñlimüz açar
 Ķalbimüze nūr saçar
 Hülle tonlaruñ biçer
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Münkir sözüñ dinleme
 ‘Aşķı yanlış añlama
 Dünyā sözüñ diñleme
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

Seyyid Nizāmoğlu ile
 Gelsün gelen bu Ħaķ yola
 Cān u göñülden bile
 Gel Hū diyelüm Allāh Hū

23.

Ey ‘āşık-ı şādıklar
 Gel Hū diyelüm yā Hū
 Ey yāre muvāfıklar
 Gel Hū diyelüm yā Hū

Bir kere diseñ yā Hū
 Lā İlāhe İllā Hū
 İde yerüñ a‘lā Hū
 Gel Hū diyelüm yā Hū

Sil bu göynüñ pasın
 Göstere tecellāsın
 Seyr eyleme temāşāsın
 Gel Hū diyelüm yā Hū

23 A59a,85a: B 49b: C 70a: D 116a: E 1304b: G 1140b: H 4189b: K 65b: L 19a: M 7505b: N
 83a

1 sil A: kıl B

2 göynüñ A : göñlünüñ C

Hû ‘aşk-ı ilāhîdür
 Dil ‘ālemi şāhîdur
 Hem def‘ -i menāhîdür
 Gel Hû diyelüm yā Hû

Nefsüñe Hû diyensün
 Cehd eyliye ki dönsün
 Cānuñ gözi uyansun
 Gel Hû diyelüm yā Hû

Dil mülkini pāk itsin
 Var sīneni çāk itsin
 Yağ nefsinî hāk itsin
 Gel Hû diyelüm yā Hû

Münkire cefālardur
 ‘Uşşāka vefālardur
Seyfiye şafālardur
 Gel Hû diyelüm yā Hû

24.

H̱acem senün müştākınım
 Bildür baña Mevlām seni
 İstedigüm sensün benüm
 Bildür baña Mevlām seni

Gerçi sevgün cānadur
 Bilmem meķānuñ қandadur
 Bu derde dermān sendedür
 Bildür baña Mevlām seni

Nūruñla bir göz vir baña
 Ol göz ile baқam saña
 Seyr eyledükce her yaña
 Göster baña Mevlām seni

Gözüm yüzünden ayurmayam
 Hîç senden ayru görmeyem
 Bir lâhza sensüz тұrmayam
 Bildür baña Mevlâm seni

Seyyid Nizâmoglı yanar
 Seni bulam diyü döner
 Koma arada der-be-der
 Bildür baña Mevlâm seni

25.

Yâ Rab nûruñ Haqqıyçün
 Ayurma ‘aşkından beni
 Cennât-i hûruñ Haqqıyçün
 Ayurma ‘aşkından beni

Rûh-ı Resûlu’llâh için
 Sırr-ı veliyyu’llâh için
 Li’llâh için bi’llâh için
 Ayurma ‘aşkından beni

Âhum göge olsun direk
 Sen ol hemân gönümde tek
 Ne o gerek ne bu gerek
 Ayurma ‘aşkından beni

Ser-mest olayum gezeyüm
 Gönümde naqşuñ yazayum
 Cümle cihândan bezeyüm
 Ayurma ‘aşkından beni

Zâhidlere vir cenneti
 Müştâkıdur añlar katı
 Ben isterüm sen hażreti
 Ayurma ‘aşkından beni

3 yüzinden A: yüzümB

4 bulam A: görem E, N

25 A 74a, B 58b: C 87a: E 1316a: G 1048b: H 4200a: K 82a: L 29b: N 58a

1 yâ rab A: yâ rabbi C

Gözümdeki sensüñ gören
 Bu göñlümde sensüñ duran
 Sensüñ alan sensüñ viren
 Ayurma ‘aşkuñdan beni

Seyyid Nizāmīoğluñ
 Mağşudı didārdur anuñ
 Dur itme vaşlundan senüñ
 Ayurma ‘aşkıñdan beni

26.

Be yalancı fenā dünyā
 Aldatduñ yürüdüñ beni
 İnanmak yog imiş saña
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Şanırdum bākī kalırum
 Bir gün dimezdüm ölürüm
 Şimdi n’oldıgum bilirüm
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Qala duranum şanırdum
 Dünyāyı benüm şanırdum
 Çıkmaya cānum şanırdum
 Aldatduñ yürütdin beni

Yüzüme güldüñ yürüdüñ
 Her ne ister isem virdüñ
 Saña kalurum dir idüñ
 Aldatduñ yürüdüñ beni

Seyyid Seyfi ölüm vardur
 Gözüñ gâfletten uyandur
 Dünyā sözüñ hep yalandur
 Aldatduñ yürüdüñ beni

5. “sen” C nüshasında bulunmamaktadır.

26 A 73a, B 58b: C 86a: D 127a: E 1316a: F 1143b: G 1043a: H 4200b: K 81b: L 25a: M 7512b: N 49a

1 be A: Bre D, E/ C nüshasında “be” bulunmamaktadır.

27.

‘Aşkuñla yaq kül it beni
Tek bulayum Mevlām seni
Çignet yüzüm yol it beni
Tek bulayum Mevlām seni

Nūh gibi döndür ellere
Emr eyle sevk eder dillere
Düşürüp uzaq yollara
Tek bulayum Mevlām seni

İbrāhīmüm nār it yerüm
Mūsā gibi Tūr it yerüm
‘İsa gibi dār it yerüm
Tek bulayum Mevlām seni

Yūsuf gibi çāha düşür
Ya‘kūb gibi ağlat taşur
‘Aşkuñı başumdan aşur
Tek bulayum Mevlām seni

Biçdür beni Cerçis gibi
Yutsın balık Yūnis gibi
Āhumla yaq kañnūs gibi
Tek bulayum Mevlām seni

İki cihānuñ güneşi
Bağlardı bağına taşu
Akıdup gözümde yaşı
Tek bulayum Mevlām seni

Seyyid Nizāmoghı meded
Lūţfuña yoqdur hıç ‘aded
Diler şifā vir dile derd
Tek bulayum Mevlām seni

4 güldün A: güler D

27 A 73b, B 59a: C 86b: D 143a: E 1317a: F 1162b: G 1051a: H 4206a: K 81b: L 35a: N 69a

2 düşürüp A: düşüp C, N

28.

Bu cürm ü günāh ile
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola
 Bu rüyı bu siyāh ile
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola

Günāhlarum şorılacaķ
 Defterlerüm görilecek
 ‘ Āşilerle sürilecek
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola

İtdüklerüm azdan çokdan
 Şorarlar karadan aķdan
 ‘ İnāyet olmazsa Hāķdan
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola

‘ Azrā ’il cānum alıcaķ
 Şuçlarum zāhir olucaķ
 Karañusunda ķalıcaķ
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola

İsrāfil çalıcaķ şūrı
 Hep olanlar olurdı
 Kırılacaķ maḥşer yeri
 ‘ Acep benüm hālüm n’ola

6. “İki cihānuñ güneşi

Bağlardı bağına taş

Aķıdup gözümde yaşı

Tek bulayum Mevlām seni”(C nüshasında mevcut değildir.)

28. A 68b, B 13a: C 79b: D 146a: E 1240b: F 1164b: G 1052a: H 4124b: K 75a: L 36b: M 7507a: N 72a

3 itdüklerüm A: itdügüm C

4 karañusunda A: karagusunda B

3 ‘ İnāyet A : kerem E

“Günahlarım baştan aştı

Bura kim kaynadı taşı

Korkusu gönlüme düştü

Acep benim halim nola”(G, Lnüshasında yer almaktadır)

Seyyid Nizāmoğlu yāruñ
 Hesāb olur birin birin
 Anuñçün ağlayup derin
 ‘Acep benüm hālüm n’ola

29.

Yā Rab ‘aşkuñı vir baña
 Hū diyeyüm döne döne
 ‘Āşık olayum ben saña
 Hū diyeyüm döne döne

Ḳoma hīç benligüm bende
 Varlıgum yoğ eyle sende
 Seni görüp her mekānda
 Hū diyeyüm döne döne

Derde düşdüm Eyyüb gibi
 Ağlayayum Ya‘ḳūb gibi
 Hu diyem İbrāhīm gibi
 Hū diyeyüm döne döne

Senden ġayrīsin al benden
 Ayurma ben ḳulın senden
 Sevdür baña seni cāndan
 Hū diyeyüm döne döne

Göñlümde aġyār ḳalmasuñ
 Senden ġayrī yār olmasuñ
 Buldıgum kimse bilmesuñ
 Hū diyeyüm döne döne

29A 69a, B 53a: C 80a: D 129b: E 1314a: F 1150a: G 1046b: H1193a: K 75b: L 26b: N 53a

2 sende A: sen C

3 “Cāha düşdüm Yūşuf gibi

Derde düşdüm Eyyüb gibi

Ağlayayum Ya‘ḳūb gibi

Hū diyeyüm döne döne”(B, D, F, L nüshasında bulunmamaktadır)

5 bulduğumA: ne olduğumB

Şevküñ vir baña döneyüm
 Tā küñ olınca yañayum
 Gördigüm seni sañayum
 Hū diyeyüm döne döne

Mevlām kıoma beni baña
 Al göñlümi senden yaña
 Müştākın oluben saña
 Hū diyeyüm döne döne

Seyyid Nizāmoğlu kıuldur
 Gerek dirgür gerek öldür
 ‘ Aşkıñla göyñimi tıldur
 Hū diyeyüm döne döne

30.

Ben ezelden dost yüzüni
 Gördüm de geldüm bu yire
 Ādemle cennet zevkıñı
 Sürdüm de geldüm bu yire

Münāfıklar gelmez yola
 Kāfirlere miñnet gele
 Nūh kıavmini cümle sele
 Virdüm de geldüm bu yire

Qalmazum cān ile başa
 Dostdan dönmek yokdur ħāşā
 İbrāhim ile āteşe
 Girdüm de geldüm bu yire

Musā ile çıkıdım Tūra
 Gözlerüm Ħaķ yüzün göre
 Tecellā olınan nūra
 İrdüm de geldüm bu yire

30 A 61a, B 54b: C 72a: D 163b: E 1305a: F 1183b: G 1060a: H 4194b: K 67a: M 7510b: N
 92b

1 zevkıñı A: zevkılerini D

‘ Āşık oldur vire serin
 Göre yāriñ Haḫ dīdārın
 Talutla Cālūt ‘ askerin
 Qırdum da geldüm bu yire

Meşhūr olmışdur ellerde
 Söylenen cümle dillerde
 Süleymañ tahtınuñ yellerde
 Qurdum da geldüm bu yire

Eyyüb ile düşdüm derde
 Nice yıllar āh u zārde
 Hep gövdemüñ etin qurda
 Virdüm de geldüm bu yire

Zekerıyyā ile ağaca
 Girdüm gizlendüm ey h‘āce
 Destere ile biçünce
 Tırdum da geldüm bu yire

Kimsenüñ bakma yüzine
 Nazar eyle haḫ sözine
 ‘ İsa ile gökyüzine
 Vardum da geldüm bu yire

Yā‘ kûbla başladum zāre
 Gözümde aḫ oldı qare
 Yüregümi yüz biñ pāre
 Yardum da geldüm bu yire

Āḫır budur benüm sözüm
 Muḫammeddür iki gözüm
 Ayağı tozına yüzüm
 Sürdüm de geldüm bu yire

Tañrı Arslanı Velīyle
 Bir kez yitişdüm eliyle
 Hayber qal‘ asın ‘ Ālīyle
 İrdüm de geldüm bu yire

Seyyid Seyfullāh adını
 omışdur oyan bu dīni
 Yerūñ ggūñ būñyādını
 Urdum da geldūm bu yire

31.

‘ lemlerūñ sulānı
 ‘ nāyet eyle bize
 ‘ Ařkuñ zevūñ řevūñ vir
 Hidāyet eyle bize

Azdı gitdi yolımız
 Tevhīd itmez dilimüz
 Saña mā‘ lum hālīmüz
 Bir hālet eyle bize

Yolından azmışlaruz
 Ser-serī gezmişlerüz
 Tarīi bozmişlaruz
 Hīmāyet eyle bize

Aar gzūmūñ yařı
 Oñulmaz bağrum başı
 İki cihān gūneři
 řefā‘ at eyle bize

Seyyid Seyfī kuluñı
 Zār iden būlbūlüni
 Yār vařluñun gūlüni
 Seħāvet eyle bize

31 A 61b, B 54a: C 72b: D 156b: E 1308a: F 1174b: G 1057a: K 68a: L 41b: M 7508a: N 80a

3 azmışlaruz A: azmışların B/ gezmişleruz A: gezmişler

4 řefā‘at A: ‘ ināyet B

32.

Azmiş gitmiş nefsüne
 Tevhîdi telkîn eyle
 Cürme yanmış nefsüne
 Tevhîdi telkîn eyle

Aklını der başına
 Başla iyü işine
 Eşine yoldaşına
 Tevhîdi telkîn eyle

Azmiş nefsünde hây
 Anup günâhlarıñ şay
 Eger yoğsul eger bey
 Tevhîdi telkîn eyle

İki ‘ âlem güneşi
 Böyle dimiş ey kişi
 Eger dost eger nâşî
 Tevhîdi telkîn eyle

Hele ben bildigüm bu
 Zıkr ile gönünü yu
 Kimi görsen ‘ ârı kıo
 Tevhîdi telkîn eyle

Göklerden uçan kuşa
 Eger bey eger paşa
 Rast gelürsen de taşta
 Tevhîdi telkîn eyle

Seyyid Seyfî gam yime
 Müftü mollâ dur dime
 Eyü yavuzla kime
 Tevhîdi telkîn eyle

32 A 62a, B 54a: C 73a: D 155a: E 1308b: F 1173a: G 1056a: H 4198b: K 68a: L 41a: M
 7510a: N37b

1 yanmış A: batmış D

33.

Kerem eyle Seyyid Seyfî
 Gel Allāha dön Allāha
 Kendüne eyleme hayfî
 Gel Allāha dön Allāha

Ceddüñ çün Muḥammed ‘Ālî
 Nic’oldı bunların yolu
 Nefse uyup olma deli
 Gel Allāha dön Allāha

Bülbüller gibi ötersüñ
 Halka mürşidlük şatarsuñ
 Sen ḥod añlardan betersüñ
 Gel Allāha dön Allāha

Seyyidüm der ögünirsüñ
 Bu ḥālüne sevünirsüñ
 Şaḫın bir gün dögünirsüñ
 Gel Allāha dön Allāha

Ceddüñ eger dirse saña
 Ne getirdüñ benden yaña
 Armağanuñ var mı aña
 Gel Allāha dön Allāha

Aña varacaḫ yüz gerek
 Cevāp virecek söz gerek
 Dīdār göreceḫ göz gerek
 Gel Allāha dön Allāha

6 göklerden A: gökten E

33 A 62a: C 73b: E 1306b: F 1131a: H 4192b: K 68b: L 12a: N 246b

6. “Aña varacaḫ yüz gerek

Cevāp virecek söz gerek

Dīdār göreceḫ göz gerek

Gel Allāha dön Allāha”(C nüshasında bulunmamaktadır.)

Seyyid Nizāmoğlu hele
 ‘ Amelsüz seyyide n’ola
 Şimdengirü yola gele
 Gel Allāha dön Allāha

Seyyid Seyfî budur sözüm
 Seyyidlere toprak yüzüm
 Kerem eyle iki gözüm
 Gel Allāha dön Allāha

34.

Mevlām gözüm yaşı akar seyl olur
 İner engin deryāsına göl olur
 Āhum dūd-ı arşa çıkar yol olur
 Hakkı isteyenler tevḥîd eylesün

Tevḥîd ider üçler kırklar yediler
 Hakkı kabûl idüp dünyā kodılar
 Anuñçün anlara dervîş didiler
 Hakkı isteyenler tevḥîd eylesün

Dervîş olanlaruñ bağı baş olur
 Dili tevḥîd ider gözi yaş olur
 Münkir olanlaruñ bağı taş olur
 Hakkı isteyenler tevḥîd eylesün

Gülünden ayrılmış bülbül gibiyüm
 Efendisi koğmış bir kul gibiyüm
 Bâğı ‘ asker başmış bir yol gibiyüm
 Hakkı isteyenler tevḥîd eylesün

Baķuñ **Seyyid Seyfullāhuñ** ḥāline
 Cān u başı virdi Allāh yolına
 Şaķın aldanmayuñ dünyā malına
 Hakkı isteyenler tevḥîd eylesün

35.

Ey ‘āşıklar şādıklar
 Tevhīde gel tevhīde
 Ey hizmete lāyıklar
 Tevhīde gel tevhīde

‘ Aşk şarābuñ içenler
 Ğaflet gözin açañlar
 Pervāz urup uçañlar
 Tevhīde gel tevhīde

Terk eyle dil ü cānı
 Cehd eyle bul imānı
 Tā kim bulasuñ anı
 Tevhīde gel tevhīde

Ğafletden uyan dervīş
 Ölüm geldi şan dervīş
 Dünyādan uşan dervīş
 Tevhīde gel tevhīde

Bir şeyhüñ elin tut var
 Keşf ola saña esrār
 Görmek dilerseñ dīdār
 Tevhīde gel tevhīde

Gel terk-i hayāl eyle
 Arzūy-i vişāl eyle
 Taḥşil-i kemāl eyle
 Tevhīde gel tevhīde

Seyyid Seyfī yān yūri
 ‘ Aşk meyinden k̄ān yūri
 Gice gündüz dön yūri
 Tevhīde gel tevhīde

36.

Göñül gezme zâ'id yire
 Gel halvete gir halvete
 Ğarķ olmak isterseñ nûra
 Gel halvete gir halvete

Açılır göñlünün gözi
 Çıkar döner cânın yüzi
 Mevlāya iletür bizi
 Gel halvete gir halvete

Tevhîd sinemüz çāk eyler
 Yüzimüz yire hâķ eyler
 Siler göynimüz pāk eyler
 Gel halvete gir halvete

Emmāreden halāş eyler
 Zıkr ile hāşü'l-hāş eyler
 Zebûn olur nefş yās eyler
 Gel halvete gir halvete

Bunca yıldur yer içersüñ
 Bildigüñ yirde uçarsüñ
 Çün bildin āhîr göçersüñ
 Gel halvete gir halvete

Nice oynayup gülesüñ
 Nefsine uyup yelesüñ
 Ecel irüşe ölesüñ
 Gel halvete gir halvete

Sen saña itme bu zulmi
 'Aqlına getir ölümi
 Gel öldür nefş-i zālîmi
 Gel halvete gir halvete

5 dilerseñ A: istersen

36 A 67a, B 55b: C 78a: D 177a: E 1310b: F 1195a: G 1034b: K 74a: L 54a: N 108a

3 eyler A : ider

4 "Zebûn olur nefş" A: "nefs zebûn olur" C

Döndür bu ‘ālemden yüzün
Fānī dünyādan yum gözin
Zıkr-i tevḥīd olsun sözün
Gel ḥalvete gir ḥalvete

Seyyid Nizāmoğlu cehd it
Evliyālar yolına git
Eger mü ’min iseñ söz tut
Gel ḥalvete gir ḥalvete

37.

Bunda dā ’im tevḥīd iden ‘āşıklar
Yaruñ görür cān göziyle dīdārı
Döne döne Allāh diyen şādıklar
Yarun görür cān göziyle dīdārı

‘Āşıklarunñ işi da ’im zār olur
Şanma ‘āşıqlarda nāmūs ‘ār olur
Her kim ki tevḥīde bunda yār olur
Yarun görür cān göziyle dīdārı

Göñül gözüñ Allāh diyüp açanlar
Hū Mevlām Hū diyüp ‘arş’a uçanlar
Varlığından bu dünyānuñ geçenler
Yarun görür cān göziyle dīdārı

Derdli olañ ider āh ü efğānı
Dinmez inildüsi diler dermānı
Her kim diler ise dīn ü imānı
Yarun görür cān göziyle dīdārı

Seyyid Nizāmoğlu bunda yananlar
Şeyḥinden nāşīḥat alup kananlar
Gece gündüz Allāh diyüp dönenler
Yarun görür cān göziyle dīdārı

5 bildin A : irüşe C

37 77a, B 60b: C 90b: D 178b: E 1318a: F 1195b: G 1034b: H 4202a: K 85b: L 54b

2 kim ki A: kim kim C

38.

Ten kimün ki ben bilemem
 Hayretdeyüm hayretdeyüm
 Ben baña hiç men diyemem
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Gözümdeki kimdür gören
 Gönlümdeki kimdür duran
 Kimdür nefes alup viren
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Dilümde kimdür söyleyen
 Kulakda kimdür diñleyen
 Kimdür bu idrāk eyleyen
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Bu adımın kimdür ağan
 Ağzumdağı lezzet niden
 Bu çigneyüp kimdür yuğan
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Elümdeki kimdür tutan
 Tutduğunu geri ağan
 Kimdür alan kimdür şatan
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Tenümdeki cānum neden
 Gözümdeki kanum neden
 Bu dīnüm imānum neden
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

Seyyid Nizāmoğlu hemān
 Her iş haqquñ tutma gümān
 Ya pes nedür yaḥşi yaman
 Hayretdeyüm hayretdeyüm

4 efgānı A: figānı B

38 A 53a, B 36a: C 53b: K48a: N 89a

1 ten kimün ki ben bilemem A : ben kimüm bilmedim D

4 elümdeki A: eldeki B

39.

Gül isteyi bir bülbülüm
 Bu bāğa ötmege geldüm
 Nāle vü āh ü zār ile
 Gül-zāra yitmege geldüm

Ḥicāb oldu benlük baña
 Gidemedüm dostdan yaña
 Ben benligümden geçmege
 Şeyḥ elüñ tıtmaya geldüm

Evliyānuñ tıtdum elüñ
 Ḥaḫdur bildüm toğrı yolın
 Mürşidüñ ḫaḫīḫat balıñ
 Ölmeden tadmaya geldüm

Erisüñ bağrumdaki başlar
 Aḫsuñ gözümdeki yaşlar
 Eski derdliyüm ḫardaşlar
 Derde derd ḫatmağa geldüm

Seyyid Nizāmoghı ile
 Gelen gelsin bu ḫaḫ yola
 Ceddüm Muḫammed ‘Alīyle
 Birlige yitmeye geldüm

40 .

Göçerin ben göçerin ben
 Her nesneden geçerin ben
 Bozulup bu ten ḫafesi
 Bir ḫuş olup uçarın ben

39 A 54a: C 49b: D 115a: E 1285b: F 1139a: H 4168b: K48b: L 18b

40 A 42a, B 41a: C 55a: D 135a: E 1295b: F 1155a: G 1048b: H 4178a: K 59a: L 30a: M
 7500b: N 60a

1 ḫafesi A: ḫafesini C

2 görür A: olur G

Dünyāda sağ olan görür
Her kişi itdüğün bulur
Nevbet bir gün baña gelir
Ecel meyin içerin ben

Eyü yetlü ne itdümse
Naşıl yola gıtdüm ise
Bunda her ne ekdüm ise
Ol dünyāda biçerin ben

Hak şaşırmasuñ yolumdan
Gitmesuñ tevḥīd dilümden
Seyyid Seyfī nefis elinden
Zebūn olmış nā-çārum ben

41.

Hış yirüz hāb hāb
Kalkaruz ḥub ḥub
Nefsimüz emrūñ tutaruz tīz tīz
Haḳḳuñ yolında yürürüz yāb yāb

Sünnet ferā' iz yollaruñ bilmem
Dünyā kazancın bilürüm bāb bāb
Kanda görürsüñ Haḳḳuñ cemālin
Gönül levḥini pas tutmuş lāb lāb

Tevḥīd itseler dudağ deprenmez
Dil-beri bulınca öperiz şāb şāb
İki rek' āti dünyā fikirsüz
Namāz kılduñ mı gel söyle hep hep

41 15b, B 13b/: C 9a: D 177a: E 1245b: F 1194a: G 1089b: H 4130a: K 11b: L 53b: N 108a

2 sünnet A: din B, senin C

3 itseler A: itse B/

“İki rek' āti dünyā fikirsüz

Namāz kıldın mı gel söyle hep hep” A nüshasında bu şekilde iken,

“İki namāz dünyā fikirsüz

Kıldın mı gel söyle hep hep” B nüshasında bu şekildedir.

4 yüz karasın A: yüzümüz karasın C /andıkça A: indikçe B.

Bu yüz karasın andıkça kardaş
 ‘ Acep mi gögsimüz dögersek tāb tāb
 Bu helāl bu harām dimeyüp hergiz
 Her ne bulursaķ yudarız lup lup

Dünyā cīfedür kaçuñ didi Hāk
 Biz anuñ üstüne düşerüz güp güp
 Seyyid Seyfinüñ cürmüni ‘ afv it
 Bir ‘ āşī kuldur sultānum āb şāb

42.

Her cürmüme Yā Rabbenā
Estağfiru’llāh el-‘azīm
Vağfir lenā zünūbenā
Estağfiru’llāh el-‘azīm

‘ İşyānuma yokdur ‘ aded
 Ey vāhid ü Hayy u ebed
 ‘ Āşilere sen kıl meded
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Dönder yüzüm senden yaña
 Lütf u ‘ ināyet kıl baña
 Budur sözüm öndeñ soña
Estağfiru’llāh-el-‘azīm

Nefsüm beni idlāl ider
 Mekk ile durmaz al ider
 Şimdengirü gitsüñ gider
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Yā Rabb aç gönlüm gözin
 Döndür saña cānum yüzin
 Hem giceler hem gündüzün
Estağfiru’llāh el-‘azīm

Gör n'itdi nefsi-i zālîmi
 Dür itdi Hâkdan yolumı
 Şaşırma Yâ Rab dilümi
Estağfiru'llâh el-^ç azîm

Seyyid Nizâmoğlu başın
 Ağrıdı döküldi dışın
 Şâm u seher olsun işin
 Estağfiru'llâh el-^ç azîm

Seyyid Nizâmoğlu yarın
 Hesâp olur birin birin
 Anuñçün ağlayup derin
 Estağfiru'llâh el-^ç azîm

43.

Dostlar bilün şimdeñgirü
 Nâm u nişân olmaz baña
 Ben dost ile dost olmışum
 Belli mekân olmaz baña

Hâkkuñ tecellîsi yitdi
 Cismüm toprağuş toz itdi
 Hep benden benligüm gitdi
 Benli yaman olmaz baña

Ne cânüm kalur ne tenüm
 Ne evüm derin ne benüm
 Ben beni bilmezüm kimüm
 Ad ile şân olmaz baña

Nazar iylen baña n'oldum
 Ölümi yok dirlik buldum
 Şuver hisâb hep ben oldum
 Şırât mizân olmaz baña

43 A 10a, B 9a : C 4b: E 1239a: H 4123a: K 6b: L 17b: N 32a

1 dostlar bilün şimdeñgerü A, dostlar şimdeñgerü bilün B

2 toz itdi A: tozutdu B

4 iylen A: iyleB, N

‘Acā ’ib devrāna irdüm
 Lāsı yoķ illādur virdüm
 Ben Mevlām dīdārın gördüm
 Özge seyrān olmaz baña

Çünki ben yār ile yārum
 Mañşūr oldum dīkin dārum
 Nesīmīyüm yüzın derüm
 Işşı ziyān olmaz baña

Görün **Seyyid Seyfullāhı**
 Kendüñde bulmıñ Allāhı
 Ben dostı buldum bi’llāhi
 Şekk ü gümān olmaz baña

44.

Cihān başdan başa cümle
 Hārāb-ender-hārāb ancaķ
 Bu qadd ü çeşm bu ebrū leb
 Tūrāb-ender-tūrāb ancaķ

Bu giymekler kuşanmaķlar
 Bu atlaşlar döşenmekler
 Bu binmekler bu inmekler
 Serāb ender serāb ancaķ

Bu qaşr u tāk bu eyvān
 Bu sīm ü zer ile bu seyvān
 Bu bāğ u bāğ-çe būsītān
 Şu üzre bir hābāb ancaķ

Bu devletler bu ‘izzetler
 Menāşıbla bu rif’atler
 Bu dürli dürli şöhetler
 Hayāl-i hām u hāb ancaķ

Nizāmoğlu bu ʿālemde
 Degildür biñ demi bir dem
 Buña göñül viren ādem
 Gül-āb-ender-gül-āb ancak

45.

Cümle cihān men olmuşum
 Bilēn bilür ki men neyem
 İki cihāna tölmişum
 Bilēn bilür ki men neyem

Şāhid ü meşhūd menem
 ʿĀbid ü maʿbūd menem
 Cümledeki vücūd menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Kürsiyle ʿarş olan menem
 Hāk ile ferş olan menem
 Çihār u şeş olan menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Aḥmed-i Muḥtār menem
 Ḥaydar -i Kerrār menem
 İstedigüñ var menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Ḥüseyn ile Ḥasan menem
 ʿArş'a ḳadem basan menem
 Ḥaricīyi kesen menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Mūsā menem Ṭūr menem
 Cennet ü hem ḥūr menem
 Zülmet ile nūr menem
 Bilēn bilür ki men neyem

2 şu üzre bir ḥabāb ancak A: cenāb -ender-cenāb C

5. biñ A: bil C

45 A 51b, B 63b: C 52b: D223a: E 1290b: F 1232b: G 1038a: H 4171b: K46b: L 76b: N 152a

1. neyem A: benem F

6 ile A: B de yok

Güneş menem māh menem
 Hakkā giden rāh menem
 Bende-i illā menem
 Bilen bilür ki men neyem

Bu çarḥ uran felek menem
 ‘Arşı tuṭan melek menem
 İsm-i hezār u yek menem
 Bilen bilür ki men neyem

Berr menem baḥr menem
 Qand ü nebāt-ı zehr menem
 Lütf menem mihr menem
 Bilen bilür ki men neyem

Güher-i lā-meḳān menem
 Maṭlabı ins ü cān menem
 Cümle kevn ü meḳān menem
 Bilen bilür ki men neyem

Cennetiyyüm muvaḥḥidüñ
 Ṭamusuyum muḳallidüñ
 Ka‘besiyyüm her ‘ābidüñ
 Bilen bilür ki men neyem

Cemāl menem celāl menem
 ‘Āşık-ı ehl-i ḥāl menem
 Dürli dürli ḥayāl menem
 Bilen bilür ki men neyem

Zāt menem şıfāt menem
 Mevt menem ḥayāt menem
 Vācib-i mümkināt menem
 Bilen bilür ki men neyem

Maşūra dār olan menem
 Dāre süvār olan menem
 ‘Āşık-ı zār olan menem
 Bilen bilür ki men neyem

Kelime-i kelām menem
 Pādişāh-ı ğulām menem
 Reh-ber-i hāş ü ‘āmm menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Hem kadehem kadeh menem
 Çeng ü def ü ‘ūd menem
 Dānī menem ne-dān men’em
 Bilēn bilür ki men neyem

‘Abd-i hākīr-i hāzretem
 Mālik-i mülk-i hayretem
 Qādir -i zāt-ı kudretem
 Bilēn bilür ki men neyem

Nesl-i Resūl menem menem
 ‘Aşl-ı uşūl menem menem
 Redd-i vüşūl menem menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Seyf-i Hudā menem menem
 Cürm ü haṭā menem menem
 Lütf u ‘aṭā menem menem
 Bilēn bilür ki men neyem

Seyyid Nizāmoğlu menem
 Yünün ipine bağı menem
 Şol yüregi dağı menem
 Bilēn bilür ki men neyem

46.

Beni nefsüm esir itdi
 Meded kıl yā Resūla’llāh
 Günāhlarla hākīr itdi
 Meded kıl yā Resūla’llāh

Çıkardı toğrı yolumdan
Beni dūr itdi hālūmden
Giderme zikri dilūmden
Meded kıl yā Resūla'llāh

‘İbādet de kuşurum çok
Göñül mülkinde nūrum yok
Bu nefis ile huzūrum yok
Meded kıl yā Resūla'llāh

Tutar İblīsūñ iğvāsın
Bırakdı zūhd ü taqvāsın
Siliver göñlimūñ pasın
Meded kıl yā Resūla'llāh

Nizāmīoğlu ālindūr
Velī bir ‘āşī kulındur
Şefā‘ at eyle yolındur
Meded kıl yā Resūla'llāh

47.

Dil söylemeyüp göz görmeye
Bir zamān gele irüşe
Ayak kıla yürümiye
Bir zamān gele irüşe

Altunlaruñ şayılmaya
Kaftañlaruñ giyilmeye
Hiç kimse hālūñ bilmeye
Bir zamān gele irüşe

Ölün getirüp yuyalar
Haq rahmet itsin diyeler
Seni de kıoyup döneler
Bir zamān gele irüşe

ullar alāyıklar ala
 Kim alayup kimi g le
 Kimse bilmez āl n n'ola
 Bir zamān gele ir   

 n  n d nyādan g  ers n
 Ecel cāmından i ers n
 Ten afesinden u ars n
 Bir zamān gele ir   

Seyyid Nizāmolı  akın
 Alma hi  kimsen n au n
 Ecel a sız ola ya n
 Bir zamān gele ir   

48.

Sultānum illa'llāh
 S bhānum illa'llāh
 G nāhum 'afv eyle
  ufrānum illa'llāh

Ma' b d'um illallāh
 Mevc dum illa'llāh
 Senden ayr  yok
 Ma  dum illa'llāh

Em n m illa'llāh
 Emānum illa'llāh
 S nemde hem d n m
  mānum illallāh

 ld rse n illa'llāh
 G rsen illa'llāh
 L tf id p d d re
  rg rsen illa'llāh

Durursam illa'llāh
 Yürürsem illa'llāh
 Ger eger uyanup
 Uyursam illa'llāh

Mihrüñ vir illa'llāh
 ahruñ vir illa'llāh
 Dilüme sekr eyle
 Zehrin vir illa'llāh

A' lāsın illallāh
 Evlāsın illa'llāh
 Kerem ü lütfi çok
 Mevlāsın illa'llāh

Dünyāda illa'llāh
 'Uqbāda illa'llāh
 aqlar da deryāda
 Şahrāda illa'llāh

Nürumsun illa'llāh
 Varumsın illa'llāh
 Ğariblik illerde
 Yārümsin illa'llāh

Şıhhatde illa'llāh
 Minetde illa'llāh
 Keşretde illa'llāh
 Vadetde illa'llāh

Evvelde illa'llāh
 Āhırde illa'llāh
 Bāında illallāh
 Zāhir de illa'llāh

Yaarsuñ illa'llāh
 Yıarsuñ illa'llāh
 Mansūr gibi dāre
 Çekersüñ illa'llāh

Lā ilāhe illa'llāh
 Yā Allāh illa'llāh
 Ne dersen rāzıdur
Seyfullāh illa'llāh

49.

Hāce benüm su'ālümü
 ' Aceb nedür bilür misüñ
 Bu hāl içinde hālimi
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Böyle nedendür bu cihān
 Yā ol cihān niçün nihān
 Bu çarḫ urandur zamān
 ' Aceb nedür bilür misüñ

' Arş ile kürsī levḫ kalem
 Ya nedür ' ālem ü adem
 Tesellī vir eyle kerem
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Bu devr iden mihr ile māh
 Gökde encüm yerde giyāh
 Bunları ḫalk eden İlāh
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Melek nedür ḫūrī nedür
 İns ile cin perī neden
 Bu varlığın varı neden
 ' Aceb nedür bilür misüñ

Od ile şu toprak ve yel
 Hafta gelir geçer bu yıl
 Bende bu denli kāl ü kıl
 ' Aceb nedür bilür misüñ

‘ Aql ü fikir göñül neden
 Hazrete andan yol neden
 Rûh u nefes bu dil neden
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Gözümdeki nedür başar
 Kulağum işidür haber
 Ayak yürir bu el tutar
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Tende nedür bu rûh revân
 Qande olur aña mekân
 Aşlı nedür eyle ‘ iyân
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Nasārā Yehūd ehl-i dîn
 Cümlesi Haqqā yakın
 Buğz ü hased arada kîn
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Gördigüñi söyle baña
 İşitdigüñ haber saña
 Bu söyleyen kimdür baña
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Evvelînün evveli Haqq
 Âhîrînün âhîri Haqq
 Arada pes nedür bu halk
 ‘ Aceb nedür bilür misün

Her işimüz Haqqdur iden
 Bize hicâb oldu beden
Seyyid Nizāmoğlu neden
 ‘ Aceb nedür bilür misün

50.

Bağrumdaki biten başlar
 Muhammedün ‘ aşkındandır

Bu gözümden akan yaşlar
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

Her şām u seḥer yandığım
‘Älemlerden uşandığım
Çarḥ urup semā‘ döndüğüm
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

Daḥl idenler devrānuma
İrmediler seyrānuma
Kıydığım kendi cānuma
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

Yüri kim tağılduklarum
Şu gibi çağılduklarum
Her seḥer ağıladuklarum
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

Çün oldum ol şāhuñ kulu
Neylerüm bu mülk ü mālı
Ḥālık baña didi deli
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

‘Aşkuñ narıyle pişdiğüm
Deryālar gibi çoşdiğüm
Bir şeyḥ elüñ yapışduğüm
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

Görün **Seyfullāhu**ñ kaşdın
Sever ol illāhuñ dostın
Şürerseñüz niçün mestin
Muḥammedüñ ‘aşkındandır

51.

Hem köle olsun diyerek
Sen ol hemān gelemde tek
Ne o gerek ne bu gerek
Ayurma‘ aşkuñdan beni

Ser-mest olursam gözüm
 Gönlümde naķsuñ yazayum
 Cümle cihāndan bezeyüm
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Zāhidlere vir cenneti
 Müştāķıdur anlar gibi
 Ben isterüm sen hāzreti
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Gözümde sensüñ sen gören
 Gönlümde sensüñ sen tūran
 Sensüñ alan sensüñ veren
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

Seyyīd Nizāmioğlınuñ
 Maķşūdı dīdārıdur senüñ
 Dur itme vaşluñdan senüñ
 Ayurma‘ aşķuñdan beni

52

Nice olur aķir hālimiz
 Kardaş Sultānum kardaş
 Nere yire uğrar yolımız
 Kardaş Sultānum kardaş

Tışımız hoş hoş içimüz boş boş
 Korkarım yarın diye kiş kiş
 Kardaş Sultānum kardaş

Tışımız nūrdur içimüz közdür
 Dirlerse yārın bu bizdendür
 Kardaş Sultānum kardaş

Tışımız düzgün içimüz bozğun
 Rūz-ı kıyāmet cehennem azgın
 Kardaş sultānum kardaş

Dışımız hâsdur içimiz pâsdir
 Dünyâ mü 'mine dükenmez yastır
 Kardaş sulṭānum kardaş

Dervîşdür tışum içüm pür-hışum
 Bilmezem yârı bir ğarip başum
 Kardaş sulṭānum kardaş

Sözümüz şâfdur içimiz lâfdır
 Kıyâmet günü bir büyük gündür
 Kardaş sulṭānum kardaş

Tışımız 'âlim içimiz zâlim
 Sorarlar yarın itdigüm zulüm
 Kardaş sulṭānum kardaş

Başumda tâcum içümde âcum
 Korkarım yarın bulına hacım
 Kardaş sulṭānum kardaş

Dünyâda gezdüm okıdum yazdum
 Kazanç itmege bir düzen düzdüm
 Kardaş sulṭānum kardaş

Vâ' izüm vâ' iz âğum âğız şeksiz fâ'ide baña ben
 Halka söylerim ben tutmam hergiz
 Kardaş sulṭānum kardaş

Zâhirüm yekdür bâtınım şekdir
 Zâlim beglerden kelb dahı yigiddür
 Kardaş sulṭānum kardaş

Kâdıyum kağı Hakk sevmez bizi
 Mürteşîlerin kara olur yüzi
 Kardaş sulṭānum kardaş

Seyyid Seyfullâh Allâh di Allâh
 Kurtara yârını seni zıkrı'llâh
 Kardaş sulṭānum kardaş

Ğavsullāhu'l a'zām kutbu'llahu'l-ekrem eş-şeyh es-seyyidü's-sultan
 'Abdülkâdir-i Geylânî kaddesa'llāhu sirrehu'l-'azîz hâzretlerinüñ evrâdı
 maḥşûşelerindendür. Düşmândan ḥalâş ve ḥaşmuna gâlib ve her murâduñ ḥuşâl-i
 pezîr olmağıçün günde yedi kere kıra'ât oluna.

Bismillahi'r-rahmāni'rahîm

*Rabbi innî mağlûbun fentasir vecbur kalbi el-münkesîr vecma' şemlil
 müdessîr inneke enter-rahmanü'l muktedür. ikfini ya kafî fe-enel abdu muftekîr ve
 kefa billahi nesiren inne'ş-şirke lezulmün azimun ve mallāhu yuridu zulmen lil
 'ibadi fekuti'a dabirü'l gavmillezine zalemu ve'l-hamdulilâhî rabbi'l-alemin
 fesehhil ya ilâhî kule sa'ibin bi ḥürmeti seyyidü'l-ebrar.*

fe-ssehhil

sehhil

sehhil

El-hakîr

Türbedâr-ı hazret-i seyyid

Nizâmî-zâde seyyid Alîyyü'l-fakîr

Fi-senete 1279Zilhicce 2

SONUÇ

Seyfullāh Nizāmoğlu Dîvân'ı (Tenkitli metin- İnceleme) adını verdiğimiz bu çalışmamızda 16. Yüzyıl Divân edebiyatı şairlerinden Seyyid Seyfullāh Nizāmoğlu'nun Türkçe Divân'ından tespit ettiğimiz 23 nüsha'dan ulaşabildiğimiz 20 nüshanın 12 tanesini tenkitli olarak okuduk.

Milli Kütüphane yazmalar koleksiyonunda tespit ettiğimiz A, B, L, İstanbul Üniversitesi kütüphanesi'nde tespit ettiğimiz C, İstanbul Büyükşehir Belediyesi Atatürk kitaplığında tespit ettiğimiz D, E, F, Yapı Kredi Sermet Çifter Araştırma Kütüphanesinde tespit ettiğimiz G, H, K, Hüseyin Kocabaş Kitaplığı: s. h. m. h. k. Yazma eserler kütüphanesinde tespit ettiğimiz M ve Vatikan Kütüphanesinde tespit ettiğimiz N nüshaları ile elde ettiğimiz külliyatlarında muhteva bakımından inceleyerek bir tenkitli metin oluşturmaya çalıştık, ayrıca şairin divânını şekil ve muhteva bakımından inceleyip hayatı, edebi şahsiyeti hakkında bilgi vermeye çalıştık.

Halvetiyye Tarikatı'na intisab eden Seyfullah Nizamoğlu, Halvetiyye Tarikatı'nda post nişin olan babasının yerine bir müddet sonra post nişin olacaktır. Öyleki düşüncesi ve sanat algısı bu tarikatın temel değerleri çerçevesinde şekillenecektir.

Yunus Emre ve Ümmî Sinan gibi mutasavvıf şairlerden etkilenen Seyfullāh Nizāmoğlu Tasavvuf'un etkisiyle olgunlaştırdığı şiirlerinde sade bir dil kullanma yoluna gitdiği görülmektedir.

Aruz vezninin yanı sıra hece veznini kullanan, Halvetiyye Tarikatı'nın temel esaslarını şiirlerinde dillendiren Seyfullāh Nizāmoğlu'nun şiirinin yapısı ve dilinde Divân Edebiyatı'nın yanı sıra Tekke ve Tasavvuf Edebiyatı'nın izlerini de görmek mümkündür.

Bu çalışmamızın neticesinde kendi döneminin gönül mimarlarından olan Seyfullah Nizamoğlu'nun yaşamış olduğu dönemi ve döneminde yarattığı etkiyi ortaya koymaya çalışmakla kültür ve edebiyat dünyamıza azda olsa bir katkı sunmayı amaçladık. Çalışmamız esnasında tarafımızdan yapılan hataların hoş görüleceği ve

Çalışmamızın bu alanda yapılacak sonraki çalışmalara bir basamak teşkil edeceği umudunu taşımaktayız.

KAYNAKÇA

- ABDULKERİM KUŞEYRİ, (1999), Kuşeyri Risâlesi, İstanbul Dergah yay.
- AKKUŞ, Metin(2006), Klâsik Türk Şiirinin Anlam Dünyası, Erzurum, Fenomen Yay.
- AKTAŞ, Hasan(2004), Klasik Türk Şiirinde Edebi Sanatlar, Edirne, Yort Savul Yay.
- ALTINTAŞ, Hayrani(1991), Tasavvuf Tarihi, Ankara. AÜİF, Yay.
- ATALAY, Adil Ali(1976), Seyyid Nizâmoğlu Hayatı Sanatı ve Eserleri, İst, Can yay.
- ATEŞ, Ahmed (1942), "Metin Tenkidi Hakkında. ", Türkiyat Mecmuası, VII-VIII/I, s. 253–267.
- BALTACI, Cahit(2011), Tasavvuf Lüğatı, İstanbul Elenek Yay.
- CEBECİOĞLU, Ethem(2009), Tasavvuf Terimleri ve Deyimleri Sözlüğü, Ankara. Ağaç yay.
- CEYLAN, Ömür(2000), Tasavvufî Şiir Şerhleri, İstanbul Kitabevi.
- ÇELİK, Ali(2008), Türk Halk Şiiri Antolojisi, İstanbul Timaş yay.
- DEVELLİOĞLU, Ferit, Osmanlıca Türkçe Ansiklopedik Sözlük.
- DİLÇİN, Cem (1983), Örneklerle Türk Şiir Bilgisi, Ankara. TDK.
- ERDOĞAN, İsmail(2002), Miftah-ı Vahdet-i Vücūd, Tasavvuf Dergisi, S. 8, Ankara.
- GÜFTA, Hüseyin(2007), Dîvân Şiirinde İlim, Ankara, Akçağ yay.
- GÜMÜŞ, Mustafa Yunus(2011), Nâzik Dîvânı (İnceleme-tenkitli metin), Malatya, İnönü Üniversitesi, yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi.
- GÜZEL, Abdurrahman(1999), Dini-Tasavvufî Türk Edebiyatı, Ankara. Akçağ Yay.
- İSEN, Mustafa-macit, Muhsin(1992), Türk Edebiyatında Tevhîdler, Ankara. Diyanet Vakfı Yay.
- KOCATÜRK, Vasfi Mahir(1964), Türk Edebiyat Tarihi, Ankara. Edebiyat Yay.
- KOMİSYON(2006), Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara. DİBYay.

- KOMİSYON(2009), Dini Kavramlar Sözlüğü, Ankara. MEB Yay.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), Türk Edebiyatı Tarihi, İstanbul Ötüken Yay.
- KÖPRÜLÜ, Fuat (1980), Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar, Ankara. DİBYay.
- KUR'ÂN-I KERÎM ve Türkçe Me'âli (1987), (çev. Atay, Hüseyin-Kutluay, Yaşar), Ankara. DİB Yay.
- LEVEND, Agâh Sırrı (1984), Dîvân Edebiyatı(Kelimeler ve remizler-mazmunlar ve mefhumlar), İstanbul Enderun Kitapevi.
- MEHMED Tahir Bursalı (1333), Osmanlı Müellifleri, (Sad. A. Fikri Yavuz-İsmail Önen) İstanbul, Meral Yay.
- MUM, Cafer (2004), “Halepli Edîb Dîvânı (İnceleme-Tenkitli Metin-Cinaslar Sözlüğü)”, Ankara, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- MUTLU, İsmail(1993), Dört Halife Devri, İstanbul Yeni Asya Yay.
- ONAY, Ahmet Talat (1996), Eski Türk Edebiyatında Mazmunlar, (Haz: Cemal Kurnaz)İstanbul Milli Eğitim Basımevi.
- ÖZTÜRK, Ali(2003). 16. yy'da Halvetî Dîvân Şairleri, Ankara Ü. Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi.
- PAKALIN, Mehmet Zeki(2004), Osmanlı Tarih deyimleri ve Terimleri Sözlüğü Ankara. Meb.
- PALA, İskender (1990), Ansiklopedik Dîvân Şiiri Sözlüğü, İstanbul Akçağ Yay.
- MEHDİ PİŞVAİ, (1992), 12 İmam, İstanbul, Alulbeyt Yay.
- REDHOUSE, James W. (1978), A Turkish and English Lexicon, İstanbul, Çağrı Yayınları.
- SABUNİ, Muhammed Ali(1960). Peygamberlik ve Peygamberler, İst, Kültür Basın Yayın Birliği Yayınları
- SARAÇ, Yekta(2007), Klasik Edebiyat Bilgisi(Biçim, Ölçü, Kafiye), İstanbul 3F Yay.
- SEFERCİOĞLU, M. Nejat(2001), Nev'i Dîvânı'nın Tahlili, Ankara. Akçağ
- STEİNGASS, Francis (1998), Farsça- İngilizce Sözlük / Persian- English Dictionary, Beirut, Lebanon, Librairie du Liban Publishers.

ŞEMSEDDİN Sâmi(1317), Kâmûs-ı Türkî, Der-Saadet, İkdâm Matbaası.

ŞENTÜRK, Lütfi-YAZICI Seyfettin(1999), Diyanet İslam İlmihali, Ankara.

DİB

Tahir Mevlevi, (1994), Edebiyat Lügatı, İstanbul Enderun Kitabevi.

TATÇI, Mustafa(1990), Yunus Emre Dîvânı(İnceleme), Ankara. Kültür Bakanlığı Yay.

TATÇI, Mustafa(1997), Edebiyattan İçeri, Ankara, Akçağ.

TİMURTAŞ, F. K. (1981), Tarih İçinde Türk Edebiyatı, İstanbul, Boğaziçi Yay.

TOSUN, Necdet(1997). Seyyid Seyfullah Nizâmoğlu, İstanbul İlam Araştırma d. C. 2, s. 1

KAYA, Doğan(2010), Türk Halk Edebiyatı Terimleri Sözlüğü, Ankara. Akçağ Yay.

ULUDAĞ, Süleyman(1976). İslam Açısından Musiki ve Sema, İstanbul İrfan Yay.

ULUDAĞ, Süleyman(1996), Tasavvuf Terimleri Sözlüğü, İstanbul, Marifet Yay.

ÜNVER, İsmail (1986), "Mesnevi" Türk Dili Dergisi Divan Şiiri Özel Sayısı, s. 415–416–417.

ÜNVER, İsmail (1993), "Çevriyazıda Yazım Birliği Üzerine Öneriler. ", AÜDTCF Türkoloji Dergisi, C. XI, SSK. 51–89.

ÜSTÜNER, Kaplan (2007), Dîvân Şiirinde Tasavvuf, Ankara, Birleşik Yay.

ÜZGÖR, Tahir (1983), Edebiyat Bilgileri, İstanbul Veli Yay.

YENİTERZİ, Emine(1993), Dîvân Şiirinde Na't, Ankara, Diyanet Vakfı Yay.

YÜKSEL, Nevzat(1993). Konularına Göre Kur'an-ı Kerîm Fihristi, İstanbul Bayrak yay.